

מרכז ויטרבי
לחקר דעת קהל
ומדיניות

מדד הדמוקרטיה הישראלית

2023

תמר הרמן

אור ענבי / ירון קפלן / אינה אורלי ספוז'ניקוב

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

The Israeli Democracy Index 2023

Tamar Hermann

Or Anabi, Yaron Kaplan, Inna Orly Sapozhnikova

עריכת הטקסט: תמר שקד
עיצוב הסדרה: לוטה עיצובים
ביצוע גרפי: אירית נחום
הדפסה: גרפוס פרינט, ירושלים

מסת"ב 978-965-519-438-8 ISBN

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר ידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר בספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לדמוקרטיה (ע"ר), 2023

נדפס בישראל, תשפ"ד/2023

המכון הישראלי לדמוקרטיה

רח' פינסקר 4, ת"ד 4702, ירושלים 9104602

טל': 02-5300888

אתר האינטרנט: www.idi.org.il

להזמנת ספרים:

החנות המקוונת: www.idi.org.il/books

דוא"ל: orders@idi.org.il

טל': 02-5300800

הדברים המובאים בספר זה אינם משקפים בהכרח את עמדת המכון הישראלי לדמוקרטיה.

ניתן להוריד את קובץ הנתונים של מדד הדמוקרטיה הישראלית ב־dataisrael.idi.org.il.

תוכן העניינים

11	ממצאים עיקריים
17	הקדמה
19	מתודולוגיה
22	פרק 1 / מה המצב?
42	פרק 2 / דמוקרטיה, שלטון, אזרחים
86	פרק 3 / אמון במוסדות המדינה
123	פרק 4 / החברה בישראל
151	פרק 5 / חינוך ותרבות
164	פרק 6 / לקראת חוזה חברתי חדש?

נספחים

177	נספח 1 / התפלגות התשובות, מדד הדמוקרטיה 2023
193	נספח 2 / התפלגות התשובות לשאלות החוזרות, סקר 2023 לעומת סקרי עבר
220	נספח 3 / הרכב חברתי־דמוגרפי והגדרות עצמיות
224	צוות המחקר

תרשימים

פרק 1

- 23 תרשים 1.1 / המצב של ישראל באופן כללי (כלל המדגם)
- 23 תרשים 1.2 / המצב של ישראל באופן כללי, 2022 ו־2023 (יהודים וערבים)
- 25 תרשים 1.3 / באיזו מידה אתה מרגיש את עצמך חלק ממדינת ישראל ובעיותיה?
2022 ו־2023 (כלל המדגם)
- 26 תרשים 1.4 / מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה, 2017–2023
(יהודים וערבים)
- 27 תרשים 1.5 / מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה, לפי מחנות פוליטיים,
2017–2023 (יהודים)
- 29 תרשים 1.6 / האיום הקיומי הפנימי הגדול ביותר על מדינת ישראל (יהודים וערבים)
- 30 תרשים 1.7 / אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת
במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל? (יהודים וערבים)
- 31 תרשים 1.8 / מעדיפים להישאר בארץ, לפי מחנות פוליטיים (יהודים)
- 33 תרשים 1.9 / האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל? (כלל המדגם)
- 33 תרשים 1.10 / האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל, לפי מחנות פוליטיים
(יהודים)
- 35 תרשים 1.11 / מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו (יהודים וערבים)
- 39 תרשים 1.12 / הציון של ישראל במדדים הבינלאומיים, 2022
- 40 תרשים 1.13 / האחוזון של ישראל במדדים הבינלאומיים, 2022

פרק 2

- 43 תרשים 2.1 / עד כמה כל אחד מהמאפיינים הבאים חיוני למשטר דמוקרטי? (כלל המדגם)
- 43 תרשים 2.2 / באיזו מידה קיום בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק הוא מאפיין
חיוני של משטר דמוקרטי? (יהודים וערבים)
- 45 תרשים 2.3 / מסכימים שחופש ביטוי הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי רמת השכלה
(יהודים וערבים)
- 45 תרשים 2.4 / מסכימים ששוויון בפני החוק הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי הצבעה
בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)

- 46 תרשים 2.5 / באיזו מידה מצב שבו כל אחת משלוש רשויות השלטון (המחוקקת, המבצעת והשופטת) מוגבלת על ידי שתי האחרות הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי? (יהודים וערבים)
- 47 תרשים 2.6 / מסכימים שהפרדה בין דת למדינה היא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 48 תרשים 2.7 / מסכימים שהפרדה בין לדת ומדינה היא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 49 תרשים 2.8 / האם המאפיינים השונים חיוניים או לא חיוניים למשטר דמוקרטי? (כלל המדגם, ערבים ויהודים, ממוצע של 5 היגדים)
- 51 תרשים 2.9 / מידת החיוניות של המאפיינים השונים למשטר דמוקרטי, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (ציון ממוצע, 0=אף מאפיין אינו חיוני, 1=כל המאפיינים חיוניים, כלל המדגם)
- 51 תרשים 2.10 / עד כמה כל אחד מהמאפיינים מיושם בישראל? (כלל המדגם)
- 52 תרשים 2.11 / באיזו מידה מיושמות בישראל בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק? (יהודים וערבים)
- 53 תרשים 2.12 / מסכימים שבישראל מיושמות בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק, לפי רמת השכלה (יהודים וערבים)
- 53 תרשים 2.13 / הערכת המידה שבה בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק מיושמות בישראל, לפי הערכת המידה שבה בחירות כאלה חיוניות למשטר דמוקרטי (כלל המדגם)
- 54 תרשים 2.14 / הערכת המידה שבה מיושם בישראל חופש ביטוי, לפי הערכת המידה שבה חופש ביטוי חיוני למשטר דמוקרטי (כלל המדגם)
- 56 תרשים 2.15 / הערכת המידה שבה מיושם בישראל שוויון בפני החוק, לפי הערכת המידה שבה שוויון בפני החוק חיוני לדמוקרטיה (כלל המדגם)
- 57 תרשים 2.16 / באיזו מידה מיושם בישראל עקרון הפרדה בין דת למדינה? (יהודים וערבים)
- 58 תרשים 2.17 / מסכימים שמיושמת בישראל הפרדה בין דת למדינה, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 58 תרשים 2.18 / הערכת המידה שבה הפרדה בין דת למדינה מיושמת כיום בישראל, לפי הערכת המידה שבה הפרדה בין דת למדינה חיונית למשטר דמוקרטי (כלל המדגם)
- 60 תרשים 2.19 / המסכימים שכל אחד מהמאפיינים חיוני למשטר דמוקרטי, והמסכימים שכל אחד מהמאפיינים מיושם כיום בישראל (כלל המדגם)
- 61 תרשים 2.20 / המידה שבה המאפיינים השונים מיושמים כיום בישראל (כלל המדגם, יהודים וערבים, ממוצע של 5 היגדים)
- 62 תרשים 2.21 / מהו סוג המשטר המתאים ביותר לישראל במצב הנוכחי? (כלל המדגם)

- 63 תרשים 2.22 / מהי החלטה דמוקרטית? (כלל המדגם)
- תרשים 2.23 / תמיכה/התנגדות להיגד שהחלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד החלטות דמוקרטיות גם אם הן מנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים, לפי הערכת המידה שבה מאפיינים שונים חיוניים למשטר הדמוקרטי (כלל המדגם, ממוצע של 5 היגדים)
- 65 תרשים 2.24 / איזה ציון אתה נותן למצב של הדמוקרטיה הישראלית היום?, 2010–2023 (כלל המדגם)
- 66 תרשים 2.25 / איזה ציון אתה נותן למצב של הדמוקרטיה הישראלית היום?, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 66 תרשים 2.26 / האם אתה מוטרד שהמשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע והמדינה תהפוך למדינה כושלת? (יהודים וערבים)
- 68 תרשים 2.27 / מוטרדים שהמשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע והמדינה תהפוך למדינה כושלת, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 68 תרשים 2.28 / מוטרדים שהמשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע והמדינה תהפוך למדינה כושלת, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 69 תרשים 2.29 / האם יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי?, 2016–2023 (יהודים)
- 70 תרשים 2.30 / האם יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי?, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 71 תרשים 2.31 / מסכימים שבישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים, 2009–2023 (יהודים)
- 72 תרשים 2.32 / האם אתה מסכים או לא מסכים שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי?, 2013 ו-2023 (יהודים)
- 74 תרשים 2.33 / מסכימים שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 74 תרשים 2.34 / הבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי, לפי הסכמה לעמדה שלאזרחים היהודים צריכות להיות זכויות יתר (יהודים)
- 75 תרשים 2.35 / האם אתה מסכים או לא מסכים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה?, 2021 ו-2023 (כלל המדגם)
- 76 תרשים 2.36 / האם כיום בתי המשפט מתייחסים באופן שווה לנאשמים מכל רקע ומגזר?, 2019 ו-2023 (כלל המדגם)
- 78

- 79 תרשים 2.37 / עד כמה אתה מרגיש שמדינת ישראל מכבדת את זכויות האדם והאזרח שלך?
(כלל המדגם)
- 79 תרשים 2.38 / מסכימים שמדינת ישראל מכבדת את זכויות האדם והאזרח שלהם, לפי מיקום
על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 80 תרשים 2.39 / מסכימים שארגוני זכויות האדם והאזרח גורמים נזק למדינה, 2010-2023 (יהודים)
- 81 תרשים 2.40 / האם יש כיום בישראל הבדל במידת העניין בפוליטיקה של הצעירים והמבוגרים?
(כלל המדגם)
- 82 תרשים 2.41 / האם יש כיום בישראל הבדל במידת העניין בפוליטיקה של הצעירים והמבוגרים?
לפי גיל (יהודים וערבים)
- 83 תרשים 2.42 / האם אתה מסכים או לא מסכים שהאופוזיציה בישראל חלשה ולא ממלאת
כראוי את תפקידה?, 2017 ו-2023 (יהודים וערבים)
- 84 תרשים 2.43 / מסכימים שהכי טוב להרוס את כל המוסדות הפוליטיים ולהתחיל הכול מחדש,
2022 ו-2023 (יהודים וערבים)

פרק 3

- 87 תרשים 3.1 / נותנים אמון בכל אחד ממוסדות המדינה, לפי לאום (יהודים וערבים)
- 89 תרשים 3.2 / נותנים אמון בכל אחד ממוסדות המדינה, 2003-2023 (יהודים)
- 89 תרשים 3.3 / נותנים אמון בכל אחד ממוסדות המדינה, 2003-2023 (ערבים)
- 90 תרשים 3.4 / נותנים אמון בצה"ל, לפי לאום, 2003-2023 (יהודים וערבים)
- 91 תרשים 3.5 / נותנים אמון בצה"ל, לפי עדה דתית, 2003-2023 (ערבים)
- 92 תרשים 3.6 / נותנים אמון בצה"ל, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 93 תרשים 3.7 / נותנים אמון בנשיא המדינה, לפי לאום, 2003-2023 (יהודים וערבים)
- 94 תרשים 3.8 / נותנים אמון בנשיא המדינה, לפי עדה דתית, 2003-2023 (ערבים)
- 95 תרשים 3.9 / נותנים אמון בנשיא המדינה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 96 תרשים 3.10 / נותנים אמון בבית המשפט העליון, לפי לאום, 2003-2023 (יהודים וערבים)
- 97 תרשים 3.11 / נותנים אמון בבית המשפט העליון, לפי עדה דתית, 2003-2023 (ערבים)
- 98 תרשים 3.12 / נותנים אמון בבית המשפט העליון, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 100 תרשים 3.13 / נותנים אמון במשטרה, לפי לאום, 2003-2023 (יהודים וערבים)
- 101 תרשים 3.14 / נותנים אמון במשטרה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 102 תרשים 3.15 / נותנים אמון בממשלה, לפי לאום, 2003-2023 (יהודים וערבים)

- 103 תרשים 3.16 / נותנים אמון בממשלה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 105 תרשים 3.17 / נותנים אמון בתקשורת, לפי לאום, 2003–2023 (יהודים וערבים)
- 106 תרשים 3.18 / נותנים אמון בתקשורת, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 107 תרשים 3.19 / נותנים אמון בכנסת, לפי לאום, 2003–2023 (יהודים וערבים)
- 109 תרשים 3.20 / נותנים אמון בכנסת, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 110 תרשים 3.21 / נותנים אמון במפלגות, לפי לאום, 2003–2023 (יהודים וערבים)
- 112 תרשים 3.22 / נותנים אמון במפלגות, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 114 תרשים 3.23 / נותנים אמון ביועץ המשפטי לממשלה, לפי לאום, 2008–2023 (יהודים וערבים)
- 116 תרשים 3.24 / נותנים אמון ביועץ המשפטי לממשלה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (כלל המדגם)
- 117 תרשים 3.25 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות בהשוואה לממוצע הרב-שנתי של כלל המוסדות, 2003–2023 (כלל המדגם)
- 118 תרשים 3.26 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות, לפי לאום, 2003–2023 (יהודים וערבים)
- 119 תרשים 3.27 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות, לפי מחנות פוליטיים, 2003–2023 (יהודים)
- פרק 4**
- 124 תרשים 4.1 / ציונים שנתיים לסולידריות בכלל החברה הישראלית ובחברה היהודית, לפי לאום, 2011–2023 (ציון ממוצע על סולם בין 1 ל-10, יהודים וערבים)
- 125 תרשים 4.2 / ציונים לסולידריות בכלל החברה הישראלית ובחברה היהודית, לפי לאום, 2022 ו-2023 (יהודים וערבים)
- 127 תרשים 4.3 / מידת הסולידריות בחברה היהודית ובכלל החברה הישראלית, לפי הערכת המצב הכללי במדינה, 2011–2023 (ממוצע על סולם בין 1 ל-10, כלל המדגם, יהודים)
- 128 תרשים 4.4 / מרגישים מיעוט בחברה הישראלית, 2019 ו-2023 (יהודים וערבים)
- 129 תרשים 4.5 / מרגישים מיעוט בחברה הישראלית, לפי מחנות פוליטיים, 2019 ו-2023 (יהודים)
- 130 תרשים 4.6 / מרגישים מיעוט בחברה הישראלית, לפי האם מרגישים או לא מרגישים חלק ממדינת ישראל ובעיותיה, 2019 ו-2023 (כלל המדגם)
- 132 תרשים 4.7 / מידת הסולידריות בכלל החברה הישראלית, לפי תחושת השייכות לקבוצת מיעוט (כלל המדגם)
- 133 תרשים 4.8 / המתח החזק ביותר היום בחברה הישראלית, 2012–2023 (כלל המדגם)

- 134 תרשים 4.9 / המתח החזק ביותר היום בחברה הישראלית - בין ימין לשמאל, לפי מחנות פוליטיים, (יהודים) 2023-2012
- 136 תרשים 4.10 / המתח החזק ביותר היום בחברה הישראלית, לפי גיל (יהודים)
- 137 תרשים 4.11 / האם אתה תומך בארגונים יהודיים הפועלים כדי להפריד בין נשים יהודיות לגברים ערבים או בין גברים יהודים לנשים ערביות החיים יחד או מתנגד להם?, 2015 ו-2023 (יהודים)
- 139 תרשים 4.12 / העמדה כלפי ארגונים יהודיים הפועלים כדי להפריד בין זוגות מעורבים, לפי העמדה כלפי הטענה שבישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים (יהודים)
- 140 תרשים 4.13 / העמדה לגבי נישואים מעורבים בין יהודים לערבים (ערבים)
- 141 תרשים 4.14 / באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית?, 2017-2023 (כלל המדגם)
- 142 תרשים 4.15 / מוטרדים שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי, לפי מחנות פוליטיים, (יהודים) 2023-2017
- 143 תרשים 4.16 / מוטרדים שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי, לפי שיוך עצמי לקבוצת מיעוט (כלל המדגם)
- 144 תרשים 4.17 / באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לתמוך כלכלית בילדיך בעתיד?, 2017 ו-2023 (כלל המדגם)
- 146 תרשים 4.18 / מוטרדים שלא יוכלו לתמוך כלכלית בילדיהם בעתיד, לפי מחנות פוליטיים ולפי רמת הכנסה, 2017 ו-2023 (יהודים)
- 147 תרשים 4.19 / באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל להתקיים בכבוד לעת זקנה?, 2017 ו-2023 (כלל המדגם)
- 149 תרשים 4.20 / מוטרדים שלא יוכלו להתקיים בכבוד לעת זקנה, לפי מחנות פוליטיים ולפי רמת הכנסה, 2017 ו-2023 (יהודים)
- 150 תרשים 4.21 / מוטרדים או לא מוטרדים מנושאים כלכליים (יהודים וערבים)

פרק 5

- 151 תרשים 5.1 / האם במערכת החינוך הממלכתי יש בפועל שוויון הזדמנויות בין התלמידים מכל רקע ומגזר? (כלל המדגם)
- 154 תרשים 5.2 / האם המחנכים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים צריכים או לא צריכים לשוחח עם התלמידים בשיעורים המתאימים על הנושאים הפוליטיים הבעורים? 2011 ו-2023, (כלל המדגם)

- 155 תרשים 5.3 / חושבים או בטוחים שצריך לשוחח עם תלמידים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים בשיעורים המתאימים על הנושאים הפוליטיים הנושאים, לפי מחנות פוליטיים (יהודים)
- 157 תרשים 5.4 / עדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 159 תרשים 5.5 / עדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ, לפי העמדה בעניין שיווי המשקל הנכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי (יהודים)
- 160 תרשים 5.6 / האם המדינה צריכה או לא צריכה לתמוך כספית במוסדות ובפעילויות תרבות ואומנות? 2018 ו-2023 (כלל המדגם)
- 161 תרשים 5.7 / האם מימון תרבות ואומנות מטעם המדינה מקנה לה זכות להיות מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים והאומנותיים? 2018 ו-2023 (כלל המדגם)
- 162 תרשים 5.8 / האם מימון תרבות ואומנות מטעם המדינה מקנה לה זכות להיות מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים והאומנותיים? לפי מחנות פוליטיים, 2018 ו-2023 (יהודים)

פרק 6

- 165 תרשים 6.1 / סבורים שלא קיימת היום בישראל מערכת ערכים והסכמות המשותפת לרוב הציבור (קונצנזוס לאומי) (יהודים וערבים)
- 165 תרשים 6.2 / סבורים שלא קיימת היום בישראל מערכת ערכים והסכמות המשותפת לרוב הציבור (קונצנזוס לאומי), לפי מחנות פוליטיים (יהודים)
- 167 תרשים 6.3 / האם בעבר היה או לא היה בישראל קונצנזוס לאומי משותף לרוב הציבור? (כלל המדגם)
- 168 תרשים 6.4 / סבורים שההתעניינות הפוליטית של הציבור הישראלי עלתה בעקבות המחאה נגד הרפורמה במשפט, לפי מחנות פוליטיים (יהודים)
- 169 תרשים 6.5 / לדעתך, האם מאז תחילת המחאה נגד הרפורמה במשפט רמת הקשב של הפוליטיקאים לדרישות הציבור עלתה, ירדה או נשארה כשהייתה? (יהודים וערבים)
- 171 תרשים 6.6 / חשוב שתהיה חוקה לישראל, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 172 תרשים 6.7 / מה הסיכוי שבתוך עשר שנים תהיה לישראל חוקה? (כלל המדגם)
- 173 תרשים 6.8 / מה הסיכוי שמתוך המאבקים הפוליטיים של החודשים האחרונים יצמח בישראל חוזה פוליטי-חברתי חדש בין האזרחים לשלטון? (כלל המדגם)
- 173 תרשים 6.9 / מה הסיכוי שמתוך המאבקים הפוליטיים של החודשים האחרונים יצמח בישראל חוזה פוליטי-חברתי חדש בין הקבוצות השונות בחברה? (כלל המדגם)

ממצאים עיקריים

פרק 1: מה המצב?

- בעת עריכת הסקר, ביוני 2023, כחמישית בלבד מכלל המדגם העריכו שמצבה של ישראל טוב. ממצא זה ממשיך מגמת ירידה בשיעור המעריכים כך את מצבה של ישראל שראשיתה ב־2019, אז מחצית מהמדגם העריכו את המצב בחיוב. מנגד, חלה עלייה בשיעור הסבורים שמצבה של ישראל רע, לכדי כמעט מחצית מכלל המדגם (45%), הנתון הגבוה ביותר מאז 2007. שיעור המעריכים שמצבה של ישראל הוא ככה־ככה נותר יציב למדי לעומת השנה שעברה, קצת יותר שלישי.
- ההערכה של הערבים שמצבה של ישראל רע גבוהה מזו של היהודים, ובשני המגזרים הערכה זו אף החמירה בהשוואה לשנה שעברה (ערבים: מ־52.5% ל־59%; יהודים: מ־33.5% ל־42%). בפילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) רוב השמאל (73%) וכמחצית מהמרכז (54%) מעריכים את מצבה של ישראל כרע, לעומת כשליש בקרב הימין.
- ועם זאת, רוב גדול מהיהודים מרגישים עצמם חלק מהמדינה ובעיותיה, לעומת פחות ממחצית מהערבים (85% לעומת 48%).
- בשיעור המסכימים עם ההיגד ש"השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה" לא חלו שינויים משמעותיים בין המדידה הנוכחית לקודמתה (יהודים: 55% ב־2022 וב־2023; ערבים: ב־2022 – 80%, ב־2023 – 75%). ואולם פילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מצביע על שינויים בתוך כל מחנה: בשמאל, שיעור המסכימים שהשלטון הדמוקרטי נמצא בסכנה חמורה עלה מאוד בהשוואה לשנה שעברה (מ־64% ל־92%), וכך גם במרכז (מ־60% ל־73%); מנגד בימין הוא ירד (מ־52% ל־40%).
- האיום הפנימי הקיומי הגדול ביותר על ישראל כיום הוא לדעת המרואיינים היהודים "חילוקי הדעות לגבי האיזון הראוי בין היותה של ישראל מדינה יהודית ומדינה דמוקרטית" (27%); במקום השני ניצבת המתיחות בין יהודים לערבים בתוך ישראל (24.5%). לעומת זאת, בעיני המרואיינים הערבים האיום הקיומי הפנימי הראשון במעלה הוא המתיחות בין יהודים לערבים (33.5%); ובמקום השני – השליטה הישראלית בשטחים/ביהודה ושומרון (25%).
- רוב המרואיינים היהודים והערבים מעדיפים לחיות בישראל ולא להגר ממנה. השנה, בניגוד לעבר, מצאנו ששיעור היהודים המעדיפים להישאר גבוה משיעור הערבים (יהודים: ב־2022 – 67%, ב־2023 – 70%; ערבים: ב־2022 – 80%, ב־2023 – 62%). ייתכן שהעלייה בשיעור המרואיינים הערבים המעדיפים להגר מישראל (מ־17% ל־38%) היא תוצאה של העלייה בפשיעה האלימה בחברה הערבית. אצל היהודים שיעור המעדיפים להישאר בארץ גבוה יותר בקרב הימין, ונמוך יותר בקרב השמאל (ימין – 80%; מרכז – 61%; שמאל – 54%).
- שיעור היהודים האופטימיים לגבי עתידה של ישראל גבוה משיעור הערבים (52% ו־40%, בהתאמה). מפילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) עולים פערים גדולים (ימין – 65%; מרכז – 42%; שמאל – 21%).

- רוב היהודים ורוב הערבים הסכימו שישראל היא מקום שטוב לחיות בו (67% ו-65% בהתאמה). בקרב הערבים חלה עלייה בשיעורי ההסכמה לעומת השנה שעברה (מ-52% ל-65%). בקרב היהודים שיעור זה נותר יציב. זאת ועוד, נמצא ששיעורי ההסכמה גבוהים יותר בקרב הדתיים (91.5%) והחרדים (90%) מאשר בקרב המסורתיים והחילוניים (מסורתיים דתיים – 74%; מסורתיים לא-דתיים – 66%; חילוניים – 51%).
- כמדי שנה בחנו את הציונים של מדינת ישראל ואת מיקומה ביחס לכלל מדינות העולם וביחס למדינות ה-OECD ב-15 מדדים בינלאומיים (המדדים הבינלאומיים מחושבים תמיד לשנה שחלפה, כלומר המדדים המתפרסמים בשנת 2023 מתייחסים להתרחשויות בשנת 2022). הציונים הגבוהים ביותר של הדמוקרטיה הישראלית ב-2022 הם במדד ההשתתפות הפוליטית של The Economist (94.4), במדד הדמוקרטיה הדיונית של V-DEM (85.2) ובמדד הזכויות הפוליטיות של Freedom House (85). את הרשימה סוגר מדד חופש העיתונות של Reporters without Borders (57.6).

פרק 2: דמוקרטיה, שלטון, אזרחים

- מתוך שישה מאפיינים של משטר דמוקרטי שהוצגו למרואיינים, החיוני ביותר לדעתם היה "בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק" (83%). לאחר מכן בסדר יורד: "חופש ביטוי לכל הדעות" (74%), "שוויון בפני החוק ללא הבדל דת, גזע, מוצא ומין" (69%), "הגבלת כל אחת משלוש רשויות השלטון על ידי שתי האחרות" (65%), "הפרדה בין דת ומדינה" (54%) ו"פערים קטנים בהכנסה בין הקבוצות בחברה" (49%).
- רק באשר למאפיין אחד מתוך השישה – "בחירות חופשיות והוגנות כקבוע בחוק" – מצאנו רוב לסבורים כי הוא מיושם בישראל (75%). כמחצית (49%) סבורים כך לגבי "חופש ביטוי לכל הדעות", ואילו לגבי יתר המאפיינים רק מיעוט ציין כי הם מיושמים בישראל.
- מחצית מכלל המדגם (50%) מצדדים בטענה ש"החלטות שמנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים כמו זכויות המיעוט וחופש הביטוי הן החלטות לא דמוקרטיות גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת". לעומתם, מעט מעל שליש מצדדים בטענה שכל החלטה שמתקבלת על ידי הרוב היא דמוקרטית (35%).
- רוב גדול מהמרואיינים מוטרדים ש"המשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע והמדינה תהפוך למדינה כושלת" (כלל המדגם – 64%; יהודים – 61%; ערבים – 81%). בקרב היהודים נמצא רוב גדול למוטרדים מכך בקרב המקמים עצמם בשמאל (93%) ובמרכז (81%), לעומת מיעוט גדול בימין (46%).
- באשר לשאלת האיזון בין הרכיבים היהודי והדמוקרטי בישראל, השנה גדל שיעור היהודים הסבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי (ב-2022 – 29%; ב-2023 – 40.5%), ומנגד שיעור נמוך בהרבה סבורים כך לגבי הרכיב הדמוקרטי (ב-2022 – 30%; ב-2023 – 24%). רק כחמישית סבורים כי יש כיום איזון ראוי בין שני הרכיבים.
- עוד מצאנו כי חלה ירידה בשיעור המרואיינים היהודים המסכימים ש"הבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי" (מ-50% ב-2013 ל-38.5% השנה). יש רוב למסכימים עם טענה זו בקרב החרדים, הדתיים והמסורתיים הדתיים (81%, 70% ו-62% בהתאמה), לעומת מיעוט בקרב המסורתיים הלא-דתיים והחילוניים (35% ו-12% בהתאמה).

- השנה נמדדה ירידה מסוימת בשיעור היהודים הסבורים כי בישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים (מ־49% אשתקד ל־43% השנה). עם זאת, רוב ברור בימין מצדד בכך, לעומת מיעוט בקרב המרכז והשמאל (58%, 25% ו־13%, בהתאמה).
- כמחצית מכלל המדגם (52%) הסכימו שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה. בקרב היהודים הסכמה זו רווחת יותר בקרב הימין (68%) ופחות במרכז ובשמאל (29% ו־11%, בהתאמה).
- כמעט שני שלישים מהמרוויינים (64%) ציינו כי בתי המשפט בישראל אינם מעניקים יחס שווה לנאשמים מרקעים וממגזרים שונים.
- רוב היהודים סבורים שארגוני זכויות אדם (דוגמת בצלם והאגודה לזכויות האזרח) גורמים נזק למדינה (60%). מנגד, רוב הערבים (61%) אינם מסכימים עם טענה זו. בפילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) נמצאו הבדלים גדולים בשיעורי ההסכמה עם הטענה של גרימת נזק (ימין – 75%; מרכז – 50.5%; שמאל – 15%).
- תפקוד האופוזיציה שנוי במחלוקת: 48.5% מעריכים ש"האופוזיציה בישראל חלשה ולא ממלאת כראוי את תפקידה", למול 43% שלא הסכימו עם הערכה זו.

פרק 3: אמון הציבור במוסדות המדינה

- כשמדובר במוסדות הנבדקים במדד בקביעות, צה"ל נהנה גם בסקר של השנה מהאמון הגבוה ביותר בקרב היהודים (85.5%), ואחריו ממוקמים – נשיא המדינה (54%), בית המשפט העליון (42%), המשטרה (35%), הממשלה (28%), התקשורת (25%), הכנסת (24%) והמפלגות (13%).
- פילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים מראה כי בהשוואה למדידת 2022, בשמאל נשחק האמון במרבית מוסדות המדינה, למעט בבית המשפט העליון, שם נרשמה יציבות יחסית. מנגד, בימין נמדדה התחזקות באמון במוסדות או שיעורי אמון דומים לשנה שעברה. במרכז, למעט ירידה באמון בממשלה נשמרה יציבות יחסית באמון במוסדות.
- במדגם הערבים, שום מוסד מהמוסדות הנבדקים בקביעות לא חצה את רף ה־30% של נותני אמון. במדרג שהתקבל במדגם הערבים ממוקם ראשון בית המשפט העליון (26%), ואחריו – צה"ל (21%), נשיא המדינה, הממשלה והכנסת (18% כל אחד), התקשורת (17.5%), המשטרה (17%) והמפלגות (15%).
- מלבד שמונת המוסדות הקבועים בדקנו השנה את מידת האמון גם במוסדות הבאים:
 - העירייה/הרשות המקומיות שבה מתגוררים המרוויינים: שיעורי האמון בהן במדגם היהודים גבוהים יותר מבמדגם הערבים (55% ו־27.5%, בהתאמה). בשני המדגמים נשמרה יציבות בהשוואה לסקר 2022.
 - היועץ המשפטי לממשלה: היהודים נותנים אמון רב יותר במוסד זה מאשר הערבים (34% ו־16%, בהתאמה). בקרב היהודים, האמון ביועץ גבוה יותר בשמאל ובמרכז, לעומת הימין (65%, 54% ו־19%, בהתאמה).

פרק 4: החברה בישראל

- בכל הנוגע להערכת הסולידריות בחברה הישראלית בכללותה (1=אין בכלל סולידריות ו-10=יש סולידריות רבה מאוד), נמשכת מגמת הירידה בציונים הממוצעים בשני המגזרים (יהודים: 2020 – 2021, 5.0 – 2022, 4.7 – 2023, 4.4 – ערבים: 2020 – 2021, 4.8 – 2022, 4.1 – 2023, 3.8 – 2023, 3.6). המרוויינים היהודים התבקשו להעריך גם את מידת הסולידריות של החברה היהודית, וגם בשאלה זו נרשמה ירידה בהשוואה לשנה שעברה (מ-5.9 אשתקד ל-5.2 השנה).
- רוב בקרב הערבים, לעומת מיעוט (גדול) בקרב היהודים, מרגישים שייכים לקבוצת מיעוט בחברה הישראלית. בשני המדגמים (יהודים וערבים) חלה עלייה בשיעור המרגישים כך בהשוואה לשנה שעברה (יהודים: 30% אשתקד, 38.5% השנה; ערבים: 53% אשתקד, 65% השנה). בפילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) תחושת המיעוט מאפיינת יותר את מחנה השמאל וכחות את המרכז והימין (63%, 38% ו-32.5% בהתאמה).
- בראש סולם המתחים בחברה הישראלית ניצב בסקר של השנה המתח בין ימין לשמאל, שרשם עלייה חדה בהשוואה לשנה שעברה (מ-24% ל-39%); במקום השני ניצב המתח בין יהודים לערבים, שקטן בחצי (מ-61% אשתקד ל-31% השנה); ובמקום השלישי – המתח בין דתיים לחילונים, שאף הוא רשם עלייה (מ-6% ל-18% השנה). היהודים מצביעים על המתח בין ימין לשמאל כחזק ביותר, בעוד הערבים מצביעים על המתח בין יהודים לערבים כחזק ביותר.
- רוב המרוויינים מוטרדים מהאפשרות שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי להם בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית; הערבים מוטרדים מכך יותר מהיהודים (כלל המדגם – 68%; יהודים – 66%; ערבים – 80%). בקרב היהודים שיעור המוטרדים גבוה יותר אצל הממקמים עצמם בשמאל ובמרכז, לעומת הימין (89%, 80% ו-56% בהתאמה); בקרב החילונים 84% מוטרדים, לעומת כמחצית ביתר הקבוצות: חרדים – 55%; דתיים – 51%; מסורתיים דתיים – 52%; מסורתיים לא-דתיים – 55%.

פרק 5: חינוך ותרבות

- מעט מעל מחצית מהיהודים ומהערבים סבורים כי במערכת החינוך הממלכתי אין שוויון הזדמנויות בין התלמידים מכל הרקעים והמגזרים (יהודים – 54%; ערבים – 53%).
- רוב המרוויינים סבורים שהמחנכים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים צריכים לדבר עם התלמידים על הנושאים הפוליטיים הבוערים (יהודים – 64%; ערבים – 75%).
- רוב המרוויינים היהודים אינם מסכימים שיש לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש זמן רב יותר להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ (62%). התנגדות חזקה במיוחד להצעה זו התקבלה בקרב החילונים (84%) ובקרב המסורתיים הלא-דתיים (61%), לעומת רוב גדול בקרב החרדים שמסכימים ללכת בכיוון של הרחבת ההיסטוריה וצמצום לימודי האזרחות (76%).
- רוב גדול מכלל המדגם (81%) סבורים שהמדינה צריכה לתמוך כספית במוסדות ובפעילויות של תרבות ואומנות.

- מיעוט גדול (42%) בכלל המדגם חושבים שמימון תרבות ואומנות מטעם המדינה מקנה לה את הזכות להיות מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים של הפעילויות והמוסדות הממומנים. תמיכה גבוהה יותר בקישור בין מימון לבין התערבות בתכנים נמצאה בקרב הממקמים עצמם בימין (יהודים), לעומת מיעוט מהמרכז ומהשמאל (53%, 25% ו-14% בהתאמה)

פרק 6: לקראת חוזה חברתי-פוליטי חדש?

- רוב היהודים (59%) וכמחצית מהערבים (48%) סבורים כי אין כיום בישראל מערכת ערכים והסכמות המשותפת לרוב הציבור (קונצנזוס לאומי).
- קצת מעל מחצית מהמרוויינים (54.5%) מעריכים שבעבר היה בישראל קונצנזוס לאומי משותף לרוב הציבור.
- מעל שני שלישים מהיהודים (69%), לעומת מיעוט מהערבים (41%), סבורים שההתעניינות הפוליטית של הציבור בארץ עלתה בעקבות גל המחאה נגד הרפורמה במערכת המשפט.
- בכלל המדגם הדעה הרווחת היא שמאז תחילת המחאה, רמת הקשב של הפוליטיקאים לדרישות הציבור לא השתנתה (42%); כשליש (34%) סבורים שהיא ירדה, וקצת פחות מחמישית סבורים שעלתה (17%).
- רוב המרוויינים סבורים שחשוב שתהיה חוקה לישראל (יהודים – 72%; ערבים – 78%). עם זאת, רק כחמישית מכלל המדגם (22%) צופים שתנוסח חוקה כזאת בעשור הקרוב.
- רוב המרוויינים (65%) חושבים שהסיכויים לצמיחת חוזה פוליטי-חברתי חדש בישראל בין האזרחים לשלטון אינם גבוהים. רק כרבע (25%) סבורים שהסיכויים לכך גבוהים. גם בדבר הסיכוי לצמיחת חוזה חדש בין הקבוצות בחברה, רוב המרוויינים (66%) חושבים שהסיכויים לכך אינם גבוהים.

הקדמה

ישראל היא "מדינה ללא מנוח". לפיכך כמעט כל אחד ממדדי הדמוקרטיה השנתיים שהתפרסמו עד כה כלל התייחסות לאירוע חיצוני או פנימי מהדהד אחד או יותר: מערכת בחירות סוערת, מבצע צבאי בהיקף כזה או אחר, משבר רפואי או חברתי-כלכלי, וכדומה. מדד 2022 השקיף על המכלול של 20 שנות סיקור (2003–2022) במבט-על, במטרה לאתר ולנתח את המגמות בדעת הקהל בישראל מעבר לאירועי השעה בשנה זו או אחרת. המכלול הראה בביור שהבסיס המשותף להסכמה לאומית הולך ומצטמצם, אם כי במובנים מסוימים עדיין "מצטופפים" בו יחדיו, על סמך הסכמות מסוימות, ימין ושמאל, חרדים וחילונים, יהודים וערבים ועוד. למשל, בכל הקבוצות הרוב מעדיפים להישאר בארץ ולא להגר ממנה, הרוב חושבים שישראל היא מקום שטוב לגור בו, וכן הלאה.

לעומת זאת, מדד 2023 נערך בעיצומו של משבר פנימי חסר תקדים בהיסטוריה של מדינת ישראל והחברה הישראלית. ראשית, במישור היחסים בין הציבור להנהגה הפוליטית הנבחרת – רבים בארץ אינם מרגישים שזו מייצגת אותם במובן כלשהו או דואגת לאינטרסים שלהם ולטובת המדינה כמדינה דמוקרטית; שעה שאחרים סבורים שהיא מייצגת אותם בשני המובנים ומגינה על האינטרסים הלאומיים המהותיים, למשל על היותה של ישראל מדינה יהודית מול מי שמעוניינים לחזק על חשבון רכיב זה את הרכיב הדמוקרטי. במישור השני חלה השנה התבהרות כאובה כי בציבור הישראלי היהודי מתקיימים במקביל מגזרים המחזיקים בתפיסות עולם שקשה, ואולי אף לא ניתן כלל, ליישב ביניהן, ושהמשותף ביניהם קטן מאי פעם. אין מדובר בשסעים חדשים או בקבוצות חדשות שהופיעו יש מאין, אבל הנתונים שנציג להלן מראים שמדובר בהעמקה של אי-ההסכמות בנושאים עקרוניים שכבר היו נוכחים בעבר, בעוצמה פחותה אולי, ובהתגברות החרדה, בעיקר בקבוצות החילוניות והממוקמות במרכז ובשמאל הפוליטי, שהדמוקרטיה הישראלית עומדת על פי תהום ושהזכויות האזרחיות הבסיסיות שלהן ואורח חייהן עומדים בסכנה. גם הימין והקבוצות החרדיות והדתיות אינן שבעות רצון, אבל ככלל, הערכת המצב שלהן בנושאים אלה ואחרים חיובית יותר, מן הסתם שכן הממשלה היא ממשלת ימין-דתיים-חרדים במידה שלא הייתה כאן בעבר.

מחאת 2023, שבדקנו בסדרת סקרים מאז החלה בינואר של שנה זו (לדוגמה, סקרי "הקול הישראלי" מהחודשים ינואר-ספטמבר 2023), מוכיחה כי החרדות באשר לשחיקה באופי הדמוקרטי של ישראל הפיחו במרכז ובשמאל הפוליטיים אנרגיות ורוח לחימה שלא הייתה בהם זה שנים, בשל ההפסדים החוזרים ונשנים בבחירות והפיצולים הרעיוניים בתוך המחנות הללו. במקביל, במחנה הימין ובקבוצות הדתיות למיניהן התפתחו השנה תחושות קשות באשר למוטיבציות של המוחים. אלו מתפרשות לא במובנים של אי-הסכמות פוליטיות גרידא אלא כניסיון של אליטות וקבוצות פריווילגיות שאיבדו מכוחן להשתמש באמצעים החומריים והאחרים העומדים לרשותן כדי להחזיר לידיהן משאבי עוצמה שאיבדו ואפילו כדי להפוך על פיהן את תוצאות הבחירות של 2022, שהציגו רוב ברור למחנה הימין. במסגרת זו עלו לפני השטח ניגודי אינטרסים מעמדיים וזהויות עדתיות עוינות שנמצאו בשוליים או נדחקו אליהם שנים רבות, כששני המחנות מרגישים כל אחד לעצמו שהאחר "אינו אני".

לא זה המקום לדון בהרחבה בסיבות למשבר הפנימי שהתגלע, במהלכו ובתוצאותיו החזיות. ואולם מה שננסה לעשות בדוח מדד הדמוקרטיה 2023, בשונה במובן מסוים מהדוחות הקודמים, הוא לעקוב אחרי קווי ההפרדה השיטתיים בין המגזרים הניצים בחברה הישראלית בתחומים שונים, ובמקביל לנסות לאתר אזורי הסכמה, צרים ככל שיהיו, במטרה לסמן מדרך רגל לכינון של קונצנזוס לאומי חדש, או לכל הפחות בסיס להסכמות על כללי משחק שימנעו הידרדרות להתכתשות של הכול בכול. כן ננסה לבחון אם יש רצון לגבש חוזה חברתי חדש, ואם הדבר נתפס כאפשרי בעת הזו.

מתודולוגיה

כקודמיו, מדד 2023 בוחן את עמדות הציבור בישראל בסוגיות חברתיות ופוליטיות בולטות שעמדו במרכז השיח והמעש הישראלי עד תחילת אוקטובר. מבחינה מתודולוגית לדוח זה שלושה צירים: האחד, שאלות שנשאלו בעבר המאפשרות לאתר מגמות ארוכות טווח; השני, שאלות חדשות המתמקדות בנושאים החברתיים והפוליטיים שעלו על סדר היום הציבורי בשנה החולפת; השלישי, המצומצם במיוחד השנה¹, נתונים שנאספו במכוני מחקר בינלאומיים המאפשרים לקבל מושג על מצבה של הדמוקרטיה הישראלית בהשוואה לדמוקרטיות אחרות ובהשוואה למצבה היא בזירה העולמית לאורך זמן.

שני המכונים שביצעו השנה את עבודת השדה של הסקר הם מכון שילוב (ראיונות בעברית) ומכון אפקאר (ראיונות בערבית). איסוף הנתונים נערך בתאריכים 20–28 ביוני 2023. המראיינים בערבית היו דוברי ילידיים של שפה זו.

השאלון

שאלון הסקר כלל השנה 64 שאלות תוכן, מקצתן מרובות סעיפים. השאלונים בעברית ובערבית היו דומים מאוד, אם כי במקרים מסוימים נשאלו גם שאלות הרלוונטיות רק ליהודים או רק לערבים. הדבר מצוין במפורש בנספחים 1 ו-2. כמו כן הוצגו למראיינים 10 שאלות סוציודמוגרפיות. בכל שאלות התוכן בשאלונים האינטרנטיים הופיעה אפשרות התשובה "לא יודע/ת". בראיונות הטלפוניים תשובה זו לא הוצגה למראיינים.

המדגם

סך הכול כלל המדגם בסקר זה 1,204 נשים וגברים בגילים 18 ומעלה:

- 1,003 מראיינים ומראיינות שהם מדגם מייצג של יהודים ואחרים רואיינו בעברית.²
- 201 מראיינים ומראיינות שהם מדגם מייצג של הערבים אזרחי ישראל רואיינו בערבית.

כדי שמדגמי היהודים והערבים ייצגו באופן מדויק את חלקם באוכלוסייה במדינת ישראל, שני המדגמים שוקללו לפי דת, גיל, מין והצבעה בבחירות לכנסת 2022.

טעות הדגימה המרבית למדגם הכללי היא 2.88% ± (3.16% ± למדגם היהודים ו-7.05% ± למדגם הערבים).

1 היבט זה מצומצם במיוחד השנה מכיוון שהנתונים שמפרסמים המכונים בכל שנה נכונים תמיד לשנה שחלפה. כלומר, בשנת 2023 הנתונים שהם פרסמו משקפים את מה שאירע בשנת 2022. היות שב-2023 חלו תהפוכות עמוקות בדמוקרטיה הישראלית, ההשוואה הבינלאומית עלולה להטעות ולהתמיה את קוראי הדוח של השנה, ולכן החלטנו שלא להרחיב בהשוואה. השלכותיה של 2023 יתגלו בהשוואה הבינלאומית שתופיע במדד 2024.

2 את ההגדרה "אחרים" אימצה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) בשנות ה-90 של המאה העשרים כדי לציין אנשים שאינם יהודים על פי ההלכה אך אינם ערבים. לרוב מדובר בעולים מחבר המדינות זכאי עלייה לישראל על פי חוק השבות אך שאינם יהודים על פי ההלכה. כמו הלמ"ס גם אנו מתייחסים אליהם כחלק מהציבור היהודי.

איסוף הנתונים

הראיונות בעברית התנהלו בעיקר באופן מקוון ומיעוטם (השלמות לאוכלוסיות כמו חרדים ומבוגרים שיש להם גישה מוגבלת לאינטרנט) בראיונות טלפוניים. הסקר בערבית נעשה רק באמצעות ראיונות טלפוניים. להלן החלוקה באמצעי הראיון:

סך הכול (%)	טלפוני (%)	מקוון (%)	
100	17.3	82.7	עברית
100	100	–	ערבית
100	31.1	68.9	סך הכול (כלל המדגם)

ניתוח הנתונים

את הנתונים ניתחנו על בסיס משתנים שבמחקרים אחרים הוכיחו את עצמם כבעלי יכולת הסבר טובה בהקשר הישראלי, דוגמת לאום (יהודים, ערבים), מיקום המרואיינים היהודים על הרצף שבין חרדים לחילונים,³ מחנות פוליטיים (יהודים),⁴ גיל המרואיינים והשכלה. את מדגם הערבים ניתחנו לפי הצבעה בבחירות לכנסת, אזור מגורים ועוד, ולעיתים גם לפי עדה דתית, אך המעטנו בניתוח זה עקב השיעור הנמוך של המרואיינים הנוצרים והדרוזים במדגם (וגם במציאות). בכמה מקומות בדוח הצגנו על קצה המזלג גם שיטות ניתוח סטטיסטיות מתקדמות יותר, כמו סולמות וניתוח גורמים, כדי לטעון לקשרים אשר אינם נראים לעין בניתוח פשוט יותר.

התמצאות בדוח

כדי להקל את העיון וההתמצאות בדוח הוכנסו בשולי הטקסט שני סוגים של הפניות: (1) הפניה ליד כל שאלה המובילה למספר העמוד הרלוונטי בנספח 1 (השאלון והתפלגות התשובות לכל שאלות התוכן בתבנית משולשת: כלל המדגם, יהודים, ערבים); (2) הפניה רק לשאלות החוזרות; מובילה למספר העמוד הרלוונטי בנספח 2 (השוואה של נתוני השאלה לאורך השנים). ההפניות נראות כך:

ישראל – מצב כללי

שאלה 1

נספח 1, עמ' 177

נספח 2, עמ' 193

הוא הדין בנספחים: בצד כל שאלה בנספחים 1 ו-2 מופיעה הפניה לעמוד שהשאלה נדונה בו בגוף הספר.

3 הקטגוריות של משתנה זה היו: חרדים, דתיים, מסורתיים-דתיים, מסורתיים לא-דתיים, חילונים. גודלה של כל קבוצה במדדי הדמוקרטיה השונים היא מהתאם לגודלה בנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס).

4 הקטגוריות של משתנה זה היו: שמאל, מרכז, ימין.

כדי להקל את הקריאה בטקסט ובתרשימים אנחנו מציגים את הנתונים במספרים שלמים. במקרים מעטים הם מוצגים בחצאי אחוזים. לעומת זאת, בנספחים הנתונים מוצגים ברמת דיוק גבוהה יותר – עד מספר אחד אחרי הנקודה העשרונית. בגלל העיגול, שכאמור נועד להקל את הקריאה, נוצרו מדי פעם הבדלים זעירים בין הנתונים בטקסט לבין הנתונים בנספחים.

פרק 1 / מה המצב?

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- המצב של ישראל באופן הכללי
- שייכות למדינה ובעיותיה
- השלטון הדמוקרטי בישראל בסכנה?
- האיום הפנימי הקיומי הגדול על ישראל
- להישאר או להגר?
- אופטימיות/פסימיות לגבי עתידה של ישראל
- ישראל מקום שטוב לחיות בו?
- ישראל במדדים הבינלאומיים

בכל אחד מסקרי מדד הדמוקרטיה מאז 2003 השאלה הראשונה בשאלון עוסקת במצב של ישראל באופן כללי. שאלה זו היא מעין תבחין למצב הרוח הלאומי. על רקע אירועי המחצית הראשונה של 2023 והשיח המוקצן שנלווה אליהם, ישראלים רבים נדחקו לפינות רעיוניות ותפקודיות שבנסיבות אחרות אולי לא היו מוצאים בהן את מקומם הטבעי; ואחרים – למצב של מבוכה ובלבול לנוכח הקושי להחליט מהי עמדתם בסוגיות שעל הפרק, מה נכון ומה לא, ומי צודק?

הממצאים מורים ששיעור הסבורים שמצבה של ישראל באופן כללי הוא רע נמצא בעלייה בשנים האחרונות. כמעט מחצית מהמרוויינים בחרו ב־2023 באפיון זה. מדובר בעלייה מובהקת של 8% לעומת סקר מדד הדמוקרטיה של 2022. למעשה, זהו הערך הגבוה ביותר שמדדנו מאז 2007, אז ייחסנו זאת להשפעותיה המורליות והאחרות של מלחמת לבנון השנייה. אם כי כבר מ־2019 ניכרת ירידה מתמשכת בשיעור המעריכים את המצב בחיוב, הפעם כאמור מגמה זו קיבלה להערכתנו חיזוק מהמאבקים שאנו עדים להם מאז הבחירות האחרונות וביתר שאת מאז הכריזה הממשלה על הרפורמה המשפטית והתפרצות המחאה האזרחית נגדה.

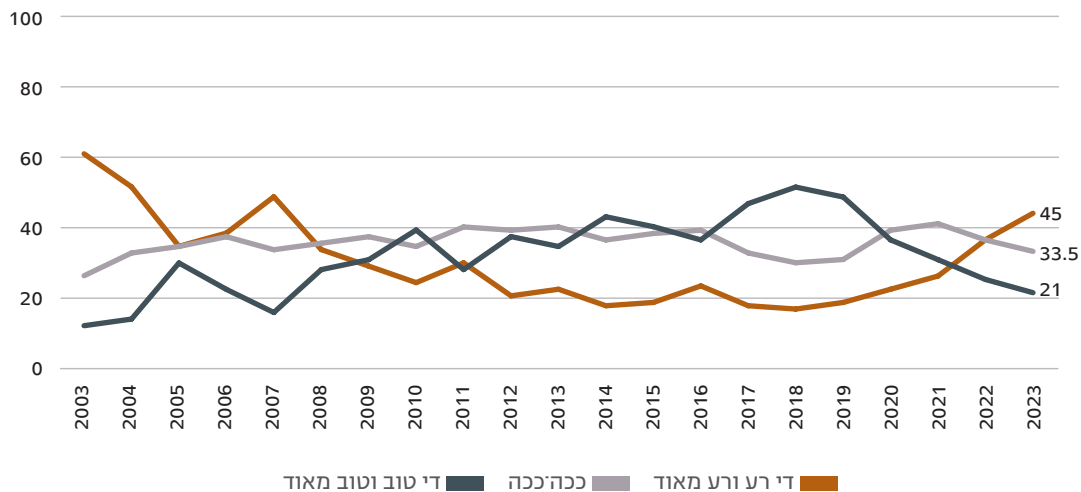
המצב הכללי של ישראל

שאלה 1

נספח 1, עמ' 177

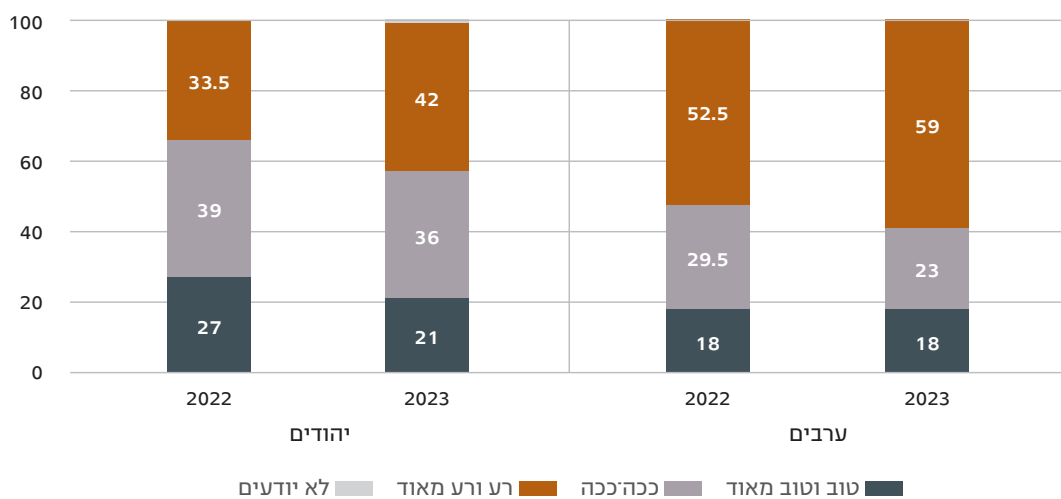
נספח 2, עמ' 193

תרשים 1.1 / המצב של ישראל באופן כללי (% כלל המדגם)

השוואה של התפלגויות התשובות לשאלה זו של המרוויינים היהודים ושל המרוויינים הערבים מראה כי כמו ב־2022, הערכת המצב הכללי של הערבים שלילית יותר מזו של היהודים, והיא אף החמירה מהשנה שעברה.⁵ גם בקרב היהודים חלה החמרה כזו, כלומר עלייה בשיעור המעריכים את המצב כרע, אבל בניגוד למדגם הערבים אין מדובר בתשובות הרוב. במקביל חלו ירידות בשיעורי מי שמגדירים את המצב טוב או טוב מאוד וכן ככה־ככה.

תרשים 1.2 / המצב של ישראל באופן כללי, 2022 ו־2023 (% יהודים וערבים)

פילוח של התשובות לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מראה כי בהשוואה לשנה שעברה בשמאל חלה ירידה חדה בשיעור המעריכים כי מצבה של ישראל טוב ועלייה חדה עוד יותר (יותר מפי ארבעה!) בשיעור המעריכים את מצבה כרע. גם בשיעור המעריכים את המצב ככה־ככה חלה ירידה. במרכז גם כן חלה ירידה בשיעור המעריכים את המצב בחיוב וירידה בשיעור המעריכים את המצב ככה־ככה. שיעור המגדירים את המצב בשלילה הוכפל ויותר, אבל השינויים הללו היו מעט יותר מתונים מאשר בשמאל. הימין נחלק השנה כמעט שווה בשווה בין שיעורי המעריכים את המצב כטוב, ככה־ככה ורע (עם יתרון מסוים למגדירים אותו ככה־ככה). רק במחנה זה חלה מאז המדידה הקודמת ירידה בשיעור מי שמעריכים את המצב כרע.

לוח 1.1 / המצב של ישראל באופן כללי, לפי מחנות פוליטיים, 2022 ו־2023 (% , יהודים)

	2023			2022		
	רע	ככה־ככה	טוב	רע	ככה־ככה	טוב
שמאל	73	23	4	17	41	42
מרכז	54	36	10	24	44	32
ימין	31	38	30	40.5	36	23

גם הפערים בין הקבוצות על הרצף חרדים־חילונים גדולים מאוד, כאשר גם השנה הקבוצה שמעריכה את המצב בחיוב בשיעורים הגבוהים ביותר הם הדתיים (עלייה של 12% משנה שעברה), ובשיעורים הנמוכים ביותר – החילונים (ירידה של 23%); וכן להפך – הדתיים מעריכים בשיעורים הנמוכים ביותר את המצב כרע, והחילונים – בשיעורים הגבוהים ביותר.

לוח 1.2 / המצב של ישראל באופן כללי, לפי מיקום על הרצף חרדים־חילונים,

2022 ו־2023 (% , יהודים)

	2023			2022		
	רע	ככה־ככה	טוב	רע	ככה־ככה	טוב
חרדים	30	34	34	49	32	19
דתיים	19	32	49	24	37	37
מסורתיים דתיים	26	42	30	40	42	17
מסורתיים לא־דתיים	42	41	17	38.5	39	22.5
חילונים	59	32	8	28	40	31

תחושת שייכות למדינה

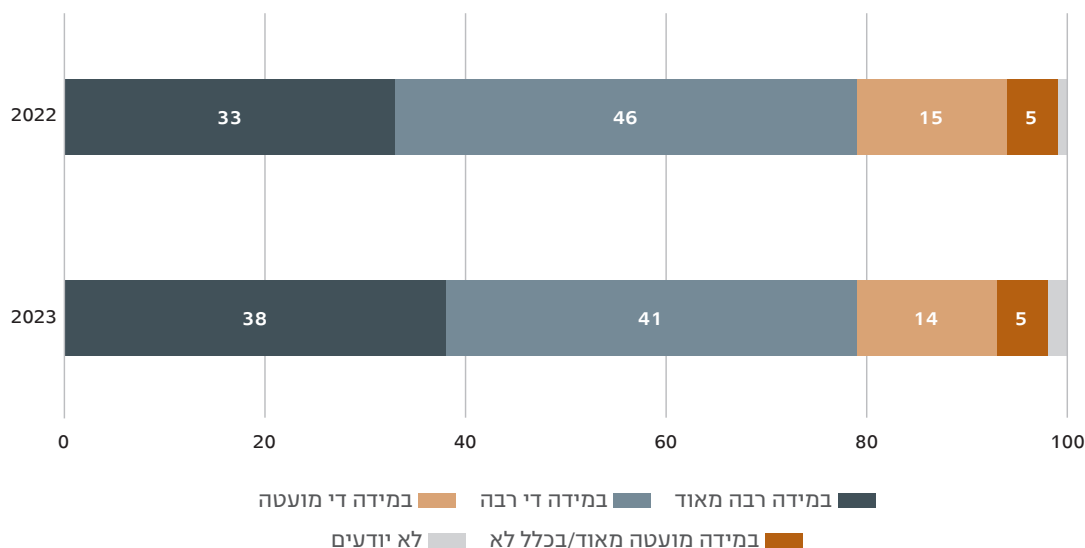
שאלה 2

נספח 1, עמ' 177

נספח 2, עמ' 194

השיח הציבורי במחצית הראשונה של 2023 עסק תדיר בשאלת השחיקה, לכאורה או בפועל, בתחושת השייכות למדינה של ציבורים רחבים. ממצאי סקר זה אינם מורים על שחיקה כזו – נתוני השנה כמעט זהים לנתוני השנה שעברה. למעשה, בכלל המדגם שיעור מי שהעידו על עצמם שהם מרגישים שייכות למדינה במידה רבה מאוד אף עלה מהשנה שעברה. שיעור מי שאינם מרגישים חלק מהמדינה ובעיותיה מגיע לחמישית בלבד – ממש כמו בשנה שעברה.

תרשים 1.3 / באיזו מידה אתה מרגיש את עצמך חלק ממדינת ישראל ובעיותיה? (כלל המדגם) 2022 ו-2023

עם זאת, כבעבר הפער בין תחושת השייכות של המרואיינים היהודים לתחושת השייכות של המרואיינים הערבים בולט מאוד. בקרב היהודים מדובר ברוב גדול מאוד המרגישים עצמם חלק מהמדינה ובעיותיה, בעוד בקרב הערבים מדובר בפחות ממחצית, אם כי במדידת השנה שיעור זה גבוה מזה של השנה שעברה ומגיע כמעט למחצית המדגם. ממצא זה מחייב מדידות נוספות כדי להעריך אם הוא משקף את המצב לאשורו או תוצאה של מדידה חריגה.

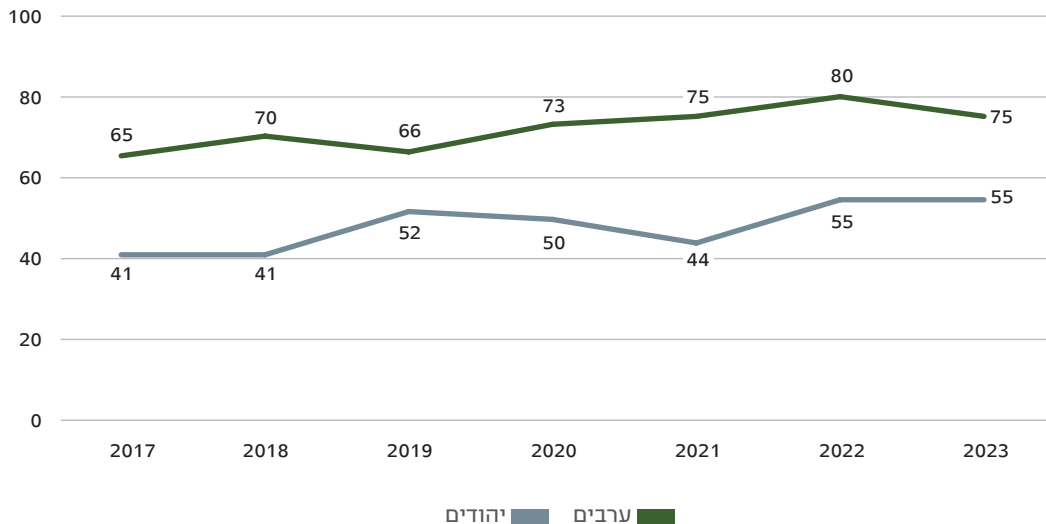
לוח 1.3 / מרגישים עצמם חלק מהמדינה ובעיותיה, 2022 ו-2023 (% יהודים וערבים)

	2023	2022
יהודים	85	86
ערבים	48	40.5

לא מצאנו הבדלים מובהקים בשאלה זו לפי גיל או מחנות פוליטיים (יהודים). פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים העלה רוב למי שמרגישים עצמם חלק מהמדינה ובעיותיה בכל הקבוצות, אבל הרוב בקרב החרדים קטן יותר (חרדים – 74%; דתיים – 93%; מסורתיים דתיים – 80%; מסורתיים לא-דתיים – 89%; חילונים – 86%).

מאז 2017 שאלנו פעמים אחדות את המרואיינים באיזו מידה לדעתם השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה. באופן מפתיע במקצת, חרף הטלטלות שחוותה ישראל מאז בחירות 2022 ועד מועד הסקר, הממצאים מורים שלא לא חלו שינויים משמעותיים בשיעור הסבורים כי אכן נשקפת סכנה כזאת. גם כאן הנתונים מורים על יציבות בהשוואה לשנה שעברה במדגם היהודים, ובקרב המרואיינים הערבים אפילו על ירידה קטנה בשיעור הצופים סכנה חמורה לדמוקרטיה. שוב – נצטרך לחזור על המדידה כדי לאשש את התוצאה הזו. נוסף על כך, כבעבר שיעור הערבים הסבורים כי צפויה סכנה לדמוקרטיה בישראל גבוה ממוחק משיעור היהודים הסבורים כך.

תרשים 1.4 / מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה, (יהודים וערבים) 2023-2017

פילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מראה זינוק חד בהשוואה לשנה שעברה בשיעור הסבורים שאכן נשקפת סכנה חמורה לשלטון הדמוקרטי בישראל בקרב מי שממקמים עצמם במחנה השמאל (השיעור הגבוה ביותר שמדדנו אי פעם), עלייה בשיעור זה בקרב הממקמים עצמם במרכז (גם כן השיעור הגבוה ביותר שנמדד במחנה זה הצופים סכנה חמורה לדמוקרטיה), לעומת ירידה ניכרת בשיעור החוששים לשלטון הדמוקרטי בישראל בקרב מי שמיקמו עצמם פוליטית בימין. המדידות מעלות כי תחושת הסכנה במחנות השונים קשורה לעיתוי הסקר; במילים אחרות – השאלה אם בעת המדידה המחנה הוא חלק מהקואליציה או מהאופוזיציה בכנסת. בשתי המדידות הקודמות (2021, 2022), כאשר מפלגות השמאל היו בקואליציה, נמדדו ירידות בשיעור השייכים למחנה זה שסברו שהדמוקרטיה הישראלית בסכנה חמורה. הפעם, כשמפלגות אלה באופוזיציה, כמעט כל המרואיינים ממחנה זה סבורים שהדמוקרטיה

השלטון הדמוקרטי בישראל בסכנה?

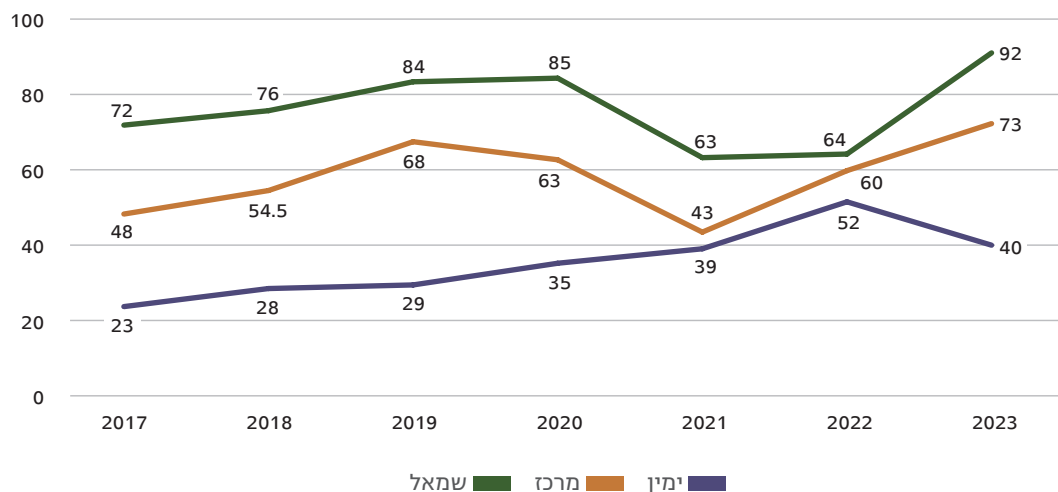
שאלה 23

נספח 1, עמ' 182

נספח 2, עמ' 209

הישראלית נמצאת כיום בסכנה חמורה. עלייה משמעותית בהשוואה למדידה הקודמת חלה כאמור גם במרכז. מנגד, בימין במדידה הנוכחית חלה ירידה משמעותית בשיעור הסבורים כי הדמוקרטיה הישראלית בסכנה חמורה בהשוואה למדידה הקודמת, אז היו מפלגות הימין באופוזיציה.

תרשים 1.5 / מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה, לפי מחנות פוליטיים, 2017-2023 (% יהודים)

בחינת הפערים בין הקבוצות על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מראה כי השנה בקרב החרדים והדתיים רק מיעוט מאבחנים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה; בקרב המסורתיים – כמחצית, ואילו בקרב החילונים מדובר ברוב. הממצא הבולט ביותר הוא הירידה החדה מהשנה שעברה בשיעור החרדים הסבורים שהדמוקרטיה הישראלית בסכנה. ממצא מעניין נוגע לפילוח של קבוצת החילונים לפי מחנות פוליטיים: בקרב החילונים הממקמים עצמם בשמאל 98% סבורים כי השלטון הדמוקרטי נמצא בסכנה חמורה; בקרב מי שממקמים עצמם במרכז – 84%; אבל בקרב החילונים הממקמים עצמם בימין רק 58% צופים סכנה חמורה באופק.

לוח 1.4 / מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% יהודים)

מחנה	2022 (%)	2023 (%)
חרדים	55	30
דתיים	36	26
מסורתיים דתיים	60	42
מסורתיים לא-דתיים	56	50
חילונים	59	78

פילחנו את התשובות לשאלה זו לפי התשובות לשאלת המצב הכללי של ישראל ומצאנו כי רוב מקרב הסבורים שמצבה הכללי של ישראל הוא טוב גם מעריכים כי לא נשקפת לדמוקרטיה בארץ סכנה חמורה. בקרב המעריכים את המצב ככה־ככה כמחצית צופים סכנה כזו, ואילו בקרב מי שמרגישים שהמצב רע רוב גדול מאוד מעריכים שנשקפת סכנה לשלטון הדמוקרטי בישראל. נראה אם כך שבין שתי ההערכות הללו יש מתאם חזק.

לוח 1.5 / מידת ההסכמה שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה, לפי הערכת המצב של ישראל באופן כללי (%), כלל המדגם)

השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה				
מסכימים	לא מסכימים	לא יודעים	סך הכול	
27	71	2	100	טוב
51	46	3	100	ככה־ככה
80	18	2	100	רע

המצב של ישראל
באופן כללי היום

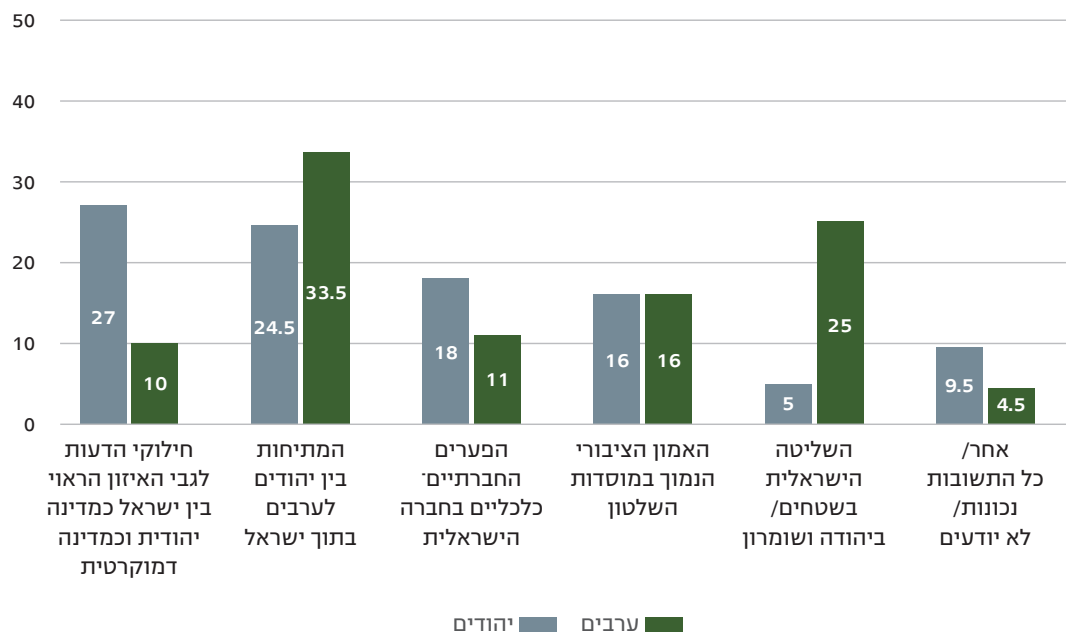
ביקשנו לדעת מהו לדעת המרואיינים האיום הפנימי הקיומי הגדול ביותר כיום על ישראל. מצאנו שבקרב היהודים האיום הנתפס כגדול ביותר הוא חילוקי הדעות לגבי האיזון הראוי בין היותה של ישראל מדינה יהודית ומדינה דמוקרטית; במקום השני ניצבת המתיחות בין יהודים לערבים אזרחי ישראל. בקרב המרואיינים הערבים, לעומת זאת, מתיחות זו נתפסת כאיום הפנימי הקיומי הראשון במעלה (ובשיעור גבוה יותר מהמקום הראשון אצל היהודים – 33.5% לעומת 27%). בקרב הערבים במקום השני האיום החמור ביותר הוא השליטה הישראלית בשטחים/ביהודה ושומרון, בעוד בקרב המרואיינים היהודים איום זה נתפס כנמוך ביותר.

האיום הפנימי הגדול ביותר על ישראל

שאלה 17

נספח 1, עמ' 181

תרשים 1.6 / האיום הקיומי הפנימי הגדול ביותר על מדינת ישראל (% יהודים וערבים)

פילוח התשובות לשאלה זו לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מעלה תמונה מעניינת: במקום הראשון בשמאל ובמרכז נמצאים חילוקי הדעות לגבי האיזון הראוי בישראל בין היותה מדינה יהודית ומדינה דמוקרטית, ואילו בימין – בדומה למרואיינים הערבים – המתיחות בין יהודים לערבים. במקום השני בשמאל נמצאים הפערים החברתיים-כלכליים; במרכז – האמון הציבורי הנמוך במוסדות השלטון והפערים החברתיים-כלכליים בחברה הישראלית; ואילו בימין, האיזון בין היותה של ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית. במקום השלישי בשמאל ממוקמת השליטה הישראלית בשטחים/יהודה ושומרון (16%), אבל במרכז ובימין איום זה נמצא בתחתית הסולם (4.5% ו-3%, בהתאמה).

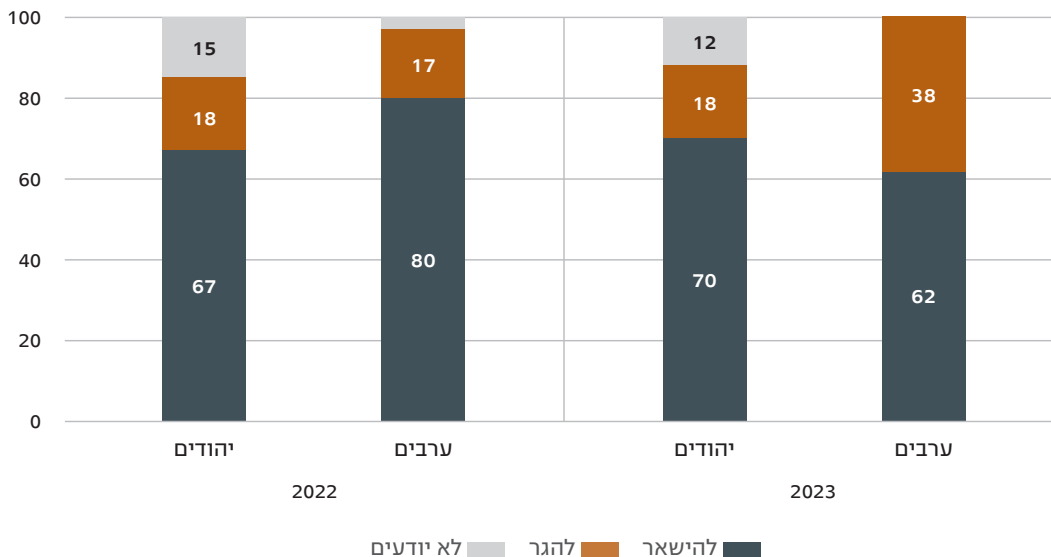
לוח 1.6 / האיום הקיומי הפנימי הגדול ביותר על מדינת ישראל, לפי מחנות פוליטיים (% יהודים)

מקום ראשון	שמאל	מרכז	ימין
חילוקי הדעות לגבי האיזון הראוי בין ישראל כמדינה יהודית וכמדינה דמוקרטית (36%)	חילוקי הדעות לגבי האיזון הראוי בין ישראל כמדינה יהודית וכמדינה דמוקרטית (38%)	המתיחות בין יהודים לערבים (בתוך ישראל (32%)	
הפערים החברתיים-כלכליים בחברה הישראלית (17%)	האמון הציבורי הנמוך במוסדות השלטון והפערים החברתיים-כלכליים בחברה הישראלית (17% כל אחד)	חילוקי הדעות לגבי האיזון הראוי בין ישראל כמדינה יהודית וכמדינה דמוקרטית (21%)	

פילוח התשובות לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מעלה שרק בקרב החילונים חילוקי הדעות לגבי האיזון הראוי בין ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית נתפסים על ידי השיעור הגבוה ביותר כאיום הפנימי העיקרי על ישראל (35%). בקרב החרדים (30%), הדתיים (25%) והמסורתיים הדתיים (41%) האיום הנתפס כעיקרי הוא המתיחות בין יהודים לערבים, ובקרב המסורתיים הלא-דתיים המקום הראשון נחלק שווה בשווה בין המתיחות בין יהודים לערבים לבין חילוקי הדעות לגבי האיזון הראוי בין ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית (24% בשני המקרים).

גם השנה ביקשנו לדעת אם הישראלים מעוניינים להישאר בישראל או להגר ממנה. חזרנו ושאלנו: "אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל?". רוב בכלל המדגם (69%) ענו שהם מעדיפים להישאר בארץ, וכחמישית (21%) ענו שבתנאי השאלה הם היו מעדיפים להגר. בניגוד לשנה שעברה, אז שיעור הערבים שהעדיפו להישאר היה גבוה משיעור היהודים, השנה שיעור המעדיפים להישאר בקרב היהודים גבוה משיעורם בקרב הערבים וגם משיעור היהודים שהעדיפו להישאר בארץ במדידת 2022. כדי להבין אם הקפיצה במספר הערבים המעוניינים להגר היא מדידה חריגה או מגמה נזדקק כמובן למדידות נוספות.

תרשים 1.7 / אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל? (% יהודים וערבים)

ידוע שהנכונות להגירה היא תמיד גבוהה יותר בקרב צעירים בהשוואה למבוגרים. במדגם הערבים אכן מצאנו השנה קשר ברור כזה, אבל אצל היהודים אין הבדלים שיטתיים בין קבוצות הגיל. ואולם בקבוצות הצעירים החילונים הנכונות להגר גדולה מאוד: 40% מעדיפים להישאר, 40% להגר ו-20% אינם יודעים.

להישאר או להגר?

שאלה 6

נספח 1, עמ' 178

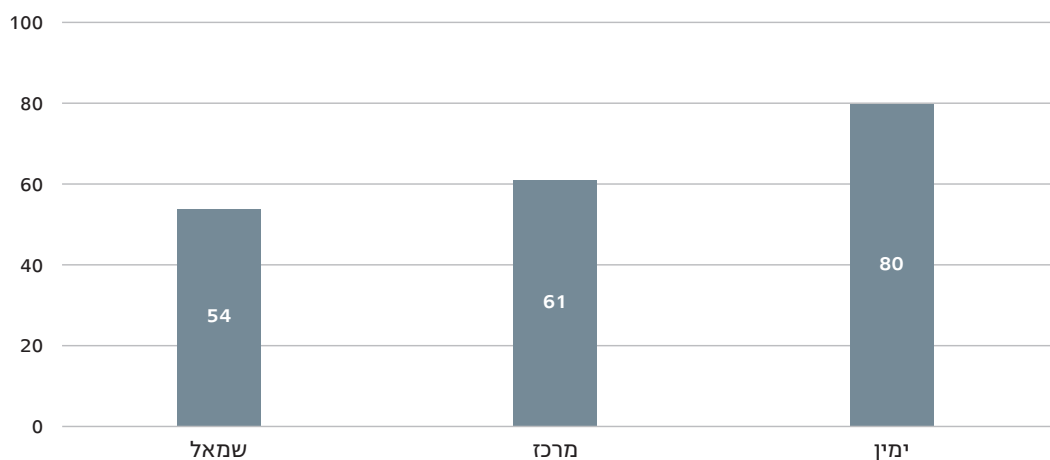
נספח 2, עמ' 196

לוח 1.7 / אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל?, לפי גיל (% יהודים וערבים)

סך הכול	לא יודעים	להגר	להישאר		
100	10	20	70	34-18	
100	17	25	58	54-35	יהודים
100	9	8	83	55 ומעלה	
100	0	48	52	34-18	
100	0	35	65	54-35	ערבים
100	0	20	80	55 ומעלה	

פילחנו את התשובות לשאלת ההעדפה להישאר בארץ או להגר ממנה לפי מחנות פוליטיים (יהודים). מצאנו כי בדומה לעבר שיעור המעדיפים להישאר בארץ הוא הגבוה ביותר בימין, שם נצפתה השנה גם עלייה ניכרת בהשוואה ל־2022 (אז השיעור עמד על 70%); והנמוך ביותר בשמאל, שם מצאנו ירידה בשיעור זה (ב־2022 השיעור עמד על 61%).

תרשים 1.8 / מעדיפים להישאר בארץ, לפי מחנות פוליטיים (% יהודים)

השוואה של שיעורי ההעדפה להישאר בארץ או להגר ממנה בקבוצות על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) הראתה שהשיעור הגבוה ביותר של מי שנחרצים בדעתם להישאר בארץ הוא בקרב מי שהגדירו עצמם דתיים, והנמוך ביותר הוא בקרב החילונים. בקבוצה זו גם גבוה במיוחד שיעור המרוויינים שבחרו בתשובה "לא יודע".

לוח 1.8 / אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (%) (יהודים)

סך הכול	לא יודעים	להגר	להישאר	
100	1.5	9	89.5	חרדים
100	2	3	95	דתיים
100	10	16	74	מסורתיים דתיים
100	11	17	72	מסורתיים לא-דתיים
100	19	26	55	חילונים

הצלבנו את תשובות המרוויינים לשאלה על ההעדפה להישאר או להגר עם תשובותיהם לשאלה אם לשלטון הדמוקרטי בישראל נשקפת סכנה חמורה. מצאנו שהרצון להישאר או להגר של מי שסבורים שהשלטון הדמוקרטי בישראל בסכנה חמורה ושל מי שאינם סבורים כך דומה, במובן זה שבשתי הקבוצות הרוב מעדיפים להישאר בארץ; אבל רוב זה גדול יותר בקרב מי שאינם רואים באופק סכנה לדמוקרטיה הישראלית.

לוח 1.9 / אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל, לפי מידת ההסכמה שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה (%) (כלל המדגם)

העדפה להישאר לגור בארץ או להגר				
סך הכול	לא יודעים	להגר	להישאר	
100	12	26	62	מסכימים
100	6	14	80	לא מסכימים

בכלל המדגם מצאנו כמעט שוויון בין שיעורי האופטימיים לשיעורי הפסימיים לגבי עתידה של ישראל, עם נטייה קלה לכיוון האופטימי (50% ו-45%, בהתאמה). מעניין לראות שהן בצד האופטימי הן בצד הפסימי רק מיעוט נמצאים בעמדת ה"חזקה" יותר – אם לחיוב ואם לשלילה.

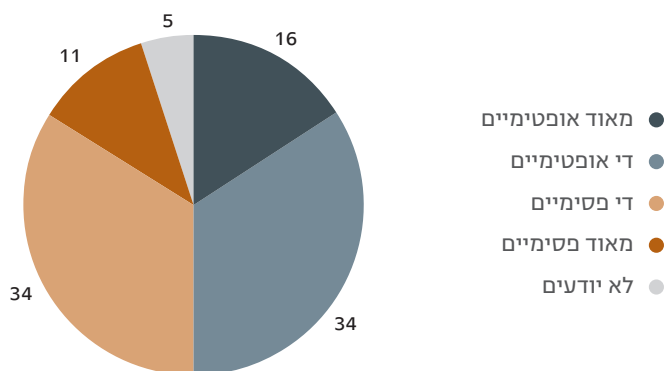
**אופטימיות/
פסימיות לגבי
עתידה של
ישראל**

שאלה 64

נספח 1, עמ' 192

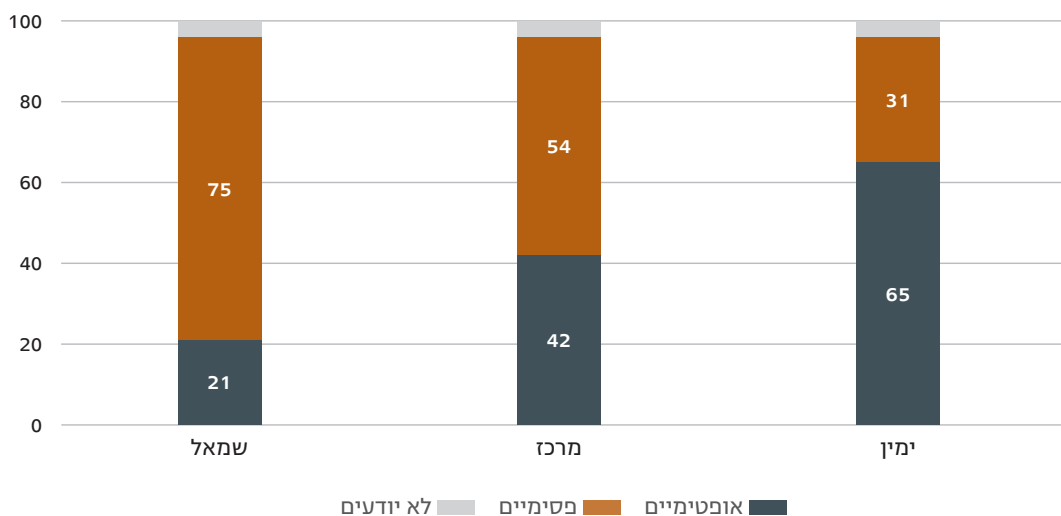
נספח 2, עמ' 219

תרשים 1.9 / האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל? (% כלל המדגם)

מי באופטימיים ומי בפסימיים? בקרב המרואיינים היהודים שיעור האופטימיים עולה על שיעור הפסימיים (52% אופטימיים, 43% פסימיים); בקרב המרואיינים הערבים התמונה הפוכה – שיעור הפסימיים עולה על שיעור האופטימיים (40% אופטימיים, 58% פסימיים). פילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מעלה רוב גדול של פסימיים לגבי עתידה של ישראל בשמאל ורוב קטן כזה במרכז, לעומת רוב גדול של אופטימיים בימין. יתרה מזו, בשמאל חלה ירידה חדה בשיעור האופטימיים בהשוואה לשנה שעברה, אז עמד שיעורם על 46.5%, ובימין חלה השנה עלייה בשיעורם בהשוואה ל-2022, אז הוא עמד על 53.5%.

תרשים 1.10 / האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל? לפי מחנות פוליטיים (יהודים) (%)

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מעלה רוב של אופטימיים בקרב החרדים, הדתיים והמסורתיים הדתיים; כמעט שוויון בין שתי אפשרויות הבחירה, עם נטייה קלה לאופטימיות בקרב המסורתיים הלא-דתיים, ומיעוט קטן של אופטימיים בקרב החילונים. בהשוואה לשנה שעברה חלה עלייה בשיעורי האופטימיים בקרב כל הקבוצות, למעט בקרב החילונים, שאצלם חלה ירידה ניכרת. גם כאן מצאנו הבדלים גדולים בין חילונים שמיקמו עצמם בשמאל, שמהם רק 21% אופטימיים לגבי עתידה של ישראל, לבין החילונים במרכז, שמהם 36% אופטימיים; ולעומתם, החילונים הממקמים עצמם בימין, שכמחצית (48%) מהם אופטימיים לגבי העתיד במובן זה.

לוח 1.10 / אופטימיים לגבי העתיד של ישראל, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% , יהודים)

חילונים	מסורתיים לא-דתיים	מסורתיים דתיים	דתיים	חרדים	
47	46	54	73	53	2022
36	48.5	70	78	70	2023

הצלבנו בין התשובות לשאלה זו לתשובות לשאלה בדבר הסכנה למשטר הדמוקרטי בישראל. מצאנו כי בקרב מי שסבורים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה הרוב פסימיים לגבי עתיד המדינה, שעה שבקרב מי שאינם צופים סכנה לדמוקרטיה הרוב (שהוא גדול עוד יותר) אופטימיים לגבי העתיד.

לוח 1.11 / אופטימיות/פסימיות לגבי העתיד של ישראל, לפי מידת ההסכמה שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה (% , כלל המדגם)

אופטימיות/פסימיות לגבי עתידה של ישראל					
סך הכול	לא יודעים	פסימיים	אופטימיים		
100	3	61	36	מסכימים	השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה
100	4	23	73	לא מסכימים	

פילוח התשובות לפי שאלת ההעדפה להישאר או להגר מראה, שלא במפתיע, כי מבין מי שהם אופטימיים לגבי העתיד של ישראל רוב גדול מעדיפים להישאר בארץ לעומת רק קצת יותר ממחצית בקרב הפסימיים.

לוח 1.12 / ההעדפה להישאר לחיות בישראל או להגר ממנה, לפי מידת האופטימיות/פסימיות לגבי העתיד של ישראל (%) (כלל המדגם)

העדפה להישאר לגור בארץ או להגר					
סך הכול	לא יודעים	להגר	להישאר		
100	5.5	12.5	82	אופטימיים	אופטימיות/פסימיות לגבי עתידה של ישראל
100	13	31	56	פסימיים	

ישראל מקום שטוב לחיות בו?

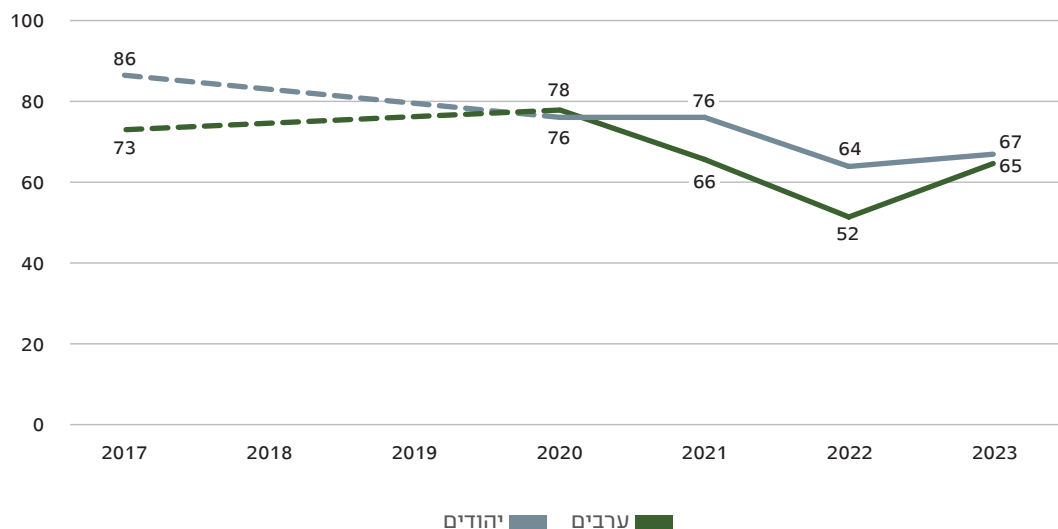
שאלה 20

נספח 1, עמ' 182

נספח 2, עמ' 208

כפי שאפשר ללמוד מהתרשים שלהלן, השנה כשני שלישים מהמרואיינים היהודים והערבים הסכימו שישראל היא מקום שטוב לחיות בו. הדמיון בין שתי הקבוצות הלאומיות הללו מעניין לנוכח ההבדלים הגדולים בתנאי הקיום שלהן במדינת ישראל. במדגם הערבים אפילו חלה השנה עליית-מה בשיעורי ההסכמה בהשוואה לשנה שעברה. כדי לטעון למגמת שיפור בעמדת הציבור הערבי בנדון יש צורך במדידות נוספות, מה גם שעלייה זו אינה תואמת ממצאים אחרים במחקר זה ובמחקרים אחרים בתחום שביצענו לאחרונה.⁶

תרשים 1.11 / מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו, 2017-2023 (%) (יהודים וערבים)

6 תמר הרמן, אור ענבי, ירון קפלן, אינה אורלי ספוז'ניקוב ודורון ברויטמן, שותפות בעירבון מוגבל: יהודים וערבים, ישראל 2023, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2023.

עם זאת, בניגוד לשנה שעברה, אז בשלושת המחנות הפוליטיים (יהודים) כשני שלישים מהמרואיינים הסכימו שישראל היא מקום שטוב לחיות בו, השנה ההבדלים ביניהם בשאלה זו גדולים – בשמאל מדובר במיעוט שהסכימו שישראל היא מקום שטוב לחיות בו, במרכז – רוב מסוים, ובימין – רוב גדול. כמו כן, בשמאל חלה ירידה גדולה בשיעור המסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו (22%), במרכז – ירידה מסוימת (8%), ואילו בימין חלה עלייה בשיעור זה (13%).

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מצביע גם בשאלה זו על עלייה חדה ביותר בתחושות החיוביות בהשוואה לשנה שעברה בקרב החרדים והדתיים, לצד עליות מתונות יותר בקבוצות המסורתיות. לעומת זאת, בקרב הקבוצה החילונית חלה ירידה בשיעור הסבורים כי ישראל היא מקום שטוב לחיות בו. שוב מצאנו הבדלים בתוך הקבוצה החילונית כאשר פילחנו אותה לפי מחנות פוליטיים: בקרב החילונים בשמאל רק 38% סבורים כי ישראל היא מקום שטוב לחיות בו, בקרב החילונים במרכז 51% חושבים כך, ואילו בקרב חילונים הממקמים עצמם בימין כבר מדובר ברוב של 62%.

לוח 1.13 / מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (%) (יהודים)

2023	2022		
43	65	שמאל	
58	66	מרכז	מחנות פוליטיים
77	64	ימין	
90	62	חרדים	
91.5	80	דתיים	
74	64	מסורתיים דתיים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
66	58	מסורתיים לא-דתיים	
51	62.5	חילונים	

הצלבנו את התשובות לשאלה זו עם התשובות לשאלה אם המשטר הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה. מצאנו כי הן בקרב מי שמסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה הן בקרב מי שאינם מסכימים להבחנה זו יש רוב לסבורים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו – אלא שהרוב בקבוצת מי שאינם רואים סכנה (81%) גדול בהרבה מהרוב בקרב מי שסבורים שהשלטון הדמוקרטי בישראל בסכנה חמורה (58%).

לוח 1.14 / ישראל היא מקום שטוב לחיות בו, לפי מידת ההסכמה שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה (% כלל המדגם)

ישראל היא מקום שטוב לחיות בו					
סך הכול	לא יודעים	לא מסכימים	מסכימים		
100	1	41	58	מסכימים	השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה
100	–	19	81	לא מסכימים	

הצלבנו את מידת ההסכמה של המרואיינים עם הטענה שישראל היא מקום שטוב לחיות בו גם עם תשובותיהם לשאלת ההעדפה להישאר בארץ או להגר ממנה. מצאנו שבקרב מי שחושבים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו רוב גדול מעוניינים להישאר כאן. לעומת זאת, בקרב מי שאינם מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו יש כמעט שוויון בין מי שמעוניינים להישאר למי שמעדיפים להגר.

לוח 1.15 / אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל?, לפי מידת ההסכמה שישראל היא מקום שטוב לחיות בו (% כלל המדגם)

העדפה להישאר בארץ או להגר					
סך הכול	לא יודעים	להגר	להישאר		
100	5	12	83	מסכימים	ישראל היא מקום שטוב לחיות בו
100	16.5	41	42.5	לא מסכימים	

ישראל במדדים בינלאומיים

כפי שנאמר בסעיף המתודולוגיה (בעמ' 19), השנה הדוח אינו כולל פרק נפרד המפרט את מקומה של ישראל ושל השלטון בה במדדי הדמוקרטיה הבינלאומיים. הנתונים מובאים כאן בצמצום בלבד כדי ליצור המשכיות עם הפירוט בשנת 2022 ועם הפירוט העתידי שיוצג בדוח 2024 (ובו נתוני שנת 2023). הנתונים להלן משקפים את מצבה ההשוואתי של ישראל בשנת 2022, וברוב המקרים אלו מציבים אותה, כמו בשאר הדיווחים של השנים האחרונות, באמצע הסולם כשמדובר במדינות העולם, ובמקומות נמוכים יותר בהשוואה למדינות ה-OECD.

גם השנה אנו מציגים 15 מדדים בינלאומיים ב-6 תחומים:

1. זכויות וחירויות דמוקרטיות (זכויות פוליטיות, זכויות אזרחיות, חופש העיתונות)
2. התהליך הדמוקרטי (הקול האזרחי, השתתפות פוליטית, רכיב השוויון, רכיב ההשתתפות, דמוקרטיה דיונית, תרבות פוליטית דמוקרטית)
3. משילות (תפקוד הממשלה, שלטון החוק)
4. שחיתות פוליטית (תפיסת השחיתות, שליטה בשחיתות)
5. איכות הרגולציה במדינה
6. חלוקה שוויונית של משאבים

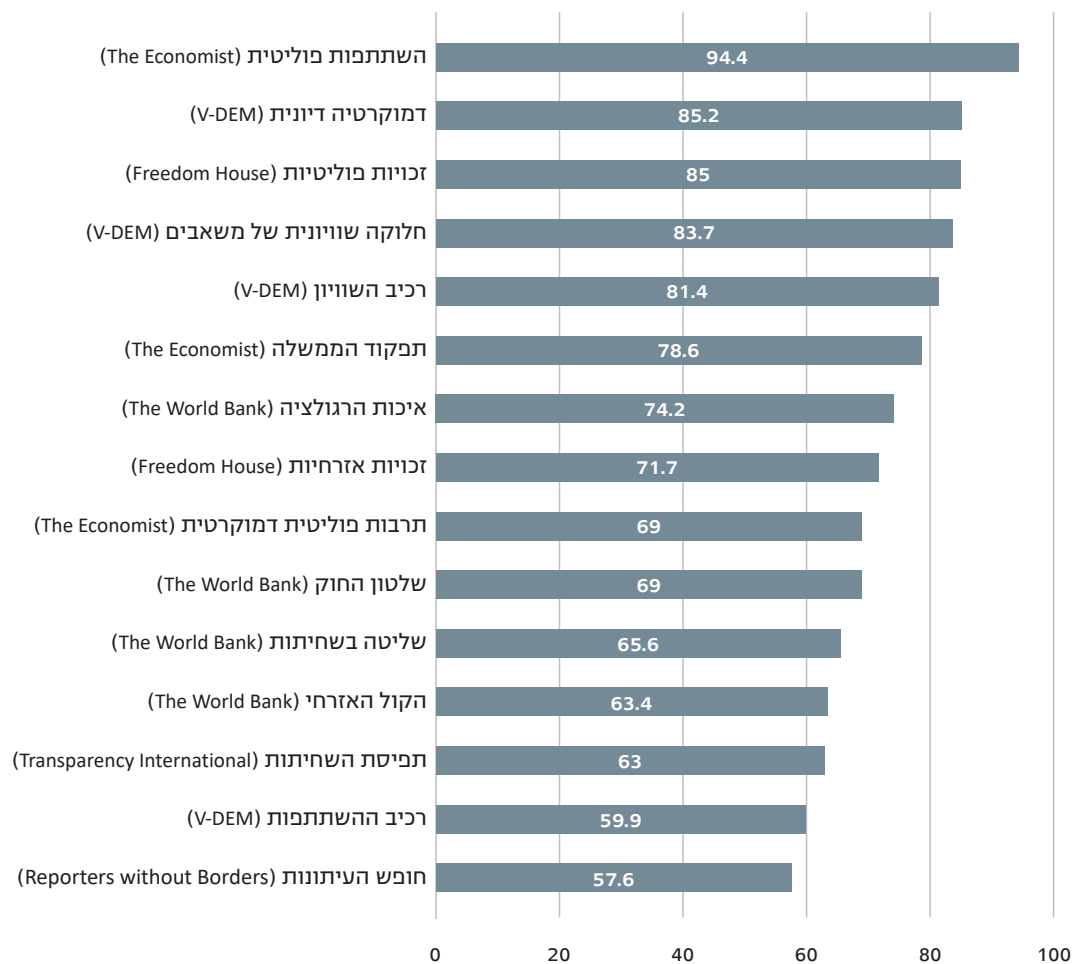
עבור כל אחד מ-15 המדדים מוצגים ארבעה נתונים: (1) **הציון** של ישראל בשנה החולפת, 2022; (2) **המיקום** של ישראל ביחס לכלל מדינות העולם שנכללו בכל מדד; (3) **המיקום** של ישראל בקרב 38 מדינות הארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי (OECD); (4) **השינויים במיקומה** של ישראל ביחס לכלל מדינות העולם ב-2022 בהשוואה ל-2021.

ההבדל בין **ציון למיקום** הוא חשוב: הציון מחושב למדינה נתונה בשנה נתונה, ואילו המיקום מתייחס למיקומה בין מדינות העולם. במילים אחרות, **ציון** של מדינה יכול להישאר כשהיה שנה אחר שנה, אבל אם מדינות אחרות השתפרו או הידרדרו מבחינה דמוקרטית, המיקום שלה ישתנה. ולהפך – הציון יכול להשתנות, ואם ציוני כל המדינות האחרות השתנו באותו כיוון, **המיקום** יכול להישאר כשהיה. הציון מחושב באחוזים, ואילו המיקום במדרג מוצג בשתי צורות – מספר מוחלט ואחוזון.

הערה מתודולוגית: מכוני המחקר מציגים את הציונים על גבי סולמות מדידה שונים זה מזה: בין 0 ל-10, בין 0 ל-40, בין 0 ל-60, בין 0 ל-1 ועוד. כדי להקל את השוואת הציונים של ישראל במדדים השונים תקננו את ציוני כל המדדים לסולם אחיד בין 0 ל-100; ככל שהציון גבוה יותר, כך התפקוד של הדמוקרטיה במדינה טוב יותר. התרשים להלן מציג את ציוניה של ישראל ואת המיקום שלה במדדים השונים.

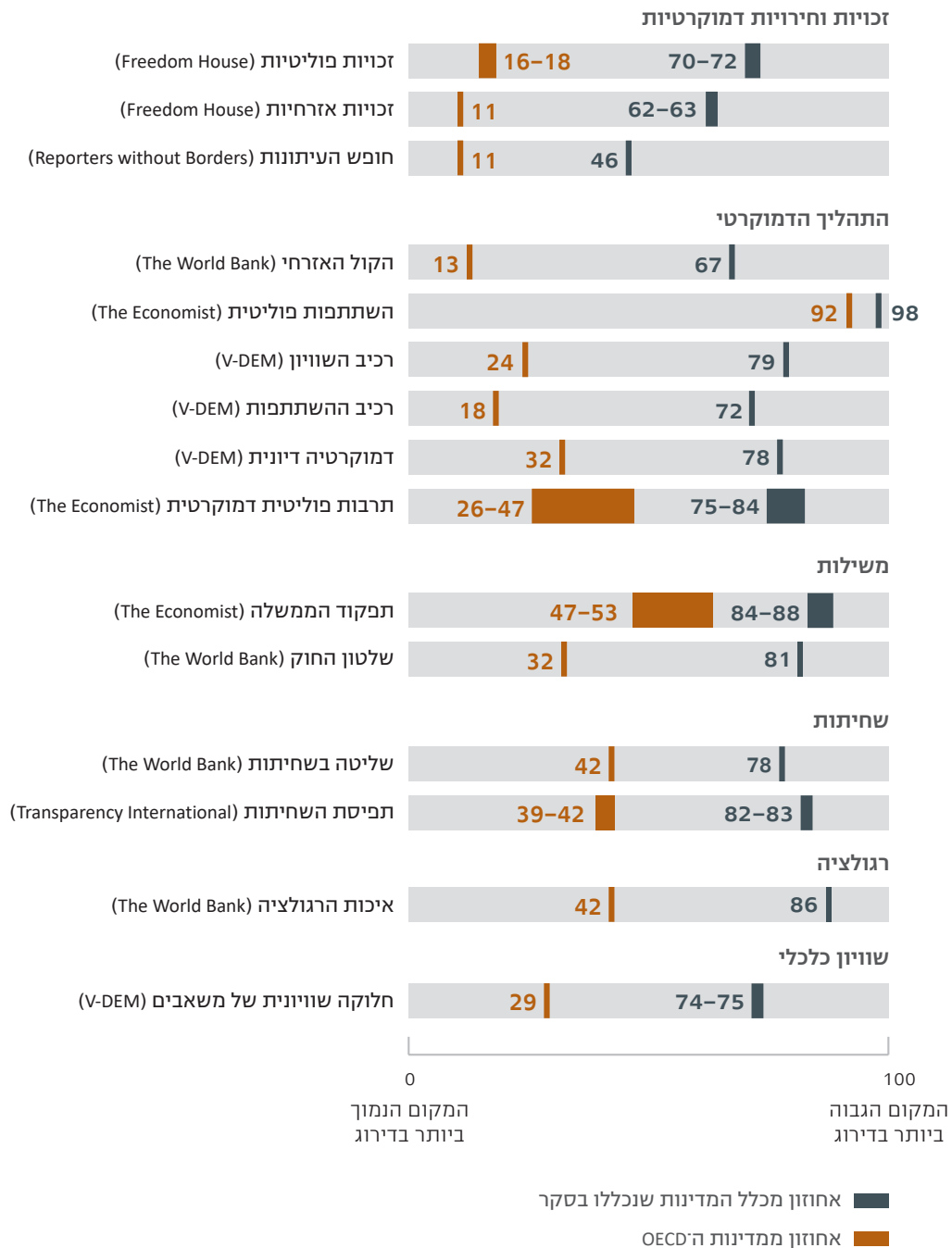
הציונים הגבוהים ביותר של הדמוקרטיה הישראלית ב-2022 הם במדד ההשתתפות הפוליטית של The Economist (94.4), במדד הדמוקרטיה הדיונית של V-DEM (85.2) ובמדד הזכויות הפוליטיות של Reporters without Borders (85). את הרשימה ב-2022 סוגר מדד חופש העיתונות של Freedom House (57.6).

תרשים 1.12 / הציון של ישראל במדדים הבינלאומיים, 2022

מתוך 15 המדדים, המדד שבו ישראל מצטיינת בהשוואה כמעט לכל מדינה שהיא בעולם וגם ב־OECD הוא השתתפות פוליטית.

תרשים 1.13 / האחוזן של ישראל במדדים הבינלאומיים, 2022

במבט על אנחנו רואים גם השנה כי המגמות בהערכת איכות הדמוקרטיה הישראלית בתחומים השונים הן מעורבות בהשוואה לשנה שעברה. התמונה הכוללת מעלה כי חל שיפור ב־5 מתוך 15 המדדים, הרעה ב־3 מהם ויציבות ב־7 אחרים.

לוח 1.16 / מיקומה של ישראל במדדי 2022 לעומת מדדי 2021

השינוי	2021			2022			המדד	
	האחוזון מכלל המדינות	מיקום עולמי*	ציון	האחוזון מכלל המדינות	מיקום עולמי*	ציון		
=	70–72	58–64/210	85.0	70–72	58–64/210	85.0	זכויות פוליטיות (House Freedom)	זכויות וחירויות דמוקרטיות
⬆️	60–61	81–84/210	70.0	62–63	78–80/210	71.7	זכויות אזרחיות (House Freedom)	
⬇️	52	86/180	59.6	46	97/180	57.6	חופש העיתונות (Reporters without Borders)	
=	67	68/208	63.4	67	68/208	63.4	הקול האזרחי (The World Bank)	התהליך הדמוקרטי
⬇️	99–100	1–2/167	100	98	3/167	94.4	השתתפות פוליטית (The Economist)	
=	79	38/179	81.4	79	37/179	81.4	רכיב השוויון (V-Dem)	
=	72	50/179	60.6	72	51/179	59.9	רכיב ההשתתפות (V-Dem)	
⬆️	68	57/179	79.2	78	40/179	85.2	דמוקרטיה דיונית (V-Dem)	
=	76–83	28–40/167	69.0	75–84	26–41/167	69.0	תרבות פוליטית דמוקרטית (The Economist)	
⬆️	83–85	25–28/167	75	84–88	20–26/167	78.6	תפקוד הממשלה (The Economist)	משילות
=	81	40/211	68.2	81	41/213	69.0	שלטון החוק (The World Bank)	שחיתות
⬇️	80	43/211	66.6	78	46/213	65.6	שליטה בשחיתות (The World Bank)	
⬆️	79–80	36–38/180	59.0	82–83	31–32/180	63.0	תפיסת השחיתות (Transparency International)	
⬆️	84	33/211	74.0	86	30/213	74.2	איכות הרגולציה (The World Bank)	רגולציה
=	74	46–47/179	83.7	74–75	45–46/179	83.7	חלוקה שוויונית של משאבים (V-Dem)	שוויון כלכלי

* המספר מימין ללוחסן מציין את מספר המדינות שנכללו במדד.

⬆️ שיפור במיקומה של ישראל לעומת 2021

= אין שינוי במיקומה של ישראל לעומת 2021

⬇️ הרעה במיקומה של ישראל לעומת 2021

פרק 2 / דמוקרטיה, שלטון, אזרחים

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- המאפיינים החיוניים למשטר דמוקרטי וקיומם בישראל
- סוג המשטר המתאים ביותר לישראל
- החלטות הרוב – תמיד דמוקרטיות?
- הערכת מצבה של הדמוקרטיה הישראלית
- האיזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי
- זכויות יתר ליהודים?
- מקום המשפט העברי במערכת המשפט בישראל
- בג"ץ והחלטות הממשלה
- שוויוניות יחס מערכת המשפט לעומדים בפניה
- כיבוד זכויות האדם והאזרח בישראל
- ארגוני זכויות האדם גורמים נזק למדינה?
- תפקוד האופוזיציה
- להרוס הכול ולהתחיל מחדש?

בפרק זה ננסה להעמיק בתפיסות הציבור הישראלי ככלל, ושל הקבוצות השונות בפרט, בכל הנוגע למושג "דמוקרטיה": החל במאפייני החיוניים של משטר דמוקרטי, עבור במידה שבה כל אחד ממאפיינים אלה מיושם בישראל כיום, וכלה בהערכת תפקודה של האופוזיציה בישראל.

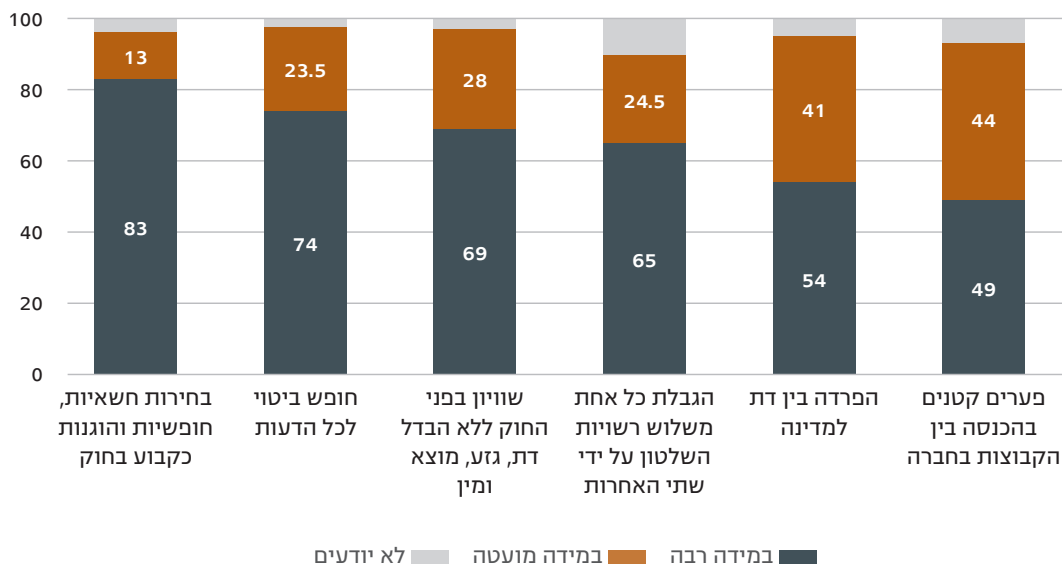
למרואיינים הוצגו שישה מאפיינים, והם התבקשו לציין עד כמה כל אחד מהם הוא לדעתם חיוני למשטר דמוקרטי: קיום בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק; הגבלת כל אחת משלוש רשויות השלטון (המחוקקת, המבצעת והשופטת) על ידי שתי האחרות; חופש ביטוי לכל הדעות; הפרדה בין דת ומדינה; פערי הכנסה קטנים בין קבוצות בחברה; שוויון בפני החוק ללא הבדלי דת, גזע, מוצא ומין. למעט המאפיין פערי הכנסה קטנים, שרק כמחצית מהמרואיינים סברו שהוא מאפיין חיוני של הדמוקרטיה, דעת הרוב הייתה שכל יתר המאפיינים חיוניים. למקום הראשון במדרג החיוניות הגיעו בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק, ואחריהן בסדר יורד: חופש ביטוי לכל הדעות, שוויון בפני החוק וכן הפרדת רשויות. קצת יותר ממחצית סבורים כי הפרדת דת ומדינה היא מאפיין חיוני למשטר דמוקרטי, וכאמור שיעור מעט מוך יותר ציין זאת בנוגע לפערים קטנים בלבד בהכנסות.

**החיוניות של
מאפיינים שונים
של המשטר
הדמוקרטי**

שאלות 41–46

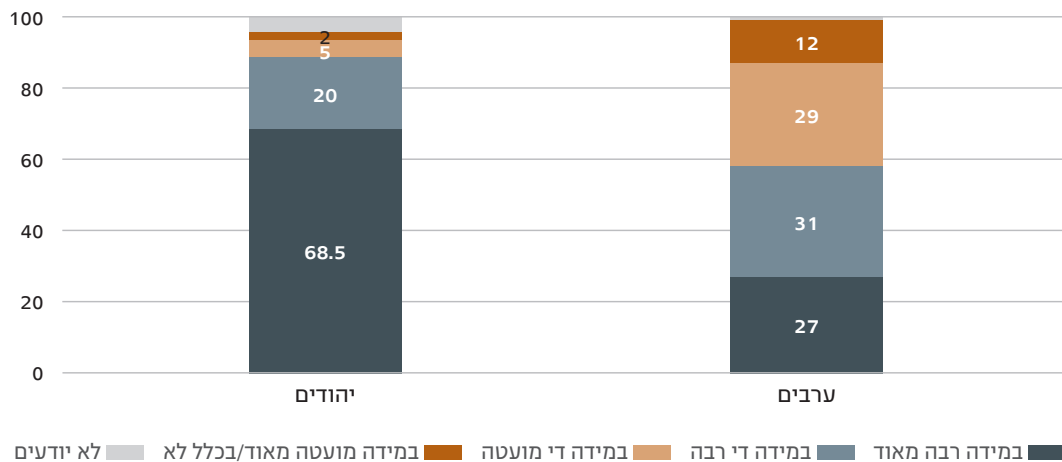
נספח 1,
עמ' 187–188

תרשים 2.1 / עד כמה כל אחד מהמאפיינים הבאים חיוני למשטר דמוקרטי? (% כלל המדגם)

כאמור לעיל, השיעור הגבוה ביותר סבורים כי קיום בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק הוא מאפיין חיוני למשטר דמוקרטי. ואולם מצאנו בעניין הבדל גדול בין המרואיינים היהודים, שמהם 88% ציינו שמדובר במאפיין חיוני, לבין המרואיינים הערבים, שמהם 58% בלבד סבורים כך. נוסף על כך, בעוד מעל שני שלישים מהיהודים ציינו כי מאפיין זה חיוני "במידה רבה מאוד", רק כרבע מהמרואיינים הערבים בחרו בתשובה זו.

תרשים 2.2 / באיזו מידה קיום בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי? (% יהודים וערבים)

קיום בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות

שאלה 41

נספח 1, עמ' 187

פילוחים של מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים, מיקום על הרצף חרדים-חילונים, מין, גיל ושיוך עדתי העלו הבדלים קטנים בלבד – מעל 80% מהמרואיינים בכל אחת מקבוצות המשנה ציינו כי בחירות חופשיות וחשאיות הן מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי. פילוח מדגם הערבים העלה הבדל מסוים בין נשים לגברים – הנשים מייחסות חשיבות רבה יותר מגברים לבחירות כמאפיין חיוני לדמוקרטיה (64% לעומת 52%).

חופש ביטוי לכל הדעות נמצא במקום השני במדרג המאפיינים החיוניים למשטר דמוקרטי. גם כאן רוב גדול מהמרואיינים היהודים רואים זאת כך (78%), לעומת מעט יותר ממחצית מהערבים (53.5%).

פילוח המרואיינים היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי החילונים סבורים יותר משאר הקבוצות כי חופש ביטוי לכל הדעות הוא מאפיין חיוני, בעוד שיעור החרדים המסכימים עם טענה זו הוא הנמוך ביותר. פילוח לפי מחנות פוליטיים מעלה כי הסכמת השמאל שמדובר במאפיין חיוני למשטר דמוקרטי גבוהה מהסכמת המרכז והימין לכך. עם זאת, בכל הקבוצות מדובר ברוב הרואים בחופש הביטוי מאפיין דמוקרטי חיוני.

לוח 2.1 / מסכימים שחופש ביטוי הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי מיקום על הרצף חילונים-חרדים ולפי מחנות פוליטיים (%) (יהודים)

66	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
73.5	דתיים	
76	מסורתיים דתיים	
76	מסורתיים לאדתיים	
84	חילונים	
91	שמאל	מחנות פוליטיים
79	מרכז	
76	ימין	

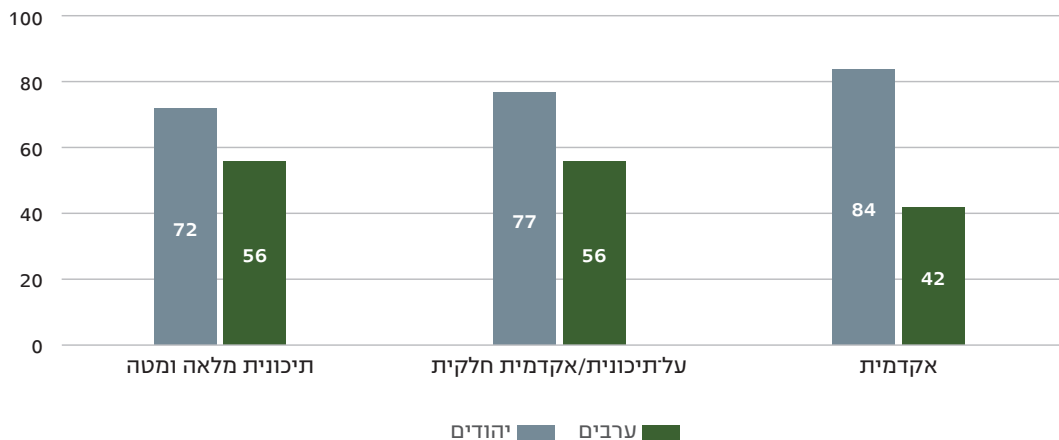
בקרב המרואיינים היהודים ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר כך גבוהה יותר גם מידת ההסכמה שחופש ביטוי הוא מאפיין חיוני. אצל הערבים הדפוס הפוך: ככל שההשכלה גבוהה יותר כך מידת ההסכמה נמוכה יותר. הפער בולט במיוחד בקבוצות בעלי ההשכלה האקדמית: שיעור היהודים האקדמאים הרואים בחופש ביטוי מאפיין חיוני כפול משיעורם בקרב הערבים (84% ו-42%, בהתאמה).

חופש ביטוי לכל הדעות

שאלה 43

נספח 1, עמ' 187

תרשים 2.3 / מסכימים שחופש ביטוי הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי רמת השכלה (%, יהודים וערבים)

שוויון בפני החוק

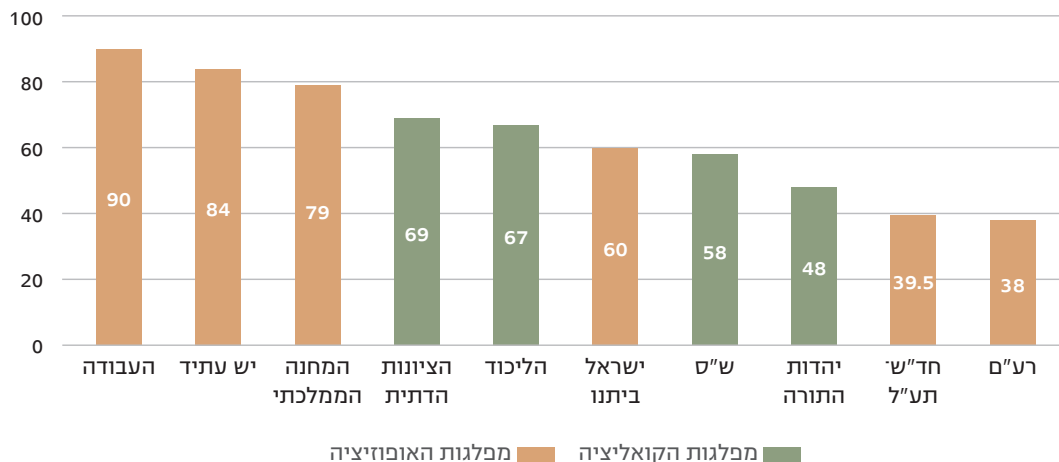
שאלה 46

נספח 1, עמ' 188

שוויון בפני החוק ללא הבדלי דת, גזע, מוצא ומין הגיע למקום השלישי במדרג המאפיינים החיוניים למשטר דמוקרטי. בעוד רוב גדול מהיהודים (73%) מסכימים שזהו מאפיין חיוני, רק כמחצית מהערבים (49%) רואים זאת כך.

פילוח לפי הצבעה בבחירות לכנסת מעלה כי מידת ההסכמה המועטה ביותר ששוויון בפני החוק הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי היא של מצביעי המפלגות הערביות והחרדיות. בקרב מצביעי מפלגות המרכז-שמאל יש הסכמה של כ-80% ויותר שמדובר במאפיין חיוני, ובקרב מפלגות הימין – כשני שלישים מסכימים לכך.

תרשים 2.4 / מסכימים ששוויון בפני החוק הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (%, כלל המדגם)

פילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנות פוליטיים מעלה הסכמה בכל הקבוצות ששוויון בפני החוק הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי. עם זאת, ההסכמה הרבה ביותר עם היגד זה נמצאה בקרב החילונים והשמאל, וההסכמה המועטה ביותר בקרב החרדים והימין.

לוח 2.2 / מסכימים ששוויון בפני החוק הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנות פוליטיים (% יהודים)

57	חרדים	
69.5	דתיים	
70	מסורתיים דתיים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
73	מסורתיים לא-דתיים	
79	חילונים	
86	שמאל	מחנות פוליטיים
76	מרכז	
69.5	ימין	

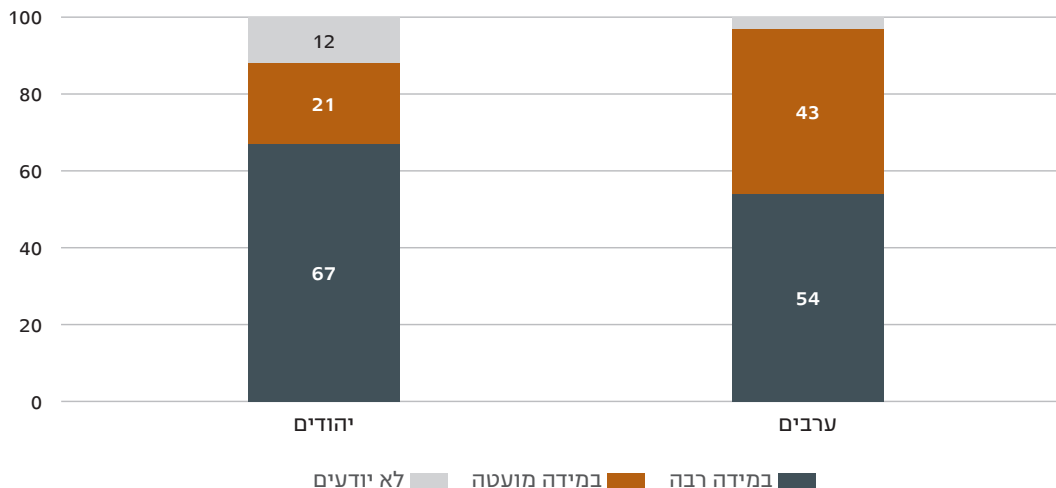
מערכת האיזונים והבלמים נמצאת במקום הרביעי במדרג החיוניות של מאפייני המשטר הדמוקרטי. כשני שלישים מהמרוויינים היהודים סבורים כי היא חיונית (67%) לעומת רוב קטן בלבד אצל המרוויינים הערבים (54%).

איזונים ובלמים בין שלוש הרשויות

שאלה 42

נספח 1, עמ' 187

תרשים 2.5 / באיזו מידה מצב שבו כל אחת משלוש רשויות השלטון (המחוקקת, המבצעת והשופטת) מוגבלת על ידי שתי האחרות הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי? (% יהודים וערבים)

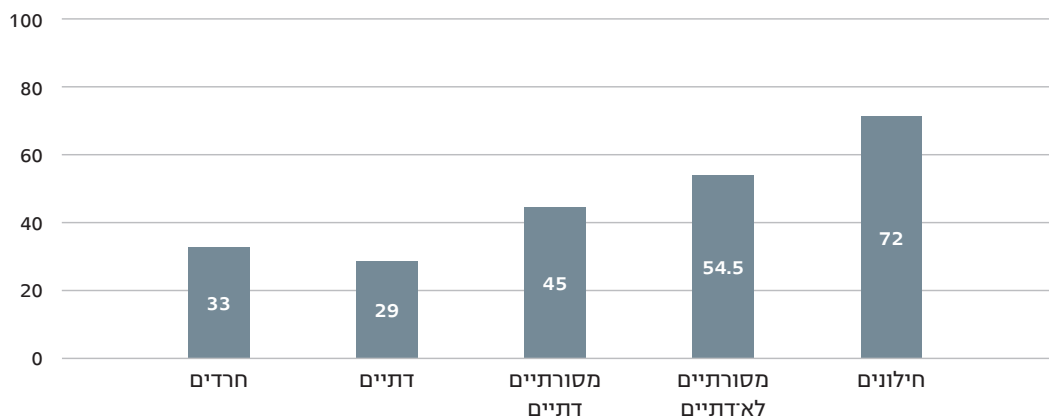
פילוח של מדגם היהודים מעלה כי החרדים הם הקבוצה היחידה מתוך הקבוצות על הרצף חרדים-חילונים שרובה אינה מסכימה שאיזונים ובלמים בין הרשויות הם חיוניים. בשלושת המחנות הפוליטיים (יהודים) יש רוב לסבורים שמדובר במאפיין חיוני, אם כי רוב זה הוא הגדול ביותר בשמאל והקטן ביותר בימין.

לוח 2.3 / מסכימים שמצב שבו כל אחת משלוש רשויות השלטון מוגבלת על ידי שתי האחרות הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנות פוליטיים (% , יהודים)

30	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
70	דתיים	
63	מסורתיים דתיים	
63	מסורתיים לא-דתיים	
72	חילונים	
79.5	שמאל	מחנות פוליטיים
69	מרכז	
65	ימין	

בעוד רוב גדול מהמרוויינים תמימי דעים לגבי החיוניות הדמוקרטית של ארבעת המאפיינים הקודמים, בנוגע להפרדה בין דת למדינה שיעור הסבורים שמדובר במאפיין חיוני לדמוקרטיה הוא רק מעט מעל מחצית. בעניין זה לא היה הבדל גדול בין יהודים לערבים (יהודים – 55%; ערבים – 49.5%). פערים גדולים בסוגיה זו נמצאו בין הקבוצות על הרצף חרדים-חילונים (יהודים): רוב גדול מהחילונים ורוב קטן מהמסורתיים הלא-דתיים סבורים כי הפרדה בין דת למדינה חיונית למשטר דמוקרטי, בעוד רוב החרדים והדתיים אינם מסכימים לכך. המסורתיים הדתיים חצויים בעניין זה.

תרשים 2.6 / מסכימים שהפרדה בין דת למדינה היא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% , יהודים)

הפרדה בין דת למדינה

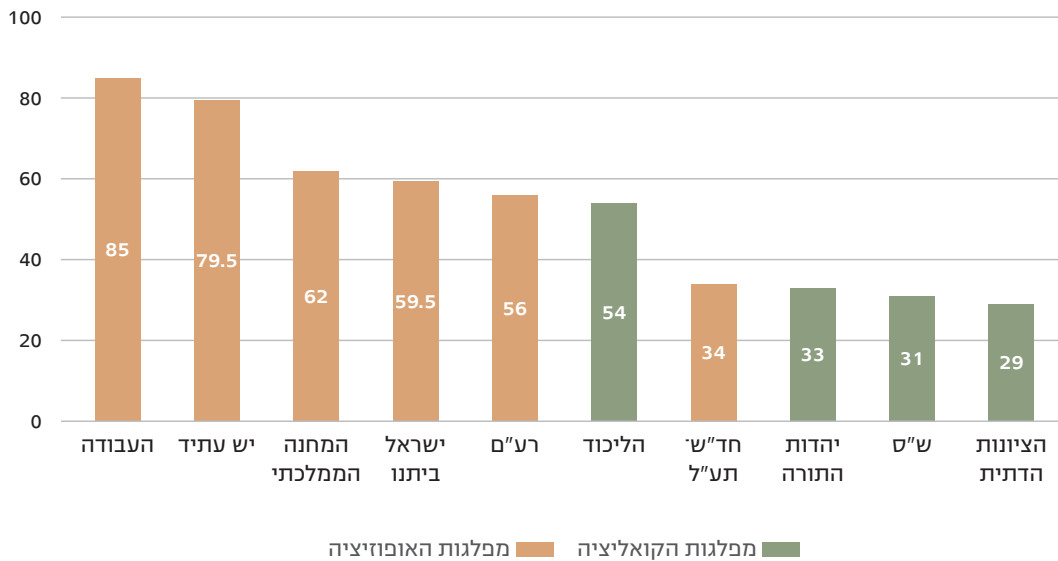
שאלה 44

נספח 1, עמ' 187

פערים ניכרים במדגם היהודים נמצאו גם בפילוח לפי מחנות פוליטיים: שיעור המסכימים בשמאל כי הפרדה בין דת למדינה היא מאפיין חיוני למשטר דמוקרטי כמעט כפול משיעורם בימין (85% ו-44%, בהתאמה), והמרכז בתוך (67%).

מפילוח לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 עולה כי רוב גדול מאוד של מצביעי העבודה ויש עתיד סבורים כי הפרדת דת ומדינה היא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לעומת כשליש או פחות ממצביעי המפלגות החרדיות והדתיות.

תרשים 2.7 / מסכימים שהפרדה בין לדת ומדינה היא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% כלל המדגם)

רק כמחצית מהמרוויינים (49%) חושבים שחיוני למשטר דמוקרטי שפערי ההכנסה בין קבוצות שונות בחברה יהיו קטנים, וזהו כאמור המשתנה שמידת ההסכמה לגבי חיוניותו היא המועטה ביותר. כאן לא היה כמעט הבדל בין תפיסות המרוויינים היהודים לתפיסות המרוויינים הערבים (49% ו-51%, בהתאמה). לא נמצאו הבדלים גם בין גברים לנשים, בין צעירים למבוגרים ובין מצביעי המפלגות השונות. המשתנה היחיד שנמצאו בו הבדלים בין הקבוצות הוא מחנות פוליטיים (יהודים): רוב בשמאל (63%) ובמרכז (54%) מסכימים כי פערי ההכנסה קטנים בין קבוצות בחברה הם מאפיין חיוני למשטר דמוקרטי, לעומת מיעוט בימין (44%).

פערי הכנסה קטנים בין הקבוצות השונות

שאלה 45

נספח 1, עמ' 188

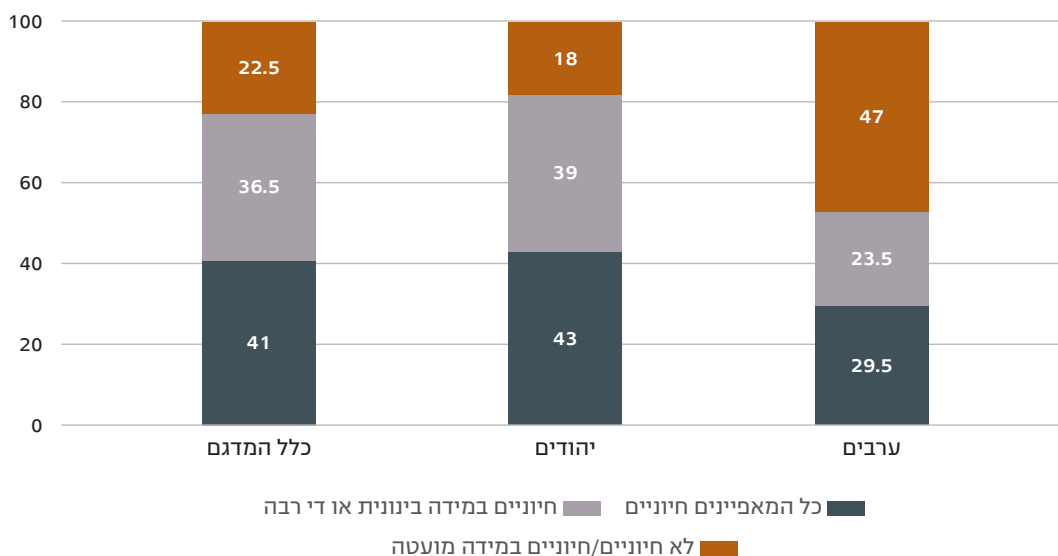
חיוניות המאפיינים השונים למשטר דמוקרטי – מבט על

יצרנו משתנה חדש המורכב מחמשת המאפיינים שלגביהם הייתה הסכמה שהם חיוניים למשטר דמוקרטי: בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות; הגבלת כל אחת משלוש רשויות השלטון על ידי שתי האחרות; חופש ביטוי לכל הדעות; הפרדה בין דת למדינה; שוויון בפני החוק. כל מרוויין שענה שהמאפיין חיוני למשטר דמוקרטי קיבל את הציון "1", או ציון "0" אם ענה שאינו חיוני.

מעל 40% מהמרוויינים ציינו כי כל חמשת הפריטים חיוניים למשטר דמוקרטי, ומנגד, 6% ציינו כי אף אחד מהם אינו חיוני. הממוצע של התשובות (בין 0 ל-1) גבוה יחסית – 0.72, והחציון גבוה עוד יותר – 0.8, ערכים המבטאים את מידת החשיבות הגבוהה שהמרוויינים מייחסים למאפיינים השונים.⁷

חילקנו את תשובות העונים לשלוש קטגוריות, אלה הסבורים כי כל המאפיינים חיוניים, אלה הסבורים כי בממוצע המאפיינים חיוניים במידה בינונית או די רבה, ואלה הסבורים כי כל המאפיינים לא חיוניים או חיוניים במידה מועטה בלבד. פילוח לפי לאום מעלה כי בעוד 43% מהיהודים סבורים שכל חמשת המאפיינים חיוניים למשטר דמוקרטי, רק 29.5% מהערבים סבורים כך. כמעט 40% מהיהודים, לעומת 23.5% מהערבים, סבורים כי המאפיינים חיוניים במידה בינונית או די רבה. התשובה הנפוצה ביותר אצל הערבים (47%), והפחות נפוצה אצל היהודים (18%), היא שהמאפיינים השונים חיוניים במידה מועטה בלבד או לא חיוניים כלל למשטר דמוקרטי.

תרשים 2.8 / האם המאפיינים השונים חיוניים או לא חיוניים למשטר דמוקרטי? (% כלל המדגם, ערבים ויהודים, ממוצע של 5 היגדים)

7 ממוצע – חושב עבור חמשת הערכים שעל סולם דיכוטומי שבו 0=לא חיוני למשטר דמוקרטי ו-1=חיוני למשטר דמוקרטי; חציון – הערך הנמצא באמצע ההתפלגות, באחוזון 50.

מפילוח היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים עולה כי רוב החילונים ציינו כי כל חמשת המאפיינים חיוניים למשטר דמוקרטי, לעומת מיעוט מיתר הקבוצות על הרצף. פילוח לפי מחנות פוליטיים מעלה כי שלושה רבעים מהשמאל ומעל מחצית מהמרכז סבורים שכל חמשת המאפיינים חיוניים למשטר דמוקרטי, לעומת פחות משליש מהימין הסבורים כך.

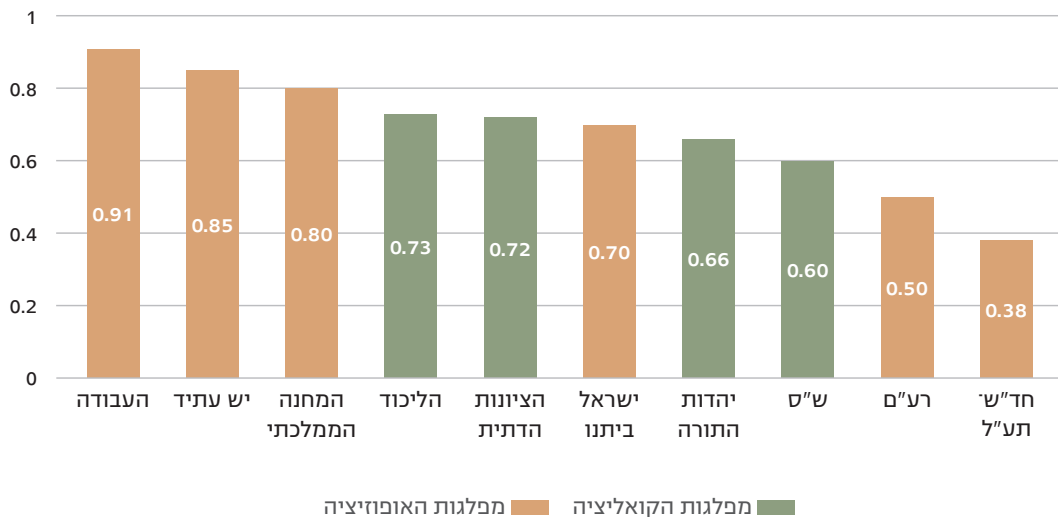
לוח 2.4 / סבורים כי כל חמשת המאפיינים חיוניים למשטר דמוקרטי, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנות פוליטיים (% כלל המדגם)

27	קואליציה	הצבעה בבחירות לכנסת 2022
57	אופוזיציה	
24	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
16	דתיים	
30	מסורתיים דתיים	
43	מסורתיים לא־דתיים	
61	חילונים	
74.5	שמאל	מחנות פוליטיים (יהודים)
55	מרכז	
31	ימין	

פילוח לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 מעלה כי בעוד רק כרבע ממצביעי מפלגות הקואליציה ציינו שכל חמשת המאפיינים חיוניים למשטר דמוקרטי (27%), רוב מקרב מצביעי מפלגות האופוזיציה ציינו שכל החמישה חיוניים (57%).

מפילוח הממוצע של חמשת ההיגדים לפי הצבעה בבחירות עולה כי הממוצע הגבוה ביותר התקבל אצל מצביעי מפלגת העבודה (קרי – שיעור ההסכמה הגבוה ביותר מקרב המפלגות השונות שכל המאפיינים חיוניים למשטר דמוקרטי); אחריה ממוקמות יש עתיד והמחנה הממלכתי, שמצביעיהן הביעו גם כן תמיכה רבה במאפיינים השונים. ממוצע ציונים נמוך יותר, אך עם זאת גבוה למדי, נמצא אצל מצביעי מפלגות הימין – הליכוד, הציונות הדתית וישראל ביתנו; ומידת הסכמה בינונית נמצאה בקרב מצביעי המפלגות החרדיות. ההסכמה הנמוכה ביותר היא אצל מצביעי המפלגות הערביות – בולטת במיוחד מידת ההסכמה הנמוכה של מצביעי חד"ש-תע"ל, הסבורים כי רוב המאפיינים אינם חיוניים למשטר דמוקרטי.

תרשים 2.9 / מידת החיוניות של המאפיינים השונים למשטר דמוקרטי, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (ציון ממוצע, 0=אף מאפיין אינו חיוני, 1=כל המאפיינים חיוניים, כלל המדגם)

בהמשך לבדיקת החיוניות של כל אחד מהמאפיינים למשטר דמוקרטי בעיני הציבור, שאלנו עד כמה כל אחד מהם מיושם בישראל. רק עבור אחד(!) מתוך השישה – בחירות חופשיות והוגנות כקבוע בחוק – מצאנו רוב לסבורים כי הוא מיושם בישראל. כמעט מחצית מהמרואיינים ציינו כי מתקיים בארץ חופש ביטוי לכל הדעות; ואילו עבור יותר המאפיינים רק מיעוט ציינו כי הם מיושמים בישראל.

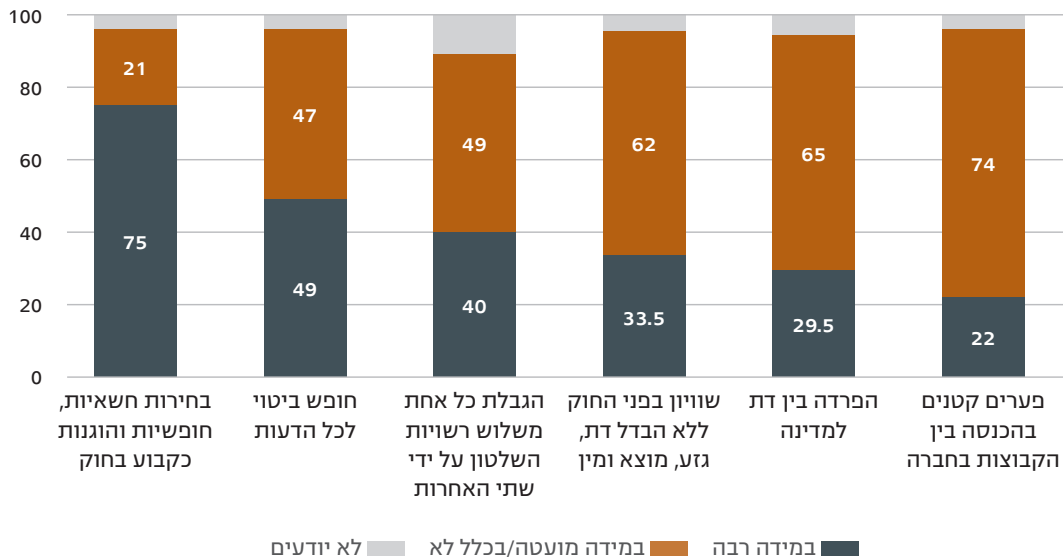
עד כמה כל אחד מהמאפיינים מיושם בישראל?

שאלות 47–52

נספח 1,

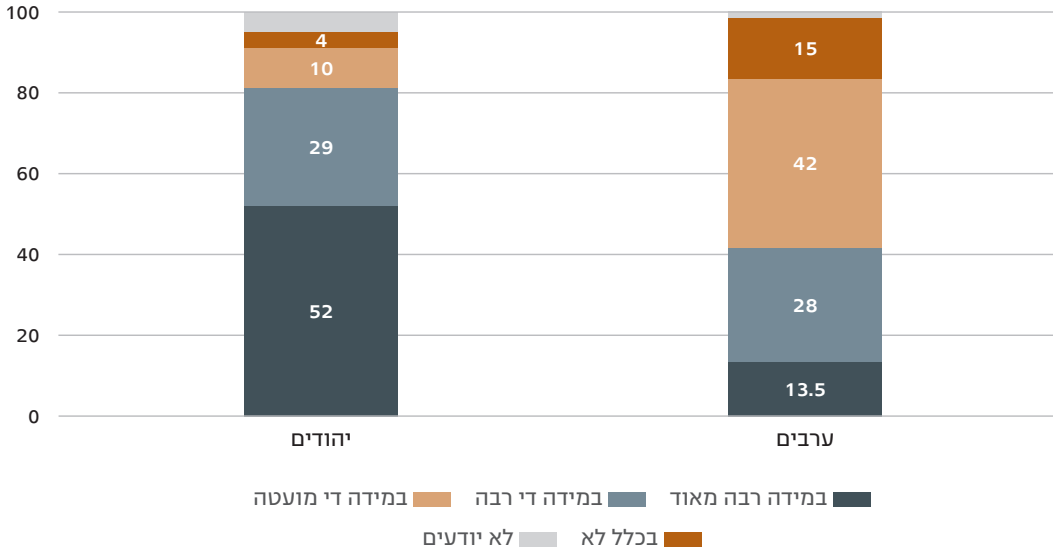
עמ' 188–189

תרשים 2.10 / עד כמה כל אחד מהמאפיינים מיושם בישראל? (% כלל המדגם)

כאמור, רוב גדול מכלל המרואיינים סבורים כי בישראל מתקיימות בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק. עם זאת, ההבדל בין יהודים לערבים בסוגיה זו גדול מאוד: בעוד רוב גדול מהיהודים ציינו כי בישראל מתקיימות בחירות כדיון (81%), מיעוט בלבד מהערבים סבורים כך (42%).

תרשים 2.11 / באיזו מידה מיושמות בישראל בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק? (% יהודים וערבים)

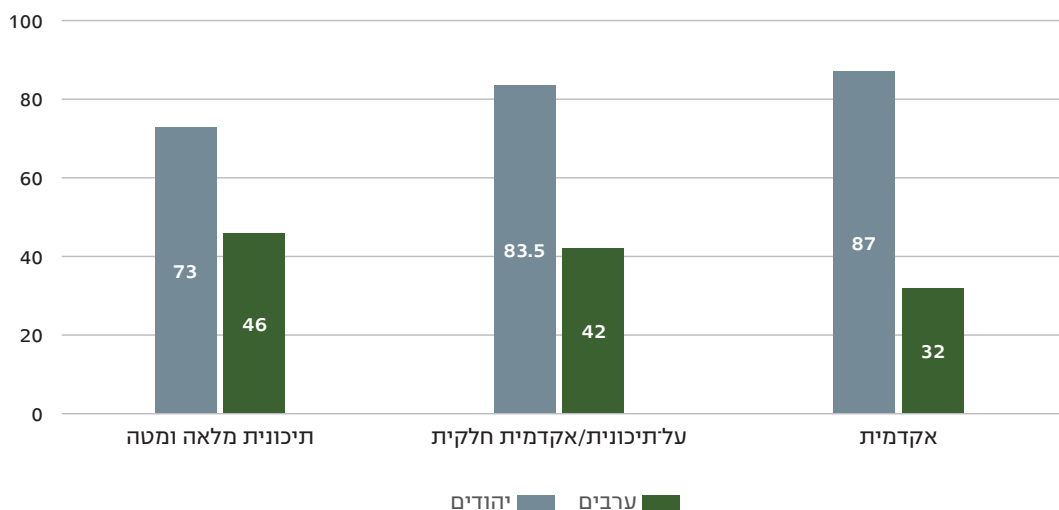
מפילוח תשובות המרואיינים היהודים והערבים לפי רמת השכלה עולה כי בקרב היהודים ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר כך גם שיעור הסבורים כי בישראל מתקיימות בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות גבוה יותר; לעומת זאת, בקרב הערבים ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר כך ההסכמה עם מידת היישום בישראל של מאפיין זה נמוכה יותר.

בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק – האם מיושם בישראל?

שאלה 47

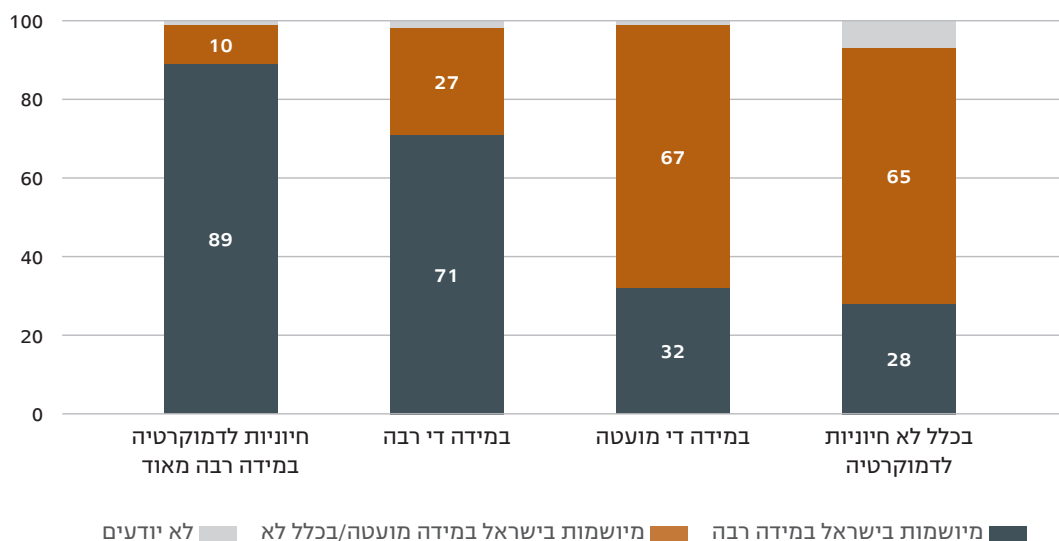
נספח 1, עמ' 188

תרשים 2.12 / מסכימים שבישראל מיושמות בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק, לפי רמת השכלה (% , יהודים וערבים)

נמצא קשר חזק בין העמדה שהמאפיין בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות חיוני לדמוקרטיה לבין ההערכה שהדבר אכן מיושם בישראל: רוב מוחלט מקרב הסבורים כי בחירות כאלה חיוניות לדמוקרטיה סבורים גם כי מאפיין זה מתקיים בישראל. לעומת זאת, מקרב הסבורים כי מאפיין זה אינו חיוני, הרוב הגדול סבורים גם כי הוא אינו מתקיים בישראל.

תרשים 2.13 / הערכת המידה שבה בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק מיושמות בישראל, לפי הערכת המידה שבה בחירות כאלה חיוניות למשטר דמוקרטי (% , כלל המדגם)

חופש ביטוי לכל הדעות – האם מיושם בישראל?

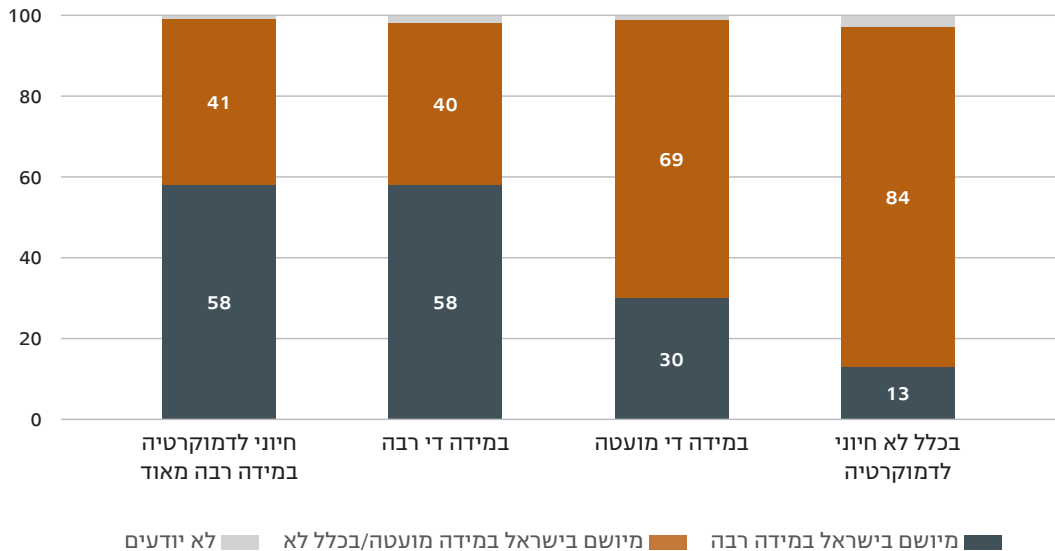
שאלה 49

נספח 1, עמ' 189

המרואיינים חלוקים בדעתם בשאלה אם בישראל יש כיום חופש ביטוי לכל הדעות: כמחצית מהמרואיינים (49%) סבורים שיש חופש ביטוי, ושיעור דומה (47.5%) סבורים שלא כך הדבר. הפער בעניין זה בין יהודים לערבים גדול: בקרב היהודים רוב קטן סבורים כי בישראל יש חופש ביטוי לכל הדעות (52%), לעומת רק כשליש מהערבים הסבורים כך (33%). בקרב היהודים החרדים הם הקבוצה שבה נמצא השיעור הקטן ביותר (35%) של סבורים כי יש בארץ חופש ביטוי לכל הדעות, למול רוב, גם אם קטן, בקרב כל הקבוצות האחרות על הרצף חרדים-חילונים (דתיים – 56%; מסורתיים דתיים – 53%; מסורתיים לא-דתיים – 56%; חילונים – 54%).

גם במאפיין זה נמצא קשר חזק בין שיעור הסבורים כי חופש ביטוי הוא מאפיין חיוני למשטר דמוקרטי לבין שיעור הסבורים כי מאפיין זה אכן מיושם בישראל כיום: רוב הסבורים שחופש ביטוי חיוני למשטר דמוקרטי סבורים גם כי בישראל מתקיים חופש ביטוי. עוד נמצא כי רוב גדול מאוד מקרב הסבורים כי חופש ביטוי אינו חיוני לדמוקרטיה כלל ציינו גם כי הוא אינו מתקיים בישראל.

תרשים 2.14 / הערכת המידה שבה מיושם בישראל חופש ביטוי, לפי הערכת המידה שבה חופש ביטוי חיוני למשטר דמוקרטי (% כלל המדגם)

כמחצית מהמרואיינים (49%) סבורים כי בישראל כל אחת משלוש רשויות השלטון (המחוקקת, המבצעת והשופטת) מוגבלת במידה מועטה בלבד או לא מוגבלת כלל על ידי שתי האחרות, לעומת מיעוט גדול (40%) שציינו כי בישראל מתקיימת הגבלת רשויות במידה רבה. שיעור היהודים ושיעור הערבים הסבורים כי בישראל מיושמת כיום מערכת איזונים ובלמים בין הרשויות דומה יחסית (יהודים – 41%; ערבים – 37%), אך שוב – שיעור הערבים הסבורים כך נמוך משיעור היהודים.

איזונים ובלמים בין שלוש הרשויות – האם מיושם בישראל?

שאלה 48

נספח 1, עמ' 188

בשאלה זו לא מצאנו הבדלים בין שלושת המחנות הפוליטיים (יהודים). יש להניח כי הדבר נובע מתפיסות הפוכות בסוגיה: ככל הנראה בשמאל ובציבור החילוני שיעור גבוה סבורים כי אין איזונים ובלמים בין שלוש הרשויות בגלל כוחה הרב של המערכת הפוליטית (כנסת וממשלה), בעוד בימין ובציבור הדתי והחרדי שיעור גבוה סבורים כי אין איזון בין הרשויות מאחר שבידי הרשות השופטת יש כוח רב מדי.

רק כשליש מהמרוויינים, יהודים וערבים כאחד, סבורים כי בישראל מיושם כיום שוויון בפני החוק. פילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מעלה כי בשלושת המחנות רק מיעוט סבורים כך, אם כי בימין ובמרכז שיעור זה גבוה במעט מאשר בשמאל, שם חושבים פחות במחנות האחרים שבישראל קיים שוויון זכויות לכול. פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי החרדים, המסורתיים הלא-דתיים והחילונים סבורים פחות מיתר הקבוצות כי בישראל מתקיים שוויון בפני החוק. מצאנו גם כי בעוד בקרב היהודים שיעור הגברים הסבורים כי יש שוויון בפני החוק עולה על שיעור הנשים הסבורות כך, בקרב הערבים התמונה הפוכה – שיעור הנשים הסבורות כך עולה על שיעור הגברים.

לוח 2.5 / מסכימים שבישראל מיושם שוויון בפני החוק ללא הבדלי דת, גזע, מוצא ומין, לפי לאום, לפי מחנות פוליטיים, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מין (%) יהודים וערבים)

33	יהודים	לאום
34	ערבים	
24	שמאל	מחנות פוליטיים (יהודים)
34	מרכז	
36	ימין	
29	חרדים	
38	דתיים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
42	מסורתיים דתיים	
32	מסורתיים לא-דתיים	
31	חילונים	
39	גברים	
28	נשים	מין (יהודים)
26.5	גברים	מין (ערבים)
41	נשים	

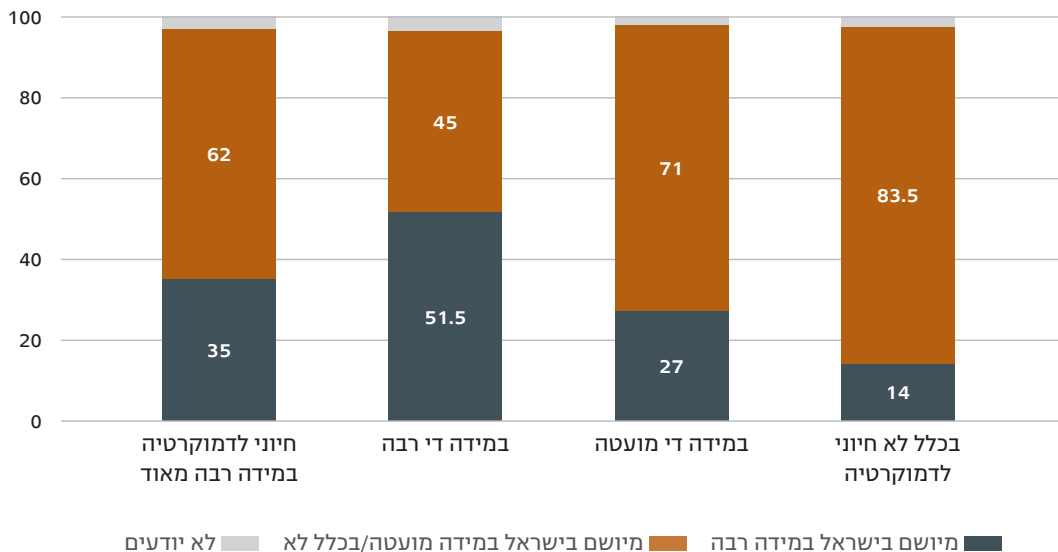
שוויון בפני החוק – האם מיושם בישראל?

שאלה 52

נספח 1, עמ' 189

אצל מי שסבורים כי שוויון בפני החוק אינו מאפיין חיוני למשטר דמוקרטי נמצא הרוב הגדול ביותר לסבורים גם כי הוא אינו מיושם בישראל; ואולם גם בקרב מי שצינו כי שוויון בפני החוק הוא רכיב חיוני למשטר דמוקרטי נמצא רוב, אם כי קטן יותר, לסבורים כי מאפיין זה אינו מיושם בישראל. עוד נמצא שכמעט שני שלישים מהמרוויינים הסבורים כי שוויון בפני החוק הוא מאפיין חיוני מאוד למשטר דמוקרטי ציינו כי הוא לא מיושם כיום בישראל.

תרשים 2.15 / הערכת המידה שבה מיושם בישראל שוויון בפני החוק, לפי הערכת המידה שבה שוויון בפני החוק חיוני לדמוקרטיה (% כלל המדגם)

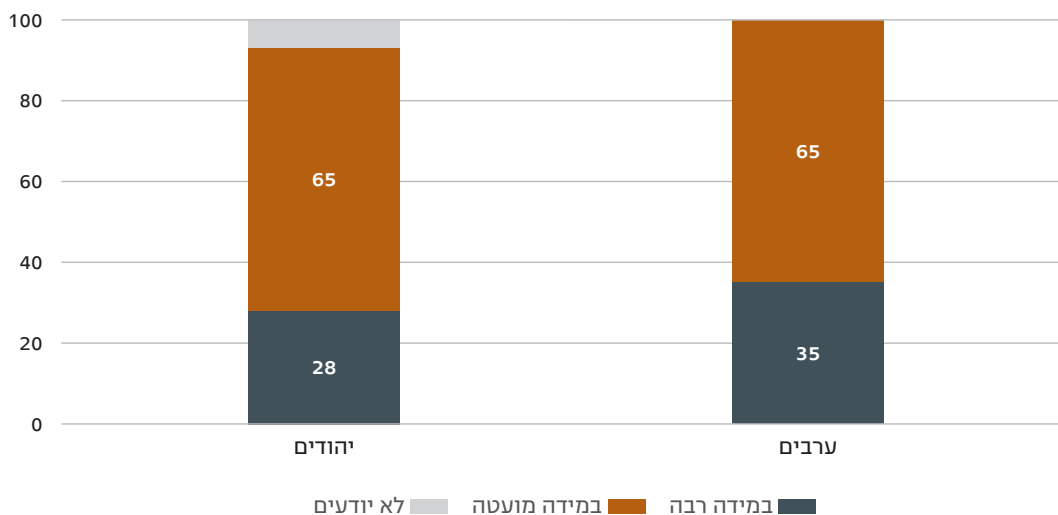
סוגיית הפרדה בין דת למדינה מעסיקה רבות את החברה הישראלית בכלל ואת המערכת הפוליטית בפרט. בסקר נמצא כי רק מיעוט מהמרוויינים היהודים ומהמרוויינים הערבים מעריכים כי יש בישראל כיום הפרדה כזו.

הפרדה בין דת למדינה – האם מיושם בישראל?

שאלה 50

נספח 1, עמ' 189

תרשים 2.16 / באיזו מידה מיושם בישראל עקרון ההפרדה בין דת למדינה? (% יהודים וערבים)

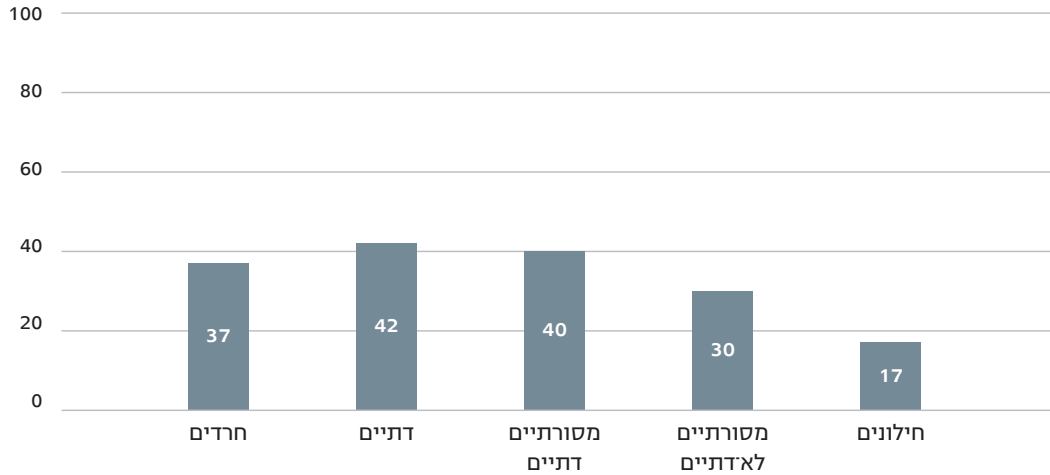
רוב הציבור היהודי (65%) סבור כי הפרדה כזאת אינה מתקיימת בישראל. פילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מעלה כי בקרב הימין שיעור הסבורים שיש הפרדה כזו כפול, ויותר, מאשר בקרב השמאל והמרכז, אך בשלושת המחנות מדובר במיעוט בלבד.

לוח 2.6 / מסכימים שמיושמת בישראל הפרדה בין דת למדינה, לפי מחנות פוליטיים (% יהודים)

13	שמאל
18.5	מרכז
36	ימין

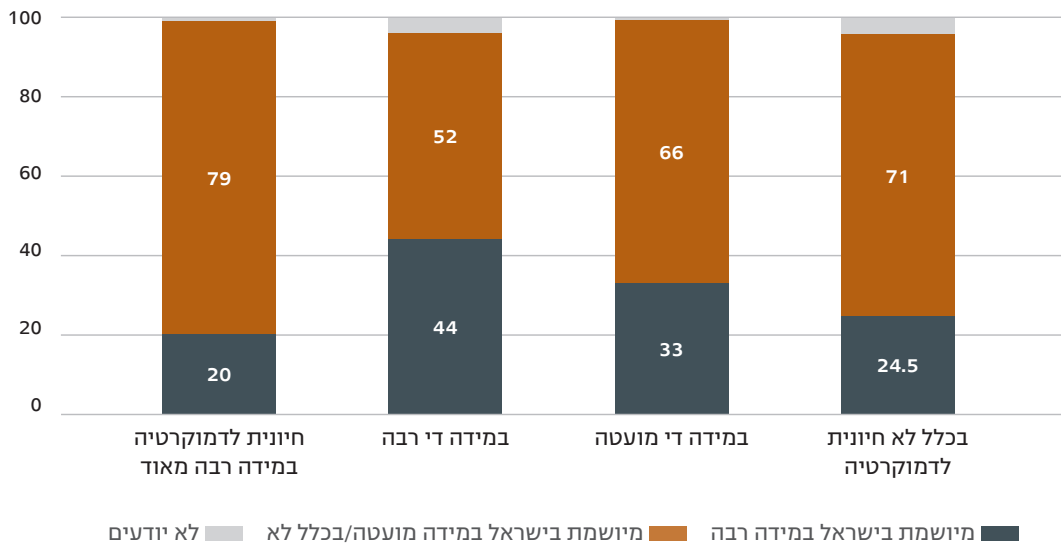
פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי פחות מחמישית מהחילונים סבורים כי מתקיימת כיום הפרדה בין דת למדינה, לעומת כ-40% מהמסורתיים הדתיים, הדתיים והחרדים הסבורים כך.

תרשים 2.17 / מסכימים שמיושמת בישראל הפרדה בין דת למדינה, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% ,יהודים)

פילוח של הערכת המידה שבה מתקיימת בישראל כיום הפרדה בין דת ומדינה לפי ההערכה אם מדובר במאפיין חיוני למשטר דמוקרטי מעלה כי רוב – הן מקרב הסבורים כי הפרדת דת ומדינה היא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי הן מקרב הסבורים שהוא אינו חיוני – סבורים כי אין כיום בישראל הפרדה בין דת למדינה.

תרשים 2.18 / הערכת המידה שבה הפרדה בין דת למדינה מיושמת כיום בישראל, לפי הערכת המידה שבה הפרדה בין דת למדינה חיונית למשטר דמוקרטי (% ,כלל המדגם)

פערי הכנסה קטנים – האם מיושם בישראל?

שאלה 51

נספח 1, עמ' 189

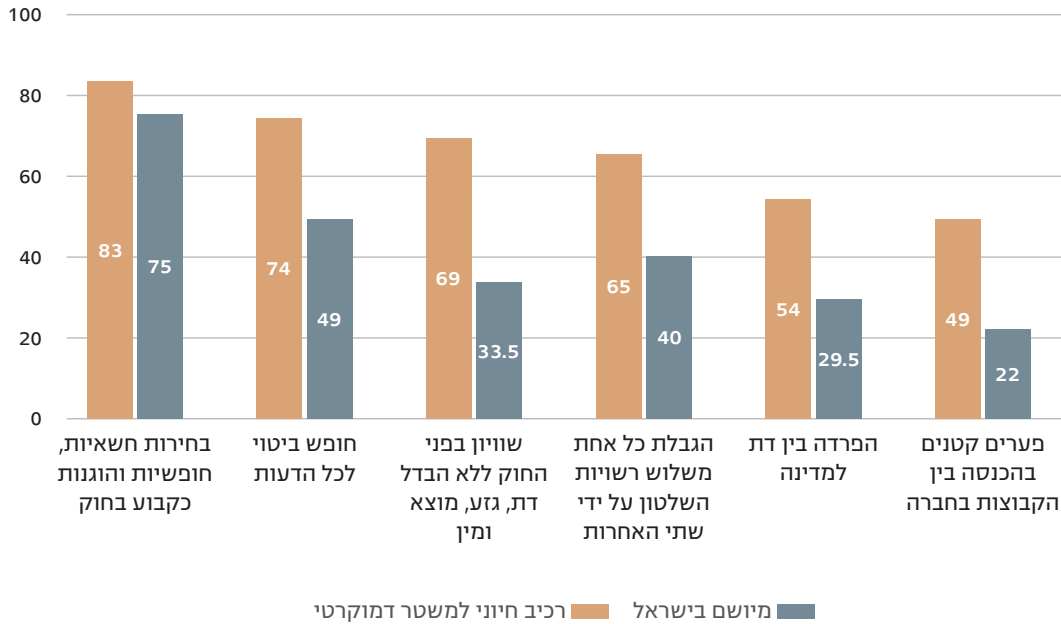
הראינו שמתוך ששת המאפיינים שהוצגו למרואיינים, היחיד שרק מיעוט סברו לגביו כי הוא מאפיין חיוני של משטר דמוקרטי הוא פערי הכנסה קטנים בלבד בין קבוצות בחברה. כך גם הייתה התשובה בכל הנוגע להערכת המצב כיום בישראל – רק מיעוט סבורים שזהו המצב בישראל בפועל. משום מה בקרב הערבים, שמצבם הכלכלי ירוד בהשוואה ליהודים, שיעור הסבורים כי פערי ההכנסה בין הקבוצות בחברה הם קטנים עולה על שיעור היהודים הסבורים כך. תופעה דומה נמצאה גם בפילוח היהודים על הרצף חרדים-חילוניים: החרדים, הקבוצה הענייה ביותר בחברה היהודית, ציינו יותר משאר הקבוצות כי פערי ההכנסה בין הקבוצות בחברה הם קטנים.

לוח 2.7 / מסכימים שקיימים בישראל פערי הכנסה קטנים בין הקבוצות השונות, לפי לאום, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילוניים (%) (כלל המדגם)

19	יהודים	לאום
33	ערבים	
11	שמאל	מחנות פוליטיים (יהודים)
17	מרכז	
23	ימין	
28	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילוניים (יהודים)
26	דתיים	
21	מסורתיים דתיים	
18	מסורתיים לא-דתיים	
15	חילונים	

לסיכום, ברוב המאפיינים שנבחנו יש פער גדול בין שיעור הסבורים כי המאפיין חיוני למשטר דמוקרטי לבין שיעור הסבורים כי מאפיין זה מיושם בדמוקרטיה הישראלית כיום. חריג לעניין זה הוא המאפיין קיום בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק.

תרשים 2.19 / המסכימים שכל אחד מהמאפיינים חיוני למשטר דמוקרטי, והמסכימים שכל אחד מהמאפיינים מיושם כיום בישראל (% כלל המדגם)

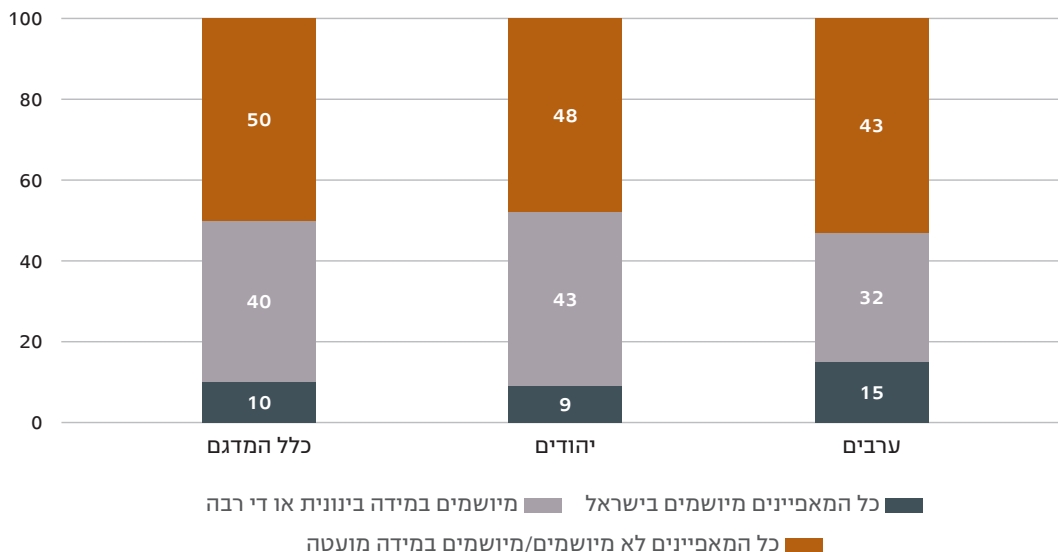

יישום המאפיינים הדמוקרטיים בישראל – מבט-על

יצרנו משתנה המורכב מחמשת המאפיינים שהמראיינים נשאלו לגביהם אם הם מיושמים בישראל כיום:⁸ גם כאן כל מראויין, בהתאם לתשובותיו, קיבל עבור כל אחד מהמאפיינים את הציון "1" אם ציין שהמאפיין מיושם כיום בישראל במידה רבה מאוד או די רבה, או את הציון "0" אם ציין שהמאפיין אינו מיושם או מיושם במידה מועטה בלבד. רק 10% סבורים שכל המאפיינים אכן מיושמים בישראל (בהשוואה לכ-40% שענו שמאפיינים אלו חיוניים למשטר דמוקרטי). מנגד, שיעור דומה – 13% – ציינו כי אף אחד מהמאפיינים אינו מיושם כיום בישראל, ועוד 37% – שמיושמים במידה מועטה בלבד. הציון הממוצע לחמשת המאפיינים הוא 0.48, כלומר בממוצע המראיינים סבורים כי פחות ממחצית מהמאפיינים מיושמים כיום בישראל.

8 המאפיין "שלא יהיו פערי הכנסה גדולים בין הקבוצות השונות בחברה" לא נכלל בחישוב, מאחר שהוא אינו נתפס על ידי הרוב כמאפיין חיוני למשטר דמוקרטי.

תרשים 2.20 / המידה שבה המאפיינים השונים מיושמים כיום בישראל (%), כלל המדגם, יהודים וערבים, (ממוצע של 5 היגדים)

סוג המשטר המתאים ביותר לישראל

שאלה 34

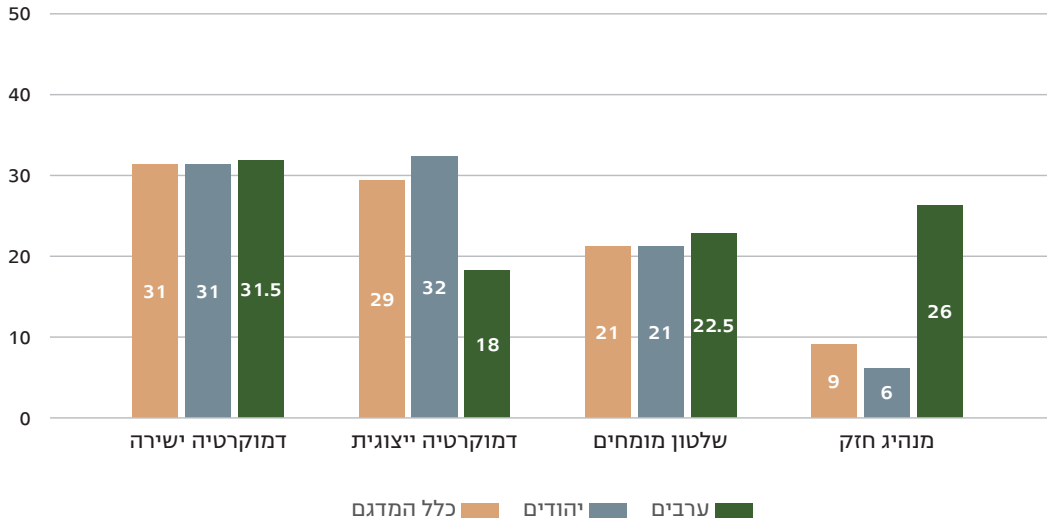
נספח 1, עמ' 185

הצגנו למרואיינים ארבע חלופות שלטוניות ושאלנו איזו מהן מתאימה ביותר לדעתם לישראל: דמוקרטיה ישירה (האזרחים משתתפים בקבלת החלטות חשובות גם בין בחירות לבחירות, דוגמת משאלי עם); דמוקרטיה ייצוגית (הנציגים הנבחרים מקבלים את ההחלטות בין בחירות לבחירות); שלטון מומחים (אנשי מקצוע משמשים שרים – למשל כלכלן כשר האוצר או רופא כשר הבריאות); מנהיג חזק שמקבל את כל ההחלטות המרכזיות בעצמו.

בכלל המדגם הגיעו לשני המקומות הראשונים, בפער קטן ביניהם, הדמוקרטיה הישירה (31%) והדמוקרטיה הייצוגית (29%). למקום השלישי הגיע שלטון המומחים (21%), ורק מיעוט קטן סבורים שהמשטר המתאים ביותר לישראל הוא מנהיג חזק (9%).

אצל היהודים, למקום הראשון והשני במדרג השיטות המתאימות ביותר לישראל הגיעו הדמוקרטיה הייצוגית (32%) והדמוקרטיה הישירה (31%); בעוד אצל הערבים לשני המקומות הראשונים הגיעו הדמוקרטיה הישירה (31.5%) והמנהיג החזק (26%).

תרשים 2.21 / מהו סוג המשטר המתאים ביותר לישראל במצב הנוכחי? (% כלל המדגם, יהודים וערבים)

מפילוח התשובות לפי מחנות פוליטיים (יהודים) עולה כי סוג המשטר המועדף גם על השמאל וגם על הימין הוא דמוקרטיה ייצוגית במרכז ההעדפה הראשונה היא לדמוקרטיה ישירה. פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי החרדים, המסורתיים הלא-דתיים והחילונים מעדיפים במידה זהה כמעט את הדמוקרטיה הישירה והדמוקרטיה הייצוגית, ואילו הדתיים מעדיפים את הדמוקרטיה הייצוגית, והמסורתיים הדתיים את הדמוקרטיה הישירה.

לוח 2.8 / איזה מארבעת סוגי המשטר הבאים מתאים ביותר לישראל במצב הנוכחי? לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% יהודים)

סך הכול	לא יודעים	מנהיג חזק	שלטון מומחים	דמוקרטיה ייצוגית	דמוקרטיה ישירה	
100	7.5	5	30	32.5	25	שמאל
100	9	3	24	27	37	מרכז
100	9.5	8	18	34	30.5	ימין
100	16.5	10.5	8	33	32	חרדים
100	9	4	16	44	27	דתיים
100	8.5	8.5	15.5	30.5	37	מסורתיים דתיים
100	11	4	21	31	33	מסורתיים לא-דתיים
100	9	6	27	28	30	חילונים

החלטות רוב הן תמיד דמוקרטיות במהותן?

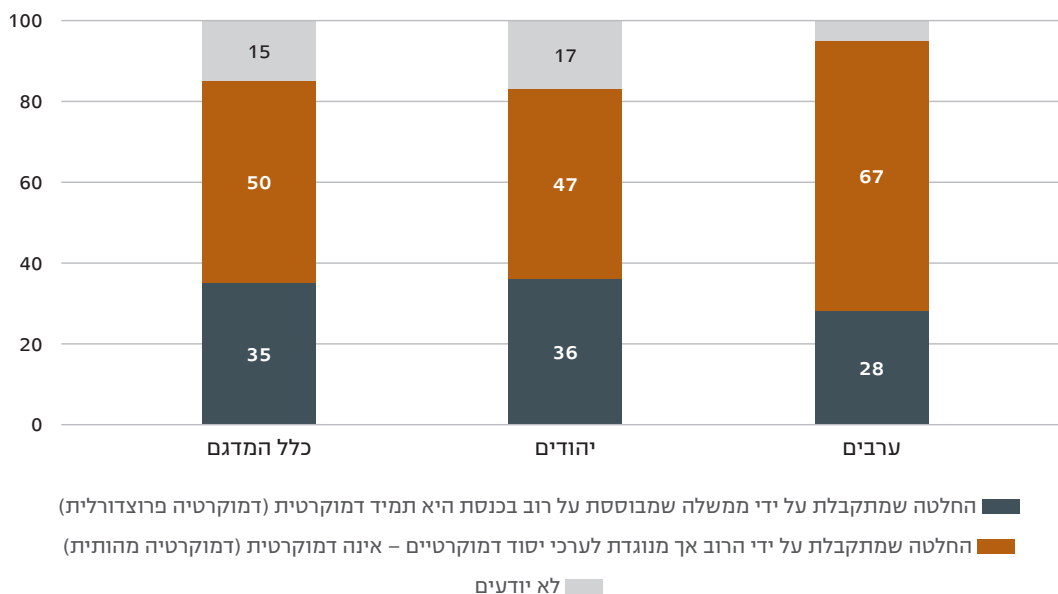
שאלה 33

נספח 1, עמ' 185

נספח 2, עמ' 214

שאלנו האם "החלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד החלטות דמוקרטיות", או ש"החלטות שמנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים כמו זכויות המיעוט וחופש הביטוי הן החלטות לא דמוקרטיות, גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת"? מצאנו כי השיעור הגבוה יותר, כמחצית מהמרוויינים בכלל המדגם, מצדדים בטענה השנייה, המשקפת הבנה טובה יותר של מהות הדמוקרטיה. רק כשליש תומכים בטענה הראשונה שכל החלטה שמתקבלת על ידי הרוב היא דמוקרטית. בקרב המרוויינים היהודים הפער בין המחזיקים בשתי הטענות קטן יחסית (11%). לעומת זאת, במדגם הערבים הפער גדול (39%), עם יתרון ברור למחזיקים בתפיסה שהחלטת הרוב יכולה להיות לא דמוקרטית אם היא סותרת עקרונות יסוד של השיטה.

תרשים 2.22 / מהי החלטה דמוקרטית? (% כלל המדגם)

פילוח התשובות לשאלה זו לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מעלה כי רוב המרוויינים הדתיים (חרדים, דתיים ומסורתיים דתיים) סבורים שכל החלטת רוב בכנסת היא מעצם טיבה דמוקרטית, בעוד רוב גדול עוד יותר מקרב החילונים מתנים החלטה כזאת בהלימה לעקרונות היסוד הדמוקרטיים. בקרב המסורתיים הלא-דתיים מצאנו נטייה קלה לכיוון התניה של החלטת הרוב בהלימה לעקרונות דמוקרטיים. פילוח לפי מחנות פוליטיים מעלה שבשמאל ובמרכז רוב גדול מצדדים בכך שהחלטת רוב היא דמוקרטית רק אם אינה סותרת עקרונות דמוקרטיים. בימין יש נטייה לראות בכל החלטת רוב החלטה דמוקרטית.

לוח 2.9 / עם איזו דעה מהדעות הבאות אתה מסכים יותר, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנות פוליטיים (%) (יהודים)

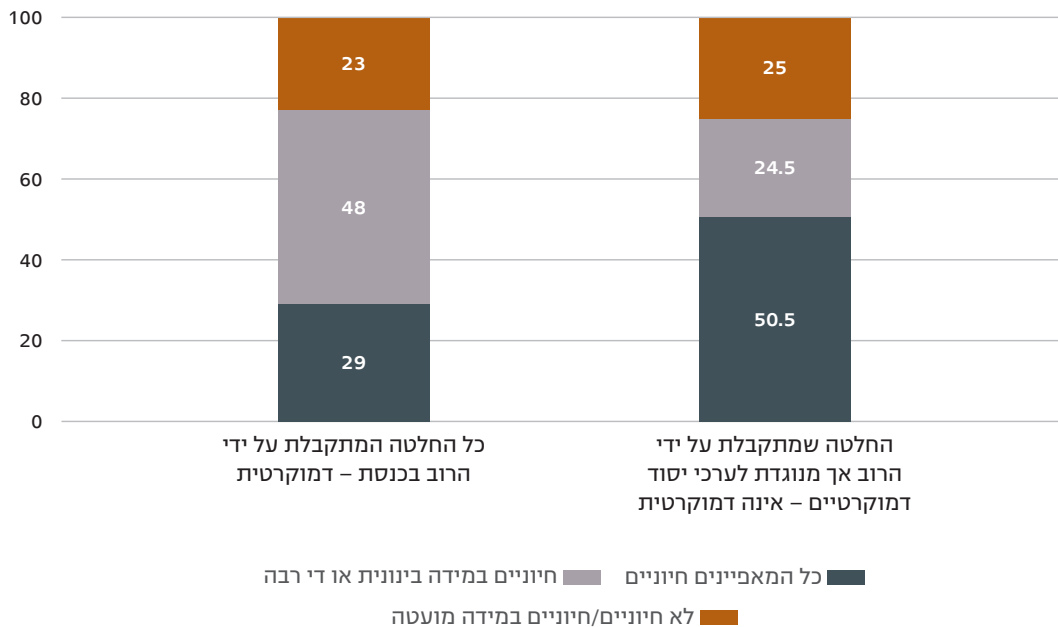
סך הכול	לא יודעים	החלטה שמתקבלת על ידי הרוב אך מנוגדת לערכי יסוד דמוקרטיים אינה דמוקרטית	כל החלטה המתקבלת על ידי הרוב בכנסת היא דמוקרטית	
100	28	14	58	חרדים
100	21	27	52	דתיים
100	15	27	58	מסורתיים דתיים
100	16	45	39	מסורתיים לא־דתיים
100	14.5	69	16.5	חילונים
100	8	84	8	שמאל
100	15	64	21	מרכז
100	18	32	50	ימין

מיקום על הרצף
חרדים-חילונים

מחנות פוליטיים

מפילוח התשובות לשאלה זו לפי הערכת המידה שבה חמשת המשתנים חיוניים למשטר דמוקרטי עולה כי רוב התומכים בתפיסה שהחלטה היא דמוקרטית רק אם היא מביאה בחשבון עקרונות דמוקרטיים סבורים שכל חמשת המאפיינים חיוניים למשטר דמוקרטי (50.5%). לעומת זאת, רק 29% מהתומכים בדעה שכל החלטת רוב היא דמוקרטית ציינו שכל חמשת המאפיינים חיוניים למשטר דמוקרטי.

תרשים 2.23 / תמיכה/התנגדות להיגד שהחלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד החלטות דמוקרטיות גם אם הן מנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים, לפי הערכת המידה שבה מאפיינים שונים חיוניים למשטר הדמוקרטי (% כלל המדגם, מוצע של 5 היגדים)

חזרנו בעבר פעמים מספר על השאלה: "בסולם ציונים של 1 עד 5, כאשר 1=גרוע ו-5=מצוין, איזה ציון אתה נותן למצב של הדמוקרטיה הישראלית היום?". במדידה הראשונה, בשנת 2010, 42% מהמרווינים נתנו לדמוקרטיה הישראלית ציון טוב או מצוין, ואולם מאז שיעור זה הולך ויורד, עד לשפל של כרבע בלבד ב-2023. זאת ועוד, ב-2023 לראשונה שיעור החושבים כי מצב הדמוקרטיה הישראלית הוא לא טוב או גרוע עולה על שיעור הסבורים כי מצבה טוב או מצוין. במדגם הערבים נרשמה עלייה חדה במיוחד, של כמעט 30% בין 2019 ל-2023, בשיעור הנותנים לדמוקרטיה הישראלית ציון לא טוב; במדגם היהודים מדובר בעלייה מתונה יותר של 10%.

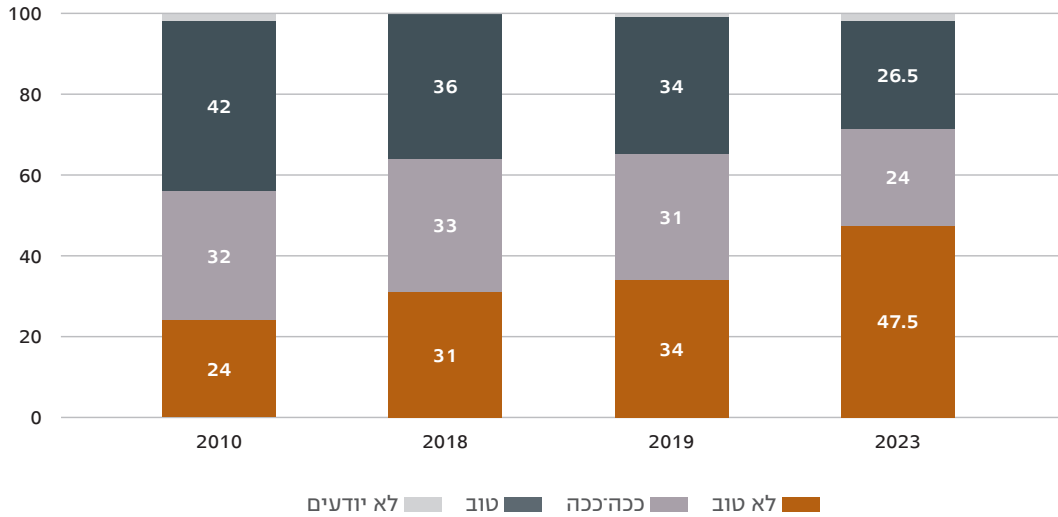
הערכת מצב הדמוקרטיה הישראלית

שאלה 5

נספח 1, עמ' 178

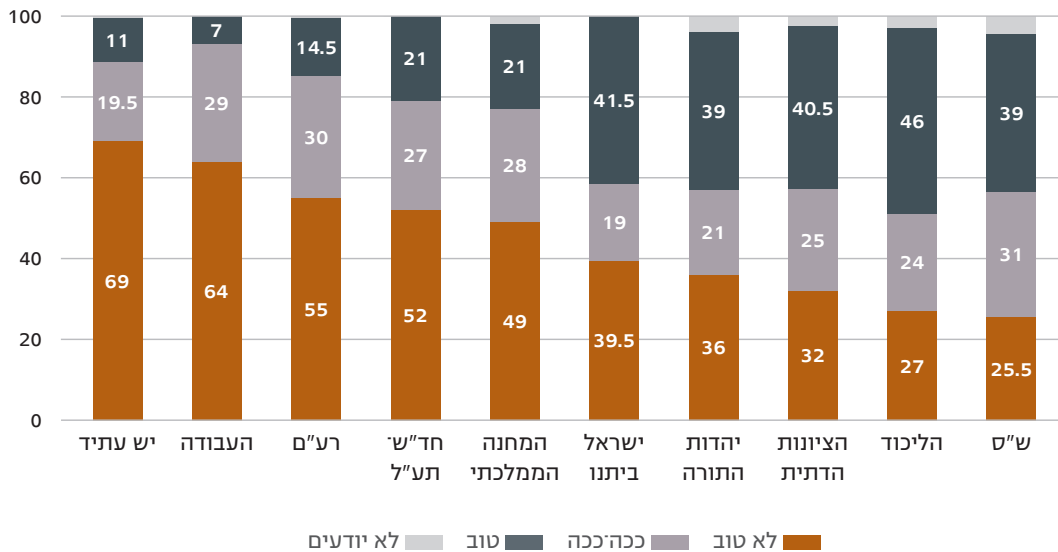
נספח 2, עמ' 195

תרשים 2.24 / איזה ציון אתה נותן למצב של הדמוקרטיה הישראלית היום?, 2010-2023
(%, כלל המדגם)

פילוח לפי ההצבעה בבחירות 2022 מעלה כי התשובה הנפוצה בקרב מצביעי מפלגות הקואליציה היא שמצב הדמוקרטיה כיום טוב (43%), ורק מיעוט ציינו כי מצבה לא טוב (29%). לעומת זאת, רוב מצביעי מפלגות האופוזיציה ציינו כי מצב הדמוקרטיה כיום אינו טוב (59%).

תרשים 2.25 / איזה ציון אתה נותן למצב של הדמוקרטיה הישראלית היום?, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022
(%, כלל המדגם)

מפילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) עולה כי בכולם חלה בין 2019 ל-2023 עלייה של מעל 10% בשיעור הנותנים לדמוקרטיה ציונים נמוכים, ושיעורם השנה הגיע לרוב גדול בשמאל, למעל מחצית במרכז ולכשליש בימין. מפילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים עולה כי בעוד אצל החילונים יש עלייה של מעל 15% בשיעור הנותנים לדמוקרטיה ציון לא טוב, אצל החרדים חלה ירידה קלה של רק 4% בשיעור זה.

לוח 2.10 / נותנים ציון גרוע לדמוקרטיה הישראלית, לפי לאום, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2019 ו-2023 (% יהודים וערבים)

2023	2019		
44	34	יהודים	לאום
67	38	ערבים	
70	56	שמאל	מחנות פוליטיים (יהודים)
52.5	41	מרכז	
34	20	ימין	
35	39	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
25	12	דתיים	
34	23	מסורתיים דתיים	
39	32	מסורתיים לא-דתיים	
56.5	41	חילונים	

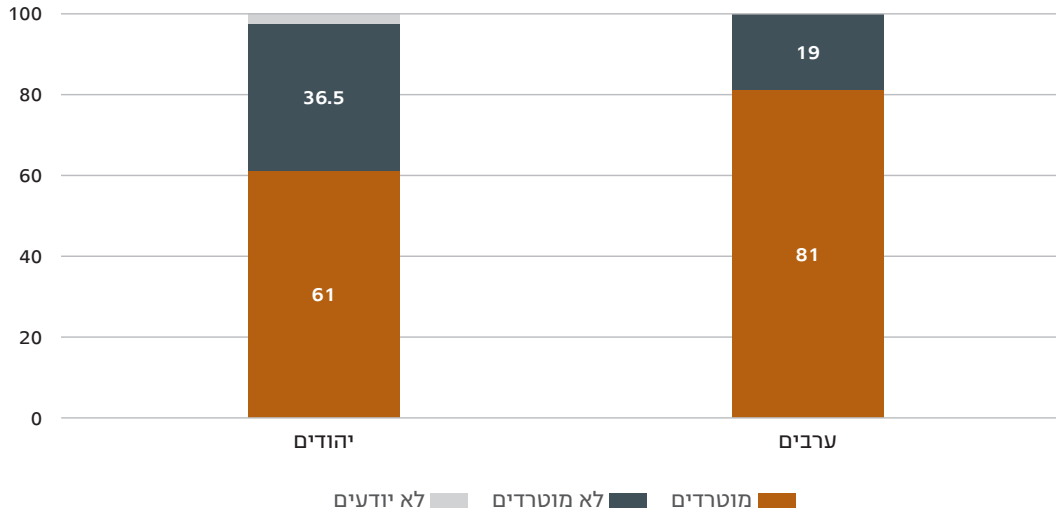
שאלנו: "באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד שהמשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע והמדינה תהפוך למדינה כושלת?". בכלל המדגם מצאנו רוב גדול (64%) של מוטרדים, יהודים וערבים כאחד, אם כי שיעורם בקרב הערבים גבוה מאשר בקרב היהודים.

הצפי לגבי עתיד המשטר הדמוקרטי

שאלה 57

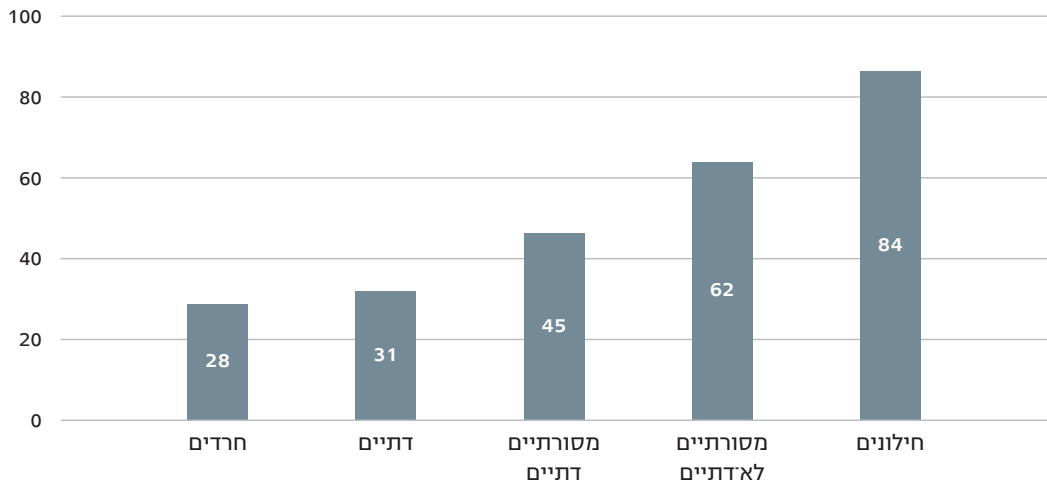
נספח 1, עמ' 191

תרשים 2.26 / האם אתה מוטרד שהמשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע והמדינה תהפוך למדינה כושלת? (% יהודים וערבים)

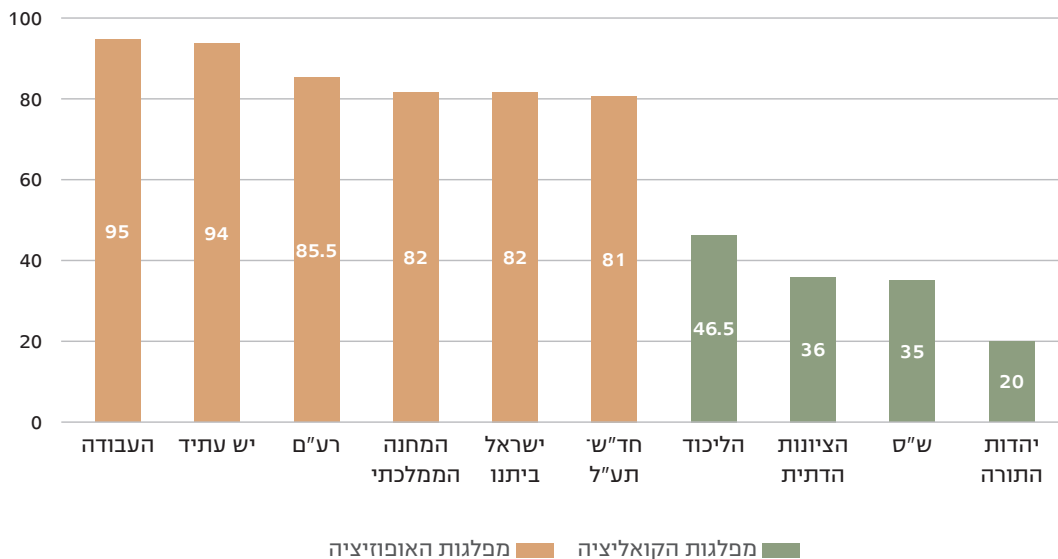
מצאנו קשר הדוק בין המיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) לבין מידת החשש לעתיד הדמוקרטיה הישראלית. רוב גדול מאוד מהחילונים ורוב מהמסורתיים הלא-דתיים מוטרדים שהמשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע, לעומת רוב מהחרדים ומהדתיים שאינם מוטרדים מכך. בקרב המסורתיים הדתיים שיעור המוטרדים והלא מוטרדים דומה.

תרשים 2.27 / מוטרדים שהמשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע והמדינה תהפוך למדינה כושלת, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% יהודים)

הבדלים ניכרים מצאנו גם בין המחנות הפוליטיים – רוב מוחלט מהשמאל מוטרדים שהמשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע (93%), לצד רוב גדול מהמרכז (81%). מנגד, רק מיעוט, אם כי גדול, מהימין (46%) ציינו כי הם מוטרדים מעתיד כזה. תמונה זו משתקפת גם בעמדות המרואיינים לפי הצבעה לכנסת ב־2022. רוב מצביעי מפלגות האופוזיציה מוטרדים, לעומת מיעוט ממצביעי מפלגות הקואליציה.

תרשים 2.28 / מוטרדים שהמשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע והמדינה תהפוך למדינה כושלת, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% כלל המדגם)

יהודית ו/או דמוקרטית?

בדיון שלהלן נציג שאלות מספר מהסקר שעניינן היחס בין הפן היהודי לפן הדמוקרטי של המדינה.

במדידות שערכנו בשנים 2016–2021 העמדה השכיחה בקרב המרואיינים היהודים הייתה שהרכיב היהודי חזק מדי בישראל (כ־40%), כרבע סברו שהרכיב הדמוקרטי חזק מדי, ושיעור דומה סברו שיש איזון בין שני הרכיבים. תוצאות המדידה של שנת 2022 היו שונות – שיעור זהה ציינו שהרכיב היהודי ושהרכיב הדמוקרטי חזקים מדי (29% ו־30%, בהתאמה). במדידה הנוכחית שוב השיעור הגדול ביותר סבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי (40.5%), ושיעור נמוך בהרבה סבורים כך בנוגע לרכיב הדמוקרטי (24%). השנה הייתה גם חזרה לשיעור הקטן של הסבורים כי יש כיום איזון בין שני הרכיבים. במילים אחרות, המדידה של השנה שעברה הייתה כנראה חריגה.

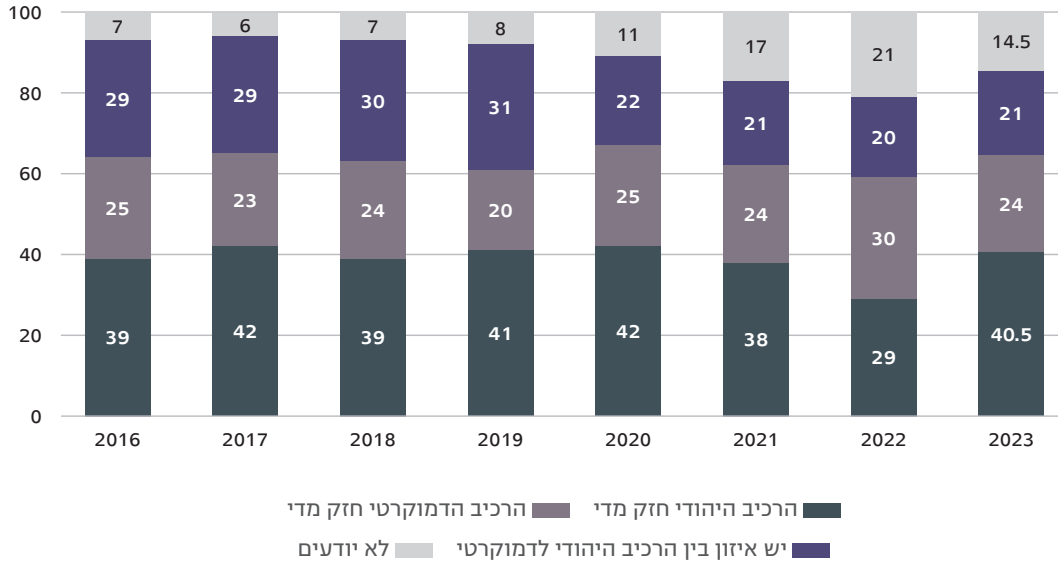
האיזון בין הרכיבים יהודי ודמוקרטי

שאלה 53

נספח 1, עמ' 190

נספח 2, עמ' 217

תרשים 2.29 / האם יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי?
(%, יהודים) 2023-2016

פילחנו את התשובות לפי מחנות פוליטיים (יהודים). בשלושת המחנות עלה השנה שיעור הסבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי, והעלייה החדה ביותר נמדדה במחנה המרכז. פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מראה כי אומנם בכל חמש הקבוצות עלה השנה שיעור הסבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי, אבל רק בקבוצת החילונים יש רוב למי שחושבים כך.

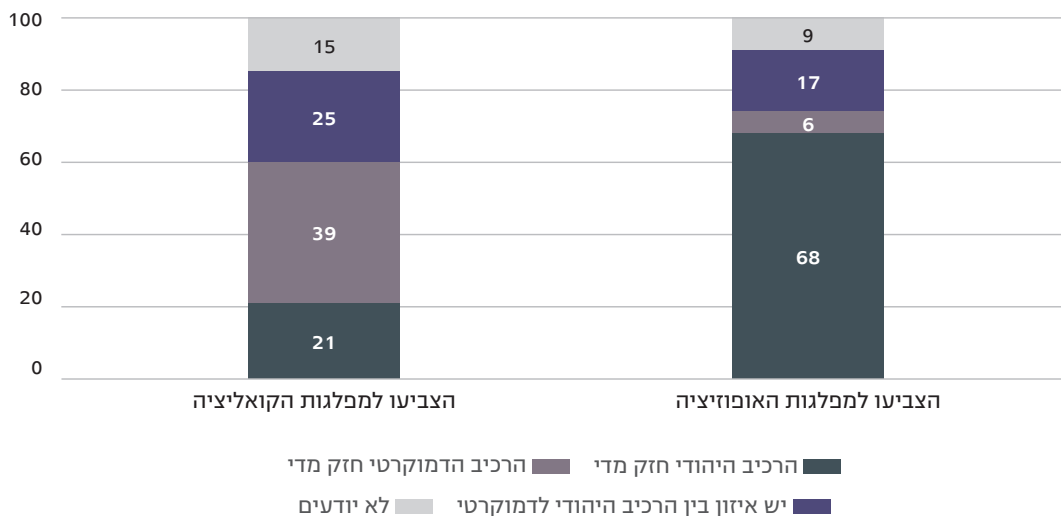
לוח 2.11 / האם יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי?
לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% יהודים)

מחנות פוליטיים	יש איזון בין הרכיב היהודי לדמוקרטי (%)	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי (%)	הרכיב היהודי חזק מדי (%)	שנה
שמאל	14	5	71.5	2022
	10.5	1	81	2023
מרכז	23	14	43	2022
	14	13	58.5	2023
ימין	20	41	16	2022
	26	34	25	2023

יש איזון בין הרכיב היהודי לדמוקרטי	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי	הרכיב היהודי חזק מדי			
8	69	6	2022	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
17.5	55	13	2023		
20	47	6	2022	דתיים	
20	50	12	2023		
18.5	44	15	2022	מסורתיים דתיים	
26	33	25	2023		
25	25	25	2022	מסורתיים לאדתיים	
29	16	36	2023		
20	12	48.5	2022	חילונים	
16.5	7.5	64	2023		

פילוח לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 מראה כי התשובה הנפוצה בקרב מי שהצביעו לאחת ממפלגות הקואליציה היא שהרכיב הדמוקרטי חזק מדי; במקום השני בקרב מצביעי הקואליציה – שיש איזון בין השניים; ובמקום השלישי – שהרכיב היהודי חזק מדי. מנגד, בקרב מצביעי מפלגות האופוזיציה התמונה הפוכה: רוב גדול סבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי; במקום השני – שיש איזון בין שני הרכיבים; ובמקום השלישי – שהרכיב הדמוקרטי חזק מדי.

תרשים 2.30 / האם יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לדמוקרטי?, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% כלל המדגם)

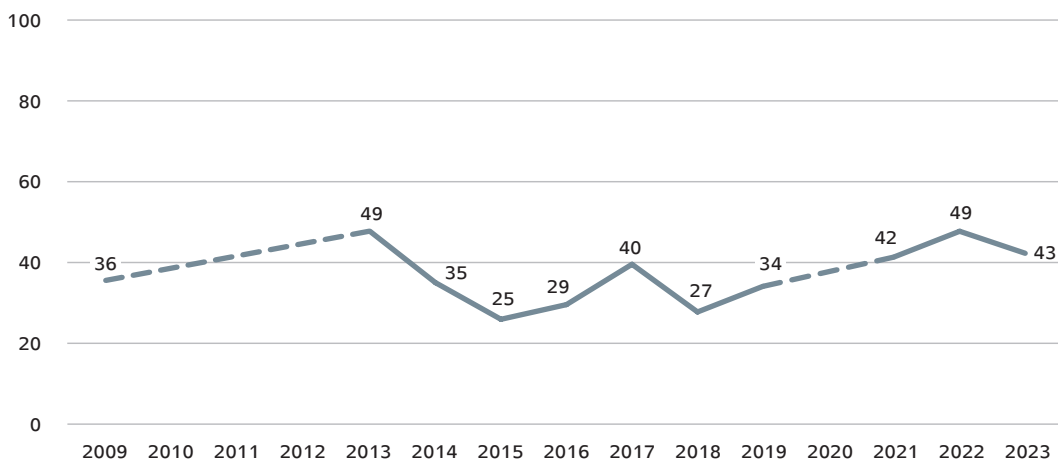
פילחנו את התשובות לשאלה זו לפי התשובות לשאלה בעניין המידה שבה לדעת הנשאלים יש כיום בישראל הפרדה בין דת למדינה. בשלוש הקבוצות – הסבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי, הסבורים כי הרכיב הדמוקרטי חזק מדי, והסבורים כי שני הרכיבים חזקים באותה המידה – מעל מחצית ציינו כי בישראל אין כיום הפרדה בין דת למדינה, אך ההבדלים ביניהן גדולים: מעל שלושה רבעים מהסבורים כי הרכיב היהודי חזק מדי ציינו כי אין הפרדה בין דת למדינה, לעומת קצת יותר ממחצית בשתי הקבוצות האחרות הסבורים כך.

לוח 2.12 / האם יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי, לפי המידה שבה סבורים שיש הפרדה בין דת למדינה בישראל (% כלל המדגם)

סך הכול	לא יודעים	בישראל כיום יש הפרדה בין דת למדינה	בישראל כיום אין הפרדה בין דת למדינה	
100	2	21.5	76.5	הרכיב היהודי חזק מדי
100	6	39	55	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי
100	3	45	52	יש איזון בין הרכיב היהודי לדמוקרטי

לאחר שבמדידת 2022 התקבלו ערכי שיא של מרוויינים יהודים שהסכימו כי ליהודים צריכות להיות זכויות יתר, השנה חלה ירידת־מה בשיעור זה. ואולם עדיין מיעוט גדול מהיהודים סבורים כך.

תרשים 2.31 / מסכימים שבישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים, 2009–2023 (% יהודים)

זכויות יתר ליהודים?

שאלה 29

נספח 1, עמ' 184

נספח 2, עמ' 212

ההבדלים בין קבוצות המשנה בעניין זה גדולים מאוד: מפילוח לפי מחנות פוליטיים עולה כי רוב גדול מהימין סבורים שליהודים צריכות להיות זכויות יתר, לעומת מיעוט קטן בשמאל ובמרכז. פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי בקרב החרדים, הדתיים והמסורתיים הדתיים יש רוב לתומכים בזכויות יתר ליהודים, בקרב המסורתיים הלא-דתיים מעט פחות ממחצית, ובקרב החילונים מדובר בכרבע בלבד.

לוח 2.13 / מסכימים שבישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% יהודים)

2023	2022		
13	11	שמאל	
25	33.5	מרכז	מחנות פוליטיים
58	62	ימין	
69	69	חרדים	
67	67	דתיים	
57	67	מסורתיים דתיים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
47	52	מסורתיים לא-דתיים	
23	29.5	חילונים	

המרוויינים היהודים נשאלו גם על מידת הסכמתם עם ההיגד ש"הבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי". מיעוט מקרב המרוויינים מסכימים בעת הזו עם ההיגד. לעומת זאת, שיעור הלא מסכימים גדל ב-14% משיעורם לפני עשור (2013).

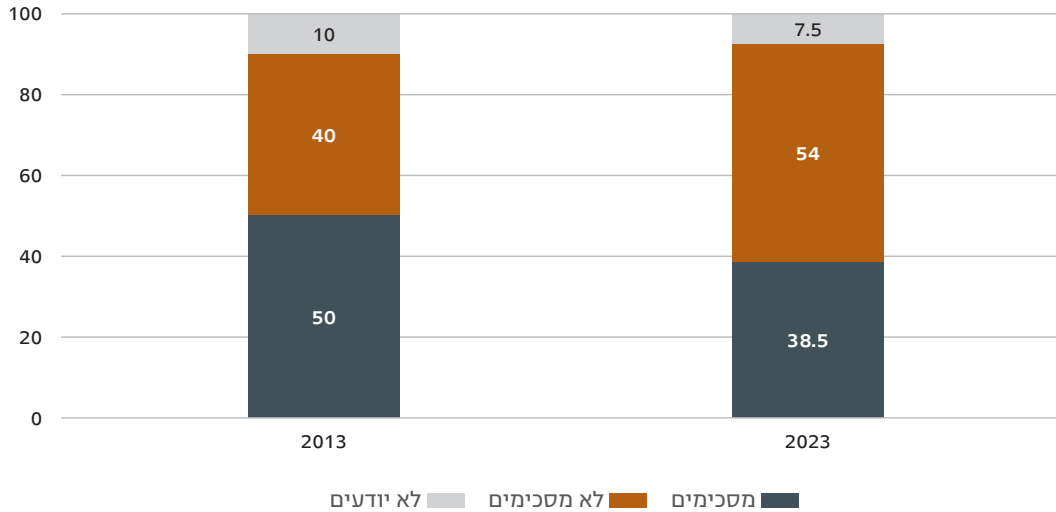
מקום המשפט העברי במערכת המשפט בישראל

שאלה 32

נספח 1, עמ' 184

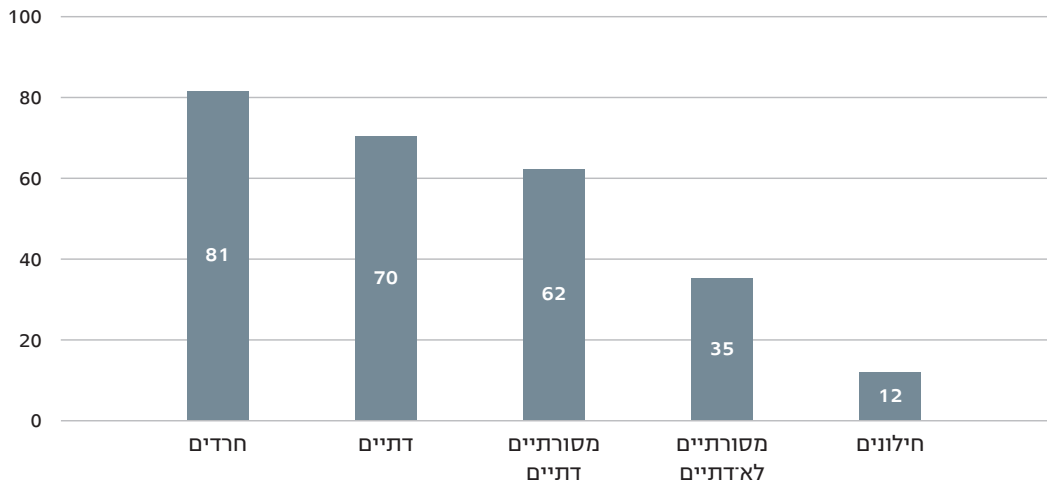
נספח 2, עמ' 214

תרשים 2.32 / האם אתה מסכים או לא מסכים שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי?, 2013 ו-2023 (% , יהודים)

כצפוי, פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים הציג פערים תהומיים: רוב גדול מהחרדים, הדתיים וכן מהמסורתיים הדתיים סבורים כי הבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית צריך להיות המשפט העברי, בעוד רק מיעוט זעיר מהחילונים מסכימים עם רעיון זה, וכך גם מיעוט מהמסורתיים הלא-דתיים.

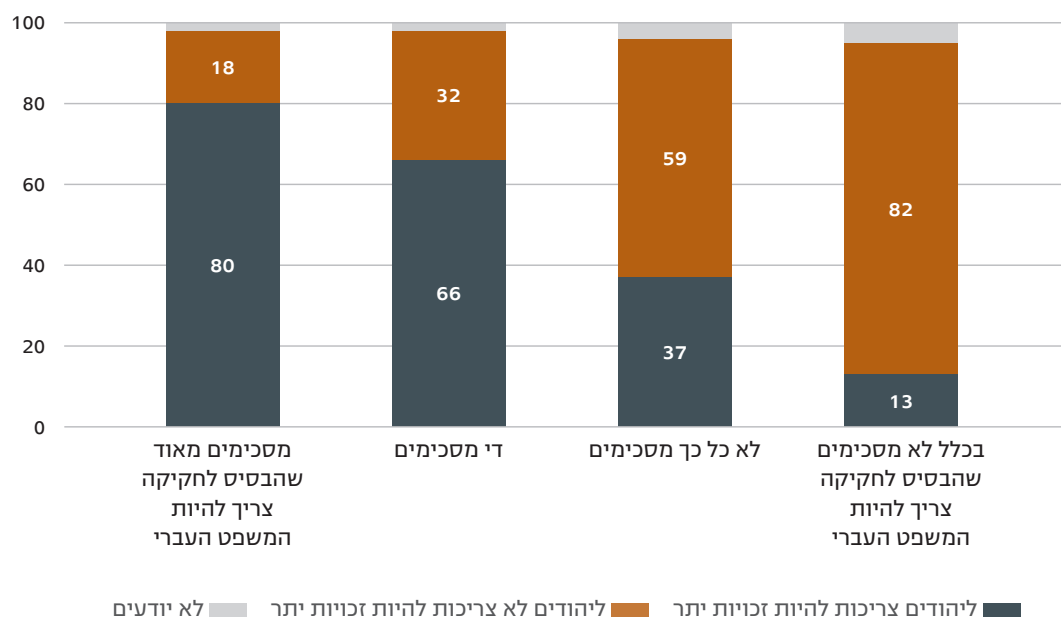
תרשים 2.33 / מסכימים שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% , יהודים)

תמונה דומה עולה מפילוח לפי מחנות פוליטיים – התנגדות רחבה מאוד בשמאל (91%) ובמרכז (77%) להיגד שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית צריך להיות המשפט העברי, לעומת תמיכה, אם כי מתונה, ברעיון זה של הרוב בימין (55%).

רוב גדול מהמרוויינים המסכימים שהבסיס לחקיקה צריך להיות המשפט העברי גם תומכים בזכויות יתר לאזרחים היהודים. מנגד, רוב גדול ממי שאינם מסכימים שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית צריך להיות המשפט העברי גם אינם מסכימים שלאזרחים היהודים צריכות להיות יותר זכויות.

תרשים 2.34 / הבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי, לפי הסכמה לעמדה שלאזרחים היהודים צריכות להיות זכויות יתר (% , יהודים)

כמו לפני שנתיים, במדידה הנוכחית מעט מעל מחצית מהמרוויינים השיבו שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה. במקביל חלה עלייה קלה בשיעור מי שאינם מסכימים עם טענה זו, על חשבון ירידה בשיעור ה"לא יודעים".

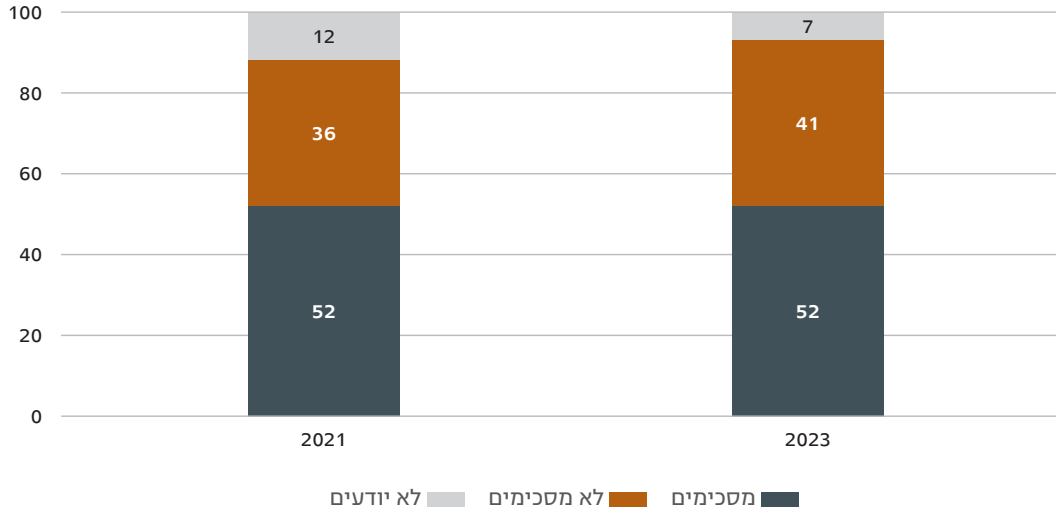
בג"ץ והחלטות הממשלה

שאלה 38

נספח 1, עמ' 186

נספח 2, עמ' 215

תרשים 2.35 / האם אתה מסכים או לא מסכים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה? (כלל המדגם) 2021 ו-2023 (%)

פילוח לפי הצבעה בבחירות לכנסת ב-2022 מעלה הסכמה רחבה אצל מצביעי מפלגות הקואליציה עם הטענה שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה (74%), לעומת אי-הסכמה רחבה אצל מצביעי מפלגות האופוזיציה (68%). פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה פערים דומים: רוב גדול מהדתיים (חרדים, דתיים, מסורתיים דתיים) סבורים כי בג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה, וכן רוב, אם כי קטן יותר, מהמסורתיים הלא-דתיים. מנגד, רק מיעוט מהחילונים סבורים כי בג"ץ מתערב בכך יותר מדי בהחלטות הממשלה.

פילוח של קבוצת החילונים לפי מחנות פוליטיים מעלה כי בעוד רק מיעוט זעיר מהחילונים בשמאל ובמרכז סבורים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה (6% ו-18%, בהתאמה), מעל מחצית מהחילונים מצידה הימני של המפה הפוליטית סבורים שבג"ץ מתערב בכך יותר מדי (53%).

לוח 2.14 / מסכימים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2021 ו-2023 (%) (כלל המדגם)

2023	2021	
74	-	קואליציה
25	-	אופוזיציה

הצבעה בבחירות לכנסת 2022

2023	2021		
11	13	שמאל	מחנות פוליטיים (יהודים)
29	35	מרכז	
68	69	ימין	
68	82	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
77	82	דתיים	
67	66	מסורתיים דתיים	
59	54	מסורתיים לא-דתיים	
27	31	חילונים	

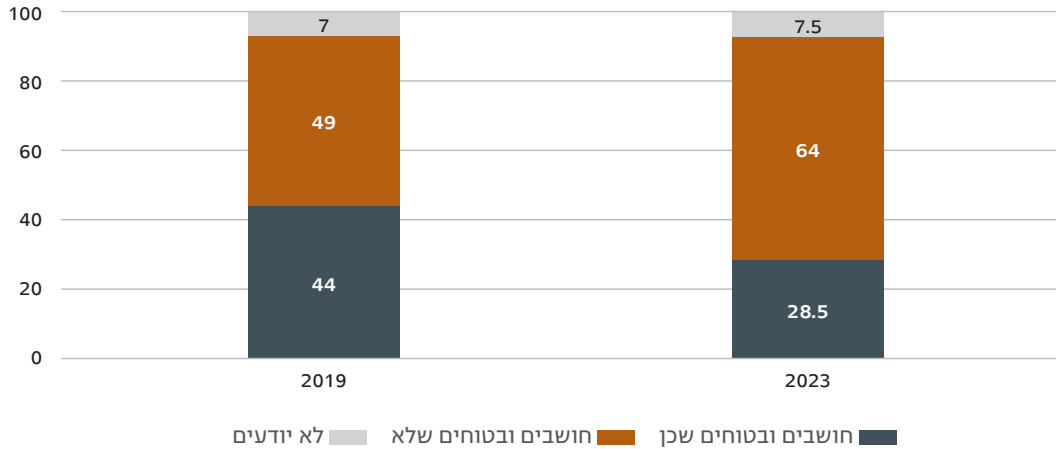
העמדה בשאלה אם בג"ץ מתערב או לא מתערב בהחלטות הממשלה נמצאה קשורה הן למידת האמון בבית המשפט העליון (ראו פרק 3, בעמ' 95), הן למידת ההסכמה עם הטענה שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית צריך להיות בעיקר המשפט העברי. כך, בעוד רוב גדול מקרב המסכימים שהבסיס לחקיקה צריך להיות המשפט העברי סבורים כי בג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה, רק מיעוט מקרב מי שאינם מסכימים כלל שהבסיס לחקיקה צריך להיות המשפט העברי סבורים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה.

לוח 2.15 / מסכימים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה, לפי הסכמה לעמדה שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי (% יהודים)

מסכימים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה		
76	מסכימים מאוד	הבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי
71	די מסכימים	
50	לא כל כך מסכימים	
22	כלל לא מסכימים	

שאלנו אם בתי המשפט מתייחסים באופן שווה לנאשמים מרקעים וממגזרים שונים. כבר במדידת 2019, כמחצית מהמרואיינים השיבו שבתי המשפט אינם מעניקים יחס שווה כזה לכל העומדים בפניהם; במדידה הנוכחית שיעור המסכימים עם הערכה זו מגיע כבר לכשני שלישים (!).

תרשים 2.36 / האם כיום בתי המשפט מתייחסים באופן שווה לנאשמים מכל רקע ומגזר? (כלל המדגם) 2019 ו-2023 (%)

השוואה בין מדידת 2019 למדידה הנוכחית מעלה עוד כי הירידה החדה בשיעור הסבורים שבתי המשפט מתייחסים באופן שווה לכל הנאשמים ניכרת הן במדגם היהודים הן במדגם הערבים. נוסף על כך, ירידות בשיעורי הסבורים כי בתי המשפט פועלים בצורה שוויונית אותרו בשלושת המחנות הפוליטיים (יהודים) – הירידה החדה ביותר היא במחנה המרכז. יתרה מזו, לפני ארבע שנים רק במחנה הימין סברו מיעוט כי בתי המשפט נוהגים באופן שוויוני בנאשמים ממגזרים ומקבוצות שונות, וכיום בכל שלושת המחנות זוהי התפיסה הרווחת.

לוח 2.16 / חושבים/בטוחים שכיום בתי המשפט מתייחסים באופן שווה לנאשמים מכל רקע ומגזר, לפי לאום, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנות פוליטיים, 2019 ו-2023 (%) (יהודים וערבים)

2023	2019		
28.5	44	יהודים	לאום
28	45	ערבים	
13	9	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
22	30	דתיים	
27	37	מסורתיים דתיים	
27	52	מסורתיים לא-דתיים	
36	55	חילונים	מחנות פוליטיים (יהודים)
46	60	שמאל	
37	54	מרכז	
22	31	ימין	

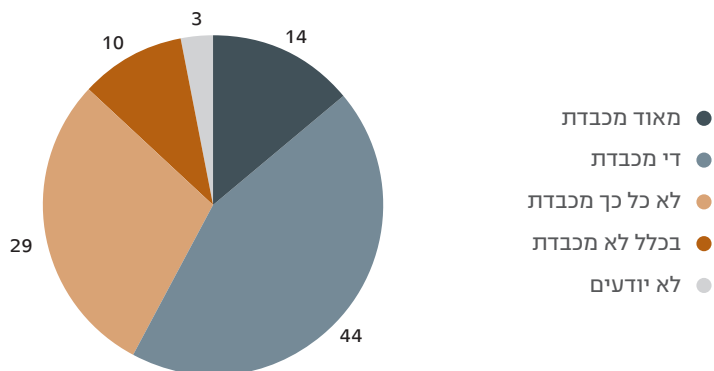
כיבוד זכויות האדם והאזרח

שאלה 37

נספח 1, עמ' 186

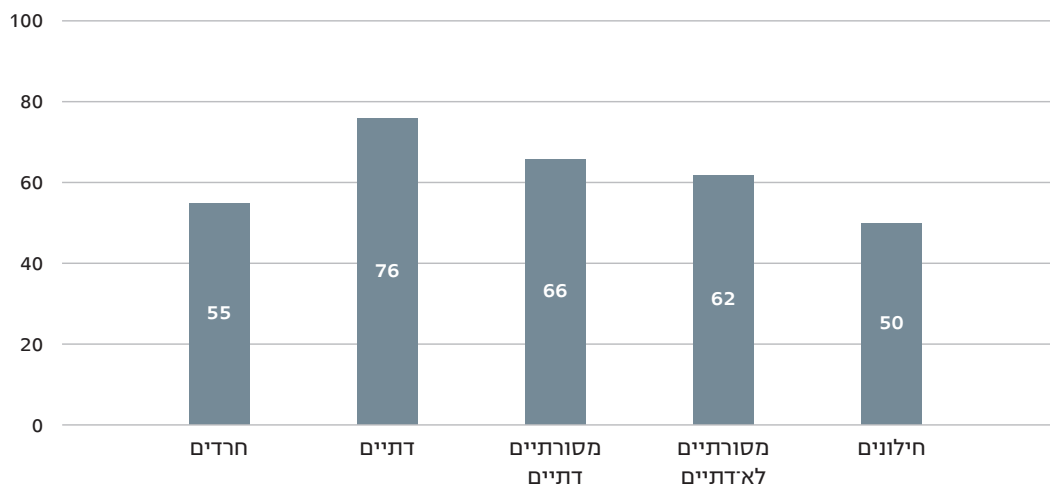
זכויות האדם והאזרח הן אבן ראשה במשטר הדמוקרטי. אומנם רוב המרוויינים הרגישו כי מדינת ישראל מכבדת את הזכויות האלה שלהם, אך מיעוט גדול ציינו כי המדינה אינה מכבדת אותן. נמצא רק הבדל קטן בשיעורי היהודים והערבים שהשיבו כי המדינה מכבדת את הזכויות האלה שלהם (יהודים – 59%; ערבים – 55%), אבל בשני המקרים מדובר ברוב קטן החשים בכך.

תרשים 2.37 / עד כמה אתה מרגיש שמדינת ישראל מכבדת את זכויות האדם והאזרח שלך? (% כלל המדגם)

מפילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים עולה כי בכל הקבוצות מחצית ומעלה חשים כי המדינה מכבדת את זכויותיהם; הדתיים מסכימים עם היגד זה במידה הרבה ביותר. שיעורי המשיבים בקבוצות הקצה – החרדים והחילונים – הם הנמוכים ביותר.

תרשים 2.38 / מסכימים שמדינת ישראל מכבדת את זכויות האדם והאזרח שלהם, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% יהודים)

פילוח קבוצת החילונים לפי מחנות פוליטיים מעלה כי רוב החילונים בימין מסכימים שמדינת ישראל מכבדת את זכויות האדם והאזרח שלהם (62%), לעומת מיעוט מהחילונים בשמאל המסכימים לכך (39%). החילונים במרכז חצויים בסוגיה זו (48% מסכימים).

בסקר זה שבנו ובדקנו אם לדעת המרואיינים ארגוני זכויות אדם, דוגמת בצלם והאגודה לזכויות האזרח, גורמים נזק למדינה. כמו בכל המדידות מאז שנת 2010, רוב במדגם היהודים סבורים כי ארגונים אלה אכן גורמים נזק למדינה. עם זאת, שיעור הסבורים כך במדידה הנוכחית (60%) נמוך במקצת מהמדידה של השנה שעברה (66%). רוב הערבים (61%) לא הסכימו עם הטענה שארגוני זכויות האדם והאזרח גורמים נזק למדינה.

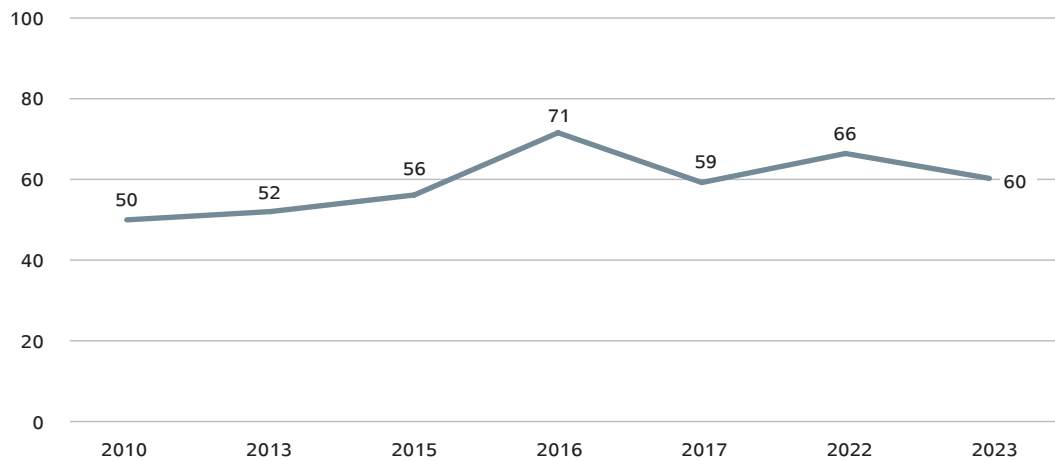
ארגוני זכויות האדם גורמים נזק למדינה?

שאלה 30

נספח 1, עמ' 184

נספח 2, עמ' 213

תרשים 2.39 / מסכימים שארגוני זכויות האדם והאזרח גורמים נזק למדינה, 2010-2023 (% יהודים)

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מלמד כי בכל הקבוצות על הרצף, לבד מהחילונים, יש רוב למסכימים כי ארגוני זכויות האדם גורמים נזק למדינה; ואילו אצל החילונים מדובר במיעוט, גם אם גדול. בהשוואה למדידת 2022 חלה ירידה בשיעור המסכימים עם היגד זה בכל הקבוצות, למעט בקבוצת הדתיים.

לוח 2.17 / מסכימים שארגוני זכויות האדם והאזרח גורמים נזק למדינה, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% יהודים)

	2023	2022	
	64	73	חרדים
	83	82	דתיים

2023	2022	
67	75	מסורתיים דתיים
73	77	מסורתיים לא־דתיים
44	51	חילונים

הבדלים גדולים בנושא נמצאו בין המחנות הפוליטיים (יהודים): רוב גדול בימין (75%) מסכימים כי ארגונים אלה גורמים נזק למדינה, לעומת מחצית במרכז (50.5%) ומיעוט קטן בשמאל (15%). פילוח החילונים לפי שלושת המחנות הפוליטיים האלה מעלה תוצאות דומות: 72.5% מהחילונים בימין סבורים כי ארגוני זכויות האדם והאזרח גורמים נזק למדינה, לעומת מיעוט מהחילונים במרכז (43%) ומהחילונים בשמאל (11%) שסבורים כן.

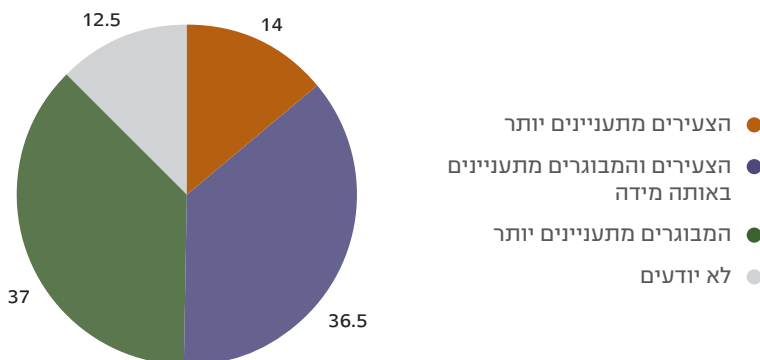
עניין בפוליטיקה – צעירים לעומת מבוגרים

שאלה 19

נספח 1, עמ' 181

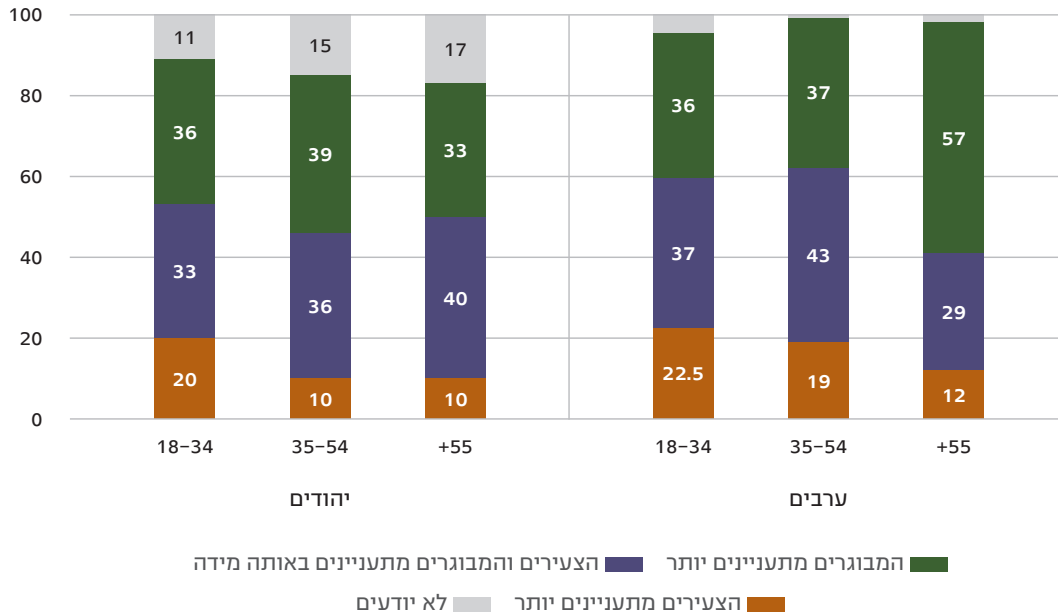
סוגיית מעורבותם בפוליטיקה של הצעירים מעסיקה רבות את החברה בישראל. הדיון בסוגיה זו גבר בשנה החולפת לנוכח המחאה נגד מהלכי הממשלה, שבשלביה הראשונים הובלה בעיקר על ידי מבוגרים, אבל נוכחות הצעירים בה עלתה באופן דרמטי בהמשך. בסקר זה, בתשובה לשאלה מי מתעניין יותר בפוליטיקה, מבוגרים או צעירים, נמצא כי שתי ההערכות השכיחות הן שהמבוגרים מתעניינים יותר (37%), ושהמבוגרים והצעירים מתעניינים באותה מידה (36.5%). רק מעטים ציינו שהצעירים מתעניינים יותר.

תרשים 2.40 / האם יש כיום בישראל הבדל במידת העניין בפוליטיקה של הצעירים והמבוגרים? (%, כלל המדגם)

פילוח התשובות לפי גיל העלה כי בקרב המרואיינים היהודים אין כמעט הבדלים בין ההערכות של קבוצות הגיל השונות בשאלה זו; אבל בקרב המרואיינים הערבים העריכו המבוגרים בשיעור גבוה יותר מהצעירים כי המבוגרים מתעניינים יותר בפוליטיקה.

תרשים 2.41 / האם יש כיום בישראל הבדל במידת העניין בפוליטיקה של הצעירים והמבוגרים? לפי גיל (%) ,יהודים וערבים)

בחנו את הערכת הציבור הישראלי לגבי תפקוד האופוזיציה הפרלמנטרית כיום. כלל המדגם חלוק בשאלה זו: השיעור הגבוה יותר הסכימו ש"האופוזיציה בישראל חלשה ולא ממלאת כראוי את תפקידה" (48.5%), למול שיעור מעט נמוך יותר (43%) שלא הסכימו עם טענה זו. בעוד במדידת 2017 רוב של שני שלישים מהיהודים הסכימו כי האופוזיציה בישראל חלשה ואינה ממלאת כראוי את תפקידה, כיום שיעור המתנגדים להיגד עולה על שיעור המסכימים עימו. מנגד, בקרב הערבים הרוב הגדול עדיין סבורים כי האופוזיציה חלשה ולא ממלאת כראוי את תפקידה.

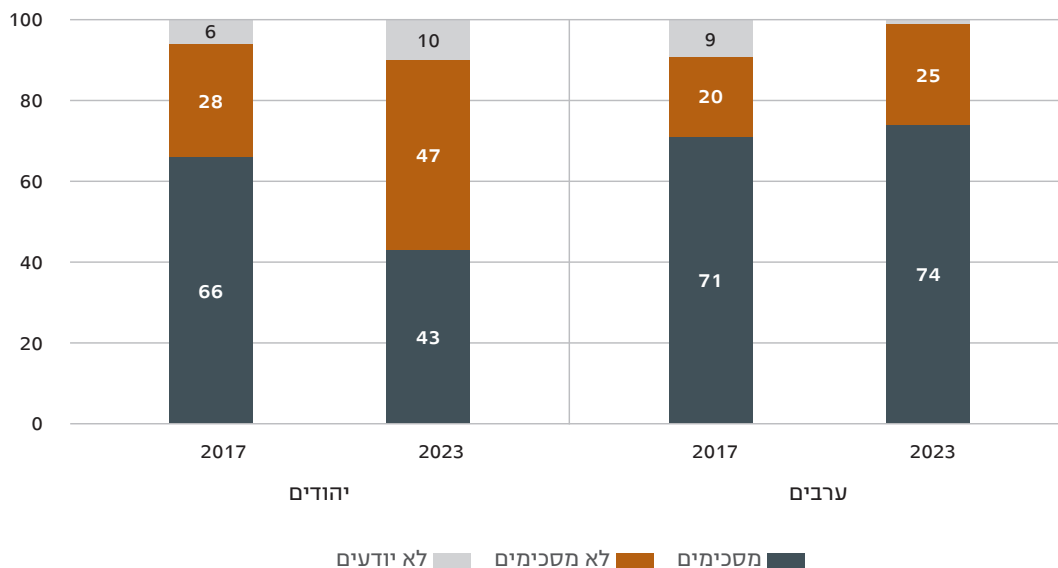
תפקוד האופוזיציה

שאלה 21

נספח 1, עמ' 182

נספח 2, עמ' 208

תרשים 2.42 / האם אתה מסכים או לא מסכים שהאופוזיציה בישראל חלשה ולא ממלאת כראוי את תפקידה?, 2017 ו-2023 (% , יהודים וערבים)

אחד הנושאים היחידים במדד זה שמצאנו בו דמיון בין עמדות מצביעי מפלגות הקואליציה לעמדות מצביעי מפלגות האופוזיציה הוא שיעור הסבורים כי האופוזיציה חלשה ואינה ממלאת את תפקידה כראוי (48% ו-44%, בהתאמה). גם פילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) העלה כי שיעור המעריכים בכל אחד משלושת המחנות שהאופוזיציה חלשה ואינה ממלאת את תפקידה כראוי – דומה.

לוח 2.18 / מסכימים שהאופוזיציה בישראל חלשה ולא ממלאת כראוי את תפקידה, לפי מחנות פוליטיים, 2017 ו-2023 (% , יהודים)

מחנות	2023	2017
שמאל	48	87
מרכז	40	68
ימין	44	57.5

להרוס הכול ולהתחיל מחדש?

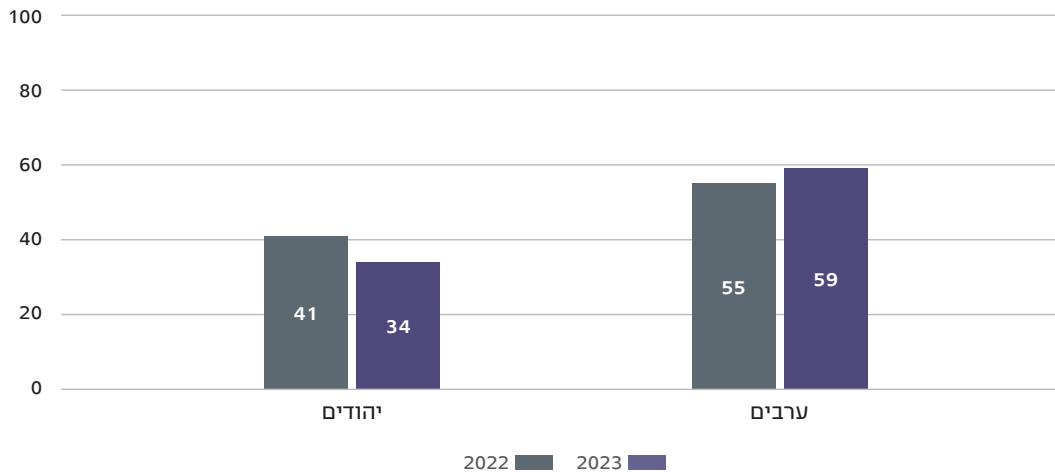
שאלה 31

נספח 1, עמ' 184

נספח 2, עמ' 213

חזרנו השנה על שאלה שנשאלה בשנה שעברה – האם המרוויינים מסכימים או לא מסכימים עם ההיגד ש"הכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש"? כמו בשנה שעברה, גם השנה בכלל המדגם מיעוט מהמרוויינים הסכימו עם רעיון זה. אומנם בקרב היהודים רק כשליש השיבו כי אכן יש להרוס את כל המוסדות הפוליטיים ולהתחיל מחדש, אבל בקרב הערבים לא רק שמצאנו השנה רוב למסכימים עם היגד זה, אלא שרוב זה גדול מעט מן השנה שעברה.

תרשים 2.43 / מסכימים שהכי טוב להרוס את כל המוסדות הפוליטיים ולהתחיל הכול מחדש, 2022 ו-2023 (% יהודים וערבים)

פילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים מעלה כי בהשוואה לשנה שעברה, בשמאל חלה עלייה בשיעור התומכים באתחול המערכת; בימין, שבו הייתה בשנה שעברה התמיכה הגבוהה ביותר במהלך כזה, חלה ירידה; ובמרכז, המחנה שבו נמצאה כיום התמיכה הרבה ביותר ברעיון זה, לא חל שינוי משמעותי בהשוואה ל-2022.

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מראה כי אצל החרדים, הדתיים והמסורתיים חלה ירידה ניכרת בהשוואה ל-2022 בשיעור הסבורים כי יש להרוס את כל המוסדות הפוליטיים ולהתחיל מחדש, בעוד אצל החילונים חלה עלייה בשיעור התומכים ברעיון זה. יתרה מזו, בעוד ב-2022 תמיכת החילונים באתחול המערכת הייתה הנמוכה ביותר, כיום זוהי הקבוצה התומכת בו במידה הרבה ביותר. נראה ששינויים אלה נובעים מהשינויים במערכת הפוליטית (המעבר מממשלת בנט לפיד לממשלת נתניהו).

לוח 2.19 / מסכימים שהכי טוב להרוס את כל המוסדות הפוליטיים ולהתחיל הכול מחדש, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% יהודים)

2023	2022		
30	21.5	שמאל	מחנות פוליטיים
39	37	מרכז	
33	46	ימין	
27	41	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
23.5	41	דתיים	
34	43	מסורתיים דתיים	
33	50	מסורתיים לאדתיים	
40	35.5	חילונים	

פילוח העמדות בסוגיה זו לפי הציון שנתנו המרואיינים לדמוקרטיה הישראלית בכלל המדגם מעלה כי רוב, גם אם לא גדול, ממי שנותנים לדמוקרטיה הישראלית ציון לא טוב מסכימים שצריך להרוס את כל המוסדות הפוליטיים ולאתחל את המערכת הפוליטית (54.5%), לעומת פחות מרבע הסבורים זאת מקרב הנותנים לדמוקרטיה הישראלית ציון בינוני (24%) או טוב (21%).

עוד מצאנו כי מקרב מי שמסכימים שהכי טוב להרוס את כל המוסדות הפוליטיים ולהתחיל מחדש, כשליש (32%) ציינו כי אם תהיה להם אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או של מדינה מערבית אחרת הם היו מעדיפים לעבור לחיות בה, לעומת 15% שציינו כי זו העדפתם מקרב מי שאינם מסכימים שיש להרוס את כל המוסדות הפוליטיים ולהתחיל מחדש.

פרק 3 / אמון במוסדות המדינה

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- אמון הציבור במוסדות המדינה – מבט-על
- האמון בצה"ל
- האמון בנשיא המדינה
- האמון בבית המשפט העליון
- האמון במשטרה
- האמון בממשלה
- האמון בתקשורת
- האמון בכנסת
- האמון במפלגות
- האמון בעיריות/ברשויות המקומיות
- האמון ביועץ המשפטי לממשלה
- האם האמון יורד?
- חלוקת האמון לעולמות תוכן

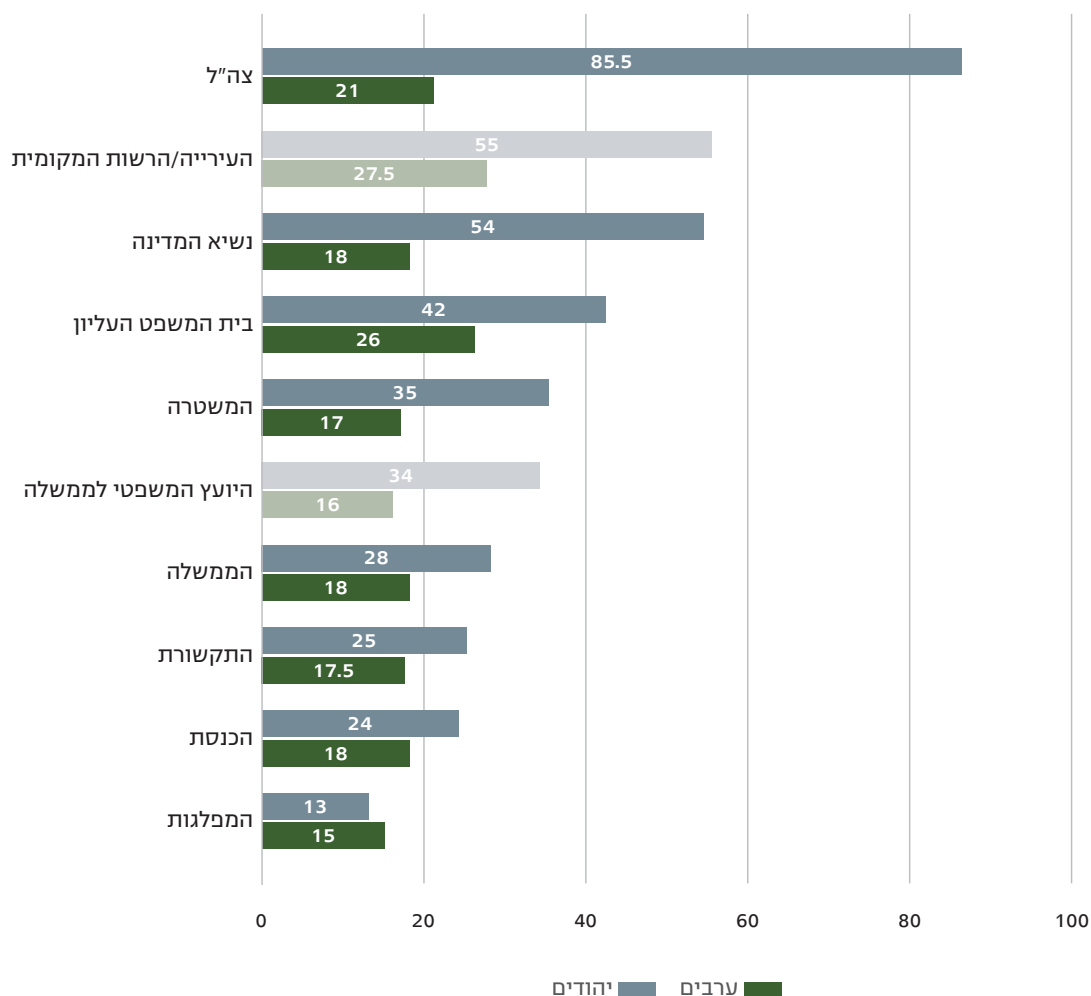
על בסיס הנחת העבודה שאמון האזרחים במדינה ובמוסדותיה הוא אבן פינה של המשטר דמוקרטי, ועל רקע המשבר הפנימי החסר תקדים הפוקד בעת הזו את מדינת ישראל והמחלוקת בין המצדדים ברפורמה המשפטית לבין המתנגדים לה, חזרנו ובדקנו כבכל שנה את שיעורי האמון של הציבור בשמונה מוסדות מרכזיים: צה"ל, נשיא המדינה, בית המשפט העליון, המשטרה, הממשלה, הכנסת, המפלגות והתקשורת. נוסף על כך, בדקנו השנה שני מוסדות שאת האמון בהם אנחנו בודקים בתדירות נמוכה יותר: העירייה/הרשות המקומית שבה מתגוררים המרואיינים והיועץ המשפטי לממשלה.

בפרק זה נסקור את שיעורי האמון בכל המוסדות הללו בשנת 2023 ואת השינויים שחלו באמון בכל מוסד ומוסד, בעיקר בהשוואה לסקר 2022.

אמון הציבור במוסדות המדינה – מבט-על

כפי שמראה התרשים הבא, שיעור נותני האמון בכל אחד ממוסדות המדינה בקרב המרואיינים היהודים גבוה משמעותית מזה שבקרב המרואיינים הערבים – למעט האמון במפלגות, שלגביהן שיעור נותני האמון בשני המדגמים, יהודים וערבים, דומה.

תרשים 3.1 / נותנים אמון בכל אחד ממוסדות המדינה, לפי לאום (% יהודים וערבים)

הערה: העמודות הכהות מסמנות את שמונת המוסדות הנבדקים בקביעות והעמודות הבהירות מסמנות מוסדות שאיננו שואלים עליהם בקביעות.

בקרב היהודים במקום הראשון נמצא צה"ל; בקרב הערבים בית המשפט העליון (אם כי רק כרבע מהמרוויינים הערבים נותנים בו אמון). בשני המדגמים גם השנה המפלגות ממוקמות במקום האחרון במדרג מבחינת שיעור הנותנים בהן אמון.

השוואה בין המדידה הנוכחית למדידת 2022 מראה כי במדגם היהודים, למרות המשבר הפנימי, נשמרה יציבות יחסית בשיעור נותני האמון בארבעה מוסדות: צה"ל, בית המשפט העליון, המשטרה והתקשורת. מנגד, חלה עלייה מסוימת בשיעור נותני האמון בגופים הפוליטיים המרכזיים – הממשלה, הכנסת והמפלגות – וירידה באמון בנשיא המדינה.

במדגם הערבים אף מוסד מהמוסדות הנבדקים בקביעות לא חצה את רף ה-30% של נותני האמון. בדומה ליהודים, גם כאן חלה השנה עלייה באמון בגופים הפוליטיים ועלייה מסוימת באמון בצה"ל, ומנגד צניחה של ממש באמון שרוחשים המרואיינים הערבים לבית המשפט העליון (ירידה של 14% בהשוואה לשנה שעברה, וירידה של 34% בשלוש השנים האחרונות). בשיעור נותני האמון אצל הערבים ביתר המוסדות נרשמה יציבות יחסית. עוד מצאנו כי בקרב הערבים לכמעט מחצית (45%) אין אמון באף לא אחד משמונת המוסדות הקבועים, לעומת 6% בלבד בקרב היהודים.⁹

בקרב היהודים שיעור נותני האמון במוסדות השונים מתפזר על מנעד רחב מאוד, מהשיעור הגבוה ביותר – 85.5% – ועד הנמוך ביותר – 13%. בעוד אצל הערבים השיעורים מצטופפים על מנעד צר יותר, שבו השיעור הגבוה ביותר הוא 26% והנמוך ביותר 15%.

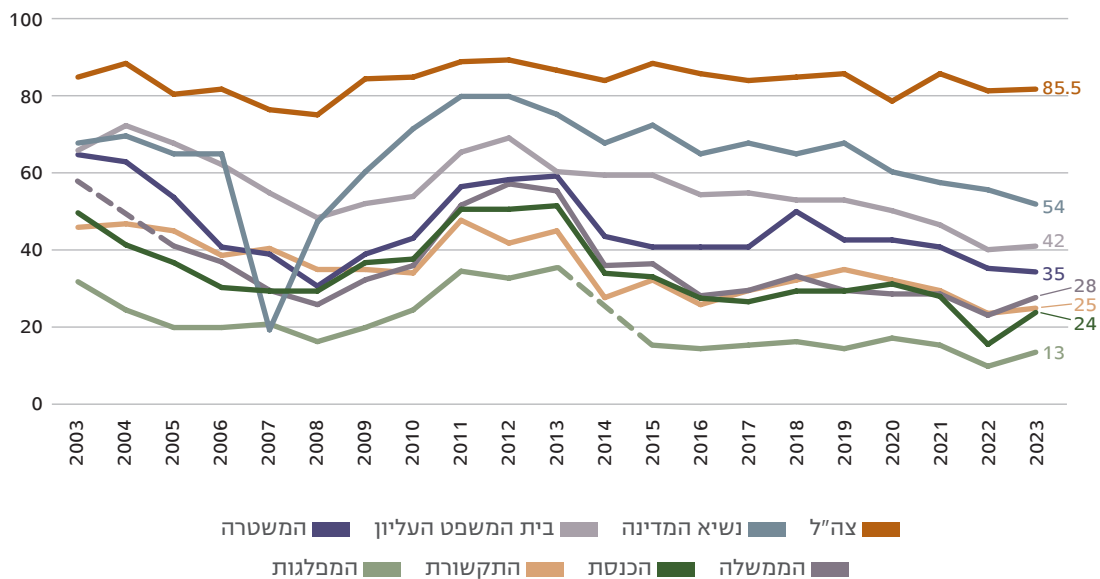
לוח 3.1 / אמון הציבור במוסדות המדינה, 2022 ו-2023 (% כלל המדגם, יהודים וערבים)

המוסד	כלל המדגם			יהודים			ערבים			
	מקום במדרג	2022	2023	מקום במדרג	2022	2023	מקום במדרג	2022	2023	כיוון השינוי
צה"ל	1	73	75	1	85	85.5	2	15	21	+
נשיא המדינה	2	51	48	2	58	54	3-5	17	18	=
בית המשפט העליון	3	41	39	3	41	42	1	40	26	-
המשטרה	4	32	32	4	36	35	7	13	17	=
הממשלה	5	21	27	5	23	28	3-5	10	18	+
התקשורת	6	22	24	6	23.5	25	6	14	17.5	=
הכנסת	7	14	23	7	15	24	3-5	10.5	18	+
המפלגות	8	9	13	8	9	13	8	8	15	+

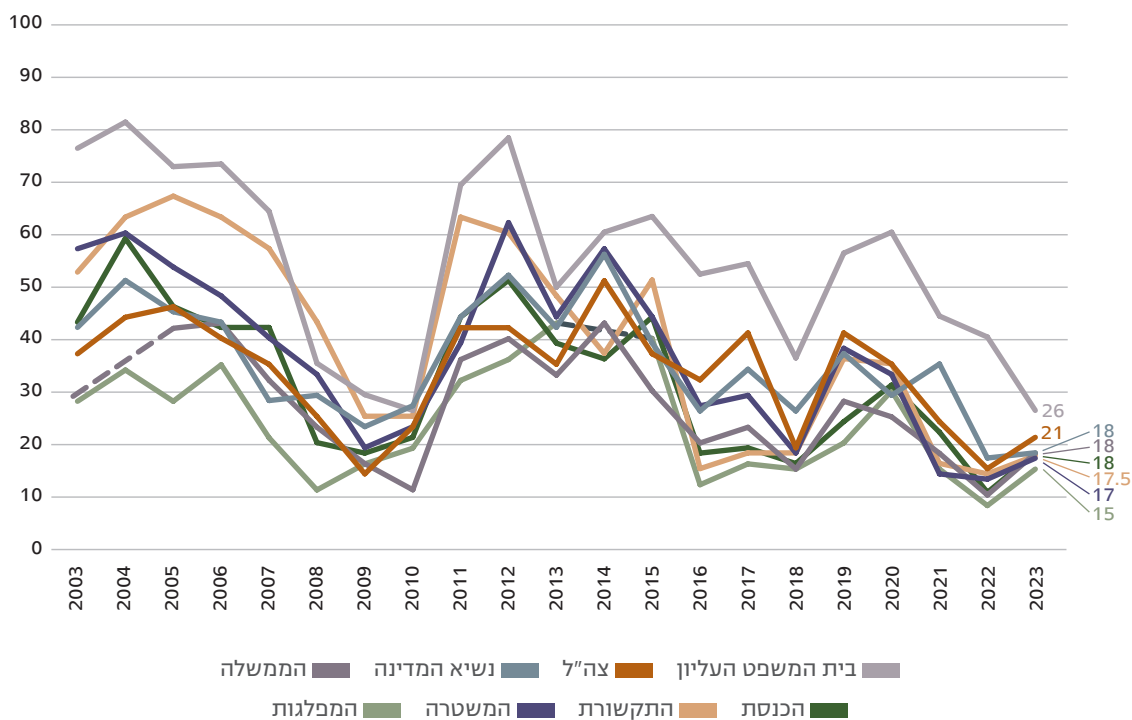
הערה: שינויים (+ / -) מוצגים רק במקומות שבהם נמצאו הבדלים משמעותיים ו/או מובהקים מבחינה סטטיסטית.

9 מי שנתנו ציון 1=אין לי בכלל אמון או 2=יש לי די מעט אמון לכל שמונת המוסדות הנבדקים בקביעות.

תרשים 3.2 / נותנים אמון בכל אחד ממוסדות המדינה, 2003-2023 (% יהודים)

תרשים 3.3 / נותנים אמון בכל אחד ממוסדות המדינה, 2003-2023 (% ערבים)

האמון בצה"ל

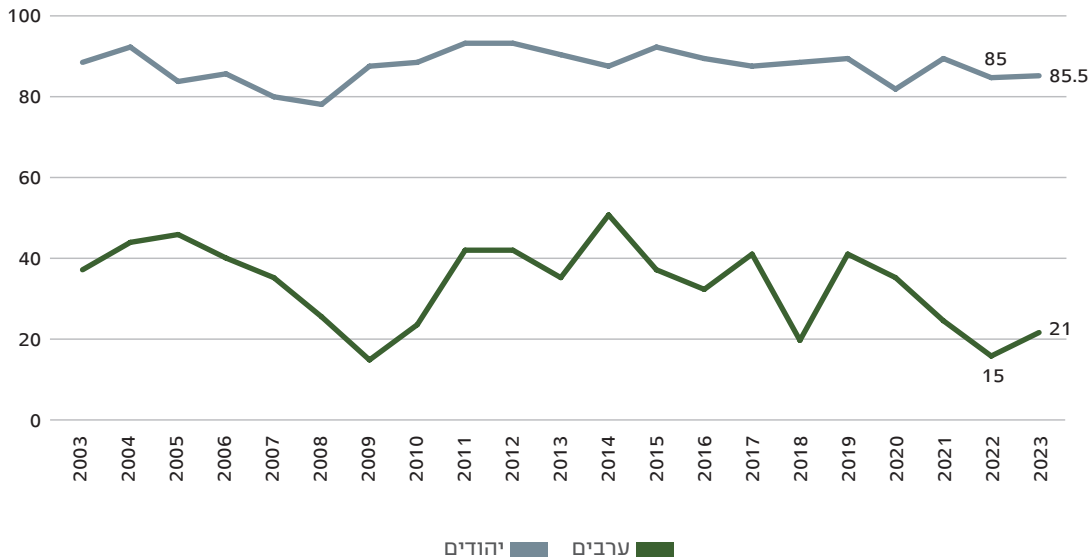
שאלה 12

נספח 1, עמ' 180

נספח 2, עמ' 202

במדגם היהודים, למרות המשבר ולמרות זליגה מסוימת של המחאה לתוך שורות הצבא, שיעור נותני האמון בצה"ל במדידת השנה זהה לשנה שעברה. צה"ל זוכה לרוב גדול מאוד של נותני אמון וממוקם במקום הראשון במדרג. בקרב הערבים התקבלה השנה שיעור אמון נמוך בהרבה לעומת היהודים, אך ניכרת עלייה של 6% בהשוואה לסקר 2022 וגם חזרה לנתוני 2021, מסיבה שאיננה ידועה לנו עכשיו.

תרשים 3.4 / נותנים אמון בצה"ל, לפי לאום, 2003-2023 (% יהודים וערבים)

פילחנו את מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים וראינו כי בשלושת המחנות יש רוב גדול של נותני אמון בצה"ל, אולם רוב זה קטן יותר בקרב הממקמים עצמם בשמאל – שם גם חלה ירידה בהשוואה לשנה שעברה. בימין ובמרכז נשמרה יציבות יחסית.

גם פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים הראה רוב של נותני אמון בכל הקבוצות, אבל בדומה לשנה שעברה רוב זה קטן יותר בקרב החרדים. בקרב כל קבוצות המשנה נשמרה יציבות יחסית בהשוואה לשנה שעברה, למעט בקרב המסורתיים הדתיים שאצלם נרשמה מסיבה כלשהי ירידה.

לוח 3.2 / נותנים אמון בצה"ל, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים

(% יהודים)

2023	2022	
79	87	שמאל
88.5	89	מרכז
87	84	ימין

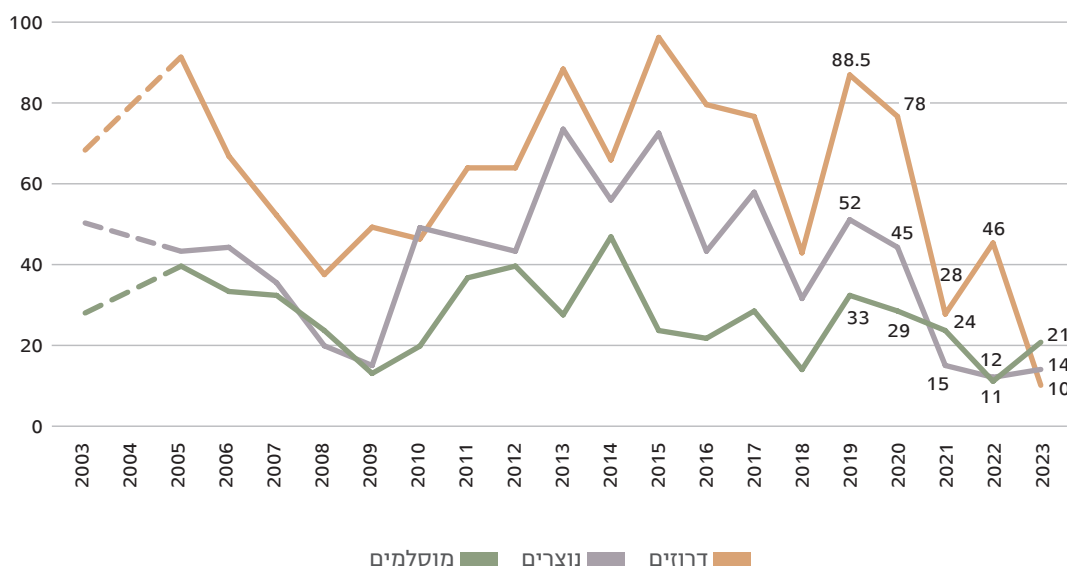
מחנות פוליטיים

2023	2022	
67	64	חרדים
87	86	דתיים
82	88.5	מסורתיים דתיים
91	86.5	מסורתיים לאדתיים
88	88	חילונים

מיקום על הרצף חרדים-חילונים

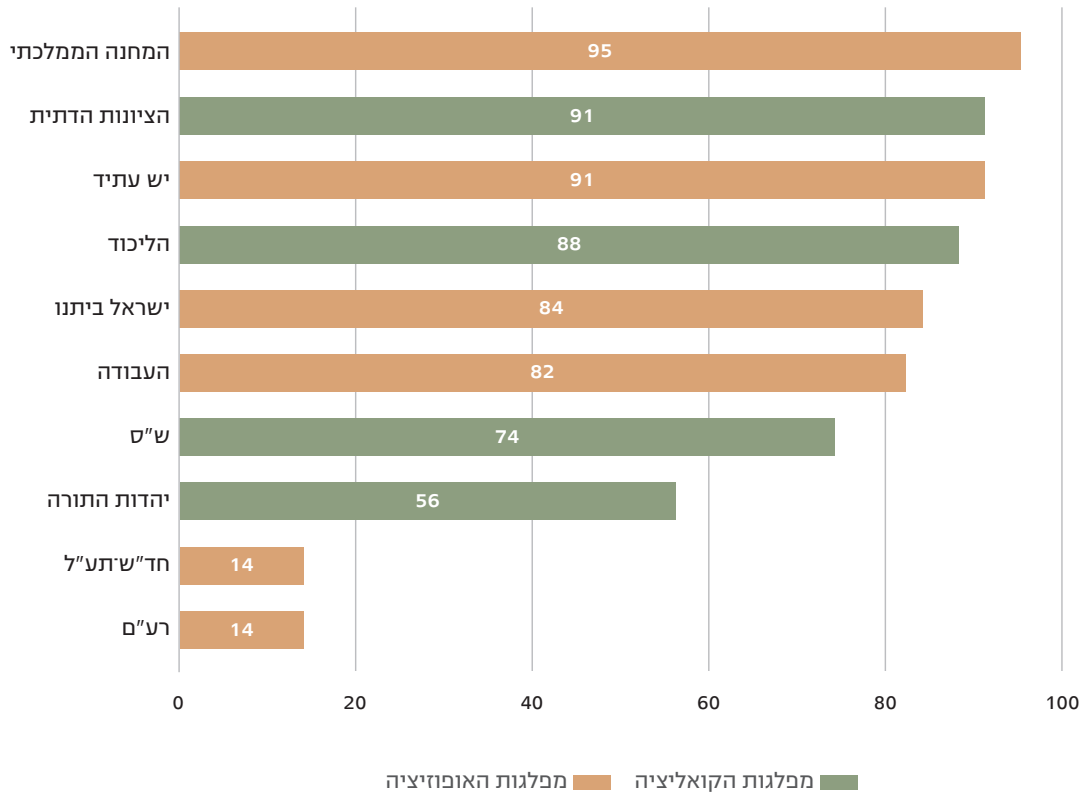
פילוח מדגם הערבים לפי עדה דתית העלה כי בשלוש העדות רק מיעוט קטן נותנים כיום אמון בצה"ל. דרמטית במיוחד לעניין זה היא הירידה באמון בצבא של הדרוזים, שאינה מפתיעה לנוכח ההתפתחויות לרעה ביחסי העדה עם המדינה בשנים האחרונות, בעקבות חקיקת חוק הלאום ב-2018.

תרשים 3.5 / נותנים אמון בצה"ל, לפי עדה דתית, 2003-2023 (% ערבים)

לבסוף, פילחנו (כלל המדגם) את שיעורי האמון בצה"ל לפי הצבעה בבחירות לכנסת ב-2022. בקרב כל מצביעי המפלגות הציוניות האמון בצה"ל גבוה, ואמון גבוה במיוחד נרשם בקרב מצביעי המחנה הממלכתי, הציונות הדתית ויש עתיד. לעומת זאת, רק קצת מעל מחצית ממצביעי יהדות התורה נותנים אמון בצה"ל, ואמון נמוך מאוד התקבל בקרב מצביעי חד"ש-תע"ל ורע"ם.

תרשים 3.6 / נותנים אמון בצה"ל, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% כלל המדגם)

במדגם היהודים נמדדה השנה ירידה בשיעור נותני האמון בנשיא המדינה (מ-58% אשתקד ל-54% השנה), והיא ממשיכה מגמה שהחלה ב-2019. ייתכן שהירידה השנה היא גם תוצאה של מעורבות הנשיא בניסיונות לפתור את סבך הרפורמה המשפטית.

שיעור נותני האמון בנשיא המדינה בקרב המרוויינים הערבים דומה לשיעורם ב-2022 ונמוך בהרבה מזה של היהודים.

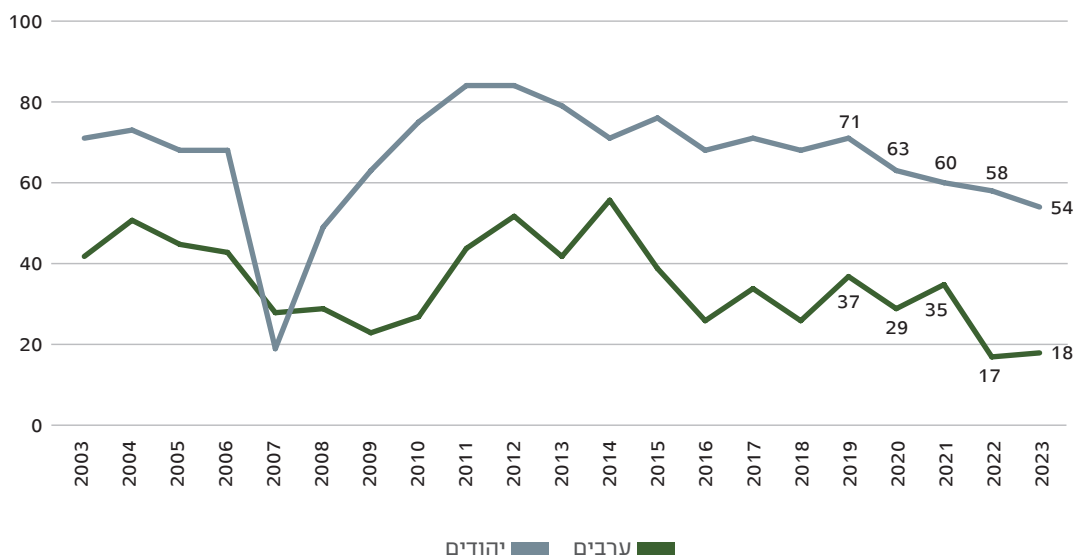
האמון בנשיא המדינה

שאלה 10

נספח 1, עמ' 179

נספח 2, עמ' 200

תרשים 3.7 / נותנים אמון בנשיא המדינה, לפי לאום, 2003-2023 (% יהודים וערבים)

פילחנו את האמון בנשיא המדינה לפי מחנות פוליטיים (יהודים) ומצאנו כי שיעור האמון של הימין נמוך לעומת השמאל והמרכז, ששיעורי האמון שלהם זהים. בהשוואה לשנה שעברה, אנו עדים לירידה של 15% בשיעור נותני האמון בנשיא בשמאל (מ־83% אשתקד ל־68% השנה) וליציבות יחסית בשיעורי האמון בימין ובמרכז.

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מצביע על אמון נמוך שרוחשים לנשיא המדינה החרדים בהשוואה ליתר הקבוצות, ושיעור האמון שלהם אף ירד מ־33.5% אשתקד ל־26% השנה. שיעור האמון הן של הדתיים הן של המסורתיים בנשיא המדינה ירד ב־9% משנה שעברה, וביתר הקבוצות נשמרה יציבות יחסית בהשוואה למדידה הקודמת.

לוח 3.3 / נותנים אמון בנשיא המדינה, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% יהודים)

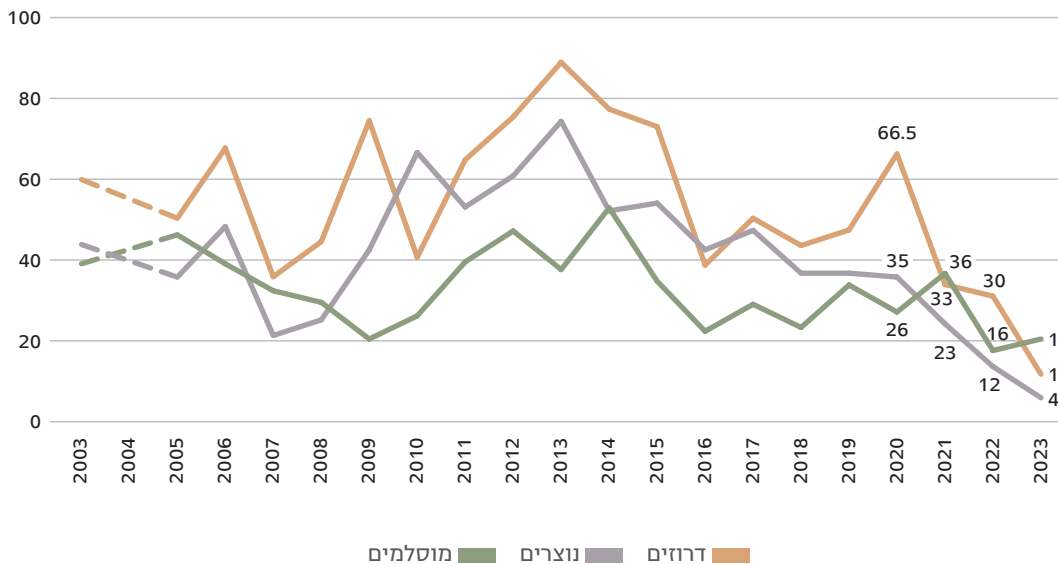
2023	2022		
68	83	שמאל	
68	72	מרכז	מחנות פוליטיים
46	49	ימין	

2023	2022	
26	33.5	חרדים
47	56	דתיים
42	51	מסורתיים דתיים
54	50	מסורתיים לאדתיים
67	71	חילונים

מיקום על הרצף חרדים-חילונים

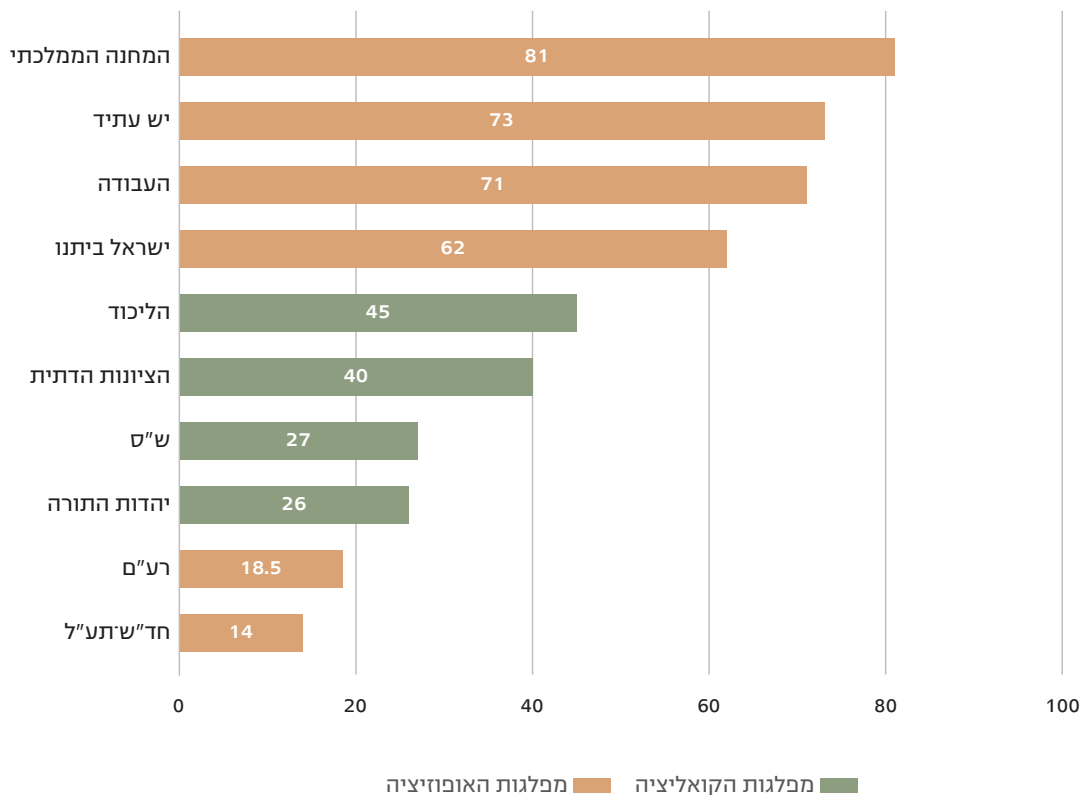
פילוח מדגם הערבים לפי עדה דתית העלה כי בשלוש העדות מיעוט קטן מאוד נותנים אמון בנשיא המדינה. אמון זה גבוה קצת יותר בקרב המוסלמים. בקרב הנוצרים אנו רואים ירידה מתמשכת באמון ממדידת 2020 ועד היום, וכך גם ביתר שאת בקרב הדרוזים (מ-66.5% ב-2020 ל-10% ב-2023).

תרשים 3.8 / נותנים אמון בנשיא המדינה, לפי עדה דתית, 2003-2023 (% ערבים)

לבסוף, פילחנו בקרב כלל המדגם את שיעורי האמון בנשיא המדינה לפי הצבעה בבחירות לכנסת ב-2022. בקרב מצביעי מפלגות המרכז-שמאל שיעור נותני האמון בנשיא המדינה הוא הגבוה ביותר, בעוד בקרב מצביעי המפלגות הערביות והחרדיות הוא הנמוך ביותר.

תרשים 3.9 / נותנים אמון בנשיא המדינה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% כלל המדגם)

בקרב המרואיינים היהודים שיעור האמון בבית המשפט העליון נותר כמעט על כנו בהשוואה לשנה שעברה. ממצא זה מעניין לנוכח העובדה שמוסד זה עמד השנה בלב המחלוקת הפוליטית שהולידה את תנועת המחאה.

לעומת זאת, בקרב המרואיינים הערבים חלה צניחה של ממש באמון בבית המשפט העליון – מ-40% אשתקד לכרבע מכלל המרואיינים השנה. ירידה זו ממשיכה ירידה חדה שהחלה ב-2020. זהו גם השיעור הנמוך ביותר שנמדד זה למעלה מעשור (זהה ל-2010). נציין כי למרות השחיקה בית המשפט העליון שומר על מקומו כראשון במדרג האמון במדגם הערבים.

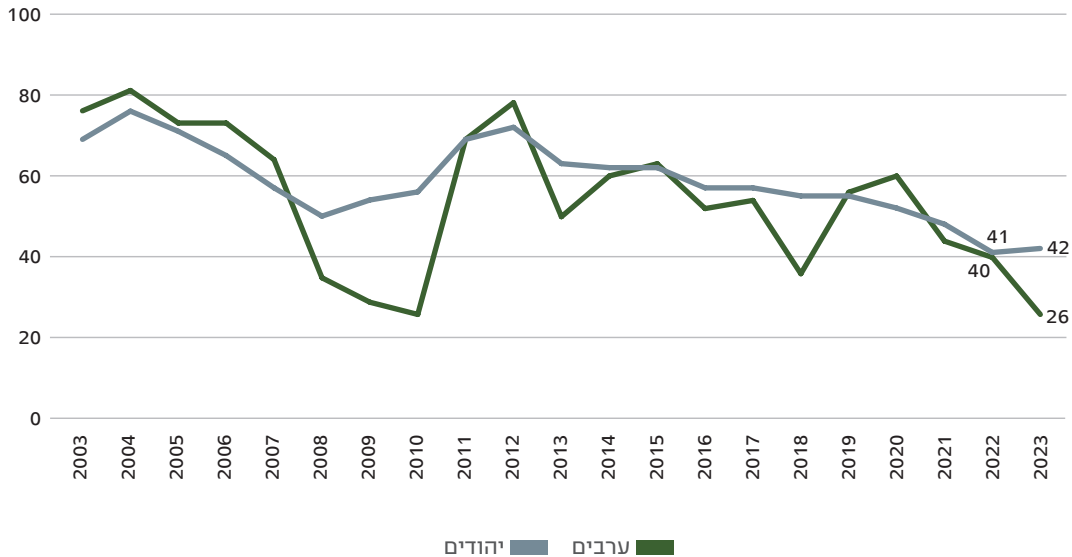
האמון בבית המשפט העליון

שאלה 8

נספח 1, עמ' 179

נספח 2, עמ' 198

תרשים 3.10 / נותנים אמון בבית המשפט העליון, לפי לאום, 2003–2023 (% יהודים וערבים)

פילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים ומיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה הבדלים גדולים מאוד בין קבוצות המשנה. בהשוואה לשנה שעברה לא חלו שינויים בשיעורי האמון בקרב שלושת המחנות הפוליטיים: רוב גדול מהשמאל נותנים אמון במוסד זה לעומת מיעוט קטן בימין; רוב החילונים נותנים אמון בבית המשפט העליון לעומת מיעוט ביתר הקבוצות, ובייחוד בקרב החרדים והדתיים; השנה גם נרשמה ירידה בשיעור נותני האמון בקרב המסורתיים הדתיים.

פילחנו את קבוצת החילונים לפי השתייכותם הפוליטית וראינו כי בקרב החילונים הממקמים עצמם בשמאל ובמרכז יש רוב גדול של נותני אמון בבית המשפט העליון, אך בקרב הממקמים עצמם בימין כמחצית בלבד נותנים אמון במוסד זה (חילונים בשמאל – 83.5%; חילונים במרכז – 77%; חילונים בימין – 48%).

לוח 3.4 / נותנים אמון בבית המשפט העליון, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף

חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% יהודים)

2023	2022	
80	84	שמאל
63	61	מרכז
26	26	ימין

מחנות פוליטיים

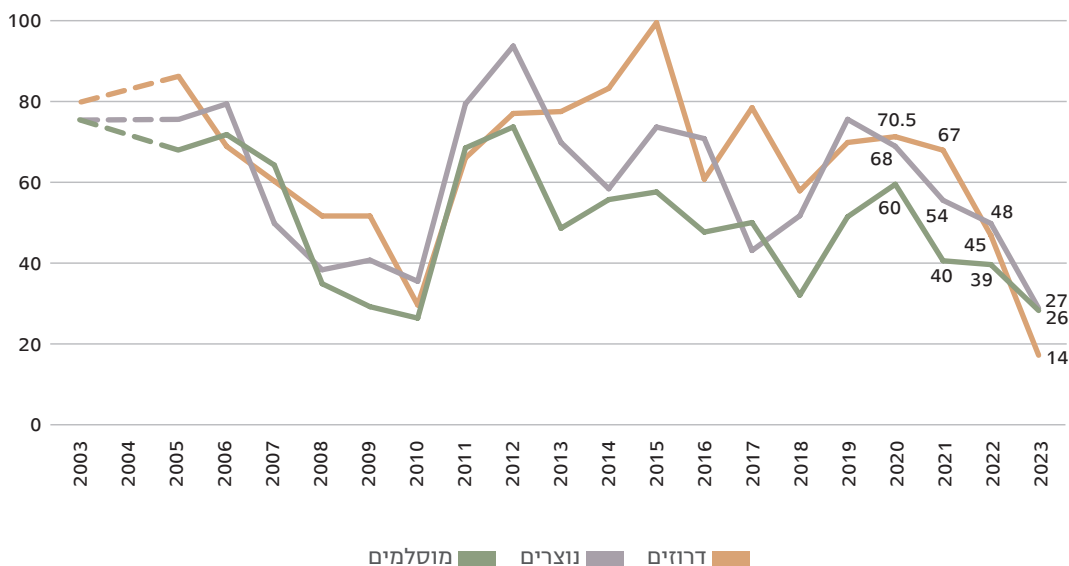
2023	2022	
11	6	חרדים
16	18	דתיים
24	32.5	מסורתיים דתיים
36	34	מסורתיים לא־דתיים
66.5	63	חילונים

מיקום על הרצף חרדים-חילונים

בשאלה זו מצאנו הבדלים בקרב המרואיינים היהודים לפי השכלה, כך שככל שהמרואיינים משכילים יותר שיעור האמון שלהם בבית המשפט העליון גבוה יותר: השכלה תיכונית מלאה ומטה – 33%; ישיבה על-תיכונית (שתלמידיהן ברובם חרדים ועמדותיהם בהתאם) – 19%; השכלה על-תיכונית/אקדמית חלקית – 43%; השכלה אקדמית – 50.5%.

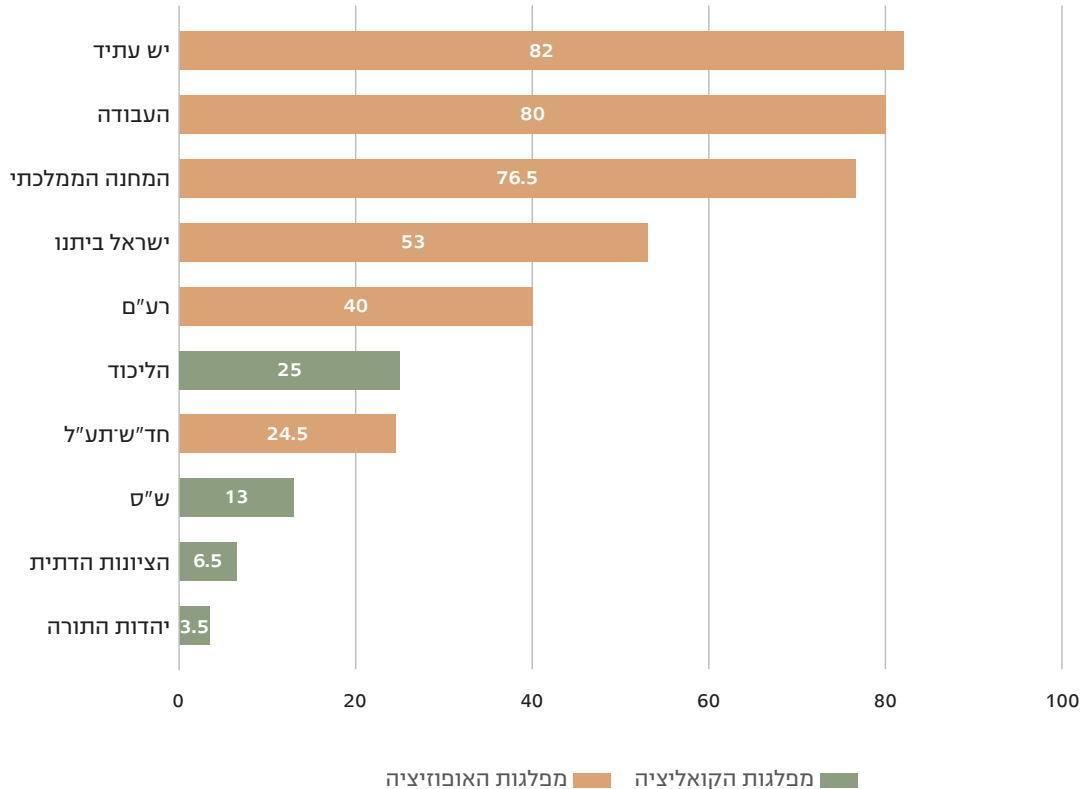
פילחנו את מדגם הערבים לפי עדה דתית. פילוח זה העלה כי בקרב המוסלמים והנוצרים כרבע נותנים אמון בבית המשפט העליון, לעומת מיעוט קטן בקרב הדרוזים. בכל שלוש העדות חלה ירידה מתמשכת באמון זה מ־2020 ועד היום, וביתר שאת בקרב הדרוזים, אולי משום שהעתירות נגד חוק הלאום נדחו על ידי בג"ץ.

תרשים 3.11 / נותנים אמון בבית המשפט העליון, לפי עדה דתית, 2003-2023 (% ערבים)

פילחנו (כלל המדגם) את שיעורי האמון בבית המשפט העליון לפי הצבעה בבחירות לכנסת ב־2022. בעוד למצביעי מפלגות האופוזיציה יש אמון רב מאוד בבית המשפט העליון, רק למיעוט קטן ממצביעי מפלגות הקואליציה, ובמיוחד ממצביעי המפלגות החרדיות והציונות הדתית, יש אמון במוסד זה.

תרשים 3.12 / נותנים אמון בבית המשפט העליון, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (%, כלל המדגם)

הצלבנו (כלל המדגם) את התשובות לשאלת האמון בבית המשפט העליון עם התשובות לשאלות העוסקות בעולם התוכן המשפטי אשר נדונו בפרק 2 – "דמוקרטיה, שלטון, אזרחים": השאלה לגבי מידת ההסכמה או אי-ההסכמה עם הטענה שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה, והשאלה אם בתי המשפט כיום מתייחסים באופן שווה לנאשמים מכל רקע ומגזר. מהממצאים עולה כי רוב הלא המסכימים עם הטענה בדבר התערבות יתר של בג"ץ בהחלטות הממשלה נותנים אמון בבית המשפט העליון, לעומת כחמישית בלבד של נותני אמון בקרב המסכימים עם טענת התערבות היתר. כמו כן, רוב בקרב הסבורים שבית המשפט מתייחס כיום באופן שווה לכל הנאשמים נותנים אמון בבית המשפט העליון, לעומת כשליש בלבד בקרב הסבורים שבית המשפט אינו מתייחס כך לנאשמים.

עוד הצלבנו את התשובות (מדגם יהודים) לשאלת האמון בבית המשפט העליון עם מידת ההסכמה להיגד שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי. מצאנו כי רוב הלא מסכימים עם טענה זו נותנים אמון בבית המשפט העליון, לעומת מיעוט קטן בקרב המסכימים עימה.

לבסוף, משום שבית המשפט העליון הוא אחד מאבני היסוד של הדמוקרטיה, הצלבנו את מידת האמון בו עם מידת ההסכמה להיגד שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה. ראינו כי הסבורים שהשלטון הדמוקרטי נמצא בסכנה נותנים יותר אמון בבית המשפט העליון ממי שאינם סבורים כך.

לוח 3.5 / נותנים אמון בבית המשפט העליון, לפי שאלות נבחרות (% כלל המדגם)

סך הכול	אמון בבית המשפט העליון				
	לא יודעים	אין אמון	יש אמון		
100	4	76	20	מסכימים	בג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה
100	2	34	64	לא מסכימים	
100	3	37	60	חושבים ובטוחים שכן	בתי המשפט כיום מתייחסים באופן שווה לנאשמים מכל רקע ומגזר
100	3	68	29	חושבים ובטוחים שלא	
100	2	46	52	מסכימים	השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה
100	4.5	74	21.5	לא מסכימים	
100	3	81	16	מסכימים	הבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי*
100	3	35	62	לא מסכימים	

* השאלה נשאלה במדגם היהודים בלבד.

האמון במשטרה

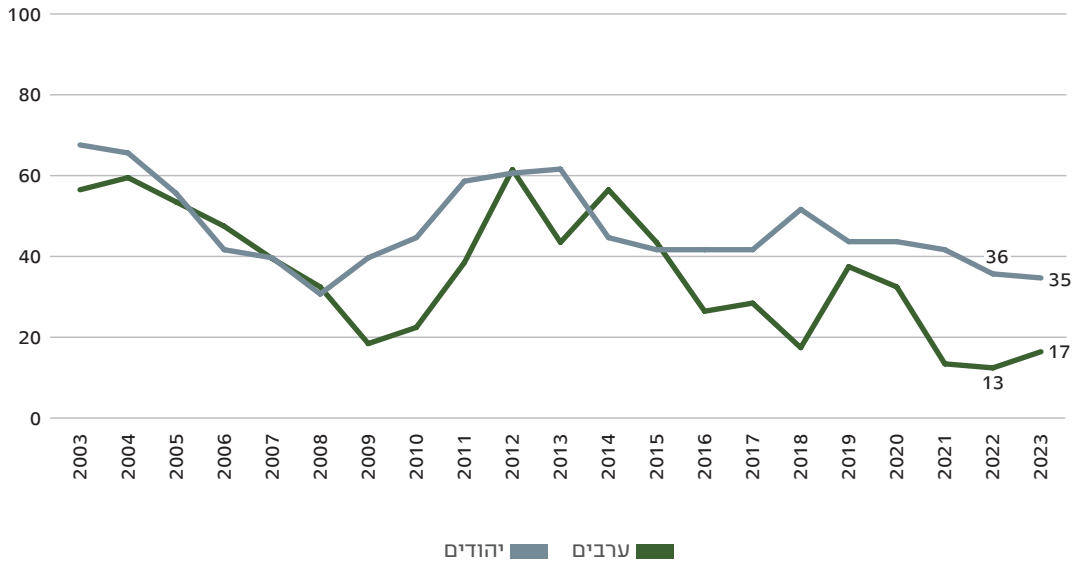
שאלה 9

נספח 1, עמ' 179

נספח 2, עמ' 199

מאז תחילת המחאה האזרחית וההפגנות בעד ונגד הרפורמה המשפטית נדרשה משטרת ישראל לשמור על הסדר הציבורי ולהפעיל אמצעי אכיפה קשים, דבר שגרר לא פעם ביקורת על התנהלותה ועל יחסה למפגינים. למרות זאת, בקרב מדגם היהודים שיעור האמון במשטרה כמעט נותר על כנו בהשוואה לשנה שעברה, אם כי מדובר בשיעור נמוך יחסית של נותני אמון, קצת מעל שליש בלבד. בקרב מדגם הערבים שיעור נותני האמון במשטרה נמוך משל היהודים, אך גם אצלם נרשמה יציבות בשיעור נותני האמון.

תרשים 3.13 / נותנים אמון במשטרה, לפי לאום, 2003-2023 (% יהודים וערבים)

בפילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים לא נמצאו השנה הבדלים משמעותיים בין שלושת המחנות בשיעור נותני האמון במשטרה. אבל בהשוואה לשנה שעברה, בשמאל האמון ירד ב-12%, בעוד בשני המחנות האחרים כמעט שלא חל שינוי.

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי בכל קבוצות המשנה רק מיעוט נותנים אמון במשטרה, והחרדים פחות מכולם, אם כי בקבוצה זו האמון דווקא עלה ב-10% לעומת השנה שעברה.

לוח 3.6 / נותנים אמון במשטרה, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים,

(2022 ו-2023, % יהודים)

2023	2022	
36	48	שמאל
38	40	מרכז
33	32	ימין
21	11	חרדים
35	31.5	דתיים
29	38	מסורתיים דתיים
37	39	מסורתיים לאדתיים
39	41	חילונים

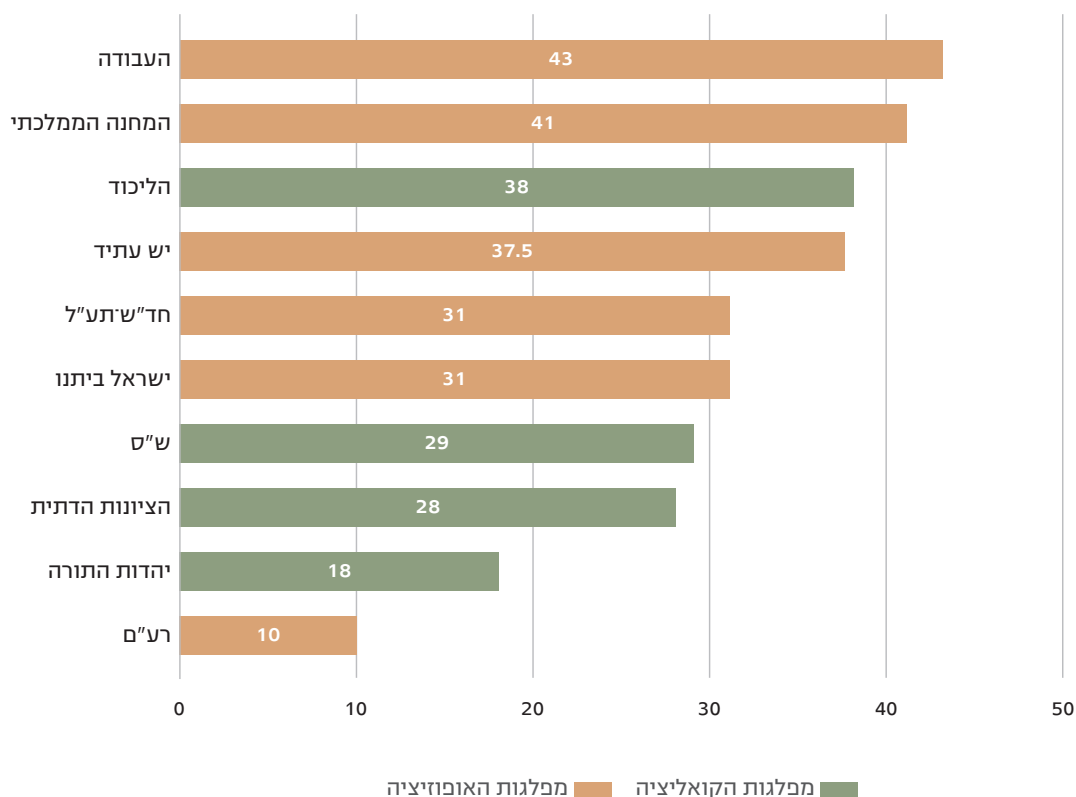
מחנות פוליטיים

מיקום על הרצף חרדים-חילונים

פילוח מדגם הערבים לפי עדה דתית מצביע על כך שמיעוט קטן מאוד בכל שלוש העדות נותנים אמון במשטרה (מוסלמים – 19%; דרוזים – 10%; נוצרים – 8%).

לבסוף, פילחנו (כלל המדגם) את שיעורי האמון במשטרה לפי הצבעה בבחירות לכנסת ב־2022 ומצאנו שבקרב כל מצביעי המפלגות רק מיעוט נותנים אמון במוסד זה. בולט בהקשר זה שיעור האמון הנמוך מאוד של מצביעי יהדות התורה ורע"ם.

תרשים 3.14 / נותנים אמון במשטרה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% כלל המדגם)

האמון בממשלה

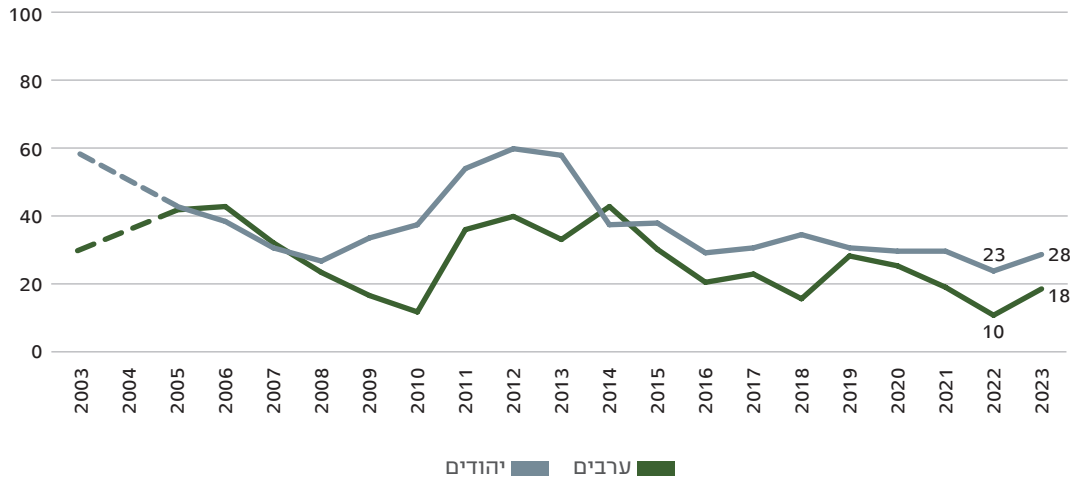
שאלה 13

נספח 1, עמ' 180

נספח 2, עמ' 203

המדידה הנוכחית נערכה במלאת כחצי שנה לכהונת ממשלת הימין בראשות בנימין נתניהו. שיעור האמון בממשלה הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים נמוך, אם כי הוא גבוה יותר בקרב היהודים. עם זאת, בשני המדגמים, זה של היהודים וזה של הערבים, חלה השנה עלייה במידת האמון בממשלה בהשוואה ל־2022, אז כיהנה ממשלת בנט-לפיד. בשלב זה אין לנו הסבר מניח את הדעת לעלייה באמון בממשלה בקרב הערבים.

תרשים 3.15 / נותנים אמון בממשלה, לפי לאום, 2003-2023 (% יהודים וערבים)

הפער בין המחנות הפוליטיים (יהודים) בכל הקשור לאמון בממשלה הוא גדול מאוד ונגזר במידה רבה מהרכב הממשלה בעת המדידה. אם במדידת 2022, בעת כהונתה של ממשלת בנט-לפיד, שיעור האמון בממשלה בשמאל היה גבוה ובימין נמוך מאוד, במדידה הנוכחית התהפכו היוצרות. בימין, האמון בממשלה התחזק מאוד, ובשמאל ניכרת בו צניחה לכדי מיעוט קטן מאוד. במרכז חלה גם כן ירידה משמעותית בשיעור נותני האמון בממשלה בהשוואה לסקר 2022.

פילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מצביע על אמון גבוה יותר בממשלה בקרב החרדים, הדתיים והמסורתיים הדתיים (ועל עלייה ניכרת בשלוש הקבוצות האלה בשיעור נותני האמון בהשוואה לשנה שעברה); ועל אמון נמוך יותר בקרב המסורתיים הלא-דתיים, ובייחוד בקרב החילונים, ששיעור נותני האמון בממשלה אצלם ירד משמעותית בהשוואה לשנה שעברה.

לוח 3.7 / נותנים אמון בממשלה, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים,

(2022 ו-2023 (% יהודים)

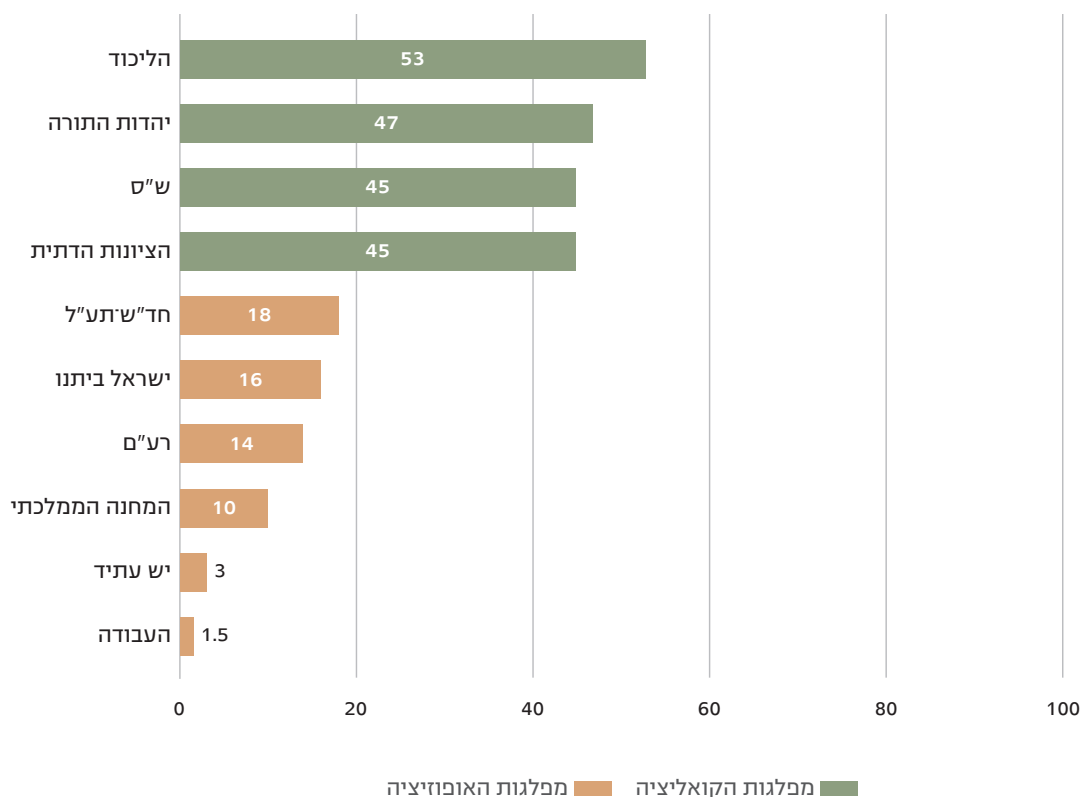
2023	2022		
4	60	שמאל	מחנות פוליטיים
10	38	מרכז	
43	12	ימין	
49	2.5	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
49	12.5	דתיים	
41	11	מסורתיים דתיים	
28	18	מסורתיים לא-דתיים	
13	39	חילונים	

בדקנו בקרב החילונים את שיעורי האמון בממשלה לפי השתייכותם הפוליטית. ראינו כי בקרב הממקמים עצמם בשמאל ובמרכז רק מיעוט קטן מאוד נותנים אמון בממשלה הנוכחית (1%, 5%, בהתאמה), לעומת שלישי בקרב החילונים הממקמים עצמם בימין.

פילוח מדגם הערבים לפי עדה דתית מעלה כי במדידה הנוכחית בשלוש העדות שיעורי האמון בממשלה נמוכים ודומים (מוסלמים – 18%; דרוזים – 15%; נוצרים – 12%).

פילחנו (כלל המדגם) את שיעורי האמון בממשלה גם לפי ההצבעה בבחירות לכנסת ב־2022. בקרב כל מצביעי המפלגות המרכיבות את הקואליציה האמון בממשלה אינו מגיע ל־50%. רק בקרב מצביעי הליכוד שיעור האמון בממשלה חצה את רף ה־50%. במקביל, שיעור נותני אמון נמוך מאוד נרשם בקרב מצביעי מפלגות האופוזיציה, ובייחוד בקרב מצביעי יש עתיד והעבודה.

תרשים 3.16 / נותנים אמון בממשלה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% כלל המדגם)

הצלבנו את התשובות לשאלת האמון בממשלה עם מידת ההסכמה עם ההיגד שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה. ראינו כי מי שאינם מסכימים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה נותנים אמון רב יותר בממשלה מאשר מי שמסכימים שהשלטון הדמוקרטי בסכנה.

עוד בדקנו את שאלת האמון בממשלה לפי מידת ההסכמה עם הטענה שהכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל מחדש. מצאנו כי שיעור גבוה יותר מקרב הלא מסכימים עם טענה זו נותנים אמון בממשלה, בהשוואה למסכימים שעדיף להרוס את הכול. עוד ראינו כי מתוך המסכימים שהחלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד דמוקרטיות כמחצית נותנים אמון בממשלה, לעומת מיעוט קטן מאוד בקרב הסבורים שהחלטות שמנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים הן לא דמוקרטיות גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת.

לוח 3.8 / נותנים אמון בממשלה, לפי שאלות נבחרות (% , כלל המדגם)

אמון בממשלה					
סך הכול	לא יודעים	אין אמון	יש אמון		
100	1.5	87.5	11	מסכימים	השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה
100	3	46	51	לא מסכימים	
100	1	79	20	מסכימים	הכי טוב להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש
100	1	66	33	לא מסכימים	
100	3	50	47	החלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד החלטות דמוקרטיות	עם איזו דעה מסכימים יותר:
100	1	87	12	החלטות שמנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים הן החלטות לא דמוקרטיות גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת	

בהשוואה לשנה שעברה, הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים נשמרה יציבות יחסית ברמת האמון בתקשורת. עם זאת יש לזכור כי בשל הבדלי השפה צריכת התקשורת של יהודים וערבים שונה, ולכן גם ההתייחסות של שתי קבוצות אלו היא כנראה לכלי תקשורת שונים.

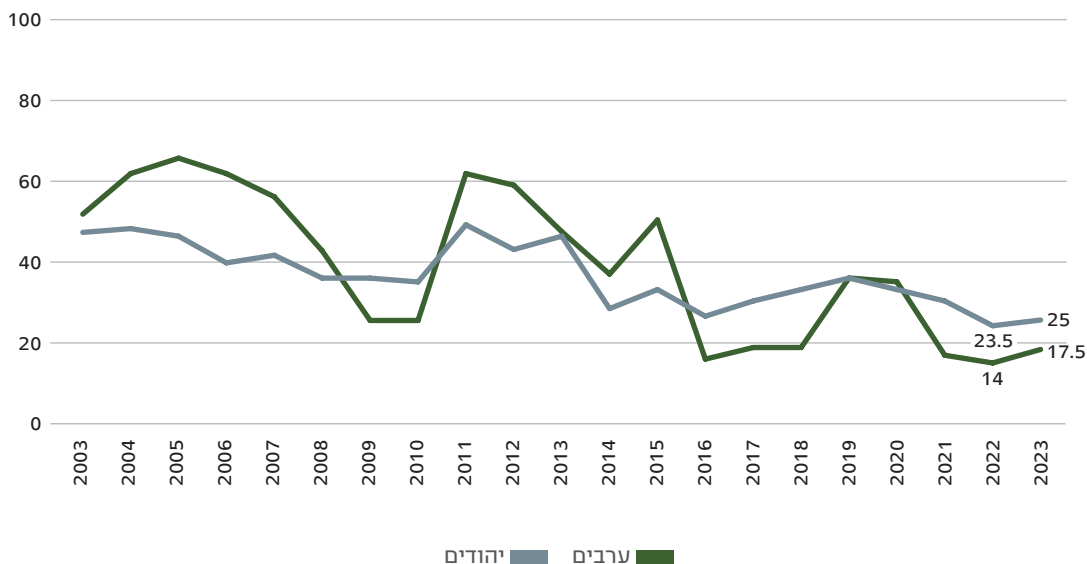
האמון בתקשורת

שאלה 7

נספח 1, עמ' 178

נספח 2, עמ' 197

תרשים 3.17 / נותנים אמון בתקשורת, לפי לאום, 2003-2023 (% יהודים וערבים)

פילוח נותני האמון בתקשורת לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מצביע על שיעור נמוך מאוד של נותני אמון בימין, לעומת שיעורים גבוהים יותר בשמאל ובמרכז. בהשוואה לשנה שעברה, בקרב הימין והמרכז נשמרה יציבות בשיעורי האמון בתקשורת, בעוד בקרב השמאל חלה ירידה, אולי בשל הייצוג הבולט יותר בעת האחרונה של דעות הימין בכלי התקשורת.

הדתיים, החרדים והמסורתיים הדתיים נותנים פחות אמון בתקשורת מהמסורתיים הלא-דתיים ובייחוד מהחילונים.

גם כאן פילחנו את החילונים לפי השתייכותם הפוליטית – רק כרבע מהחילונים הממקמים עצמם בימין נותנים אמון בתקשורת, לעומת שיעורים גבוהים בהרבה בקרב החילונים הממקמים עצמם במרכז ובשמאל (44%, 49% בהתאמה).

לוח 3.9 / נותנים אמון בתקשורת, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% יהודים)

2023	2022		
48	54.5	שמאל	
39	35	מרכז	מחנות פוליטיים
15	14	ימין	

האמון בכנסת

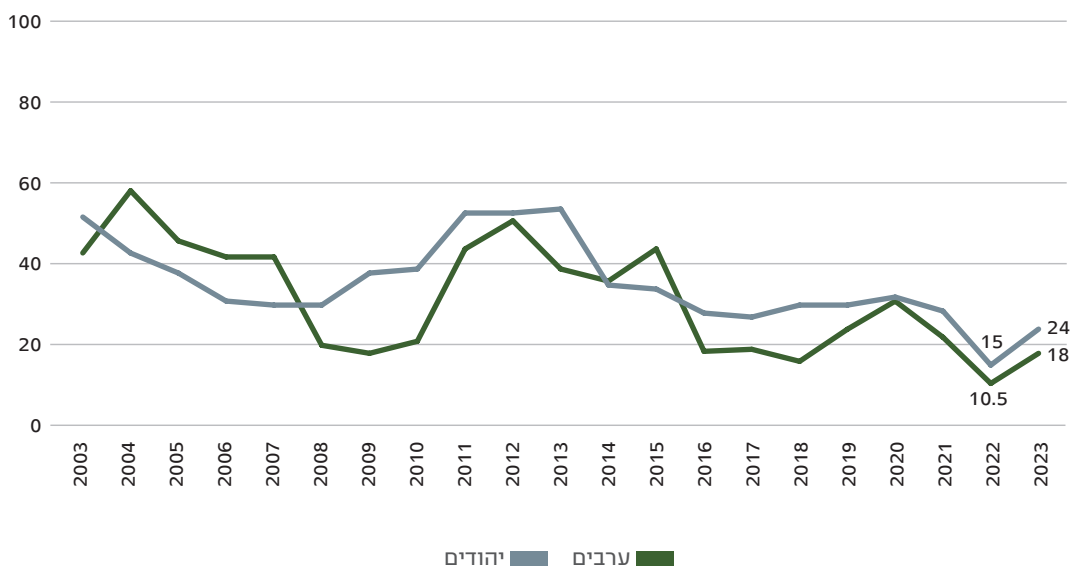
שאלה 11

נספח 1, עמ' 179

נספח 2, עמ' 201

הכנסת, בית המחוקקים הישראלי, אינה זוכה לאמון ציבורי רב. הפער באמון בכנסת בין היהודים לערבים הוא קטן, וכמו לגבי הממשלה, בשני המדגמים חלה עלייה באמון בהשוואה לסקר 2022 – ממצא שאין לנו הסבר לו כרגע.

תרשים 3.19 / נותנים אמון בכנסת, לפי לאום, 2003-2023 (% יהודים וערבים)

בדומה לממצאים שהתקבלו בנוגע לאמון בממשלה, פילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים העלה כי האמון בימין גבוה יותר מהאמון במרכז ובשמאל. נוסף על כך, בהשוואה לשנה שעברה, בימין האמון בכנסת התחזק, שעה שבקרב השמאל הוא נחלש מאוד.

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מלמד כי החרדים, הדתיים והמסורתיים הדתיים נותנים אמון רב יותר בכנסת מאשר המסורתיים הלא-דתיים, ובייחוד החילונים.

פילוח החילונים לפי מחנות פוליטיים מראה כי רבע מהחילונים הממקמים עצמם בימין נותנים אמון בכנסת, לעומת מיעוט קטן בקרב המרכז והשמאל (11%, 6%, בהתאמה).

בהשוואה לשנה שעברה חלו עליות באמון בכנסת ברוב קבוצות המשנה על הרצף חרדים-חילונים, למעט בקבוצת החילונים.

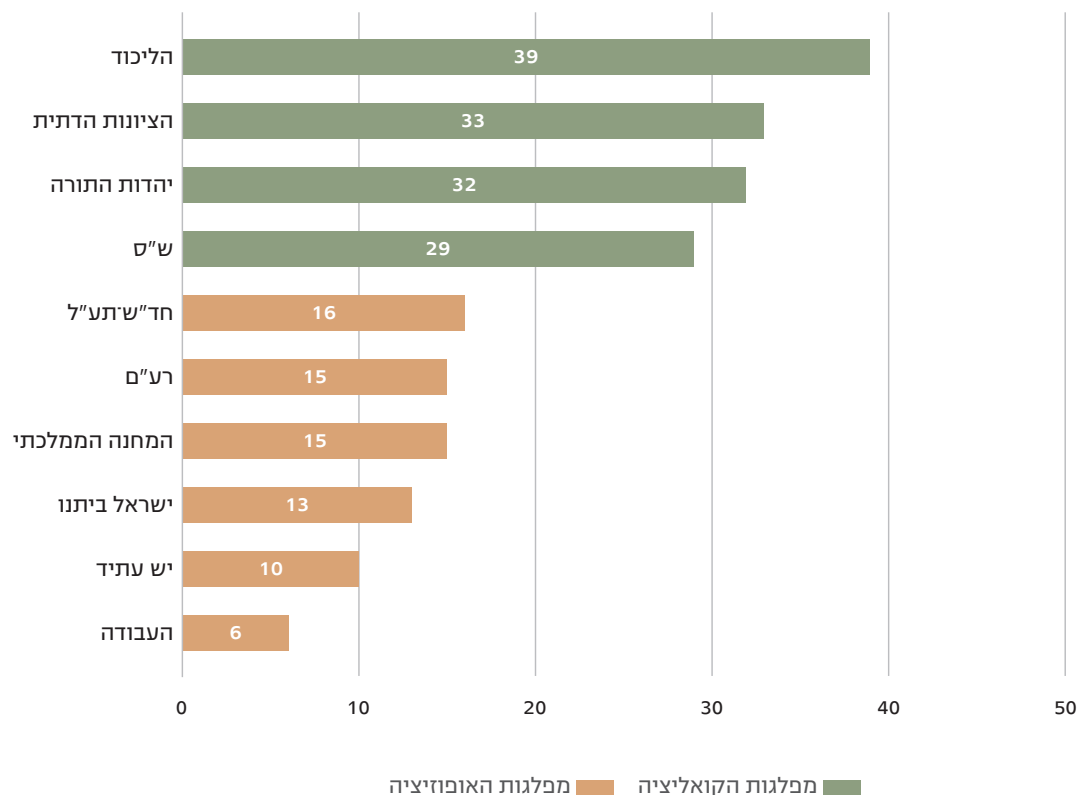
לוח 3.10 / נותנים אמון בכנסת, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים,
2022 ו-2023 (% יהודים)

2023	2022		
7	20.5	שמאל	
16	19	מרכז	מחנות פוליטיים
32	13	ימין	
37.5	10	חרדים	
35	16.5	דתיים	
35	15.5	מסורתיים דתיים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
24	12.5	מסורתיים לאדתיים	
14	17	חילונים	

פילחנו את מדגם הערבים לפי עדה דתית וראינו גם כאן אמון נמוך בקרב שלוש העדות, אם כי הוא גבוה יותר בקרב המוסלמים (מוסלמים – 21%; דרוזים – 10% נוצרים – 0%). בקרב הדרוזים ניכרת ירידה מתמשכת באמון בכנסת שראשיתה במדידת 2020 (28% – 2020; 22% – 2021; 20% – 2022; 10% – 2023).

מפילוח שיעורי האמון בכנסת של כלל המדגם לפי הצבעה בבחירות 2022 עולה כי בקרב מצביעי כל המפלגות שיעור נותני האמון בכנסת לא עולה על 40%, כלומר האמון אצל כולם נמוך. נציין כי שיעור האמון בכנסת גבוה יותר בקרב מצביעי מפלגות הקואליציה, ובייחוד בקרב מצביעי הליכוד, ונמוך יותר בקרב מצביעי מפלגות האופוזיציה.

תרשים 3.20 / נותנים אמון בכנסת, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% כלל המדגם)

כמו בנוגע לאמון בממשלה, הצלבנו (כלל המדגם) את שאלת האמון בכנסת עם השאלה על מידת ההסכמה להיגד שהכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל מחדש. מצאנו כי שיעור גבוה יותר מהלא מסכימים עם היגד זה נותנים אמון בכנסת, בהשוואה למסכימים שעדיף להרוס את כל המוסדות. עוד ראינו כי מתוך המסכימים שהחלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד דמוקרטיות שיעור גדול יותר נותנים אמון בכנסת, לעומת מיעוט קטן מאוד בקרב הסבורים שהחלטות שמנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים הן לא דמוקרטיות גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת. מנגד, בשתי הקבוצות יש רוב גדול למי שאינם נותנים אמון בכנסת, אם כי רוב זה גדול יותר בקרב הסבורים שהחלטות שמנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים הן לא דמוקרטיות גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת.

לבסוף, בדקנו את האמון בכנסת לפי מידת האמון בממשלה ומצאנו כי רוב נותני האמון בממשלה נותנים אמון גם בכנסת.

לוח 3.11 / נותנים אמון בכנסת, לפי שאלות נבחרות (% כלל המדגם)

אמון בכנסת					
סך הכול	לא יודעים	אין אמון	יש אמון		
100	2	81	17	מסכימים	הכי טוב להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש
100	2	69	29	לא מסכימים	
100	2	61	37	החלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד החלטות דמוקרטיות	
100	1	85	14	החלטות שמנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים הן החלטות לא דמוקרטיות גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת	
100	3	36	61	יש אמון	אמון בממשלה
100	2	90	8	אין אמון	

גם השנה המפלגות מדורגות במקום האחרון מבין שמונת מוסדות המדינה הנבדקים בקביעות. בדומה ל-2022, גם הפעם שיעור נותני האמון במפלגות בשני המדגמים – יהודים וערבים – דומה, אם כי מעט גבוה יותר בקרב הערבים. השנה נרשמה עלייה באמון במפלגות בשני המדגמים לעומת השנה שעברה.

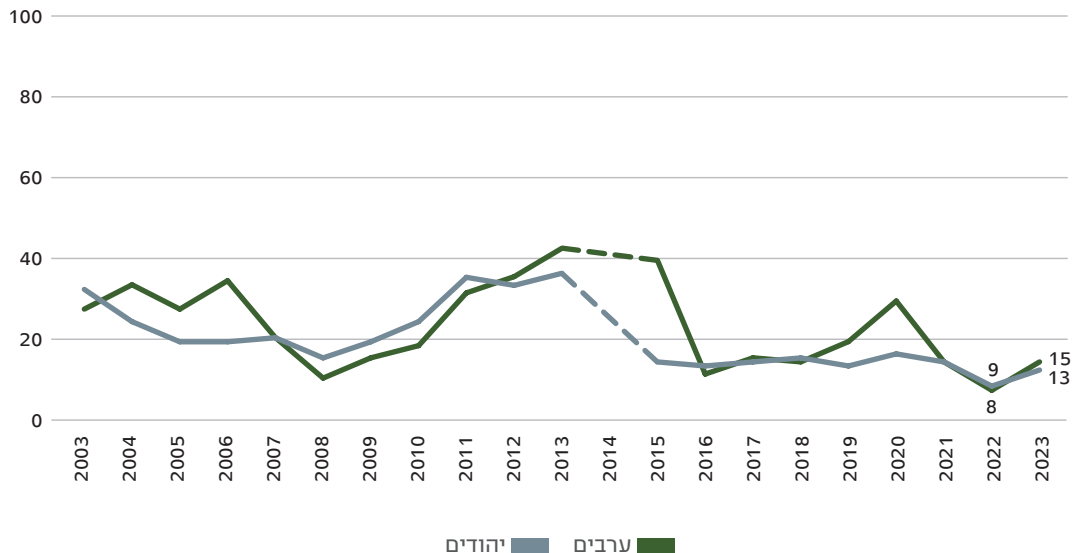
האמון במפלגות

שאלה 14

נספח 1, עמ' 180

נספח 2, עמ' 204

תרשים 3.21 / נותנים אמון במפלגות, לפי לאום, 2003-2023 (% יהודים וערבים)

פילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים העלה כי שיעור האמון במפלגות אצל הימין גבוה מזה שאצל המרכז, ובייחוד השמאל. בנוסף, בהשוואה לשנה שעברה האמון במפלגות בקרב הימין התחזק, שעה שבשמאל הוא נחלש.

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מלמד כי החרדים והדתיים נותנים אמון רב יותר במפלגות מאשר יתר קבוצות המשנה, ואמון זה אף התחזק בשתי הקבוצות האלה בהשוואה לסקר של 2022.

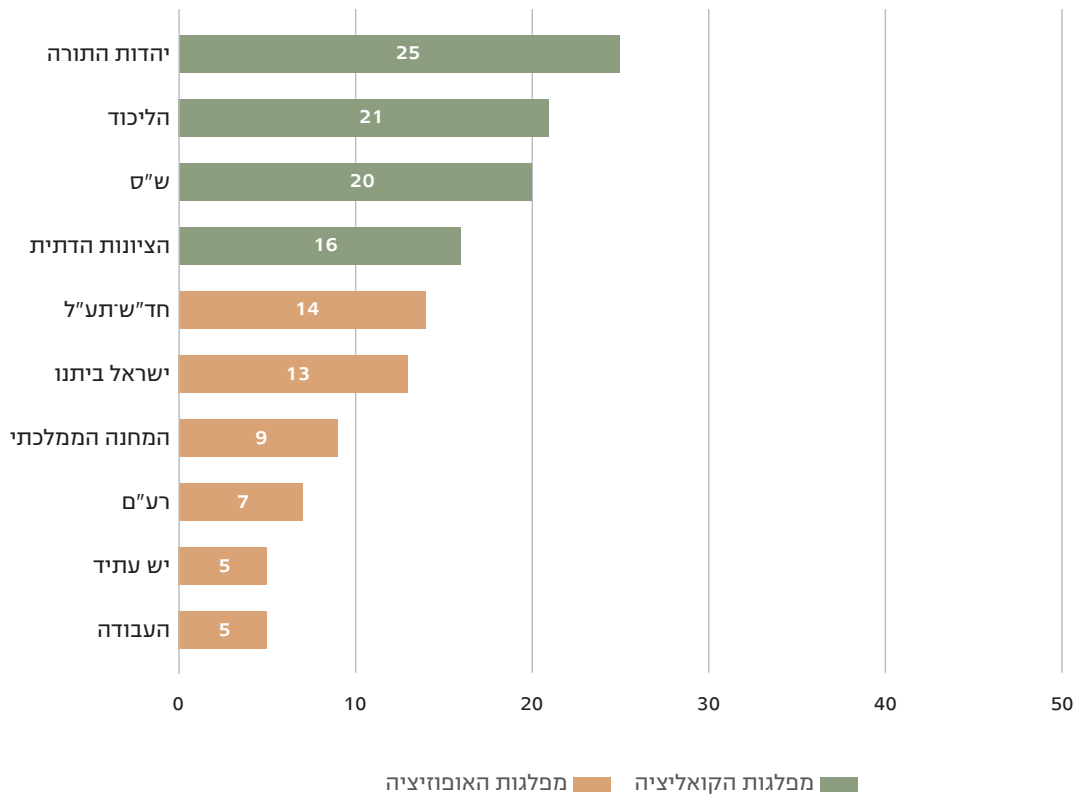
לוח 3.12 / נותנים אמון במפלגות, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% יהודים)

2023	2022		
6	13	שמאל	
10	11	מרכז	מחנות פוליטיים
16	9	ימין	
23	9	חרדים	
18	8	דתיים	
13	12	מסורתיים דתיים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
12.5	6	מסורתיים לא-דתיים	
8.5	11	חילונים	

פילחנו את מדגם הערבים לפי עדה דתית וראינו כי האמון במפלגות נמוך מאוד בקרב שלוש העדות, אם כי הוא גבוה יותר בקרב המוסלמים (מוסלמים – 17%; דרוזים – 5%; נוצרים – 4%).

מפילוח האמון במפלגות לפי אופן ההצבעה בבחירות לכנסת ב-2022 (כלל המדגם) עולה כי שיעור נותני האמון בהן בקרב מצביעי מפלגות הקואליציה, ובייחוד בקרב מצביעי יהדות התורה, גבוה יותר מאשר בקרב מצביעי מפלגות האופוזיציה; ועדיין מדובר במיעוט קטן.

תרשים 3.22 / נותנים אמון במפלגות, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% כלל המדגם)

כאמור, מעבר לשמונת המוסדות הנבדקים בקביעות בדקנו השנה גם את האמון בעירייה/הרשות המקומית שבה מתגוררים המרואיינים ואת האמון ביועץ המשפטי לממשלה.

בקרב היהודים שיעור נותני האמון ברשות המקומית שבה הם גרים גבוה לאורך השנים מזה של הערבים. נוסף על כך, בקרב היהודים התנוודות באמון זה קטנות יותר מאשר בקרב הערבים.

האמון בעירייה/ ברשות המקומית

שאלה 15

נספח 1, עמ' 180

נספח 2, עמ' 205

לוח 3.13 / נותנים אמון בעירייה/ברשות המקומית שבה גרים, 2016-2023 (% יהודים וערבים)

2023	2022	2021	2020	2018	2016	
55	51	62	63	60	55	יהודים
27.5	32	32	48	19.5	33	ערבים

פילחנו במדגם היהודים את האמון בעיריות/רשויות מקומיות לפי מחוזות וראינו שהמתגוררים במחוזות הצפון, הדרום ויהודה ושומרון נותנים יותר אמון ברשויות המקומיות שבשטחיהן הם גרים מתושבי שאר המחוזות בארץ. האמון של תושבי אזור חיפה ותל אביב ברשויות המקומיות הוא הנמוך ביותר.

לבסוף, פילחנו את מידת האמון בעיריות/רשויות מקומיות לפי הדירוג החברתי-כלכלי שלהן. ראינו שהבדלים על בסיס זה קטנים, למעט ביישובים בעלי הדירוג הגבוה ביותר, שבהם האמון גבוה בהרבה מאשר ביישובים בעלי דירוג נמוך יותר.

לוח 3.14 / נותנים אמון בעירייה/ברשות המקומית שבה גרים, לפי מחוז מגורים ולפי דירוג חברתי-כלכלי (% יהודים)

64	הצפון	
43	חיפה	
58	המרכז	
46	תל אביב	מחוז מגורים
54	ירושלים	
62	הדרום	
65	יהודה ושומרון	
55	דירוג נמוך (1-3)	
55	דירוג בינוני (4-6)	דירוג חברתי-כלכלי של היישוב/ הרשות/ העירייה
52	דירוג גבוה (7-8)	
70	דירוג גבוה מאוד (9-10)	

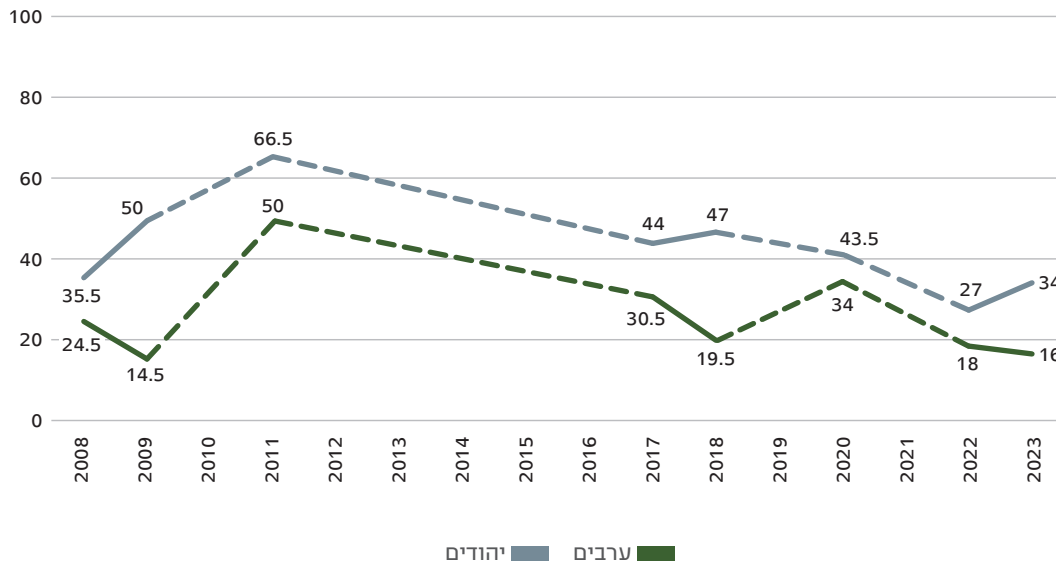
פילוח מדגם הערבים לפי אזור מגורים מעלה שיעור אמון גבוה מעט יותר בקרב המתגוררים בגליל (שבו מרוכזת עיקר האוכלוסייה הערבית בישראל) לעומת יתר האזורים, ובייחוד לעומת ערים מעורבות. אך כאמור בכל האזורים מידת האמון ברשות המקומית נמוכה עד נמוכה מאוד.

לוח 3.15 / נותנים אמון בעירייה/ברשות המקומית שבה גרים, לפי אזור מגורים (% ערבים)

הגליל	30
המשולש	27
הנגב	27
ערים מעורבות	19

היהודים נותנים ביועץ המשפטי לממשלה אמון רב יותר מאשר הערבים. בהשוואה לשנה שעברה, האמון בקרב היהודים התחזק במעט, בעוד בקרב הערבים לא חל שינוי משמעותי.

תרשים 3.23 / נותנים אמון ביועץ המשפטי לממשלה, לפי לאום, 2008-2023 (% יהודים וערבים)

בפילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים ראינו כי רוב הממקמים עצמם בשמאל נותנים אמון במוסד זה, לעומת קצת מעל מחצית במרכז וכחמישית בלבד בימין. פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מלמד כי החילונים נותנים ביועץ המשפטי לממשלה אמון רב יותר מכל יתר קבוצות המשנה.

גם כאן פילחנו רק את קבוצת החילונים לפי השתייכותם הפוליטית ומצאנו כי רוב החילונים הממקמים עצמם בשמאל ובמרכז נותנים אמון רב ביועץ המשפטי לממשלה (68.5%, 65%, בהתאמה), לעומת כשליש בלבד מהחילונים בימין (33%).

האמון ביועץ המשפטי לממשלה

שאלה 16

נספח 1, עמ' 181

נספח 2, עמ' 206

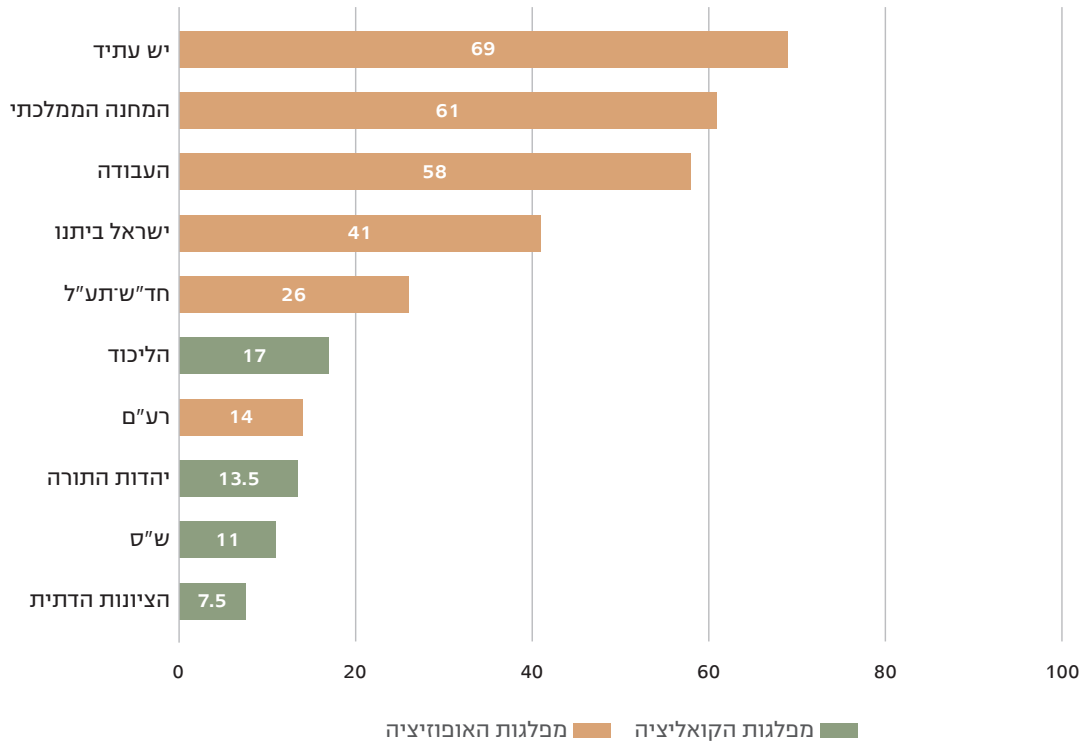
לוח 3.16 / נותנים אמון ביועץ המשפטי לממשלה, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (% יהודים)

2023	2022		
65	64.5	שמאל	
54	40.5	מרכז	מחנות פוליטיים
19	16	ימין	
11	4	חרדים	
11	10	דתיים	
23	15	מסורתיים דתיים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
28	22	מסורתיים לא-דתיים	
53	45	חילונים	

בפילוח של מדגם הערבים לפי עדה דתית מצאנו הבדלים קטנים בין שלוש העדות בשיעור של נותני האמון ביועץ המשפטי לממשלה, אך בשלושתן מדובר באמון נמוך מאוד (מוסלמים – 16%; נוצרים – 14%; דרוזים – 11%).

פילחנו את שיעורי האמון ביועץ המשפטי לממשלה לפי ההצבעה בבחירות לכנסת ב-2022. בקרב מצביעי יש עתיד נמדד האמון הגבוה ביותר ביועץ המשפטי לממשלה, ואילו בקרב מצביעי הציונות הדתית נמדד האמון הנמוך ביותר. ראוי לציין כי מקרב המפלגות הציוניות מצביעי ישראל ביתנו הם היחידים באופוזיציה שפחות ממחצית מהם נותנים אמון ביועץ המשפטי לממשלה.

תרשים 3.24 / נותנים אמון ביועץ המשפטי לממשלה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% כלל המדגם)

מצאנו קשר חזק בין מידת האמון ביועץ המשפטי לממשלה לבין מידת האמון בבית המשפט העליון – רוב גדול מהמרוויינים הנותנים אמון בבית המשפט העליון נותנים אמון גם ביועץ המשפטי לממשלה. הצלבה בין מידת האמון ביועץ המשפטי לממשלה לבין מידת ההסכמה עם ההיגד שהשלטון הדמוקרטי נמצא בסכנה חמורה מעלה כי מי שסבורים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה נותנים יותר אמון ביועץ המשפטי לממשלה ממי שאינם סבורים כך.

לוח 3.17 / נותנים אמון ביועץ המשפטי לממשלה, לפי שאלות נבחרות (% כלל המדגם)

אמון ביועץ המשפטי לממשלה				
סך הכול	לא יודעים	אין אמון	יש אמון	
100	7	28	65	יש אמון
100	6	85	8	אין אמון
100	8.5	50	41.5	מסכימים
100	7	77	16	לא מסכימים

אמון בבית המשפט העליון

השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה

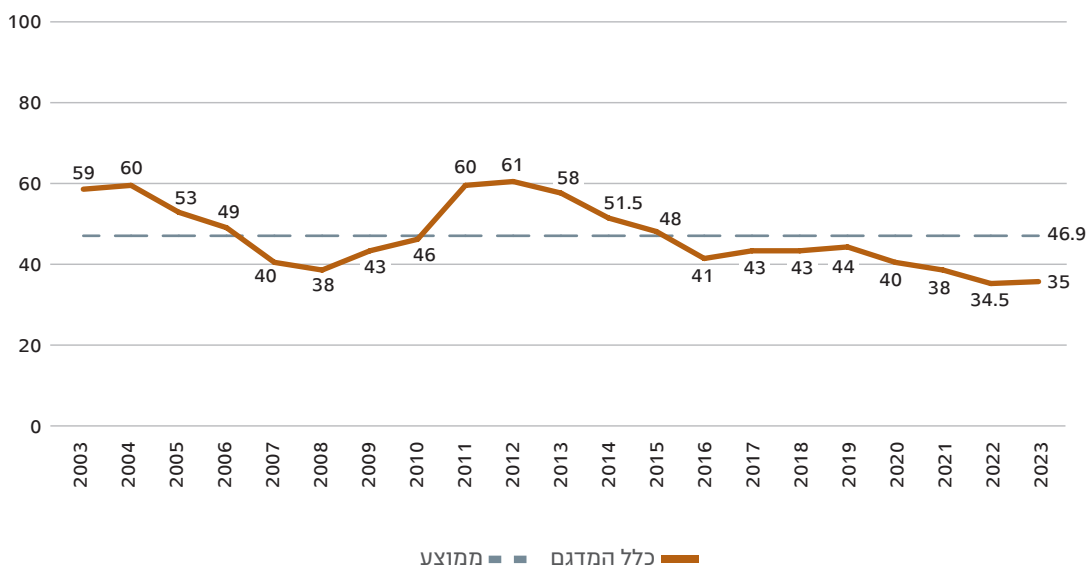
האם האמון יורד?

גם השנה נדרשנו לשאלה אם האמון במוסדות יורד, נשאר על כנו או שמא עלה בהשוואה לִפְעָר. לצורך המענה חישבנו שני סוגים של ממוצעים:

- ממוצע **שנתי** של **כלל** שמונת המוסדות הנבדקים בקביעות;
- ממוצע **רב־שנתי** של **כלל** המוסדות **לכל** השנים (ממוצע של שיעורי המרואיינים הנותנים די הרבה והרבה מאוד אמן בכל המוסדות באותה שנה).

הממוצע השנתי הכלל־מוסדי השנה כמעט זהה לשנה שעברה (35% לעומת 34.5%). התרשים הבא מציג בקו המפותל את הממוצעים השנתיים לכלל המוסדות לשנים 2003–2023, ובקו המקווקו את ממוצע הממוצעים הללו, העומד השנה על 46.9%. הממוצע השנתי של 2023 (35%) נמוך בצורה ניכרת מממוצע הממוצעים, בדומה לממוצעי השנים מאז 2016.

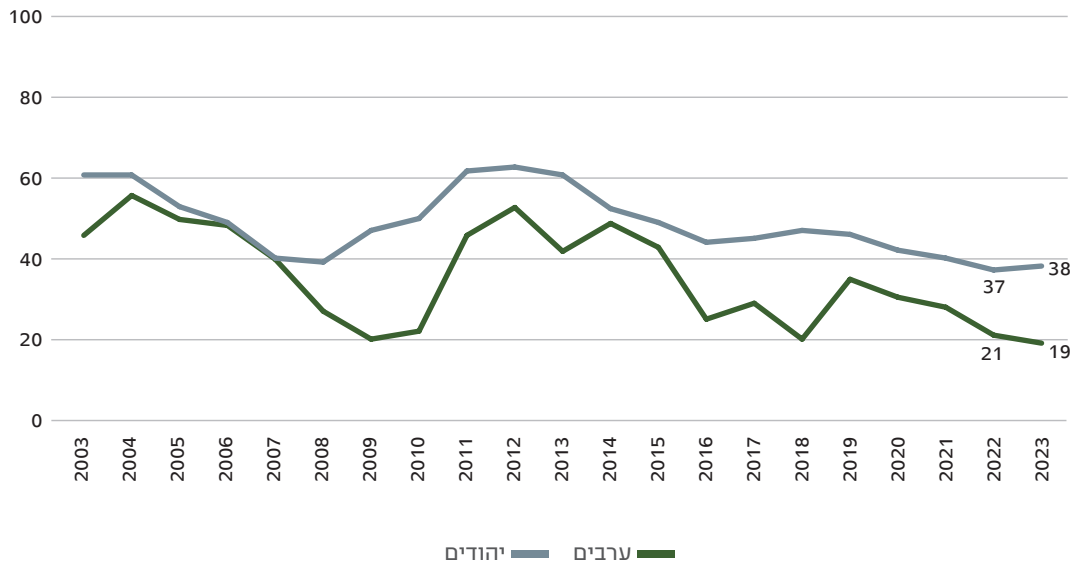
תרשים 3.25 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות בהשוואה לממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות, 2003–2023 (% כלל המדגם)

הערה: בשנים 2020–2022 מוצג ממוצע של שתי מדידות: יוני ואוקטובר בכל שנה.

הממוצע השנתי הכלל־מוסדי של היהודים ב־2023 (38%) גבוה מזה של הערבים (19%), אך בשני המדגמים נשמרה יציבות יחסית בין 2022 ל־2023.

תרשים 3.26 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות, לפי לאום, 2003–2023 (%, יהודים וערבים)

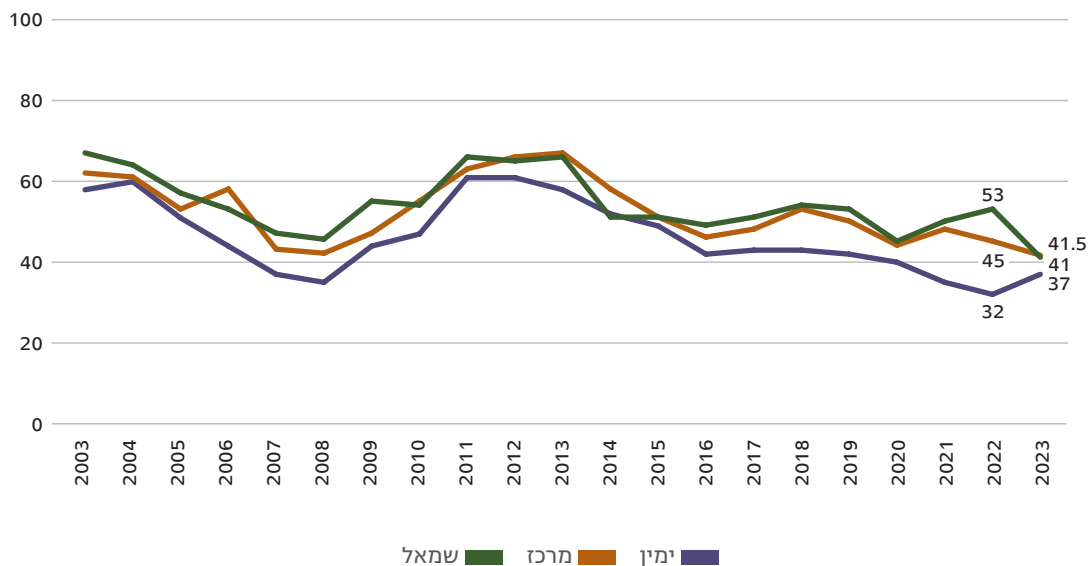

ממוצע האמון הרב־שנתי בכלל המוסדות, יהודים – 48.9%

ממוצע האמון הרב־שנתי בכלל המוסדות, ערבים – 35.7%

בדקנו גם את הממוצעים השנתיים של כלל המוסדות לפי מחנות פוליטיים (יהודים) וראינו כי במדידה הנוכחית מסתמנת התקרבות בין שלושתם. השנה בולטת ירידה חדה בממוצע האמון השנתי של השמאל ועלייה בממוצע האמון של הימין, ככל הנראה על רקע תוצאות הבחירות והחלפת הקואליציה שבשלטון. בתווך – נרשמת ירידה קלה בממוצע השנתי של הממקמים עצמם במרכז.

תרשים 3.27 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל המוסדות, לפי מחנות פוליטיים, (יהודים) 2023-2003

הממוצע הרב-שנתי הכלל-מוסדי של החרדים הוא הנמוך ביותר בהשוואה ליתר קבוצות המשנה. בקרב החילונים, המסורתיים והדתיים ממוצע האמון השנתי של 2023 נמוך יותר מממוצע הממוצעים, בעוד בקרב החרדים הוא כמעט שווה לו:

ממוצע האמון הרב-שנתי של כלל המוסדות, חרדים – 30.1%

ממוצע האמון הרב-שנתי של כלל המוסדות, דתיים-לאומיים – 47.0%

ממוצע האמון הרב-שנתי של כלל המוסדות, מסורתיים – 50.3%

ממוצע האמון הרב-שנתי של כלל המוסדות, חילונים – 52.2%

נוסף לכך, חישובנו השנה בכלל המדגם את ממוצע האמון לכל עשרת מוסדות המדינה שנבדקו בדוח זה.¹⁰ חילקנו את המרוויינים ל-3 קטגוריות: נותני אמון נמוך (ממוצע 1-1.99, 28%), נותני אמון בינוני (ממוצע 2-2.99, 63%) ונותני אמון גבוה (ממוצע 3-4, 9%).

10 חישוב ממוצע לציונים שניתנו לכל עשרת מוסדות הציבור שנבדקו בסקר – מ¹=אין בכלל אמון ל-4=הרבה מאוד אמון, בניכוי הלא יודעים.

מהלוח הבא ניתן ללמוד כי בפילוח לפי לאום רוב המרואיינים במדגם היהודים נמצאים בקטגוריית האמון הבינוני, בעוד רוב הערבים נמצאים בקטגוריית האמון הנמוך. אומנם בפילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) לא נמצאו הבדלים גדולים בין המחנות, אך שיעור גבוה יותר של הממקמים עצמם בימין נמצאים בקטגוריית האמון הנמוך. פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מעלה כי שיעור גבוה יותר של חרדים נמצא בקטגוריית האמון הנמוך.

לוח 3.18 / האמון הממוצע בכל עשרת מוסדות המדינה, לפי לאום, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% יהודים וערבים)

סך הכול	נותני אמון גבוה	נותני אמון בינוני	נותני אמון נמוך		
100	9.5	68	22.5	יהודים	לאום
100	5	38	57	ערבים	
100	11	73	16	שמאל	מחנות פוליטיים (יהודים)
100	13	70	17	מרכז	
100	8	67	25	ימין	
100	4.5	54	41.5	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
100	4	72	24	דתיים	
100	11	63	26	מסורתיים דתיים	
100	10	70	20	מסורתיים לא-דתיים	
100	12	71	17	חילונים	

חלוקה לעולמות תוכן

בניתוח שאלות האמון התייחסנו עד 2022 לאמון בכל מוסד בנפרד וסקרנו את המגמות והשינויים שחלו לגבי לאורך השנים. בשנה שעברה והשנה ביקשנו לבדוק גם אם המוסדות השונים יוצרים מעין "עולמות תוכן" (באנגלית: פקטורים) כשמדובר באמון הציבור בהם.¹¹ לצורך כך ביצענו ניתוח גורמים (factor analysis),¹² אשר העלה כי שיעורי האמון במוסדות שנבדקו התכנסו לשני עולמות תוכן ברורים ומבודלים, שאחוז השונות המוסברת הנצברת שלהם הוא גבוה (58.4%).

11 הניתוח בוצע רק על מדגם היהודים בשל שיעורי אמון נמוכים בכל המוסדות במדגם הערבים.

12 ניתוח גורמים הוא שיטה סטטיסטית המשמשת לצמצום מספר המשתנים שנבחנו במחקר. הצמצום נעשה על ידי חיפוש מכנים משותפים בין התשובות לשאלות שבסקר. עולמות התוכן המשותפים נקראים "גורמים" (פקטורים). לכל שאלה יש טעניות על הפקטור, המשקפת עד כמה היא אכן שייכת לעולם התוכן. ככל שהערך גבוה יותר, כך שיוכה לעולם התוכן הספציפי חזק יותר.

הערכים המוצגים בלוח מייצגים את טעינות הגורמים,¹³ כלומר עד כמה כל מוסד "שייך" לגורם. כפי שניתן לראות, לבית המשפט העליון, ליועץ המשפטי לממשלה, לתקשורת ולנשיא המדינה יש טעינות גבוהה על הגורם הראשון, שאפשר לכנותו גורם "המשפט והחוק". למשטרה ולצה"ל טעינות נמוכה יותר אך גבוהה מספיק להשתייך לגורם זה. הגורם השני הוא הגורם "הפוליטי", ועליו יש טעינות גבוהה מאוד לכנסת, לממשלה ולמפלגות. לעירייה/הרשות המקומית שבה מתגוררים המרואיינים יש טעינות נמוכה יותר, אך גבוהה דייה להשתייך לפקטור זה. במילים אחרות, כל המוסדות שבגורם האחד משתייכים מבחינת אמון הציבור לעולם תוכן אחד, וכך גם לגבי הגורם השני.

לוח 3.19 / טעינות הגורמים בשאלות האמון במוסדות המדינה (יהודים)

טעינות גורמים		
2. הגורם (פקטור) הפוליטי	1. גורם (פקטור) המשפט והחוק	
	0.871	בית משפט העליון
	0.851	היועץ המשפטי לממשלה
	0.775	התקשורת
	0.753	נשיא המדינה
	0.520	המשטרה
	0.430	צה"ל
0.832		הכנסת
0.819		הממשלה
		המפלגות
0.471		העירייה/הרשות המקומית

הערה: מוצגות טעינויות גבוהות מ-0.40.

כדי לבחון את המהימנות של משתני האמון במוסדות בתוך כל אחד מהגורמים ביצענו ניתוח מהימנות לבדיקת המובהקות של העקיבות הפנימית בשיטת אלפא של קרונבך.¹⁴

מניתוח הגורם הראשון, המשפט והחוק, עולה כי רמת המהימנות היא גבוהה מאוד, כלומר מדובר בעולם תוכן קוהרנטי מאוד ($a=0.825$).

13 טעינות הגורמים היא המשקל של כל משתנה בנפרד על כל הפקטור. הטעינויות הן הקשר בין המשתנה הספציפי לבין הגורם/הפקטור. נצפה לטעינויות גבוהות של משתנה על פקטור אחד ולנמוכות על כל שאר הפקטורים. טעינות מ-0.4 מצביעות על קשר בין המשתנה לגורם.

14 אלפא של קרונבך של 0.7 ומעלה נחשב מהימן.

מניתוח הגורם השני, הפוליטי, עולה כי רמת המהימנות היא גבוהה. כלומר, מדובר גם כן בעולם תוכן קוהרנטי, אך במידה פחותה מעט מהראשון ($a=0.725$). לבסוף, במדגם היהודים חישבנו לכל אחד משני הפקטורים שהתקבלו ממוצע אמון.¹⁵ בקרב כלל היהודים ממוצע האמון בגורם הראשון, המשפט והחוק, גבוה יותר ממוצע האמון בגורם השני, הפוליטי (2.47, 2.10, בהתאמה).

מניתוח הלוח הבא אנו למדים כי ממוצעי האמון של הממקמים עצמם בשמאל ובמרכז גבוהים יותר בגורם הראשון, המשפט והחוק, מאשר בגורם השני – הפוליטי. בקרב הימין אומנם התקבלו ממוצעי אמון דומים בשני הגורמים, אך ממוצע האמון בגורם השני, הפוליטי, גבוה יותר בקרב הימין מאשר בשמאל ובמרכז.

עוד פילחנו את ממוצעי האמון לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים. כאן ראינו כי ממוצעי האמון של החילונים והמסורתיים הלא-דתיים גבוהים יותר בגורם הראשון, המשפט והחוק, בעוד ממוצעי האמון של החרדים והדתיים גבוהים יותר בגורם השני, הפוליטי.

לוח 3.20 / ממוצע האמון בגורמים (פקטורים), לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)

2. הגורם (פקטור) הפוליטי	1. גורם (פקטור) המשפט והחוק		
1.81	2.83	שמאל	
1.91	2.77	מרכז	מחנות פוליטיים
2.26	2.28	ימין	
2.35	1.90	חרדים	
2.34	2.21	דתיים	
2.24	2.24	מסורתיים דתיים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
2.13	2.48	מסורתיים לא-דתיים	
1.91	2.78	חילונים	

15 הממוצע חושב לפי $1 = \text{אין בכלל אמון}$; $4 = \text{יש הרבה מאוד אמון}$, בניכוי הלא יודעים.

פרק 4 / החברה בישראל

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- הסולידריות בחברה הכללית והיהודית
- מרגישים מיעוט בחברה
- המתחים העיקריים בחברה
- נישואים מעורבים בין יהודים לערבים
- צפי ליכולת לשמור על אורח החיים הרצוי
- צפי לעתיד כלכלי

סולידריות בחברה

שאלות 3, 4

נספח 1,

עמ' 177-178

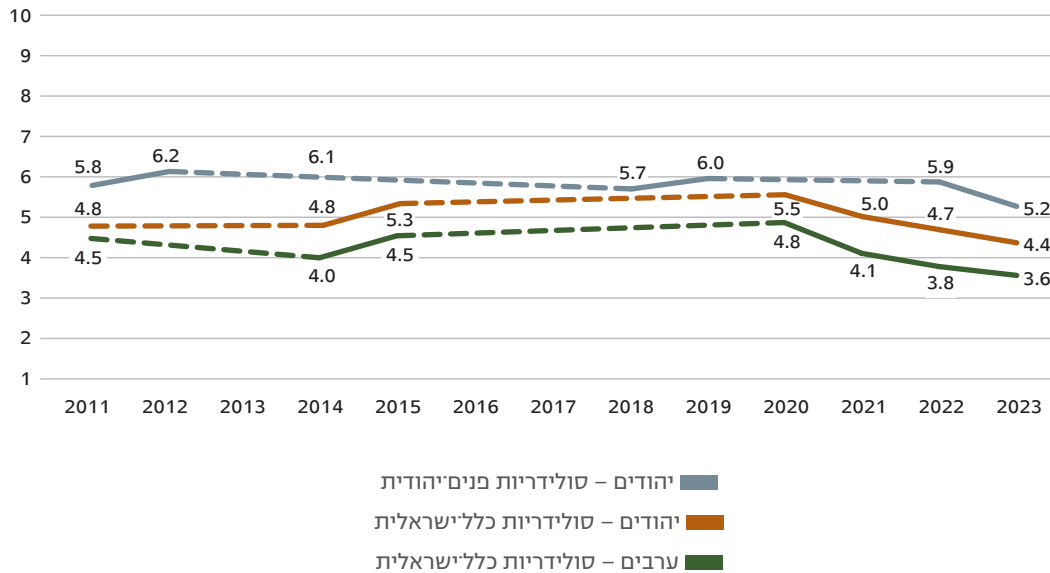
נספח 2, עמ' 194

הרפורמה המשפטית שקידמה הממשלה והמחאה שהתנהלה נגדה שינו את האקלים החברתי במדינה. חילוקי דעות משכבר הימים צצו עתה מעל פני השטח, והקיטוב בין הקבוצות והמגזרים השונים העמיק. תופעות אלה השפיעו על תפיסות הציבור גם לגבי מידת הסולידריות החברתית. בשאלה שאנחנו נוהגים לשאול במדד הדמוקרטיה מאז 2011 המרואיינים מתבקשים לתת ציון לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") בסולם שבין 1 ל-10, שבו 1=אין בכלל סולידריות ו-10=יש סולידריות רבה מאוד. השנה, בדומה לשנה שעברה, ביקשנו לתת ציון על סולם זה לסולידריות הן בחברה הישראלית בכללותה (יהודים, ערבים וכל שאר האזרחים) הן בחברה הישראלית היהודית.

בכלל המדגם הציון הממוצע לסולידריות בחברה הישראלית הוא נמוך מאוד השנה, ולמעשה הנמוך ביותר מאז התחלנו לעסוק בנושא בשנת 2011. משנת 2020 ארבע מדידות רציפות מראות ירידה מתמדת בהערכת המרואיינים היהודים והערבים כאחד את רמת הסולידריות בחברה הישראלית. הציון הממוצע שנתנו המרואיינים היהודים לסולידריות בחברה בכללותה ירד בציון שלם – מנקודת האמצע בסולם (5.5) לנקודה במחצית התחתונה של הסולם (4.4). הציון הממוצע שנתנו הערבים, שהיה נמוך יותר מהציון בקרב היהודים גם בעבר, ירד מ-4.8 ל-3.6.

הציון שהיהודים נותנים לסולידריות הפנים-יהודית גבוה יותר מהציון שהם נותנים לסולידריות הכלל-ישראלית: לאורך השנים הציון הממוצע היה גבוה מאמצע הסולם (כ-6), והוא נשאר יציב יחסית עד השנה שעברה; אבל בשנת 2023 חלה בו צניחה חדה יותר אפילו מזו שנרשמה בסולידריות הכלל-ישראלית (מ-5.9 ל-5.2).

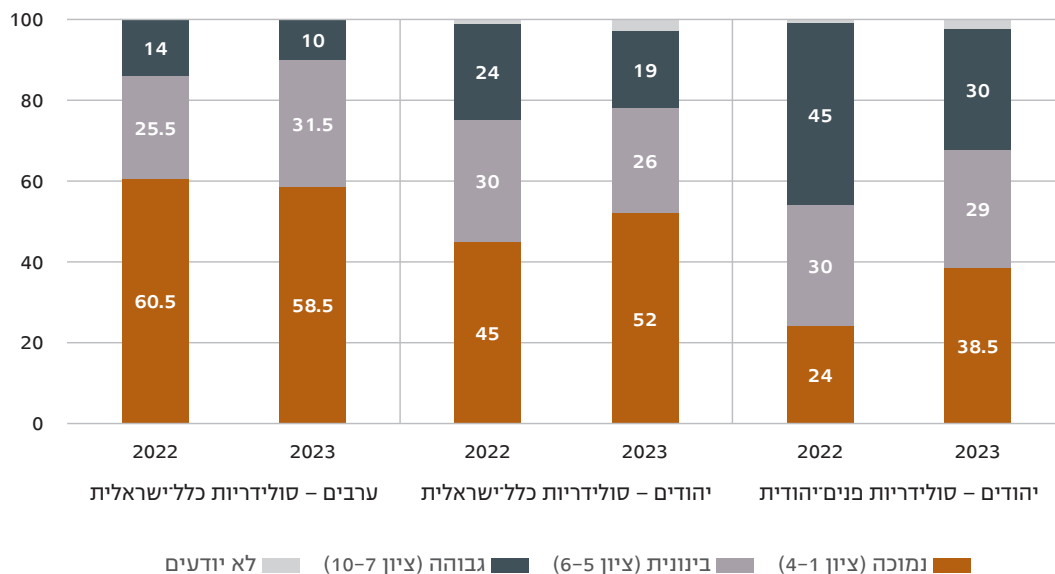
תרשים 4.1 / ציונים שנתיים לסולידריות בכלל החברה הישראלית ובחברה היהודית, לפי לאום, 2011-2023 (ציון ממוצע על סולם בין 1 ל-10, יהודים וערבים)

הערה: השאלה על הסולידריות הפנים-יהודית הוצגה רק למדגם היהודים.

חילקנו את סולם הציונים של הסולידריות הכללי-ישראלית ל-3 רמות: הערכה נמוכה (ציונים 1-4); הערכה בינונית (ציונים 5-6) והערכה גבוהה (ציונים 7-10). כפי שהתרשים הבא מלמד, התפיסה של רמת הסולידריות הכללי-ישראלית בקרב הערבים לא השתנתה משמעותית מהשנה שעברה. גם אצל היהודים אין שינוי דרמטי בהערכה זו, אך שלפני שנה היהודים שהעריכו אותה כנמוכה היו מיעוט, אם כי גדול, בעוד השנה יותר ממחצית מהמשיבים היהודים חושבים כך. שינוי ניכר יותר ניתן לזהות בנוגע לסולידריות הפנים-יהודית: בשנה שעברה היהודים נטו יותר להעריך אותה כגבוהה (45% נתנו לה ציון גבוה, לעומת 24% שנתנו לה ציון נמוך), ואילו השנה שיעור המעריכים אותה כנמוכה עולה על שיעור המעריכים אותה כגבוהה או כבינונית (38.5%, לעומת 30% או 29%).

תרשים 4.2 / ציונים לסולידריות בכלל החברה הישראלית ובחברה היהודית, לפי לאום, 2022 ו-2023 (% , יהודים וערבים)

מפילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים עולים הבדלים ניכרים בהערכת הסולידריות הכללי-ישראלית. השנה, בקרב מחנה השמאל נרשמה ירידה חדה, במרכז ירידה מתונה ובימין עלייה קלה, בעוד לפני שנה כמעט לא מצאנו הבדלים בנדון בין המחנות. כשמדובר בסולידריות הפנים-יהודית, מצאנו ירידה בציון הממוצע בכל המחנות, אם כי בשמאל היא הניכרת ביותר.

פילחנו את ציוני הסולידריות של מדגם היהודים גם לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים. השנה, בדומה לשנה שעברה, הציון הגבוה ביותר בשני סוגי הסולידריות התקבל בקבוצת הדתיים, ואילו הציון הנמוך ביותר – בקבוצת החילונים. בקבוצת החרדים בולטות העלויות בציון הממוצע לסולידריות הכללי-ישראלית ובציון הממוצע לסולידריות הפנים-יהודית. הערכת הסולידריות הכללי-ישראלית עלתה מעט גם אצל הדתיים, ולא השתנתה אצל המסורתיים הדתיים, אבל הציון הממוצע לסולידריות הפנים-יהודית בקבוצות האלה ירד. בקרב המסורתיים הלא-דתיים ניכרת ירידה מתונה בציון שניתן לסולידריות הכללי-ישראלית וירידה חדה יותר בציון לסולידריות הפנים-יהודית, ובקרב החילונים נרשמה ירידה חדה מאוד בשני הציונים.

מצאנו הבדלים ניכרים בפילוח קבוצת החילונים לפי מחנות פוליטיים: הציון הממוצע לסולידריות הכללי-ישראלית בקרב החילונים בשמאל – 3.3, במרכז – 3.7, בימין – 4.35; הציון הממוצע לסולידריות הפנים-יהודית בקרב החילונים בשמאל – 3.7, במרכז – 4.3, בימין – 5.1.

לוח 4.1 / הציונים לסולידריות בכלל החברה הישראלית ובחברה היהודית, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2022 ו-2023 (ממוצעים על סולם בין 1 ל-10, יהודים)

הערכת מידת סולידריות הפנים-יהודית		הערכת מידת הסולידריות הכלל-ישראלית		
2023	2022	2023	2022	
4.0	5.2	3.5	4.6	שמאל
4.6	5.6	4.0	4.9	מרכז
5.7	6.3	4.8	4.6	ימין
5.6	5.4	4.2	3.4	חרדים
6.4	6.8	5.3	4.9	דתיים
5.9	6.4	5.1	5.0	מסורתיים דתיים
5.3	6.3	4.6	4.9	מסורתיים לא-דתיים
4.4	5.5	3.8	4.7	חילונים

כפי שנאמר, במדגם הערבים לא נמצא שינוי ניכר בהערכת הסולידריות של החברה הכלל-ישראלית בהשוואה לשנה שעברה. בפילוח לפי עדה דתית רואים כי השנה, בדומה לשנה שעברה, רוב המוסלמים והנוצרים העריכו אותה כנמוכה. הבדל משמעותי לעומת שנת 2022 מצאנו רק בקבוצת הדרוזים – שעה שבמדידה הקודמת רק מיעוט (42.5%) מהדרוזים העריכו את הסולידריות הכלל-ישראלית כנמוכה, השנה רוב (71.5%) בעדה דתית זו חושבים כך. במקביל חלה ירידה ניכרת בשיעורי המעריכים אותה כבינונית או כגבוהה.

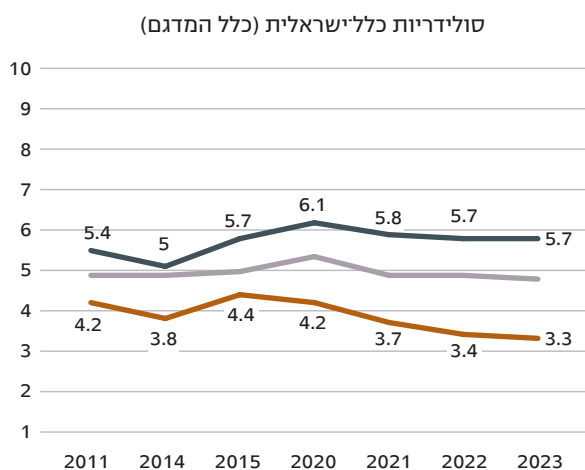
לוח 4.2 / מידת הסולידריות בכלל החברה הישראלית, לפי עדה דתית, 2022 ו-2023 (% ערבים)

ציון ממוצע	גבוהה (7-10)	בינונית (5-6)	נמוכה (1-4)	
3.6	12	25	63	2022
3.7	10	33	57	2023
3.9	15	20.5	64.5	2022
3.8	14.5	25	60.5	2023
4.3	26.5	31	42.5	2022
3.3	9.5	19	71.5	2023

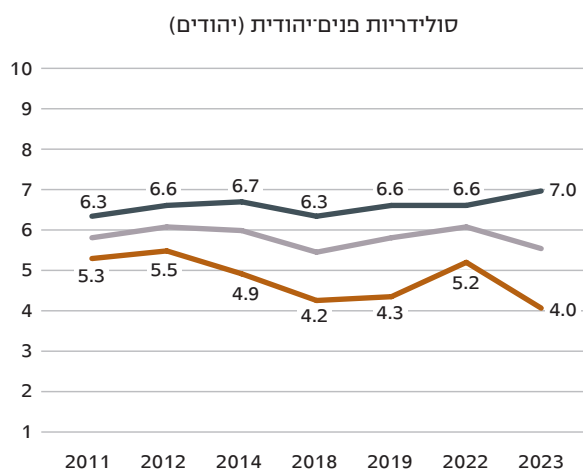
בדומה לשנים הקודמות, הערבים שהצביעו עבור מפלגות ציוניות מעריכים את הסולידריות בכלל החברה הישראלית כגבוהה יותר מאשר הערבים שהצביעו למפלגות ערביות (ממוצע 4.8 לעומת 3.5).

מהתרשימים הבאים ניתן לראות שלאורך כל המדידות ככל שהערכה בעניין מצב המדינה טובה יותר, כך גם הציון שניתן לסולידריות בחברה גבוה יותר. השנה, בהשוואה לשנה שעברה, לא השתנתה ההתפלגות של תפיסת הסולידריות הכלל-ישראלית בקרב כלל המדגם, לא בקבוצת המעריכים את המצב בישראל כטוב ולא בקרב המעריכים את המצב כרע. לעומת זאת, ניתוח של הערכת הסולידריות הפנים-יהודית מעלה פערים ניכרים בהשוואה לשנה שעברה. אצל היהודים הסבורים שהמצב בישראל כיום טוב נרשמה עלייה מובהקת בהערכת הסולידריות, והציון הממוצע השנה בקבוצה הזאת מגיע ל-7.7. ולהפך, בקרב המרוויינים שמעריכים את מצב המדינה כרע, הערכת הסולידריות הפנים-יהודית ירדה באופן חד מאוד, והציון הממוצע עומד השנה על 4 בלבד. הציון לסולידריות ירד גם בקבוצת המעריכים את המצב הכללי של ישראל "ככה-ככה". במילים אחרות, ניתן לזהות העמקה של הקיטוב בין החלק בציבור היהודי המעריכים בחיוב את המצב הכללי של המדינה לבין מי שחשים ההפך, בין היתר גם בעמדות שלהם לגבי מידת הסולידריות בין היהודים בישראל.

תרשים 4.3 / מידת הסולידריות בחברה היהודית ובכלל החברה הישראלית, לפי הערכת המצב הכללי במדינה, 2011-2023 (ממוצע על סולם בין 1 ל-10, כלל המדגם, יהודים)

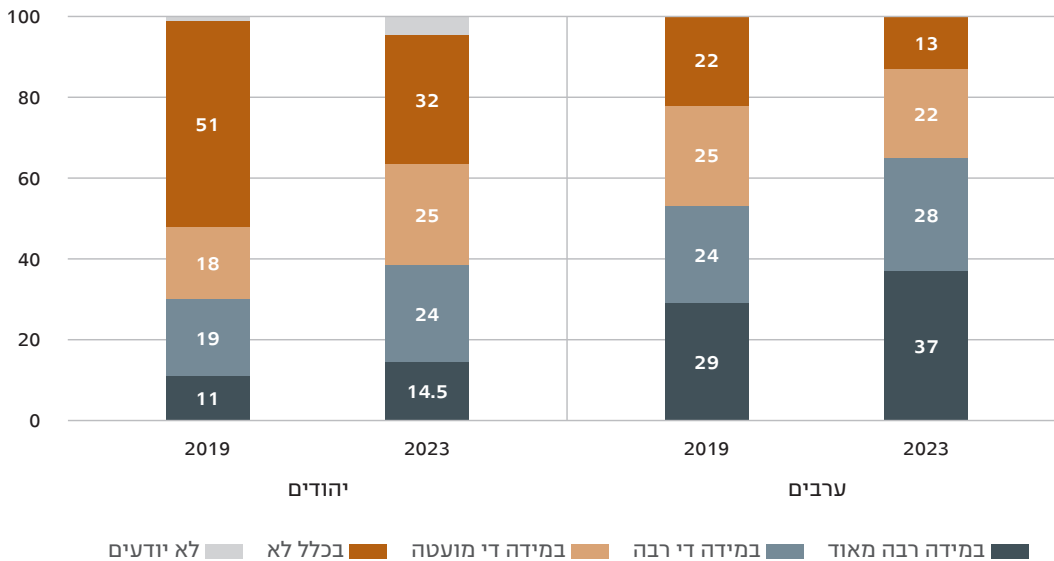
המצב של ישראל טוב
 המצב של ישראל ככה-ככה
 המצב של ישראל רע

המצב של ישראל טוב
 המצב של ישראל ככה-ככה
 המצב של ישראל רע

על רקע השיח הציבורי הלוהט בעת האחרונה בישראל סביב יחסי רוב ומיעוט, בדקנו מי בחברה מרגישים שהם משתייכים לקבוצת מיעוט ומי אינם מרגישים כך. מתברר כי מאז שאלנו את השאלה בשנת 2019, שיעור המרגישים שייכים לקבוצת מיעוט עלה בשני המדגמים (יהודים וערבים). בעוד בקרב הערבים במדידה הקודמת כמחצית מרגישו כך, כיום רוב של כשני שלישים מרגישים מיעוט. במדגם היהודים עדיין פחות ממחצית עונים שהם מרגישים מיעוט, אבל גם כאן נרשמה עלייה מפחות משליש ב־2019 לכמעט 40% השנה.

תרשים 4.4 / מרגישים מיעוט בחברה הישראלית, 2019 ו־2023 (% יהודים וערבים)

פילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים מראה עלייה בתחושת השוליות בכל שלושת המחנות, וכן שגם השנה תחושת המיעוט מאפיינת יותר את מחנה השמאל ופחות את המרכז והימין. כמעט שני שלישים מהשמאל מרגישים כיום מיעוט בחברה, בהשוואה לכ־40% מהמרכז וכשליש בלבד מהימין.

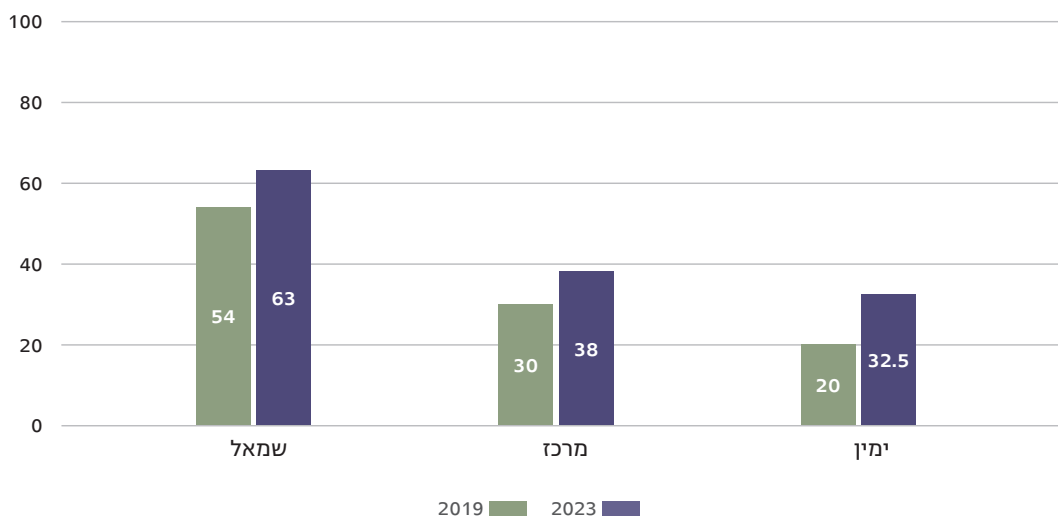
מי מרגישים מיעוט?

שאלה 24

נספח 1, עמ' 182

נספח 2, עמ' 210

תרשים 4.5 / מרגישים מיעוט בחברה הישראלית, לפי מחנות פוליטיים, 2019 ו-2023 (% יהודים)

גם בפילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים נרשמה עלייה בתחושת המיעוט בכל קבוצות המשנה. כמו במדידה ב-2019, גם השנה הקבוצות שבהן נמצא השיעור הגבוה ביותר של החשים מיעוט הן החרדים והחילונים (יותר ממחצית ויותר מ-40%, בהתאמה). בשאר קבוצות המשנה כשליש מרגישים כך. העלייה החדה ביותר לעומת 2019 נרשמה בקבוצות הדתיים והמסורתיים הדתיים, שם שיעור המרגישים מיעוט הוכפל השנה.

פילוח קבוצת החילונים לפי מחנות פוליטיים מעלה הבדלים ניכרים: כמעט שני שלישים (62.5%) מהחילונים בשמאל מרגישים שייכים לקבוצת מיעוט, לעומת 41% במרכז ופחות משליש בימין (30%), שיעור דומה לדתיים ולמסורתיים).

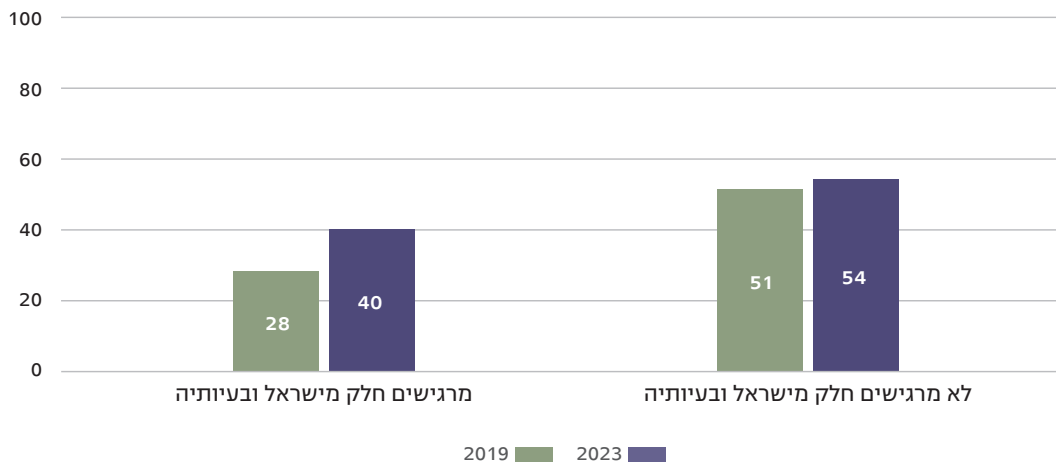
פילוח לפי מוצא עדתי (יהודים) מעלה כי אשכנזים ויוצאי ברית המועצות לשעבר מרגישים מיעוט יותר מהאחרים. העלייה החדה ביותר בתחושת המיעוט נרשמה בקבוצת יוצאי ברית המועצות לשעבר, שם שיעור זה הוכפל ב-2023 לעומת 2019.

לוח 4.3 / מרגישים מיעוט בחברה הישראלית, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מוצא עדתי, 2019 ו-2023 (% יהודים)

2023	2019		
53	46	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
33	16	דתיים	
30	16	מסורתיים דתיים	
28	26	מסורתיים לאדתיים	
43	35	חילונים	
44	37	אשכנזים	מוצא עדתי
30	23	מזרחים	
38	25	מוצא מעורב	
42	21	עולים מברית המועצות לשעבר	

בדקנו את הקשר בין תחושת המיעוט בחברה הישראלית לתחושת השייכות למדינת ישראל ובעיותיה. כצפוי, שיעור המרגישים מיעוט גבוה יותר בקרב המרואיינים שציינו שאינם מרגישים חלק מהמדינה. מעניין שהפער בתחושת המיעוט בין שתי הקבוצות הצטמצם השנה לעומת המדידה הקודמת, והגידול בשיעור תחושת המיעוט בקרב מי שמרגישים חלק מהמדינה ובעיותיה עולה על הגידול בקרב מי שאינם מרגישים כך (12% לעומת 3% בלבד).

תרשים 4.6 / מרגישים מיעוט בחברה הישראלית, לפי האם מרגישים או לא מרגישים חלק ממדינת ישראל ובעיותיה, 2019 ו-2023 (% כלל המדגם)

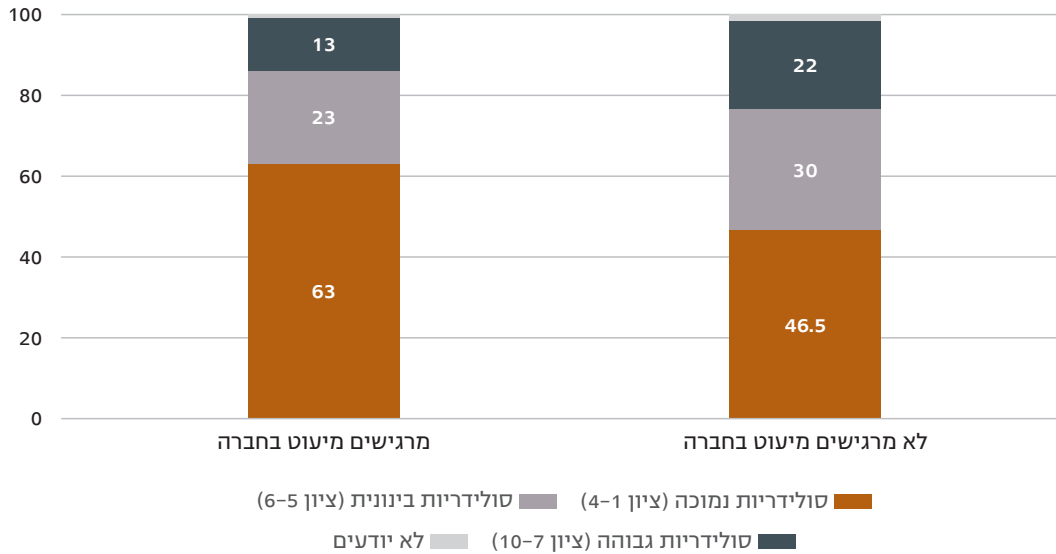
בפילוח מדגם הערבים לפי עדה דתית מצאנו כי השנה רוב של 60%-65% בכל אחת מהן דיווחו שהם מרגישים מיעוט. בהסתכלות לאחור ניכר כי העלייה הגדולה ביותר בתחושת השייכות למיעוט חלה בקרב המוסלמים. בפילוח לפי רמת ההשכלה נמצא ששיעור המרגישים מיעוט גבוה יותר בקרב בעלי ההשכלה הגבוהה יותר. מצאנו פערים ניכרים בתחושת המיעוט גם בפילוח לפי גיל: כמחצית מהערבים הצעירים (18-34) מרגישים מיעוט. שיעור זה לא השתנה בהרבה מאז המדידה הקודמת, בעוד בקרב הערבים המבוגרים יותר רוב מכריע מרגישים כך (70% בקבוצה של בני 35-54 ו-81% בקרב מבוגרים יותר), ואצלם השיעורים האלה עלו משמעותית בהשוואה ל-2019. פילוח לפי רמת ההכנסה מעלה כי שיעור המרגישים מיעוט גבוה ביותר בקרב בעלי ההכנסות הגבוהות יותר.

לוח 4.4 / מרגישים מיעוט בחברה הישראלית, לפי עדה דתית, רמת השכלה, גיל ורמת הכנסה, 2019 ו-2023 (% ערבים)

2023	2019	
65	47	מוסלמים
60	68	נוצרים
61	69	דרוזים
61	36.5	תיכונית מלאה ומטה
67	67	על-תיכונית/אקדמית חלקית
80	81	אקדמית
53	50	34-18
70	53	54-35
81	61.5	55 ומעלה
54	50	מתחת לממוצע
67	39.5	ממוצעת
86	69	מעל הממוצע

בדקנו אם יש הבדל בתפיסת מידת הסולידריות בכלל החברה הישראלית בין המרוויינים שמרגישים מיעוט לבין מי שאינם מרגישים כך. מצאנו שבקרב המרגישים מיעוט הרוב (63%) מעריכים את הסולידריות בכלל החברה כנמוכה, ואילו בקרב מי שאינם מרגישים מיעוט פחות ממחצית (46.5%) מעריכים כך את רמת הסולידריות.

תרשים 4.7 / מידת הסולידריות בכלל החברה הישראלית, לפי תחושת השייכות לקבוצת מיעוט (כלל המדגם, %)

מדי שנה אנחנו בודקים איזה מתח בחברה הישראלית נתפס על ידי הציבור כחזק ביותר. אחרי תקופת עלייה רצופה בין 2012 ל-2020 בשיעור הסבורים כי המתח החזק ביותר הוא בין ימין לשמאל, בשנים 2021-2022 חלה ירידה בשיעור זה, ככל הנראה בגלל אירועי מאי 2021 ועליית המתח בין יהודים לערבים, שאכן נתפס בשנתיים אלו כחזק ביותר על ידי שיעור המרוויינים הגדול ביותר. השנה שוב חזר המתח בין ימין לשמאל לראש סולם המתחים בחברה, עם עלייה ניכרת – מרבע שציינו כי הוא החזק ביותר בשנה שעברה עד כמעט 40% השנה. במקביל, חלה עלייה חדה יחסית בשיעור מי שהצביעו על המתח בין חילונים לדתיים כחזק ביותר – משיעור זניח (6%) עד כמעט חמישית המדגם (18%). המתח בין יהודים לערבים הגיע השנה למקום השני אחרי המתח בין ימין לשמאל, אבל שיעור התופסים אותו כחזק ביותר נחתך בחצי – מרוב (61%) לכשליש.

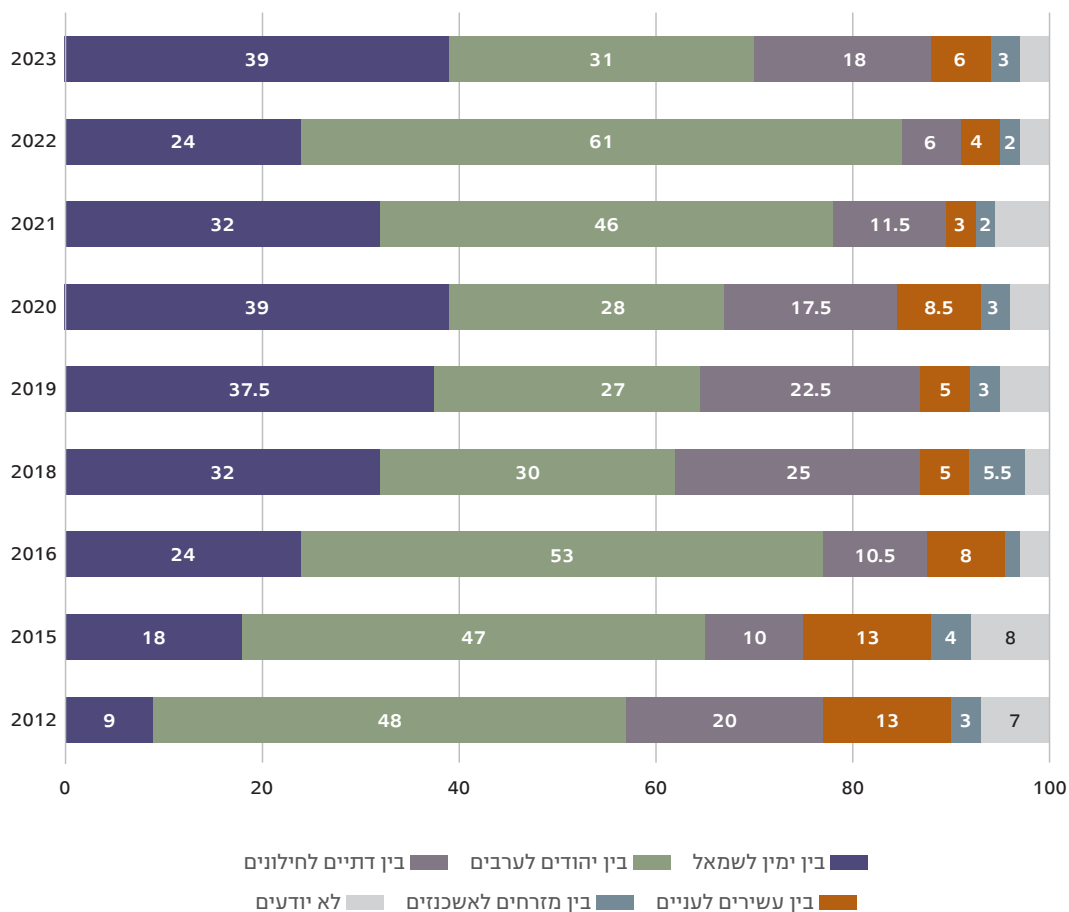
המתחים העיקריים בחברה בישראל

שאלה 18

נספח 1, עמ' 181

נספח 2, עמ' 207

תרשים 4.8 / המתח החזק ביותר היום בחברה הישראלית, 2012-2023 (% כלל המדגם)

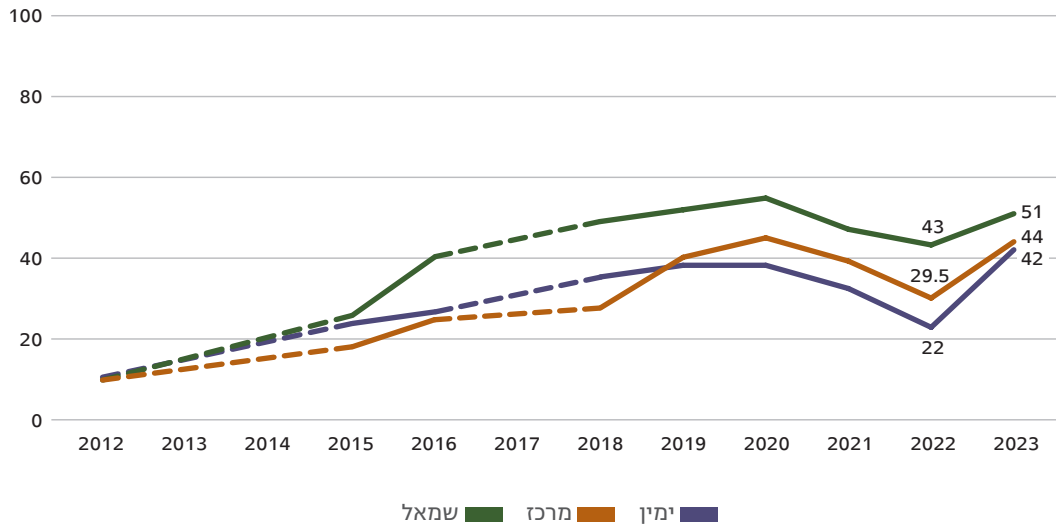
בדקונו את תפיסת המתחים בחברה גם במדגמי היהודים והערבים בנפרד. בשנת 2022 המתח בין יהודים לערבים נתפס כחזק ביותר הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים, ובשיעורים דומים למדי. השנה שיעור המצביעים עליו כמתח החזק ביותר ירד בשני המדגמים: אצל הערבים נרשמה ירידה מתונה, ואילו אצל היהודים נרשמה ירידה חדה. שיעור המציינים את המתח בין ימין לשמאל כחזק ביותר עלה באופן ניכר מאוד בקרב היהודים, בעוד במדגם הערבים הוא נשאר ללא שינוי. בדומה לשנה שעברה במקום השלישי אצל היהודים נמצא גם השנה המתח בין דתיים לחילוניים, ושיעור המציינים אותו כחזק ביותר עלה השנה. במקום השלישי במדגם הערבים בשנתיים האחרונות נמצא המתח בין עשירים לעניים, ושיעור הערבים המצביעים עליו השנה כחזק ביותר עלה.

לוח 4.5 / המתח החזק ביותר היום בחברה הישראלית, 2022 ו-2023 (% יהודים וערבים)

ערבים		יהודים		
2023	2022	2023	2022	
בין יהודים לערבים (53)	בין יהודים לערבים (65)	בין ימין לשמאל (43)	בין יהודים לערבים (60)	1
בין ימין לשמאל (14)	בין ימין לשמאל (15)	בין יהודים לערבים (26)	בין ימין לשמאל (26)	2
בין עשירים לעניים (14)	בין עשירים לעניים (6)	בין דתיים לחילונים (19)	בין דתיים לחילונים (6)	3

פילוח תפיסת המתחים בחברה לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מעלה כי ממדידת 2015 ועד היום תפיסת המתח בין המחנות הפוליטיים כחזק ביותר מאפיינת יותר את השמאל וכחות את המרכז והימין. עם זאת, מתח זה הגיע למקום הראשון בשלושת המחנות.

תרשים 4.9 / המתח החזק ביותר היום בחברה הישראלית - בין ימין לשמאל, לפי מחנות פוליטיים, 2012-2023 (% יהודים)

בהשוואה לשנה שעברה בשמאל המתח בין המחנות נשאר במקום הראשון, ומחצית במחנה זה ציינו אותו השנה כחזק ביותר (לעומת כ־40% שנה שעברה); המתח בין דתיים לחילונים עלה למקום השני ברשימת המתחים החזקים ביותר, והמתח בין יהודים לערבים ירד למקום השלישי. גם במרכז המתח בין ימין לשמאל נמצא השנה במקום הראשון והמתח בין דתיים לחילונים במקום השני; המתח בין יהודים לערבים, שבשנה שעברה רוב במרכז ציינו אותו כחזק ביותר, ירד למקום השלישי. גם בימין המתח בין ימין לשמאל עלה למקום הראשון, שעה שהמתח בין יהודים לערבים ירד למקום השני והמתח בין דתיים לחילונים נשאר במקום השלישי.

לוח 4.6 / המתח החזק ביותר היום בחברה הישראלית, לפי מחנות פוליטיים, 2022 ו־2023 (% ,יהודים)

	שמאל		מרכז		ימין	
	2023	2022	2023	2022	2023	2022
1	בין ימין לשמאל (43)	בין ימין לשמאל (51)	בין יהודים לערבים (53)	בין ימין לשמאל (44)	בין יהודים לערבים (69)	בין ימין לשמאל (42)
2	בין יהודים לערבים (30)	בין דתיים לחילונים (24)	בין ימין לשמאל (29.5)	בין דתיים לחילונים (24)	בין ימין לשמאל (22)	בין יהודים לערבים (32)
3	בין דתיים לחילונים (13)	בין יהודים לערבים (13)	בין דתיים לחילונים (7)	בין יהודים לערבים (21)	בין דתיים לחילונים (4)	בין דתיים לחילונים (17)

בדקנו את תפיסת המתחים בחברה הישראלית לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים). בכל קבוצות המשנה מצאנו עלייה ניכרת בשיעור המצביעים על המתח בין ימין לשמאל כחזק ביותר. בשנה שעברה רק בקרב החרדים יותר מעשירית הצביעו על המתח בין דתיים לחילונים כחזק ביותר, אבל השנה שיעור המצביעים עליו כחזק ביותר קרוב לחמישית בכל הקבוצות (חרדים – 19.5%; דתיים – 18%; מסורתיים דתיים – 16%; מסורתיים לא־דתיים – 15%; חילונים – 22%).

פילוח תשובות היהודים לפי קבוצות גיל מעלה כי המתח בין ימין לשמאל נבחר כחזק ביותר בכולן, אבל שיעור הרואים זאת כגבוה מעט יותר בקרב המבוגרים בגילי 55 ומעלה. לעומת זאת, הצעירים נוטים יותר משתי קבוצות הגיל האחרות להצביע על המתח בין יהודים לערבים כחזק ביותר.

תרשים 4.10 / המתח החזק ביותר היום בחברה הישראלית, לפי גיל (% יהודים)

כאמור, כמחצית מהערבים מצביעים על המתח בין יהודים לערבים כחזק ביותר בחברה הישראלית. השנה השיעור הזה מעט גבוה יותר בקרב הדרוזים ומעט נמוך יותר בקרב הנוצרים (דרוזים – 58%; מוסלמים – 53%; נוצרים – 47%).

הדרגה העליונה של נכונות לקרבה בין קבוצות חברתיות היא נישואים עם קבוצת האחרים. בקרב הערבים מצאנו תמיד נכונות נמוכה לנישואים עם יהודים, ובקרב היהודים כמעט חוסר נכונות מוחלט לנישואים עם ערבים. במדד השנה בדקנו את עמדות הציבור היהודי באשר לארגונים הפועלים כדי להפריד בין נשים יהודיות הנשואות לגברים ערבים או בין גברים יהודים הנשואים לנשים ערביות. כפי שהתרשים הבא מראה, הציבור היהודי חצוי בעמדתו כלפי ארגונים אלו. בהשוואה למדידה הקודמת בנושא בשנת 2015, נרשמה עלייה קלה בתמיכה בארגונים הפועלים כדי להפריד בין זוגות מעורבים וירידה מסוימת בהתנגדות להם.

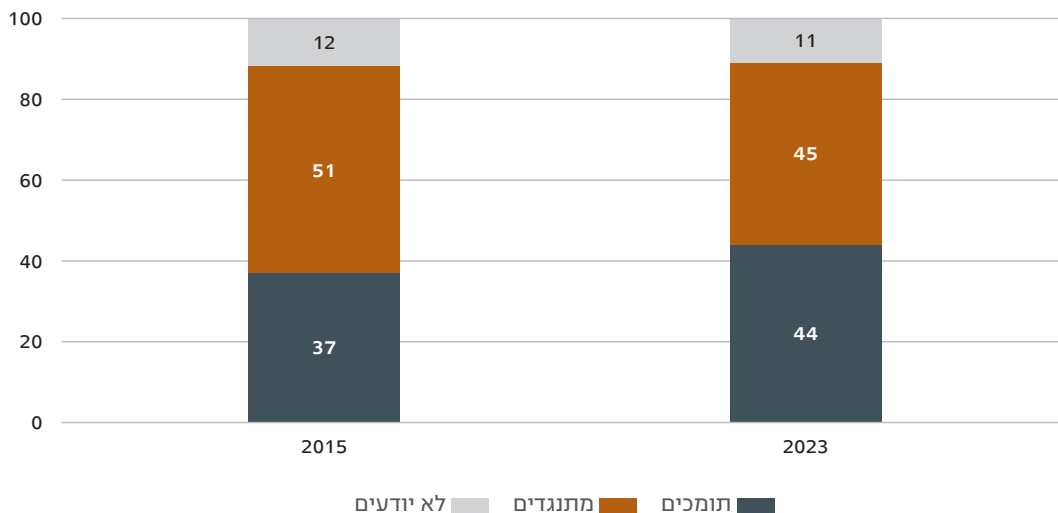
נישואים מעורבים בין ערבים ליהודים

שאלות 25א, 125

נספח 1, עמ' 183

נספח 2, עמ' 210

תרשים 4.11 / האם אתה תומך בארגונים יהודיים הפועלים כדי להפריד בין נשים יהודיות לגברים ערבים או בין גברים יהודים לנשים ערביות החיים יחד או מתנגד להם?, 2015 ו-2023 (% יהודים)

הערה: בשנת 2015 נוסח השאלה היה שונה מעט: "האם אתה תומך או מתנגד לארגונים כמו להב"ה הפועלים נגד זוגות מעורבים של נשים יהודיות וגברים ערבים?".

כצפוי, בפילוח לפי מחנות פוליטיים מצאנו פערים משמעותיים מאוד בשאלה זו: רוב אנשי הימין תומכים בארגונים יהודיים הפועלים כדי להפריד בין זוגות מעורבים, לעומת מיעוט במרכז ומיעוט זניח בשמאל. יתר על כן, בהשוואה למדידה ב־2015 נרשמה עלייה בשיעור התומכים בארגונים אלו בימין, לעומת ירידה במרכז ובשמאל.

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מראה כי בכל קבוצת המשנה מלבד החילונים יש רוב לתומכים בארגונים הפועלים נגד זוגות מעורבים. הרוב הזה גדול במיוחד אצל הדתיים (80%) והחרדים (76%), וקטן יותר אצל המסורתיים הדתיים (57%) והמסורתיים הלא-דתיים (51%). בקבוצת החילונים רק מיעוט קטן (17%) תומכים בארגונים הפועלים להפרדה בין זוגות מעורבים; ויותר מכך, שיעור התומכים בהם בקבוצה זו ירד בהשוואה למדידה הקודמת. לעומת זאת, בקבוצת המסורתיים (הדתיים והלא-דתיים כאחד) נרשמה עלייה ניכרת מאוד בתמיכה בארגונים אלה – ממיעוט לרוב.

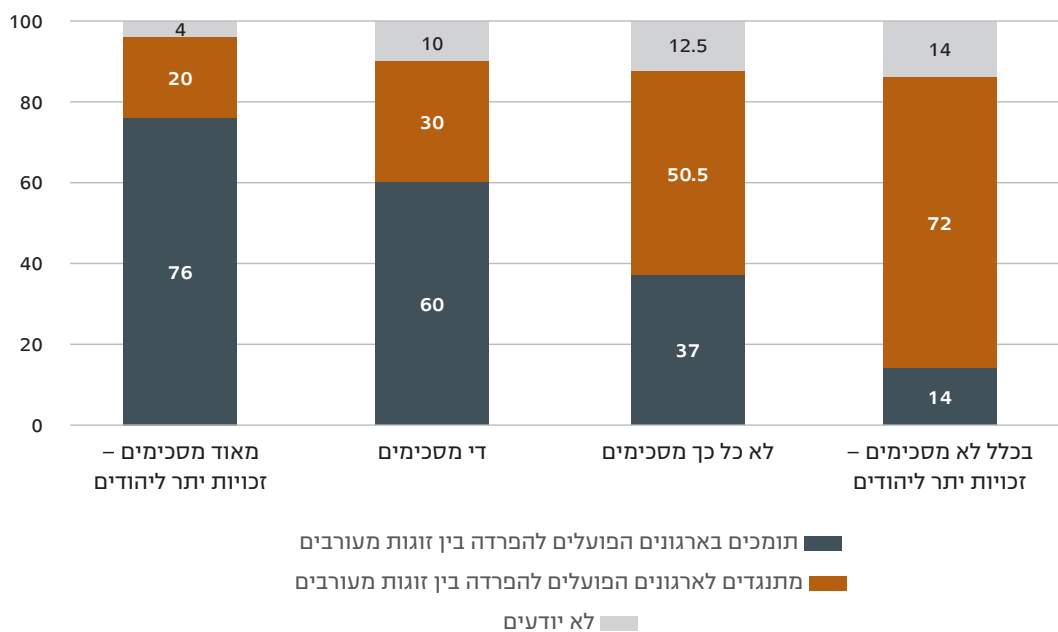
לוח 4.7 / תומכים בארגונים יהודיים הפועלים כדי להפריד בין זוגות מעורבים, לפי מחנות פוליטיים ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2015 ו-2023 (% יהודים)

2023	2015		
7	12	שמאל	מחנות פוליטיים
20	27	מרכז	
63	53	ימין	
76	88	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
80	71	דתיים	
57	45	מסורתיים דתיים	
51	37	מסורתיים לאדתיים	
17	25	חילונים	

בדקנו אילו קבוצות משנה נוספות במדגם היהודים תומכות יותר בארגונים הפועלים להפרדה בין זוגות מעורבים. מצאנו שגברים תומכים בהם יותר מנשים (50% לעומת ל-38%), וצעירים תומכים בהם יותר ממבוגרים יותר (18-34% - 52%; 35-54% - 44%; 55 ומעלה - 36%). מזרחים תומכים בארגונים כאלה יותר מבני עדות אחרות (מזרחים - 56%; אשכנזים - 42%; מוצא מעורב - 35%; יוצאי ברית המועצות לשעבר - 24%), וככל שההכנסה גבוהה יותר, כך התמיכה בארגונים המקדמים הפרדה נמוכה יותר (יהודים בעלי הכנסה מתחת לממוצע - 54%; הכנסה ממוצעת - 46%; הכנסה מעל הממוצע - 35%).

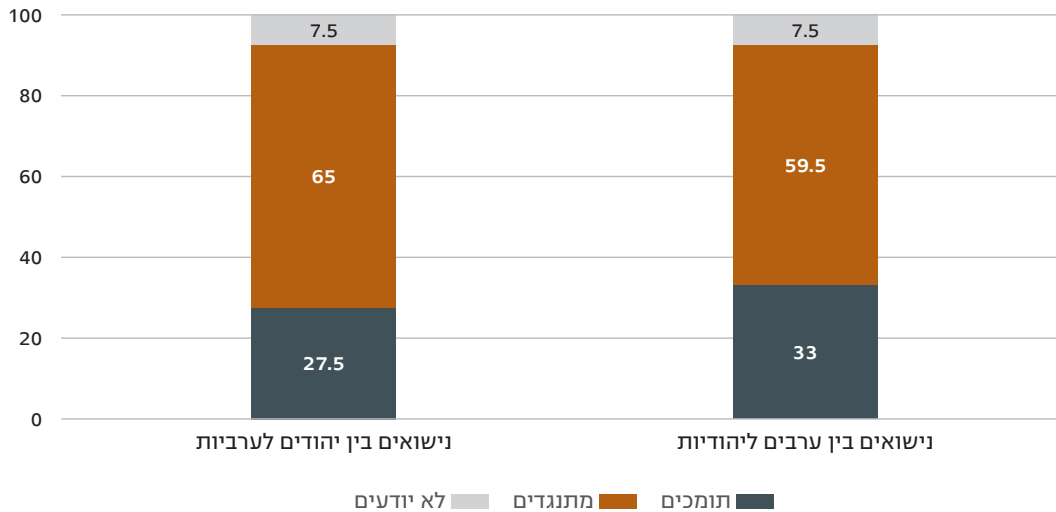
מצאנו קשר חיובי חזק בין תמיכה או התנגדות לארגונים הפועלים להפרדה בין זוגות יהודים-ערבים לבין הסכמה או אי-הסכמה עם הטענה שלאזרחים היהודים צריכות להיות יותר זכויות בישראל מאשר לאזרחים לא-יהודים: ככל שתומכים יותר במתן זכויות יתר ליהודים במדינה, כך תומכים יותר גם בפעילות הארגונים להפרדה בין זוגות מעורבים.

תרשים 4.12 / העמדה כלפי ארגונים יהודיים הפועלים כדי להפריד בין זוגות מעורבים, לפי העמדה כלפי הטענה שבישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים (% , יהודים)

שאלנו את המרואיינים הערבים שתי שאלות בנושא: (1) האם הם תומכים בנישואים בין גברים ערבים ונשים יהודיות או מתנגדים להם? ו-(2) האם הם תומכים בנישואים בין נשים ערביות לגברים יהודים או מתנגדים להם? רוב מקרב הערבים מתנגדים לנישואים מעורבים משני הסוגים. עם זאת, שיעור הערבים המתנגדים לנישואים בין גברים יהודים לנשים ערביות גבוה מעט משיעור המתנגדים לנישואים בין ערבים ליהודיות.

תרשים 4.13 / העמדה לגבי נישואים מעורבים בין יהודים לערבים (% ערבים)

פילחנו את התשובות במדגם הערבים לפי כמה מאפיינים דמוגרפיים. מצאנו שכמעט בכל קבוצת המשנה יש רוב למתנגדים לנישואים מעורבים. הקבוצות שבהן נרשם שיעור נמוך יותר של מתנגדים לתופעה הן ערבים מבוגרים בני 55 ומעלה, ערבים המתגוררים בערים מעורבות וערבים שבבחירות האחרונות הצביעו למפלגות ציוניות. נשים ערביות מתנגדות יותר לנישואים מעורבים מגברים ערבים.

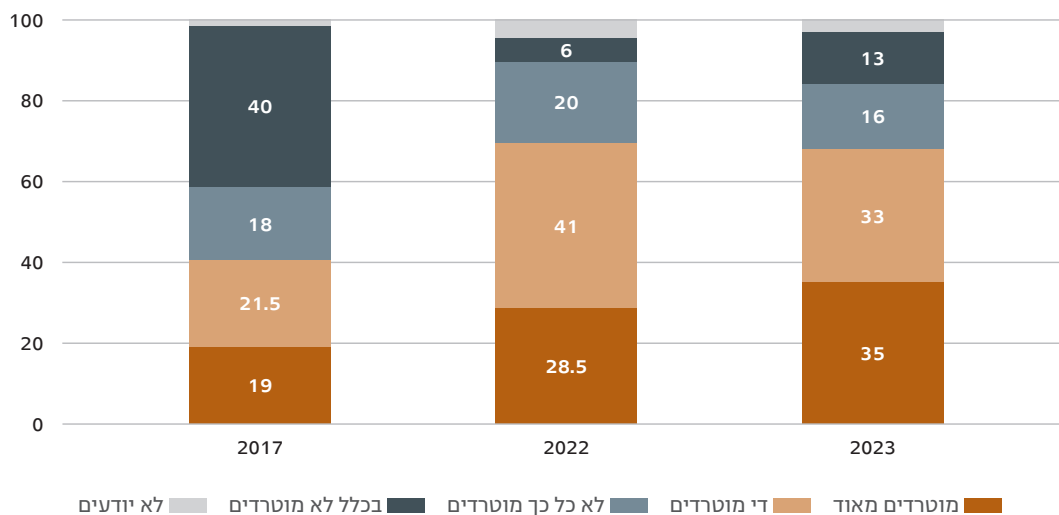
לוח 4.8 / מתנגדים לנישואים מעורבים, לפי מין, גיל, עדה דתית, אזור מגורים והצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% ערבים)

	נישואים בין יהודים לערביות	נישואים בין ערבים ליהודיות	
מין	61	58	גברים
	68	61	נשים
גיל	68	64	34-18
	69	64	54-35
	51	44	55 ומעלה
עדה דתית	68	61	מוסלמים
	50	54	נוצרים
	58	58	דרוזים

נישואים בין יהודים לערביות	נישואים בין ערבים ליהודיות		
68	64	גליל	
62	58	משולש	אזור מגורים
68	56.5	נגב	
51	47	ערים מעורבות	
71.5	67	מפלגות ערביות	הצבעה בבחירות לכנסת 2022
52	41	מפלגות ציוניות	

אחד המקורות למתח בין קבוצות בחברה ואחד המחסומים העיקריים להתקרבות ביניהן הוא הרצון לשמור על אורח החיים האישי המועדף והחשש מפגיעה באורח חיים זה בעקבות התחזקות של קבוצות אחרות. את השאלה "באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית?" שאלנו בפעם הראשונה בשנת 2017 וחזרנו עליה בשנה שעברה והשנה. כפי שהתרשים הבא מראה, שיעור המוטרדים מכך שלא יוכלו לשמור על אורח חייהם בגלל התחזקות של קבוצות אחרות בחברה עלה בכלל המדגם בצורה חדה מאוד בין 2017 ל-2022: ממיעוט של כ-40% לרוב של כ-70%.

תרשים 4.14 / באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית?, 2017-2023 (% כלל המדגם)

החשש מפגיעה באפשרות לקיים את אורח החיים הרצוי בעתיד

שאלה 54

נספח 1, עמ' 190

נספח 2, עמ' 218

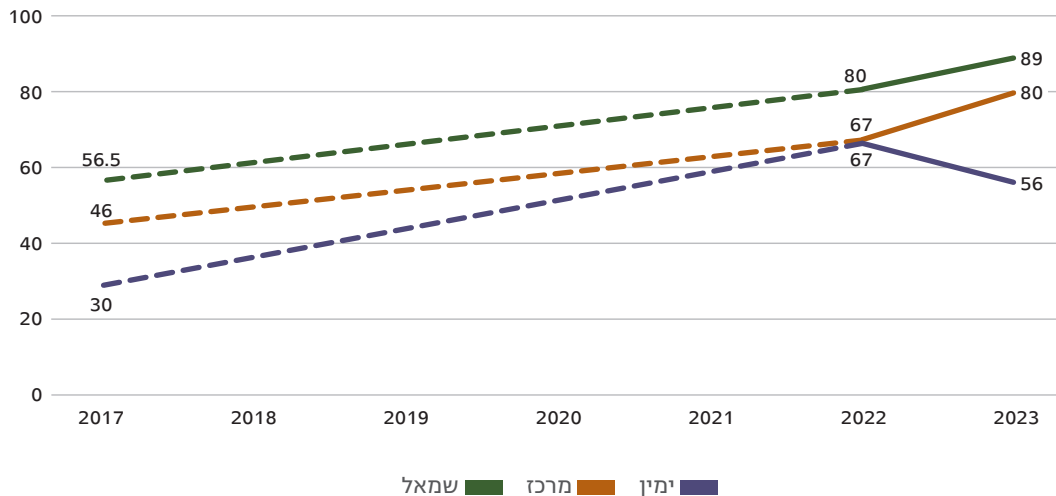
כפי שניתן ללמוד מהלוח הבא, בשנת 2017 לא מצאנו הבדל משמעותי בין יהודים לערבים בשיעור המוטרדים מאי-היכולת לשמור על אורח חיים בעתיד. ב־2022 שיעור המוטרדים עלה באופן ניכר בשני המדגמים אך באופן חד יותר אצל הערבים. לעומת זאת, השנה כמעט שלא נרשם שינוי – לא בקרב הערבים ולא בקרב היהודים.

לוח 4.9 / מוטרדים שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי, 2017-2023 (% ,יהודים וערבים)

	2023	2022	2017	
יהודים	66	68	40	
ערבים	80	79	44	

ממצאים מעניינים מתקבלים מפילוח של מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים. בין 2017 ל־2022 שיעור המוטרדים מהפגיעה באפשרות לשמור על אורח החיים הרצוי להם עלה משמעותית בשלושת המחנות, ובקרב אנשי הימין יותר מאשר בשני המחנות האחרים (משליש לשני שלישים). ואולם השנה מצאנו כי שיעור המוטרדים המשיך לעלות במרכז ובשמאל, בעוד בימין נרשמה ירידה ניכרת בשיעור זה, אם כי גם בימין עדיין יותר ממחצית מוטרדים מכך.

תרשים 4.15 / מוטרדים שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי, לפי מחנות פוליטיים, 2017-2023 (% ,יהודים)

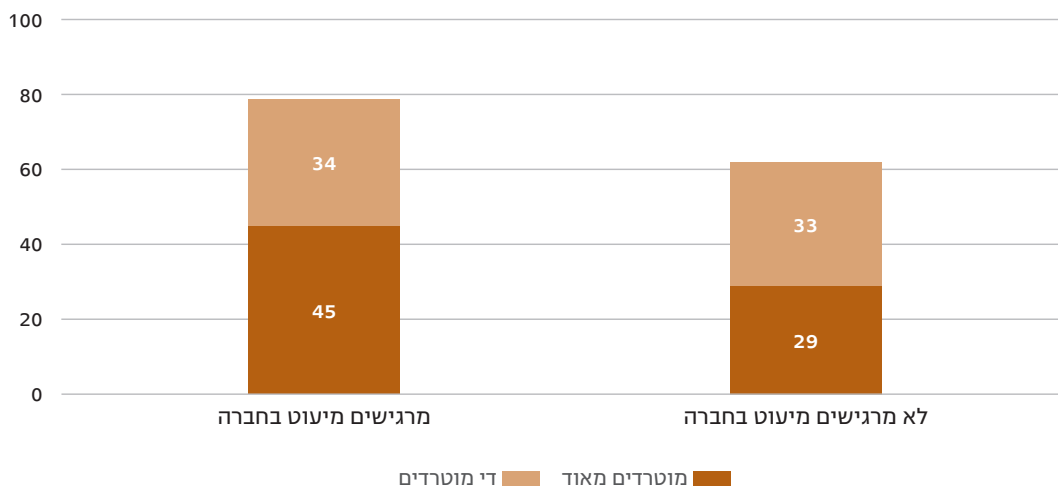
תמונה דומה התקבלה בפילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילוניים. ב־2022 בכל אחת מהקבוצות נרשמה עלייה חדה בשיעור המוטרדים מחוסר היכולת לשמור על אורח החיים הרצוי בהשוואה ל־2017. השנה הקבוצה היחידה שאצלה הדאגה בנושא המשיכה להתגבר (ובאופן ניכר מאוד) היא קבוצת החילוניים. בשאר הקבוצות שיעור המוטרדים ירד ועומד על כמחצית.

לוח 4.10 / מוטרדים שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2017-2023 (%) (יהודים)

2023	2022	2017	
55	67	34	חרדים
51	58	22	דתיים
52	69	18	מסורתיים דתיים
55	68	31.5	מסורתיים לא-דתיים
84	71	55	חילונים

בדקנו את הקשר בין החשש לאבד את היכולת לשמור על אורח החיים הרצוי לבין תחושת השייכות לקבוצת מיעוט בחברה. התרשים הבא מראה כי הן בקרב מי שדיווחו על תחושת שייכות למיעוט הן בקרב מי שלא דיווחו על תחושה כזאת, הרוב מוטרדים מפגיעה באפשרות לשמור על אורח חייהם, אם כי רוב זה גדול יותר בקבוצת המרגישים מיעוט (79%) מאשר בקבוצת הלא מרגישים מיעוט (62%).

תרשים 4.16 / מוטרדים שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי, לפי שיוך עצמי לקבוצת מיעוט (% כלל המדגם)

בדקנו את הקשר בין החשש מפגיעה ביכולת לשמור על אורח החיים הרצוי לבין עוד משתנים דמוגרפיים. במדגם היהודים הנשים מוטרדות יותר מהגברים בנושא זה (71% ו-62%, בהתאמה); מזרחים מוטרדים פחות מבני שאר העדות (יוצאי ברית המועצות לשעבר - 75%; מוצא מעורב - 72.5%; אשכנזים - 70%; מזרחים - 58%); ובעלי הכנסה גבוהה מוטרדים יותר מבעלי הכנסה נמוכה (הכנסה מעל הממוצע - 76%; הכנסה ממוצעת - 62.5%; הכנסה מתחת לממוצע - 58%).

במדגם הערבים, בניגוד למדגם היהודים, הגברים מוטרדים יותר מהנשים מפגיעה באורח החיים הרצוי; 84% ו-76% (בהתאמה); הערבים הצעירים מוטרדים יותר מהמבוגרים (18-34 – 85.5% – 54-35 – 76%); 55 ומעלה – 75.5%); והמוסלמים והדרוזים מוטרדים יותר מהנוצרים (מוסלמים – 82%; דרוזים – 82.5%); נוצרים – 66%).

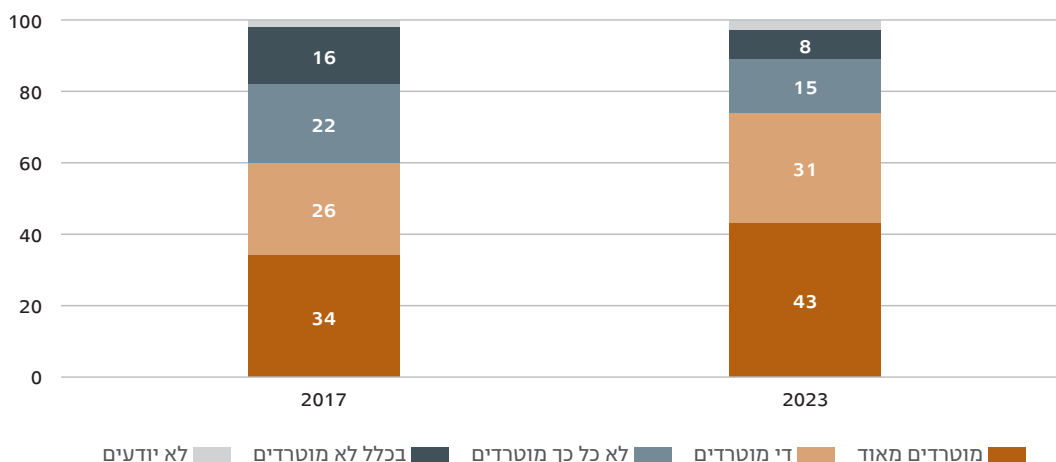
בדקנו אם יש קשר בין החשש מפגיעה באורח החיים הרצוי לבין הרצון להגר או להישאר בארץ. רוב מכריע (81%) בקרב המעדיפים להגר מוטרדים מפגיעה אפשרית באורח החיים שלהם בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה, לעומת רוב קטן יותר (64%) שמוטרדים מכך בקרב המשיבים המעדיפים להישאר לחיות בארץ. ממצא מעניין הוא שבין 2017 ל-2022 נרשמה עלייה חדה מאוד (כמעט הכפלה) בשיעור המוטרדים מפגיעה באורח החיים בקרב המרוויינים שמעדיפים להישאר בארץ. השנה בהשוואה לסקר 2022 נשמרה יציבות, אבל עדיין מדובר בעלייה גדולה בהשוואה ל-2017.

לוח 4.11 / מוטרדים שלא יוכלו לשמור על אורח החיים הרצוי, לפי הרצון להגר או להישאר בארץ, 2017-2023 (% כלל המדגם)

2023	2022	2017	
81	81	61.5	מעדיפים להגר
64	67	36	מעדיפים להישאר לחיות בארץ

תחושת הביטחון בעתיד הכלכלי חשובה לא פחות מתחושת הביטחון באפשרות לקיים את אורח החיים הרצוי. השאלה הראשונה ששאלנו בנושא נוגעת ליכולת לתמוך כלכלית בילדים בעתיד. התרשים הבא מעלה כי השנה כשלושה רבעים מהמרוויינים מוטרדים מכך שלא יוכלו לתמוך כלכלית בילדיהם בעתיד. השיעור הזה עלה מאוד בהשוואה למדידה הקודמת בשנת 2017, אז מצאנו 60% של מוטרדים ממצב כזה.

תרשים 4.17 / באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לתמוך כלכלית בילדיך בעתיד?, 2017 ו-2023 (% כלל המדגם)

תמיכה כלכלית בילדים בעתיד

שאלה 55

נספח 1, עמ' 190

נספח 2, עמ' 218

עלייה משמעותית בשיעור המוטרדים שלא יוכלו לתמוך בילדיהם בעתיד נרשמה בשני המדגמים (יהודים וערבים), אבל במדגם הערבים שיעור המוטרדים גבוה יותר: השנה 84% מהערבים מוטרדים ממצב זה בהשוואה ל־72% בקרב היהודים.

לוח 4.12 / מוטרדים שלא יוכלו לתמוך כלכלית בילדיהם בעתיד, 2017 ו־2023 (% יהודים וערבים)

	2023	2017	
יהודים	72	58	
ערבים	84	69	

בפילוח מדגם היהודים לפי משתנים סוציו־דמוגרפיים מצאנו הבדלים גדולים ומובהקים לפי גיל: המרואיינים המבוגרים יותר (בני 55 ומעלה), שילדיהם ככל הנראה כבר בוגרים, מודאגים פחות ממצב כזה. העלייה החדה ביותר בשיעור המוטרדים לעומת שנת 2017 נרשמה בקבוצת הגיל 35–54, שלהם יש כנראה ילדים שעדיין אינם מסודרים כלכלית. נשים מוטרדות יותר מגברים מחוסר יכולת לתמוך בילדים בעתיד, אם כי השיעור עלה משמעותית אצל גברים ונשים כאחד.

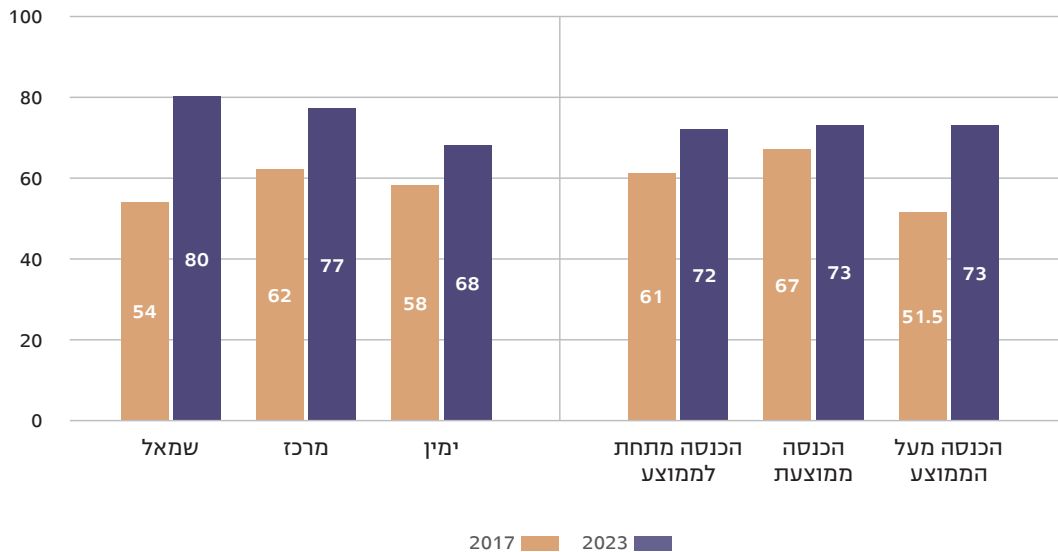
בפילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים־חילוניים מצאנו השנה שיעור גבוה (קרוב ל־80%) של מוטרדים מאי־הוודאות בעניין תמיכה כלכלית בילדים בעתיד בקרב החילוניים והמסורתיים הלא־דתיים. בשאר קבוצות המשנה כ־60% הביעו דאגה בנושא. מעניין שבשנת 2017 שיעור המוטרדים היה דומה בכל הקבוצות (כ־60%) מלבד החרדים, שאצלם השיעור היה נמוך הרבה יותר (פחות ממחצית). השנה נרשמה עלייה ניכרת בקבוצות החרדים, המסורתיים הלא־דתיים והחילוניים. אצל הדתיים והמסורתיים הדתיים לא נרשם שינוי.

לוח 4.13 / מוטרדים שלא יוכלו לתמוך כלכלית בילדיהם בעתיד, לפי גיל, לפי מין ולפי מיקום על הרצף חרדים־חילוניים, 2017 ו־2023 (% יהודים)

	2023	2017	
גיל	74	61	34–18
	81	62	54–35
	59	52	55 ומעלה
מין	65	54	גברים
	78	63	נשים
מיקום על הרצף חרדים־חילוניים	60	44	חרדים
	61	65	דתיים
	63	60	מסורתיים דתיים
	77	62	מסורתיים לא־דתיים
	78	59	חילוניים

פילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים מלמד כי ב־2023 רמת הדאגה עלתה בכל המחנות, אבל העלייה בשמאל היא הניכרת ביותר (מקורב למחצית עד רוב מכריע של 80%), כך שהשנה מחנה זה עבר למקום הראשון בשיעור המוטרדים ממצב כזה. פילוח לפי רמת ההכנסה מעלה תמונה מעט שונה: שעה שבמדידה הקודמת יהודים בעלי הכנסה מעל הממוצע היו מוטרדים פחות מחוסר יכולת לתמוך כלכלית בילדיהם מאשר בעלי הכנסה הנמוכה יותר, השנה נרשם שיעור זהה של מוטרדים בכל קבוצות ההכנסה ללא קשר לרמתה.

תרשים 4.18 / מוטרדים שלא יוכלו לתמוך כלכלית בילדיהם בעתיד, לפי מחנות פוליטיים ולפי רמת הכנסה, 2017 ו־2023 (% יהודים)

כאמור, רוב מכריע (84%) מהערבים מוטרדים שלא יוכלו לתמוך כלכלית בילדיהם בעתיד. השיעור הזה גבוה במיוחד בקרב הערבים הצעירים בני 18–34, ובקבוצה זו גם נרשמה עלייה דרמטית לעומת המדידה הקודמת ב־2017. השיעור עלה באופן חד מאוד גם אצל המבוגרים בני 55 ומעלה. עם זאת, בקבוצת גילי 35–54 שיעור המוטרדים נמוך יותר ולא השתנה משמעותית בהשוואה ל־2017. בניגוד למה שראינו אצל היהודים, הנשים הערביות נוטות פחות לדווח על חשש בנושא, בעוד אצל הגברים הערבים נרשמה עלייה חדה מאוד. מעניין שגם בקרב הערבים, בדומה למה שמצאנו אצל היהודים, לא נמצא השנה קשר משמעותי בין רמת הדאגה מהיכולת לתמוך בילדים בעתיד לבין רמת ההכנסה – אם ב־2017 ניתן היה לזהות קשר חיובי חזק בין שני המשתנים, השנה שיעור המוטרדים עלה משמעותית (כמעט הוכפל) בקרב בעלי ההכנסה הגבוהה, ונרשם שיעור די דומה אצל בעלי רמות ההכנסה השונות.

לוח 4.14 / מוטרדים שלא יוכלו לתמוך כלכלית בילדיהם בעתיד, לפי גיל, לפי מין ולפי רמת הכנסה, 2017 ו-2023 (% ערבים)

2023	2017		
92	66	34-18	גיל
74	78	54-35	
83	56	55 ומעלה	
89	65	גברים	מין
78.5	74	נשים	
88	77	מתחת לממוצע	הכנסה
77	67	ממוצעת	
83	46	מעל הממוצע	

המשכנו לבדוק את הנושא של אי-הוודאות הכלכלית בשאלה על רמת הביטחון ביכולת להתקיים בכבוד לעת זקנה. בדומה לשאלה הקודמת, גם כאן מצאנו כי השנה כשלושה רבעים מכלל המדגם מוטרדים שלא יוכלו להתקיים בכבוד לעת זקנה. שיעור זה עלה עלייה ניכרת בהשוואה למדידה הקודמת (אז נרשם רוב קטן בלבד – 56%).

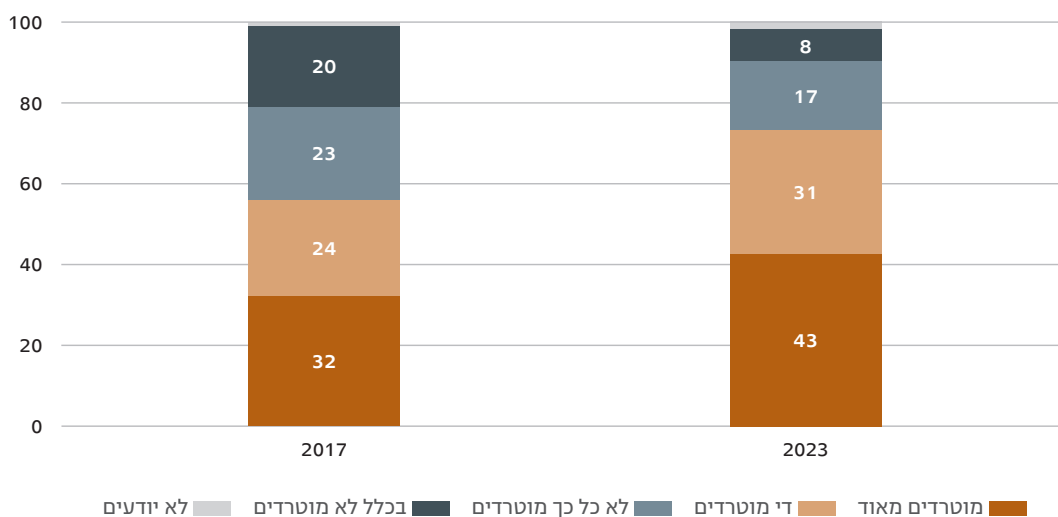
קיום בכבוד לעת זקנה

שאלה 56

נספח 1, עמ' 190

נספח 2, עמ' 219

תרשים 4.19 / באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל להתקיים בכבוד לעת זקנה?, 2017 ו-2023 (% כלל המדגם)

עלייה משמעותית בשיעור המוטרדים נרשמה בשני המדגמים (יהודים וערבים). גם כאן, בדומה לשאלה על התמיכה הכלכלית בילדים, שיעור המוטרדים גבוה יותר במדגם הערבים, אך השנה הפער בין הערבים ליהודים קטן יחסית בגלל העלייה הניכרת (כמעט 20%) במדגם היהודים.

לוח 4.15 / מוטרדים שלא יוכלו להתקיים בכבוד לעת זקנה, 2017 ו-2023 (% יהודים וערבים)

	2017	2023
יהודים	55	73
ערבים	63	78

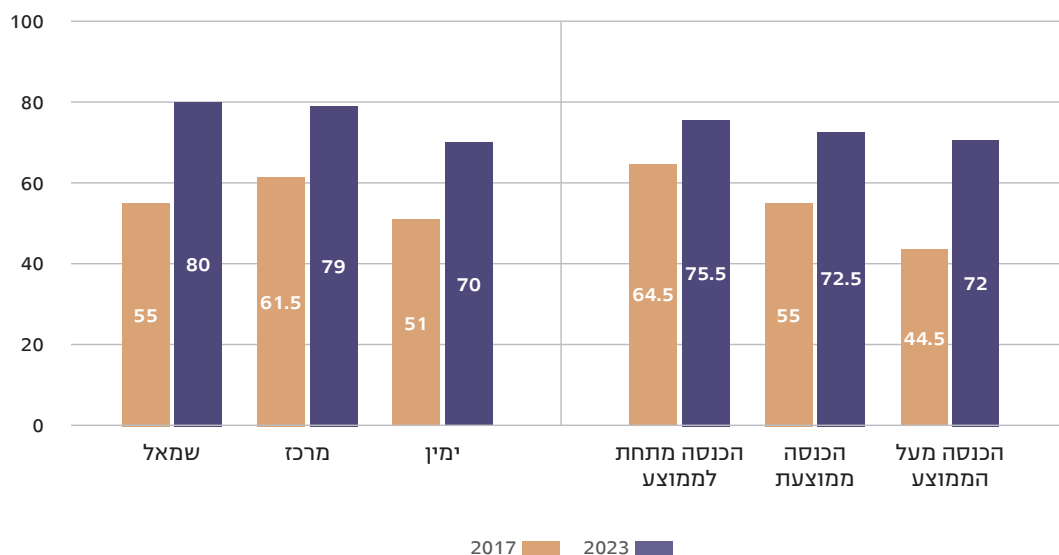
בפילוח מדגם היהודים לפי גיל, מין ומיקום על הרצף חרדים-חילונים מצאנו עלייה ניכרת מאז 2017 בשיעור המוטרדים שלא יוכלו להתקיים בכבוד לעת זקנה בכל קבוצות המשנה. כך, שיעור המוטרדים עלה בכל קבוצות הגיל, אם כי עלייה משמעותית יותר נרשמה בקרב הצעירים יותר. נשים מוטרדות יותר מגברים מאי-הוודאות הכלכלית בעתיד, ובשני המינים נרשמה עלייה בהשוואה לסקר 2017. החילונים והמסורתיים הלא-דתיים הן הקבוצות עם שיעור המוטרדים הגבוה ביותר, והן גם שתי הקבוצות שבהן נצפתה העלייה הגבוהה ביותר בהשוואה למדידה ב-2017. גם ביתר קבוצות המשנה נרשמה עלייה, אבל שיעור המוטרדים בקרב החרדים נשאר נמוך יחסית לקבוצות האחרות, ייתכן שהודות לתשתית המפותחת של תמיכה הדדית בחברה החרדית.

לוח 4.16 / מוטרדים שלא יוכלו להתקיים בכבוד לעת זקנה, לפי גיל, לפי מין ולפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2017 ו-2023 (% יהודים)

	2017	2023
גיל		
34-18	53	76
54-35	63.5	82
55 ומעלה	46.5	61
מין		
גברים	50	65.5
נשים	59	81
מיקום על הרצף חרדים-חילונים		
חרדים	33	50
דתיים	56	66
מסורתיים דתיים	62	67
מסורתיים לא-דתיים	56	81
חילונים	58	79

גם כאן, בדומה לשאלה הקודמת, מצאנו כי לפני שש שנים היה קשר חיובי ברור מאוד בין רמת ההכנסה לרמת הדאגה לגבי העתיד הכלכלי, בעוד השנה שיעור המוטרדים שלא יוכלו להתקיים בכבוד לעת זקנה כמעט זהה בכל רמות ההכנסה (כשלושה רבעים). לעומת זאת, בעבר לא מצאנו הבדל שיטתי בין המחנות הפוליטיים בנושא, שעה שב־2023 שיעור המוטרדים בשמאל ובמרכז גבוה מהשיעור המקביל בימין (כ־80% לעומת 70%, בהתאמה).

תרשים 4.20 / מוטרדים שלא יוכלו להתקיים בכבוד לעת זקנה, לפי מחנות פוליטיים ולפי רמת הכנסה, 2017 ו־2023 (% , יהודים)

במדגם הערבים מצאנו עלייה חדה מאוד בשיעור המוטרדים מאי־הוודאות הכלכלית בקרב צעירים בני 18–34. השיעור המקביל בקרב המבוגרים נמוך יותר, אם כי גם הוא מגיע השנה לכמעט שלושה רבעים. לא נמצא פער משמעותי בנושא בין גברים לנשים, אך בשתי הקבוצות נרשמה עלייה בשיעור המוטרדים. ממצא שכבר ראינו בניתוח של השאלה הקודמת – עלייה בשיעור המוטרדים אצל הערבים בכל רמות ההכנסה, הניכרת במיוחד בקרב בעלי הכנסה מעל הממוצע.

לוח 4.17 / מוטרדים שלא יוכלו להתקיים בכבוד לעת זקנה, לפי גיל, לפי מין ולפי רמת הכנסה, 2017 ו־2023 (% , ערבים)

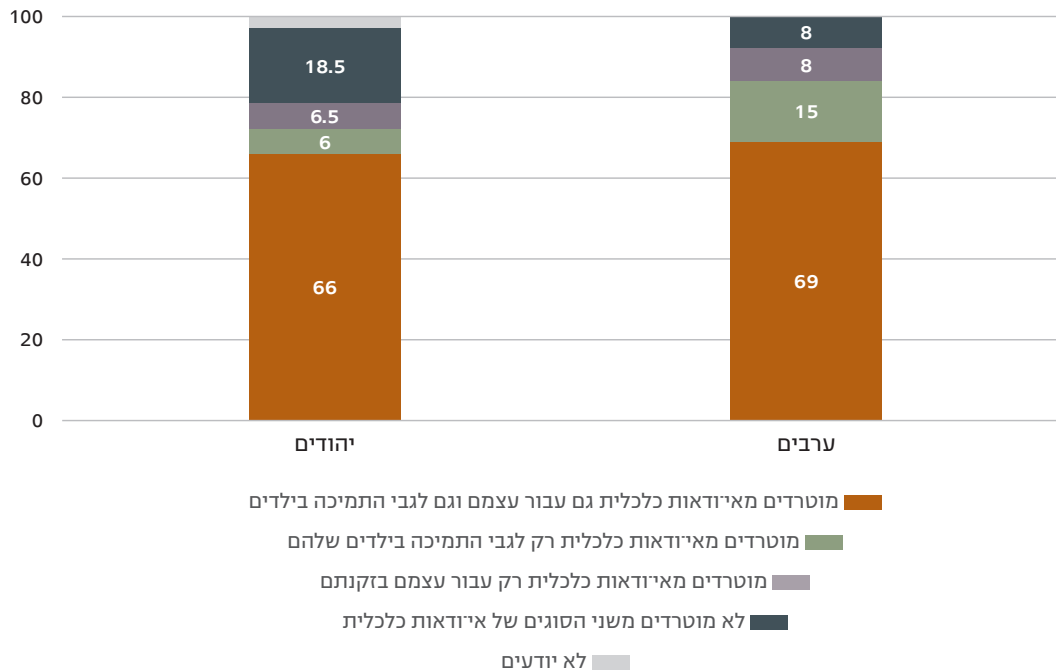
2023	2017	
82	55	34–18
76	73.5	54–35
70	56	55 ומעלה

גיל

2023	2017		
79.5	66	גברים	מין
76	60	נשים	
82	70	מתחת לממוצע	הכנסה
69.5	50	ממוצעת	
80	50	מעל הממוצע	

בחנו במקביל את שתי השאלות הנוגעות לעתיד הכלכלי: הצפי בעניין היכולת לתמוך כלכלית בילדים והצפי בעניין היכולת להתקיים בכבוד לעת זקנה. מצאנו שכשני שלישים, הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים, ציינו שהם מוטרדים משני הנושאים כאחד (השיעור מעט גבוה יותר אצל הערבים).

תרשים 4.21 / מוטרדים או לא מוטרדים מנושאים כלכליים (% יהודים וערבים)

פרק 5 / חינוך ותרבות

הנושאים הנידונים בפרק זה:

- שוויון הזדמנויות בחינוך הממלכתי
- דיון על נושאים פוליטיים בוערים במערכת החינוך
- לימוד אזרחות ודמוקרטיה או היסטוריה יהודית ואהבת הארץ?
- מימון מדינתי למוסדות אומנות ותרבות ומשמעויותיו באשר לתכנים

שוויון הזדמנויות בחינוך הממלכתי

שאלה 39

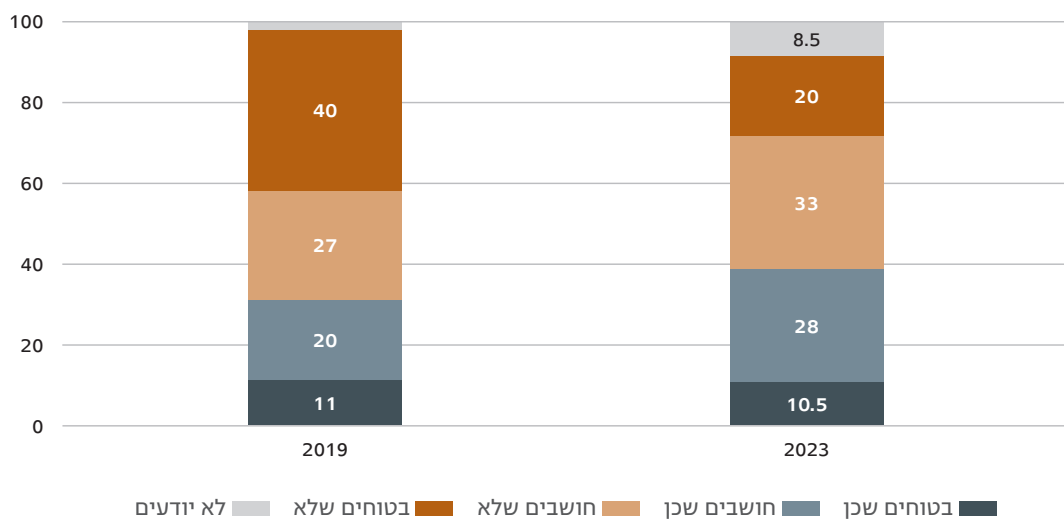
נספח 1, עמ' 186

נספח 2, עמ' 216

מערכת החינוך היא במידה רבה מראה לרוח המשטר במדינה – מערכת חינוך המבוססת על ערכים דמוקרטיים אפשרית רק במשטר דמוקרטי, ולהפך, במדינה לא דמוקרטית ספק אם תוכל להתקיים מערכת חינוך המממשת ערכים כאלה. אחד העקרונות החשובים ביותר של הדמוקרטיה הוא השוויון, בכלל זה במערכת החינוך. שאלנו אפוא: "האם לדעתך כיום במערכת החינוך הממלכתי יש בפועל שוויון הזדמנויות בין התלמידים מכל רקע ומגזר?" נתוני סקר 2023 מורים כי רוב קטן (53%) בכלל הציבור חושבים או בטוחים שהמערכת אינה שוויונית.

תרשים 5.1 / האם במערכת החינוך הממלכתי יש בפועל שוויון הזדמנויות בין התלמידים מכל

רקע ומגזר? (% כלל המדגם)

עם זאת, הנתונים של השנה מראים על שיפור־מה בהערכת הציבור את המערכת, שכן במענה לשאלה דומה בשנת 2019: "האם לדעתך מערכת החינוך נותנת כיום שוויון הזדמנויות אמיתי לכל ילדי ישראל, מכל רקע ומכל מגזר?", רוב גדול יותר (כשני שלישים) חשבו אז שאין שוויון הזדמנויות אמיתי במערכת זו.

לוח 5.1 / האם במערכת החינוך הממלכתי יש בפועל שוויון הזדמנויות בין התלמידים מכל רקע ומגזר?, 2019 ו־2023 (% , יהודים וערבים)

סך הכול	לא יודעים	אין שוויון הזדמנויות	יש שוויון הזדמנויות		
100	1.5	68.5	30	2019	יהודים
100	9	54	37	2023	
100	2	64	34	2019	ערבים
100	0.5	53	46.5	2023	

פילוח לפי מחנות פוליטיים של מדגם היהודים מעלה כי תפיסת המערכת כלא שוויונית שכיחה יותר בשמאל ובמרכז מאשר בימין: שלושה רבעים בשמאל, רוב, אם כי קטן יותר, במרכז וקרוב למחצית בימין סבורים שאין כיום במערכת החינוך הממלכתי שוויון הזדמנויות בין התלמידים. עם זאת, בשלושת המחנות חלה ירידה בשנים האחרונות בשיעורי הטוענים שאין שוויון.

לוח 5.2 / סבורים שבמערכת החינוך הממלכתי אין שוויון הזדמנויות, לפי מחנות פוליטיים, 2019 ו־2023 (% , יהודים)

2023	2019	
75	85	שמאל
57	69	מרכז
48	63	ימין

מפילוח הנתונים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים עולה כי רק בקרב החילונים יש רוב (62%) שחושבים שאין שוויון הזדמנויות במערכת החינוך, בעוד בשאר הקבוצות רק כמחצית סבורים כך (מסורתיים לא-דתיים – 48%; מסורתיים דתיים – 46%; דתיים – 48%; חרדים – 49%).

פילחנו את קבוצת החילונים לפי מחנות פוליטיים ומצאנו שבקרב החילונים בכל מחנה יש רוב בגדלים שונים המאבחנים חוסר שוויון הזדמנויות במערכת החינוך, אבל הרוב הזה גדול יותר בשמאל ובמרכז (חילונים בשמאל – 76%; חילונים במרכז – 62%; חילונים בימין – 53%).

פילוח מדגם היהודים לפי השכלה מעלה שככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר, כך גבוה יותר שיעור הסבורים שאין שוויון הזדמנויות במערכת החינוך הממלכתי (השכלה תיכונית ומטה – 47%; ישיבה תיכונית – 51%; השכלה על-תיכונית או אקדמית חלקית – 55%; השכלה אקדמית – 58.5%).

בפילוח לפי גיל (יהודים) השיעור הגבוה ביותר של המצביעים על אי-שוויון במערכת החינוך נמדד אצל בני 35–54, קבוצת הגיל שכנראה נמצאת במגע הקרוב ביותר עם המערכת הזאת כהורים לילדים בגילי בית הספר (18–34 – 53%; 35–54 – 60%; 55 ומעלה – 48%). לא מצאנו הבדלים ניכרים בנושא בין גברים לנשים או בין בעלי רמות הכנסה שונות.

לעומת זאת, במדגם הערבים רמת ההכנסה היא אחד המשתנים העיקריים הקשורים לעמדה לגבי שוויון הזדמנויות במערכת החינוך: רוב של 64% מבעלי ההכנסה הנמוכה חושבים שאין שוויון, לעומת מיעוט גדול של 47% בקרב בעלי ההכנסה הממוצעת ו-43% בקרב בעלי ההכנסה הגבוהה. מרואיינים בעלי השכלה אקדמית מאבחנים חוסר שוויון בשיעור גבוה מעט יותר מבעלי השכלה נמוכה יותר (השכלה תיכונית מלאה ומטה – 50%; השכלה על-תיכונית/אקדמית חלקית – 49%; השכלה אקדמית – 58%). שיעור הסבורים שאין שוויון גבוה יותר בקרב הנוצרים (62%), לעומת המוסלמים (54.5%) ובייחוד לעומת הדרוזים (35%).

בדקנו אם יש קשר בין תפיסת שוויון ההזדמנויות במערכת החינוך לבין התשובות לשאלות אחרות. מצאנו כי לתפיסת השוויוניות במערכת החינוך יש קשר חזק ביותר לתפיסת השוויוניות במערכת המשפט (פרק 2, שאלה 40, עמ' 77): רוב קטן של המשיבים (61%) הסבורים כי בתי המשפט אינם מתייחסים באופן שווה לנאשמים מרקעים ומגזרים שונים גם סבורים כך לגבי מערכת החינוך. לעומת זאת, מי שחושבים שבית המשפט מתייחס באופן שווה לנאשמים נוטים להעריך שיש שוויון גם במערכת החינוך.

משתנה נוסף שקשור באופן מובהק לתפיסת שוויון ההזדמנויות במערכת החינוך הוא ההרגשה שמדינת ישראל מכבדת את זכויות האדם והאזרח של תושביה (פרק 2, שאלה 37, עמ' 79). בעוד המשיבים שמרגישים שמדינת ישראל מכבדת את זכויות האזרח שלהם חצויים בין מי שסבורים שמערכת החינוך היא שוויונית לבין מי שחושבים ההפך, בקרב המשיבים שאינם מרגישים שהמדינה מכבדת את זכויותיהם יש נטייה ברורה לאבחן את מערכת החינוך כלא שוויונית.

לוח 5.3 / הערכת שוויון ההזדמנויות במערכת החינוך הממלכתי, לפי הערכת שוויוניות היחס של בתי המשפט לנאשמים ולפי תפיסת כיבוד זכויות האדם והאזרח של המרואיינין (% כלל המדגם)

סך הכול	לא יודעים	אין שוויון במערכת החינוך	יש שוויון במערכת החינוך		
100	4	41	55	כן	האם לדעתך כיום בתי המשפט מתייחסים באופן שווה לנאשמים מכל רקע ומגזר?
100	7	61	32	לא	
100	8	47	45	מכבדת	עד כמה אתה מרגיש שמדינת ישראל מכבדת את זכויות האדם והאזרח שלך?
100	6	64.5	29.5	לא מכבדת	

דיון בנושאים פוליטיים בווערים במערכת החינוך

שאלה 26

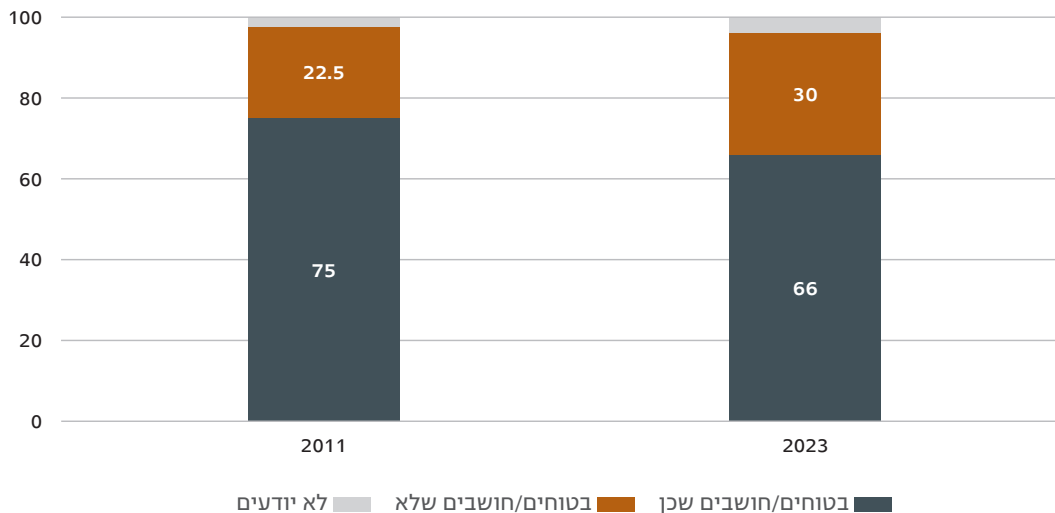
נספח 1, עמ' 183

נספח 2, עמ' 211

חופש ביטוי ופולורליזם, שהם עקרונות דמוקרטיים ראשונים במעלה, באים לידי ביטוי בין היתר באפשרות לדיון מעמיק בענייני השעה, שבו כל משתתף יכול להביע את עמדותיו. דיונים אלו מעודדים שיח ביקורתי ויש בכוחם לייצר הסכמות כבסיס לחיים משותפים. על רקע המחאה, מערכת החינוך והמורים עצמם מתמודדים כמעט על בסיס יומי עם סוגיית הדיון בנושאים הפוליטיים הבווערים בכיתות בחטיבות הביניים ובתיכונים. דיונים מסוג זה אומנם מעודדים דיאלוג, אך אם אין הכוונה טובה של הצוות החינוכי הם עלולים להוליד שיח מתלהם. יש גם הטוענים כי דיון בנושאים פוליטיים אינו חלק מתוכנית הלימודים הפורמלית, ולכן יש להשאירו מחוץ לכיתה.

שאלנו את המרואיינים בסקר: "האם המחנכים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים צריכים או לא צריכים לשוחח עם התלמידים בשיעורים המתאימים על הנושאים הפוליטיים הבווערים?". בכלל המדגם מצאנו שני שלישים הסבורים שצריך לדבר עם התלמידים על ענייני השעה, לעומת כשליש שחושבים שלא רצוי לעשות זאת. תמיכת הציבור בשיחות בכיתה על נושאים פוליטיים ירדה מעט בהשוואה לפעם הקודמת שבה שאלה זו נשאלה בשנת 2011, אז שלושה רבעים מכלל המדגם תמכו בכך.

תרשים 5.2 / האם המחנכים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים צריכים או לא צריכים לשוחח עם התלמידים בשיעורים המתאימים על הנושאים הפוליטיים הבווערים? 2011 ו-2023, (% כלל המדגם)

במדגם היהודים פחות משני שלישים (64%) חושבים שצריך לשוחח עם תלמידים בחטיבות הביניים ובתיכונים על הנושאים הפוליטיים הבווערים. מדובר בירידה מסוימת לעומת שנת 2011, אז עמד שיעור היהודים שחשבו כך על 77%, אבל גם כיום עדיין מדובר ברוב. לעומת זאת, במדגם הערבים נרשמה ב־2023 עלייה קלה מ־71% בשנת 2011 ל־75% הפעם.

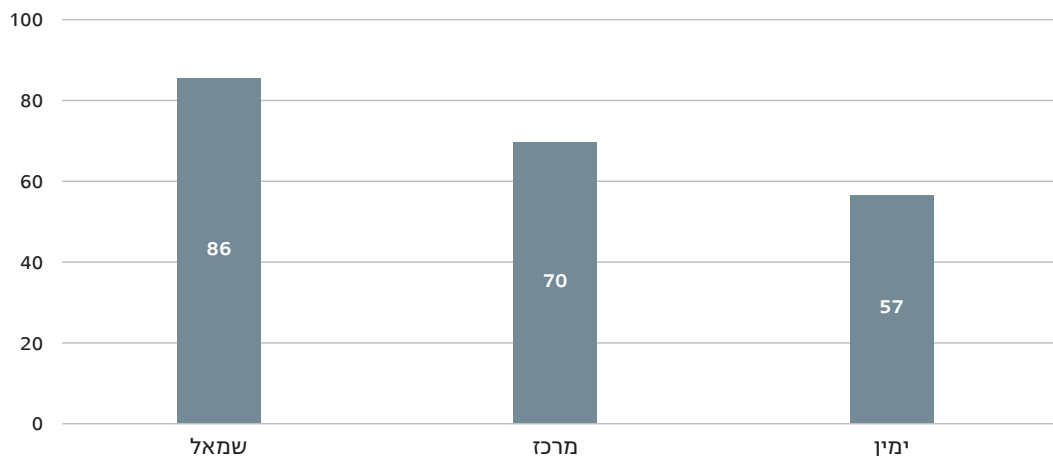
במדגם היהודים ככל שהמשיבים מבוגרים יותר כך תמיכתם בשיח בכיתה על הנושאים הפוליטיים הבווערים רבה יותר (בני 18-34 – 60%; 35-54 – 66%; 55 ומעלה – 67%). לעומת זאת, במדגם הערבים המגמה הפוכה: ככל שהמשיבים מבוגרים יותר כך תמיכתם בשיח בכיתה בנושאים אלה נמוכה יותר (בני 18-34 – 81%; 35-54 – 78.5%; 55 ומעלה – 56%).

נשים, הן יהודיות הן ערביות, נוטות לתמוך בדיונים על הנושאים הפוליטיים הבווערים בבתי ספר יותר מגברים, אם כי בכל הקבוצות מדובר ברוב (יהודים: נשים – 69%, גברים – 60%; ערבים: נשים – 79%, גברים – 71%).

במדגם היהודים הפערים הניכרים ביותר נרשמו בפילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים. התמיכה החזקה ביותר בשיחות בנושאים הפוליטיים הבווערים התקבלה בקבוצת החילונים – יותר משלושה רבעים מהם (77%) תומכים בכך. גם בקרב הדתיים והמסורתיים הלא-דתיים הרוב סבורים שצריך לשוחח עם תלמידים על הנושאים הפוליטיים (65% בשתי הקבוצות). ואולם רק מיעוט גדול מהמסורתיים הדתיים (46%) ומיעוט קטן יותר (כשליש) מהחרדים חושבים כך.

פילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מעלה כי בשלושתם יש רוב לסבורים שצריך לשוחח עם תלמידים בחטיבות הביניים והתיכונים על ענייני השעה. ואולם בשמאל רוב מכריע סבורים שיש לעשות זאת, לעומת כשני שלישים במרכז ורוב קטן יותר בימין.

תרשים 5.3 / חושבים או בטוחים שצריך לשוחח עם תלמידים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכונים בשיעורים המתאימים על הנושאים הפוליטיים הבווערים, לפי מחנות פוליטיים (% יהודים)

עוד מצאנו במדגם היהודים שכל שרמת ההשכלה ורמת ההכנסה גבוהות יותר, כך גם התמיכה בשיחות על נושאים פוליטיים גבוהה יותר (שיעור נמוך במיוחד התקבל בקרב בוגרי ישיבות על-תיכוניות, שהם למעשה לרוב חרדים – 37%).

לוח 5.4 / חושבים או בטוחים שצריך לשוחח עם התלמידים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים בשיעורים המתאימים על הנושאים הפוליטיים הבעורים, לפי רמת הכנסה ולפי רמת השכלה (% יהודים)

55	מתחת לממוצע	
67	ממוצעת	הכנסה
72	מעל הממוצע	
55	תיכונית מלאה ומטה	
68	על־תיכונית/אקדמית חלקית	השכלה
72	אקדמית	

במדגם הערבים לא מצאנו קשר ברור בין תמיכה בשיחות על נושאים פוליטיים בבתי ספר לבין הכנסה, השכלה או עדה דתית.

מערכת החינוך הממלכתית המופקדת על חינוך הדור הצעיר אמורה למצוא איזון מתאים בין חינוך לערכי הדמוקרטיה ובין חינוך לערכי היהדות. המרואיינים היהודים נשאלו אם הם מסכימים או לא מסכימים עם הטענה שעדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ. מצאנו שהרוב (62%) אינם מסכימים למהלך כזה. שיעור התנגדות זה גבוה מעט יותר בהשוואה למדידת 2019, אז 58% התנגדו לו.

פילוח המדגם לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מצביע על פערים גדולים: רוב גדול מאוד של החילונים ורוב ברור של המסורתיים הלא־דתיים סבורים שלא נכון לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה לטובת שעות לימוד של היסטוריה יהודית ואהבת הארץ. לעומת זאת, רוב גדול מאוד של החרדים מסכימים לצמצום כזה בלימודי האזרחות. בקרב הדתיים והמסורתיים הדתיים יש כמעט שוויון בין המסכימים למתנגדים, עם נטייה קלה לכיוון ההתנגדות.

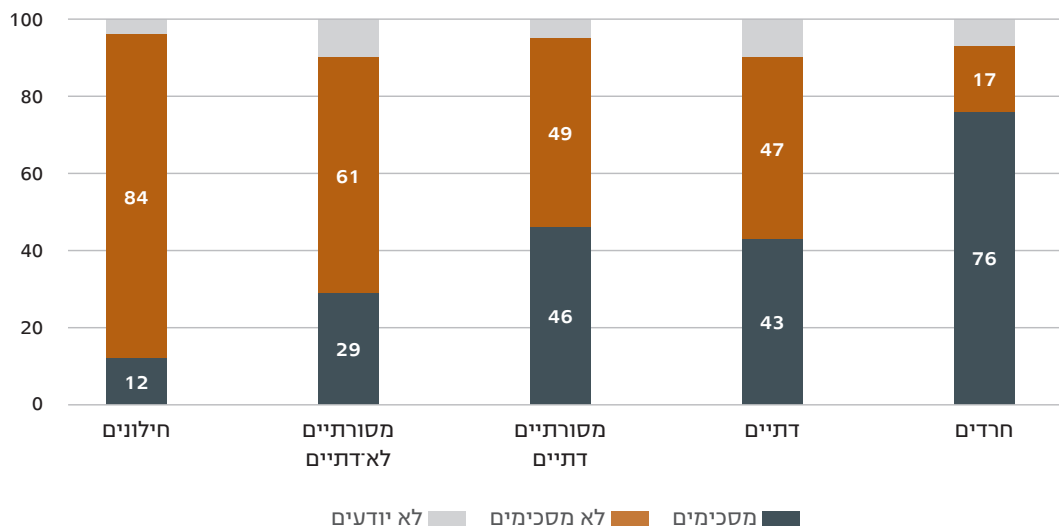
לימוד אזרחות ודמוקרטיה או לימוד היסטוריה יהודית ואהבת הארץ

שאלה 22

נספח 1, עמ' 182

נספח 2, עמ' 209

תרשים 5.4 / עדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% , יהודים)

גם בפילוח לפי מחנות פוליטיים מצאנו פערים משמעותיים: בשמאל ובמרכז רוב גדול אינם מסכימים שיש לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ, אבל בימין מתנגדים לכך רק כמחצית מהנשאלים. עם זאת, בהשוואה למדידה ב־2019 חלה עלייה בהתנגדות להגדלת שעות לימוד ההיסטוריה היהודית ואהבת הארץ על חשבון לימודי האזרחות והדמוקרטיה בכל אחד משלושת המחנות.

לוח 5.5 / לא מסכימים שעדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ, לפי מחנות פוליטיים, 2019 ו־2023 (% , יהודים)

מחנה	2023	2019
שמאל	94	87
מרכז	79	70
ימין	49	39.5

מפילוח המדגם לפי מין עולה כי יש פער משמעותי בין גברים לנשים בכל הנוגע לעמדה בדבר צמצום לימודי האזרחות והדמוקרטיה. בקרב הנשים רוב גדול (70%) אינם מסכימות לצמצום, שעה שבקרב הגברים אומנם מדובר ברוב למתנגדים אך הוא קטן יותר (55%). בדומה לשאלה על שוויון ההזדמנויות במערכת החינוך, גם כאן מצאנו עמדה חד־משמעית יותר בקרב קבוצת בני 35–54, שרבים מהם הורים לתלמידים בבתי הספר: רוב גדול בקבוצה זו (71%) מתנגדים לצמצום לימודי האזרחות והדמוקרטיה, לעומת רוב קטן יחסית בקרב המשיבים הצעירים יותר (18–34 – 57%) והמבוגרים יותר (55 ומעלה – 59%).

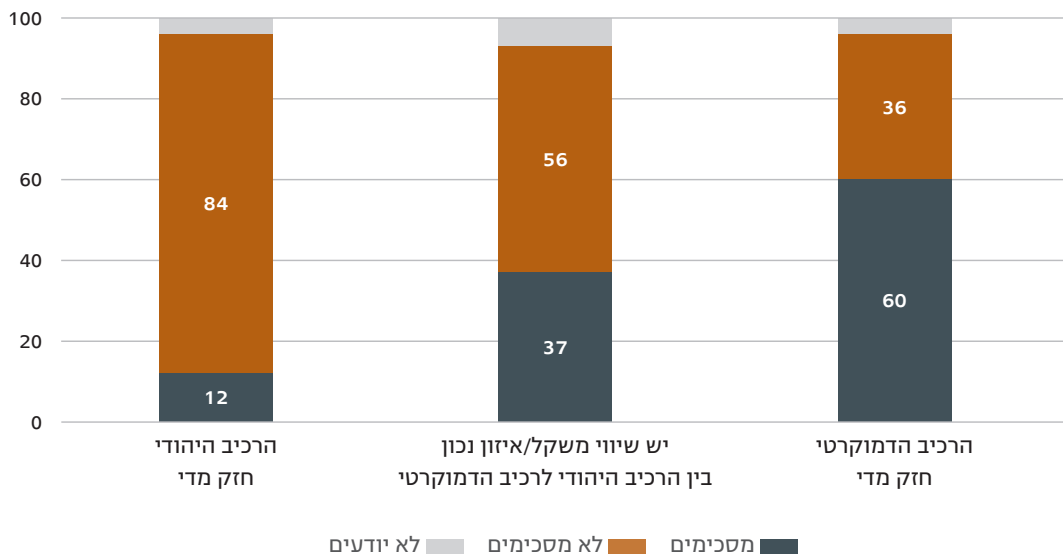
גם בשאלה הזאת, בדומה לשאלה הקודמת על דיון בכיתה בנושאים הפוליטיים הבווערים, מצאנו שככל שרמות ההכנסה וההשכלה של המשיבים גבוהות יותר, כך הם נוטים יותר להתנגד לצמצום לימודי האזרחות והדמוקרטיה (קבוצת בוגרי הישיבות העל־תיכוניות, שוב חורגת כצפוי ממגמה זו, עם כרבע בלבד של מתנגדים).

לוח 5.6 / לא מסכימים שעדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ, לפי רמת הכנסה ולפי רמת השכלה (%) (יהודים)

52	מתחת לממוצע	
59	ממוצעת	הכנסה
72	מעל הממוצע	
55	תיכונית מלאה ומטה	
66	על־תיכונית/אקדמית חלקית	השכלה
70	אקדמית	

כדי להבין את הקשר בין תפיסות המשיבים בנוגע להגדרתה של מדינת ישראל "מדינה יהודית ודמוקרטית" לבין רצונם להשפיע על היחס בין רכיבי ההגדרה הזאת דרך מערכת החינוך, הצלבנו את התשובות לשאלה "האם לדעתך יש או אין איזון/משקל נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי בהגדרתה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית?" לבין התשובות לשאלה בדבר צמצום לימודי האזרחות והעמקת לימודי היסטוריה יהודית ואהבת הארץ. מצאנו כי רוב החושבים שהרכיב הדמוקרטי חזק מדי מסכימים שעדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה; מנגד, רוב גדול מהמשיבים שחושבים שהרכיב היהודי חזק מדי אינם מסכימים שעדיף לצמצם את לימודי האזרחות לטובת לימודי היסטוריה יהודית ואהבת הארץ.

תרשים 5.5 / עדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ, לפי העמדה בעניין שיווי המשקל הנכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי (% יהודים)

שאלנו את המרואיינים בסקר אם לדעתם המדינה צריכה או לא צריכה לתמוך כספית במוסדות ובפעילויות תרבות ואומנות. מצאנו רוב גדול (81%) לתומכים בכך, אבל הרוב הזה קטן מעט בהשוואה למדידה הקודמת לפני חמש שנים, אז 85% היו בעד מימון מדינתי של מוסדות תרבות ואומנות. שיעור הסבורים שהמדינה צריכה לממן תרבות ואומנות במדגם היהודים נמוך יותר השנה משיעור הסבורים כך במדגם הערבים (יהודים – 79%; ערבים – 94%).

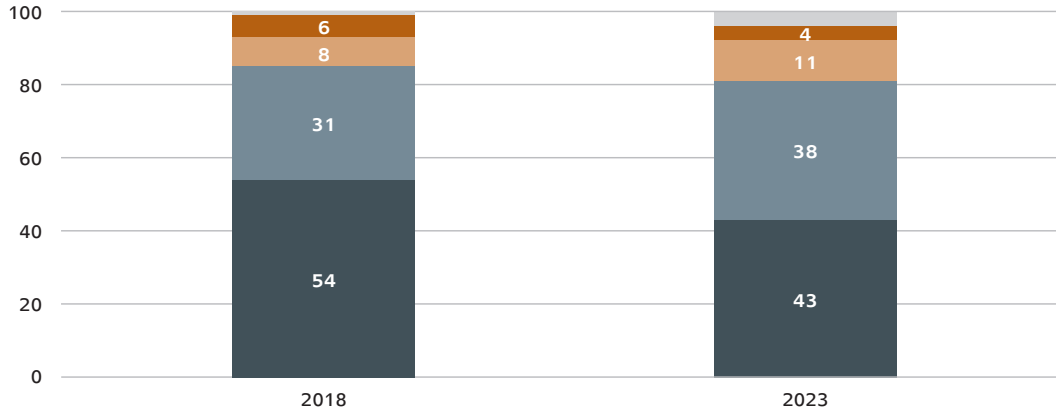
האם המדינה צריכה או לא צריכה לתמוך כספית במוסדות ובפעילויות תרבות ואומנות?

שאלה 27

נספח 1, עמ' 183

נספח 2, עמ' 211

תרשים 5.6 / האם המדינה צריכה או לא צריכה לתמוך כספית במוסדות ובפעילויות תרבות ואומנות, 2018 ו-2023 (% כלל המדגם)

■ בטוחים שצריכה ■ בטוחים שלא צריכה ■ לא יודעים ■ חושבים שצריכה ■ חושבים שלא צריכה

פילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי בכל הקבוצות, למעט החרדים, הרוב תומכים במימון מטעם המדינה של מוסדות תרבות ואומנות. רוב זה הגדול ביותר בקרב החילונים (90%). השוואה למדידה הקודמת לפני חמש שנים מראה שינוי רק בקבוצות המסורתיות, שבהן שיעור התומכים בסיוע כספי של המדינה למוסדות תרבות ואומנות ירד באופן משמעותי. גם בפילוח לפי מחנות פוליטיים נמצא רוב למצדדים במימון מוסדות תרבות ואומנות בשלושת המחנות – עם רוב מכריע בשמאל ורוב קטן יותר במרכז ובימין. השיעורים האלה דומים למה שמצאנו לפני חמש שנים.

לוח 5.7 / חושבים או בטוחים שהמדינה צריכה לתמוך כספית במוסדות ובפעילויות תרבות ואומנות, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנות פוליטיים, 2018 ו-2023 (% יהודים)

2023	2018		
62	64	חרדים	
73	74	דתיים	
69.5	86	מסורתיים דתיים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
75	87	מסורתיים לא-דתיים	
90	91	חילונים	
94	95	שמאל	
83.5	90	מרכז	מחנות פוליטיים
74	78	ימין	

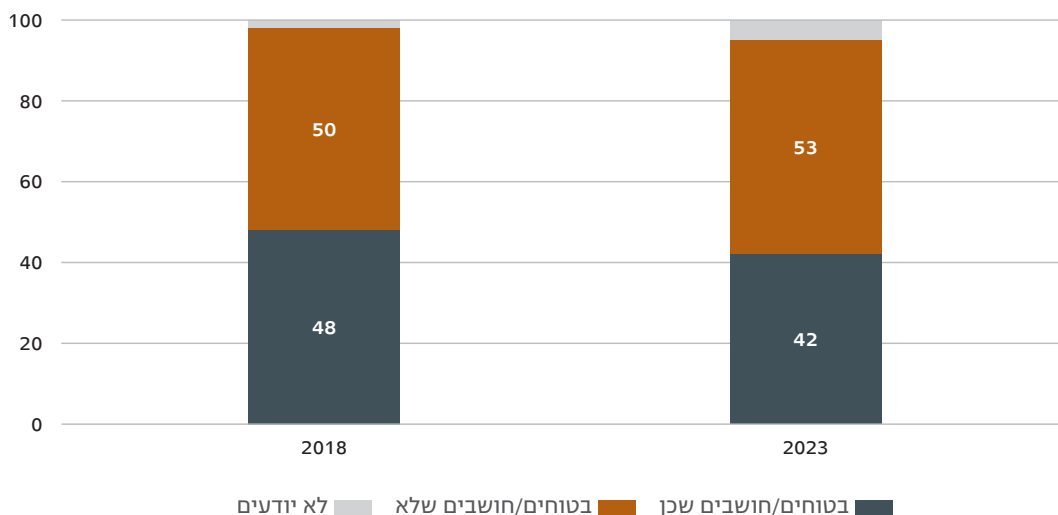
בפילוח מדגם היהודים לפי מין וגיל מצאנו שנשים נוטות יותר מגברים לתמוך במימון של מוסדות תרבות ואומנות (נשים – 85.5%; גברים – 72%); ושיעור התומכים בקרב צעירים נמוך בהשוואה לקבוצות הגיל האחרות (18–34 – 70%; 35–54 – 82%; 55 ומעלה – 85%). אצל הצעירים חלה ירידה ניכרת בהשוואה למדידה הקודמת, אז 80% בקבוצה זו סברו שהמדינה צריכה לתמוך כספית בתרבות ואומנות, שעה שבקרב המבוגרים יותר לא נרשם שינוי משמעותי בנושא (2018: 35–54 – 86%; 55 ומעלה – 89%).

מצאנו הבדלים גם בפילוח מדגם היהודים לפי רמות ההשכלה וההכנסה. הפערים לפי השכלה מתונים יחסית (השכלה תיכונית ומטה או על-תיכונית – 78%; אקדמית – 84%). הפערים בין רמות הכנסה שונות ניכרים יותר: הכנסה מתחת לממוצע – 71%; ממוצעת – 76%; מעל הממוצע – 89%.

מפילוח מדגם הערבים לפי משתנים דמוגרפיים שונים עולה שבכל קבוצות המשנה יש שיעור גבוה מאוד (מעל 90%) לסבורים שהמדינה צריכה לתמוך כספית במוסדות ובפעילויות של תרבות ואומנות.

ראינו שהתמיכה במימון מדינתי של מוסדות תרבות ואומנות היא רחבה. שאלה משלימה בהקשר זה היא מה חושב הציבור על זכות המדינה להיות מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים והאומנותיים במוסדות ובפעילויות שבהם היא תומכת. שאלנו: "כיום המדינה תומכת כספית במוסדות ובפעילויות תרבות ואומנות. האם, לדעתך, הדבר מקנה לה זכות להיות גם מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים והאומנותיים במוסדות ובפעילויות אלו?". בכלל המדגם רוב קטן (53%) חושבים או בטוחים שלמדינה אין זכות להתערב בתכנים, לעומת מיעוט גדול (42%) שחושבים ההפך. בהשוואה למדידה הקודמת מלפני חמש שנים חלה תזוזה קלה לכיוון של התנגדות להתערבות המדינה בתכנים התרבותיים והאומנותיים.

תרשים 5.7 / האם מימון תרבות ואומנות מטעם המדינה מקנה לה זכות להיות מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים והאומנותיים?, 2018 ו-2023 (% כלל המדגם)

התערבות המדינה בקביעת תכנים

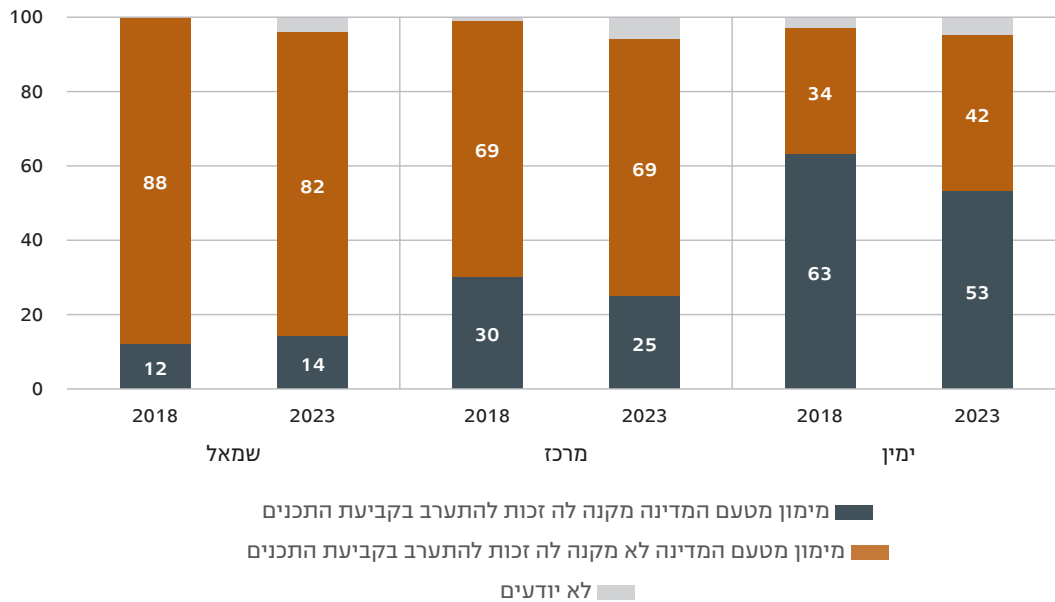
שאלה 28

נספח 1, עמ' 183

נספח 2, עמ' 212

את הפערים הניכרים ביותר מצאנו בפילוח מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים. בימין רוב, אם כי קטן, מצדדים בהתערבות המדינה בתכנים תרבותיים ואומנותיים במקרים שבהם היא תומכת בפעולות אלו, לעומת המרכז והשמאל, שם רוב מכריע מתנגדים להתערבות המדינה בתכנים תרבותיים ואומנותיים. עם זאת מעניין לראות כי בהשוואה ל-2018 גם בימין חלה ירידה בשיעור התומכים בהתערבות של המדינה בקביעת התכנים.

תרשים 5.8 / האם מימון תרבות ואומנות מטעם המדינה מקנה לה זכות להיות מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים והאומנותיים, לפי מחנות פוליטיים, 2018 ו-2023 (% יהודים)

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מלמד כי רק אצל החילונים יש רוב לסבורים שמימון תרבות ואומנות מטעם המדינה לא נותן לה זכות להתערב בתכנים. המסורתניים הלא-דתיים חצויים בנושא, ובקרב שאר הקבוצות רק מיעוט שוללים מהמדינה את הזכות להתערב.

לוח 5.8 / מימון תרבות ואומנות מטעם המדינה לא מקנה לה זכות להיות מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים והאומנותיים, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2018 ו-2023 (% יהודים)

	2023	2018	
חרדים	42.5	40	
דתיים	32	18	
מסורתניים דתיים	38	40	

2023	2018	
50	50	מסורתיים לא־דתיים
71	72.5	חילונים

פילוחים נוספים של מדגם היהודים מעלים כי נשים מתנגדות יותר מגברים להתערבות המדינה בתכנים אומנותיים (נשים – 59%; גברים – 49%), ומבוגרים מתנגדים לכך יותר מצעירים (18–34 – 47%; 35–54 – 57%; 55 ומעלה – 58%). ככל שההכנסה וההשכלה גבוהות יותר כך נוטים יותר להתנגד להתערבות המדינה בקביעת התכנים.

לוח 5.9 / מימון תרבות ואומנות מטעם המדינה לא מקנה לה זכות להיות מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים והאומנותיים, לפי רמת הכנסה ולפי רמת השכלה (% , יהודים)

48	מתחת לממוצע	הכנסה
51	ממוצעת	
61	מעל הממוצע	
47.5	תיכונית מלאה ומטה	השכלה
61	על־תיכונית/אקדמית חלקית	
57	אקדמית	

עוד מצאנו כי בכלל המדגם בקרב מי שתומכים במימון תרבות ואומנות של המדינה הרוב מתנגדים לכך שהיא תתערב בתכנים, בעוד רוב (קטן) ממי שמתנגדים למימון כזה חושבים דווקא שהמימון מקנה למדינה זכות התערבות בתכנים האומנותיים.

לוח 5.10 / תמיכה או התנגדות להתערבות של המדינה בתכנים תרבותיים ואומנותיים, לפי תמיכה או התנגדות למימון מוסדות ופעילויות תרבות ואומנות (% , כלל המדגם)

סך הכול	לא יודעים	המימון לא מקנה למדינה זכות להיות מעורבת בקביעת התכנים	המימון מקנה למדינה זכות להיות מעורבת בקביעת התכנים	
100	3	57	40	המדינה צריכה לממן מוסדות ופעילויות תרבות ואומנות
100	4.5	42.5	53	המדינה לא צריכה לממן מוסדות ופעילויות תרבות ואומנות

פרק 6 / לקראת חוזה חברתי חדש?

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- יש או אין היום בישראל קונצנזוס לאומי?
- האם היה קונצנזוס לאומי בעבר?
- מידת העניין הפוליטי של הציבור
- מידת הקשב לציבור של הפוליטיקאים
- על נחיצות חוקה לישראל חוקה והסיכויים שהיא תחוקק בעשור הקרוב
- הסיכוי לצמיחת "חוזה חברתי חדש" בעקבות המחאה

אירועי המחצית הראשונה של שנת 2023 "ניערו את האבק" ממכלול של נושאים ותהיות באשר לאופייה ולדרכה של מדינת ישראל, שנדחקה לפינה זמן רב בשל העיסוק בענייני השעה ואולי גם בשל החשש לעסוק בהם, פן הדבר יחשוף חילוקי דעות שאינם ניתנים לגישור. בדקנו אחדים מן הנושאים הללו שוב ושוב במדדי הדמוקרטיה השנתיים (למשל, שיווי המשקל בין ההיבט היהודי להיבט הדמוקרטי במדינה, המתח העיקרי בחברה, הרצון להישאר או להגר וכדומה), ואף הצגנו השוואה של ממצאי השנים 2003–2022 ב"מדד הדמוקרטיה הישראלית 2022", במלאת 20 שנה לפרויקט זה.

בפרקים הקודמים ראינו עד כמה עמוק הקיטוב, עד כמה גדולים הפערים בין הציפיות של הגושים השונים ועד כמה כל צד מתבצר בעמדותיו. ראינו גם את הירידה בהערכת הסולידריות הפנימית ואת החששות הגדולים מהעתיד. נשאלת השאלה אם בצד אלו יש גם נכונות להתאמץ ולכונן מסד משותף עדכני, בין שיהיה מהותי כמו חוקה ובין שיהיה פרוצדורלי בעיקרו. לפיכך מעבר לבדיקות השנתיות השגרתיות על רקע אירועי הזמן, ניסינו במדד הנוכחי לבדוק באופן ראשוני אם הולכת ונרקמת בציבור ציפייה לכינון חוזה חברתי חדש – בין ההנהגה לאזרחים או בין קבוצות אזרחיות לבין עצמן.

כדי לכונן חוזה חברתי חדש יש צורך בבסיס ערכי משותף. לפיכך שאלנו: "להרגשתך, האם קיימת היום בישראל מערכת ערכים והסכמות המשותפת לרוב הציבור (קונצנזוס לאומי)?" בכלל המדגם רוב, אם כי לא גדול (57%), סבורים כי אין כיום בסיס כזה. כלומר, ההערכה היא שחסרה תשתית ערכית שעליה ניתן יהיה לבנות הסכמה רחבה. עם זאת, ניתן אולי למצוא קרן אור קטנה בעובדה שהשיעור הגדול יותר בחרו באפשרות "הרכה" יותר ("חושבים שלא", 42%), כלומר אינם נחרצים בדעתם שהמצב אבוד, ורק 15% "בטוחים שלא".

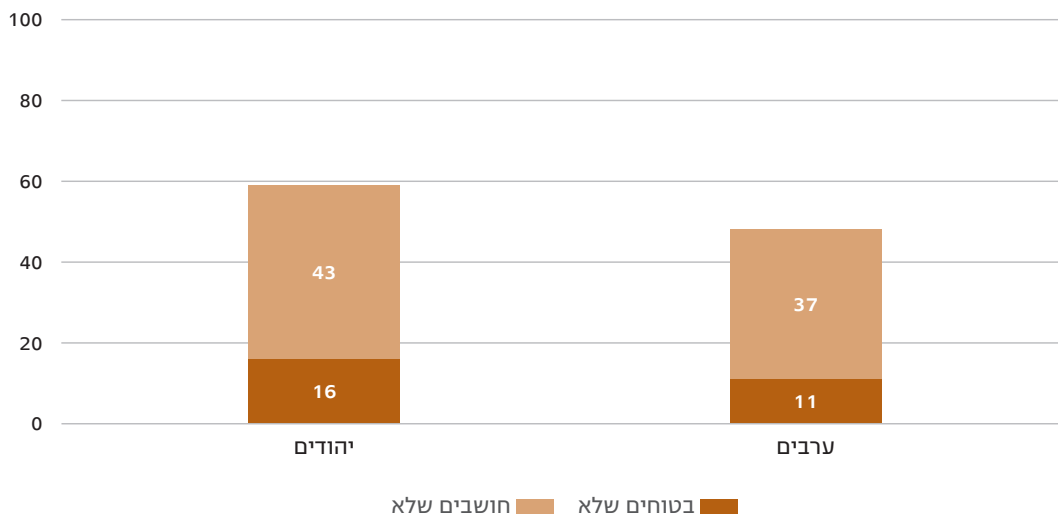
ממצא מעניין שיהיה צורך לבדוק אותו שוב הוא ששיעור הסבורים שאין כיום קונצנזוס לאומי בקרב המרואיינים היהודים גבוה משיעורם בקרב המרואיינים הערבים (59%, 48%, בהתאמה).

יש או אין קונצנזוס לאומי?

שאלה 60

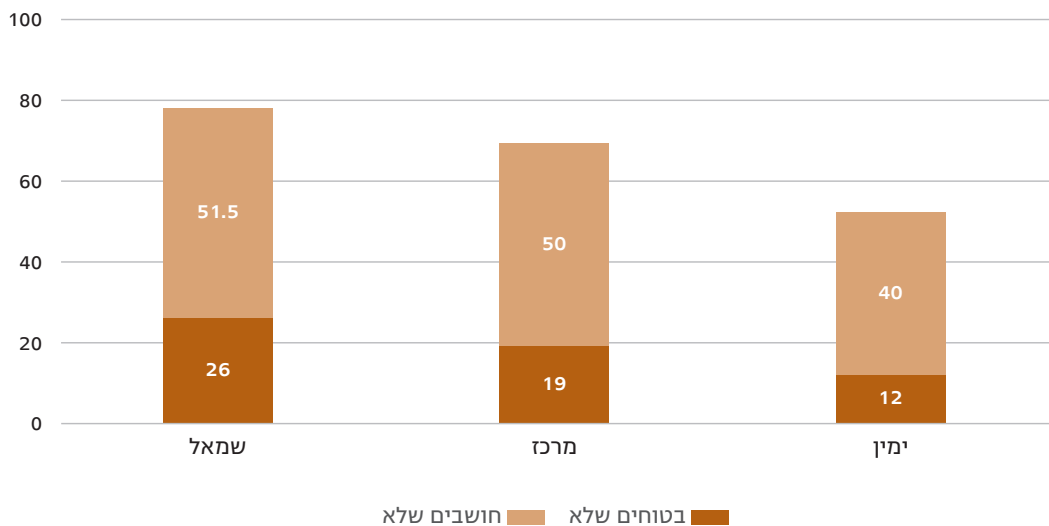
נספח 1, עמ' 191

תרשים 6.1 / סבורים שלא קיימת היום בישראל מערכת ערכים והסכמות המשותפת לרוב הציבור (קונצנזוס לאומי) (% , יהודים וערבים)

פילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מעלה, בדומה לממצאים קודמים שהוצגו בדוח זה, שהפסימיים יותר לגבי המכנה המשותף הלאומי הם אנשי השמאל והמרכז, אם כי בשלושת המחנות הפוליטיים יש רוב לסבורים שלא קיימת מערכת ערכים והסכמות משותפת לרוב הציבור.

תרשים 6.2 / סבורים שלא קיימת היום בישראל מערכת ערכים והסכמות המשותפת לרוב הציבור (קונצנזוס לאומי), לפי מחנות פוליטיים (% , יהודים)

פילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מראה כי בקרב החילונים התחושה שאין קונצנזוס חזקה במיוחד, אבל גם כאן השיעור הגבוה ביותר בחרו בעמדה הנחרצת פחות. קבוצת הדתיים היא הפחות פסימית מכל קבוצות המשנה בעניין זה.

לוח 6.1 / סבורים שלא קיימת היום בישראל מערכת ערכים והסכמות המשותפת לרוב הציבור (קונצנזוס לאומי), לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% יהודים)

סך הכול	חושבים שלא	בטוחים שלא	
59	35	24	חרדים
45	37	8	דתיים
50	39	11	מסורתיים דתיים
53.5	41	12.5	מסורתיים לא-דתיים
70	50	20	חילונים

בקרב הצעירים היהודים שיעור הסבורים שאין כיום קונצנזוס לאומי נמוך במידה ניכרת משיעורם בקרב הקבוצות המבוגרות יותר (18-34 – 52%; 35-54 – 59.5%; 55 ומעלה – 66.5%). כלומר, במובן זה עמדת המבוגרים, שחיו בתקופות שבהן תחושת השותפות הערכית האמיתית או המדומה הייתה חזקה יותר, פסימית יותר מזו של הצעירים. בקרב המרואיינים הערבים ההבדלים בין קבוצות הגיל זניחים.

פילחנו את התשובות לשאלה זו לפי שני משתנים שנראו לנו רלוונטיים להבנת הבדלי העמדות בנושא זה בין קבוצות שונות בציבור. כך, בקרב מי שמעריכים שהסולידריות בחברה הישראלית נמוכה או בינונית מצאנו שהרוב סבורים שאין כיום תשתית ערכית משותפת; לעומת זאת, בקרב מי שמעריכים את הסולידריות כגבוהה רק מיעוט מעריכים שזהו המצב. הוא הדין בפילוח התשובות לשאלת הקונצנזוס לפי התשובות לגבי מצבה הכללי של ישראל כיום. בקרב מי שמעריכים שמצבה טוב רק מיעוט סבורים שאין תשתית ערכית משותפת, בהשוואה לשיעורים גבוהים בהרבה בקרב מי שמעריכים שמצבה ככה-ככה או רע.

לוח 6.2 / "האם קיימת היום בישראל מערכת ערכים והסכמות המשותפת לרוב הציבור (קונצנזוס לאומי)?" לפי שאלות נבחרות (% כלל מדגם)

יש או אין היום בישראל קונצנזוס לאומי				
סך הכול	לא יודעים	חושבים ובטוחים שלא	חושבים ובטוחים שכן	
100	5.5	67.5	27	נמוכה (ציון 1-4)
100	11	52	37	בינונית (ציון 5-6)
100	7	36	57	גבוהה (ציון 7-10)

סולידריות בכלל החברה הישראלית

יש או אין היום בישראל קונצנזוס לאומי

סך הכול	לא יודעים	חושבים ובטוחים שלא	חושבים ובטוחים שכן		
100	6	40	54	טוב	המצב של ישראל באופן כללי היום
100	10	54	36	ככהיכה	
100	7	69	24	רע	

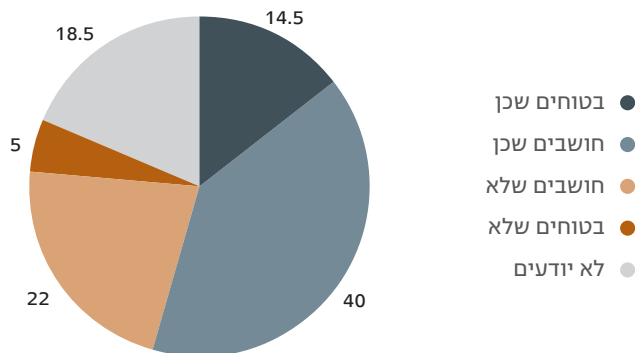
האם היה בעבר
קונצנזוס לאומי?

שאלה 61

נספח 1, עמ' 192

קבוצות מסוימות בחברה הישראלית נוטות להתרפק בנוסטלגיה על עבר (מדומיין?), אז הייתה כביכול הסכמה רחבה על ערכי היסוד, כלומר קונצנזוס לאומי מוצק. שאלנו: "עד כמה שאתה יודע, האם בעבר היה או לא היה בישראל קונצנזוס לאומי משותף לרוב הציבור?" בכלל המדגם רוב קטן (54.5%) חושבים או בטוחים שהיה, מיעוט (27%) חושבים או בטוחים שלא היה, אבל שיעור גבוה בחרו דווקא בתשובה "לא יודעים". במילים אחרות, מדובר בנוסטלגיה מתונה מאוד לגבי העבר.

תרשים 6.3 / האם בעבר היה או לא היה בישראל קונצנזוס לאומי משותף לרוב הציבור? (%, כלל המדגם)

לא מצאנו הבדל בין יהודים לערבים בשיעורי הסבורים שהיה בעבר קונצנזוס לאומי משותף (54%, 57%, בהתאמה). לעומת זאת, כן נמצאו הבדלים בהערכת העבר בין המחנות הפוליטיים (יהודים): בשמאל, שהיה בעבר המחנה הפוליטי הדומיננטי בישראל, כשני שלישים סבורים שהיה כאן בעבר קונצנזוס לאומי (64%), במרכז למעלה ממחצית (58%), ואילו בימין מחצית (52%).

גם בשאלת הקונצנזוס בעבר מצאנו במדגם היהודים הבדלים לפי גיל: המבוגרים, הרבה יותר מהצעירים, חושבים או בטוחים שהיה כאן בעבר קונצנזוס לאומי (18-34; 45.5% - 35-54; 54% - 55 ומעלה - 64%). גם בשאלה זו, בקרב המרואיניים הערבים ההבדלים בין קבוצות הגיל זניחים.

הצלבת התשובות לשתי השאלות בעניין הקונצנזוס מעלה כי בקרב מי שמעריכים שיש היום בישראל קונצנזוס לאומי הרוב הגדול גם חושבים שהיה כאן קונצנזוס ערכי בעבר. לעומת זאת, בקרב מי שחושבים שאין היום מסד ערכי משותף הדעות חלוקות, עם יתרון (אך לא רוב) לעמדה שבעבר היה כאן קונצנזוס.

לוח 6.3 / האם בעבר היה או לא היה בישראל קונצנזוס לאומי משותף לרוב הציבור, לפי השאלה אם יש היום בישראל קונצנזוס לאומי (% כלל המדגם)

בעבר היה או לא היה בישראל קונצנזוס לאומי משותף לרוב הציבור				
סך הכול	לא יודעים	חושבים ובטוחים שלא היה	חושבים ובטוחים שהיה	
100	9	16	75	יש או אין היום בישראל קונצנזוס לאומי
100	13	38	49	חושבים ובטוחים שאין

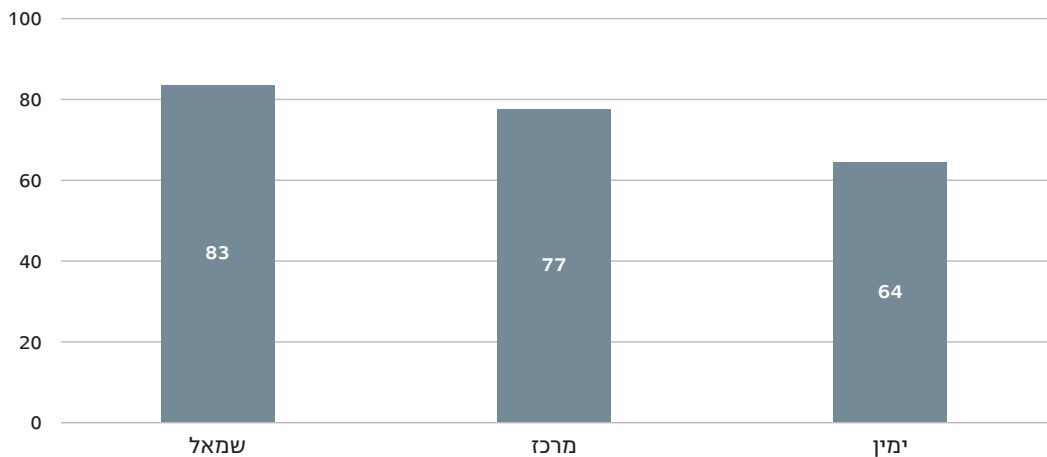
הציבור הישראלי ידוע בערנות הפוליטית הגבוהה שלו, לא כל שכן אחרי חודשים רבים של מחאה פעילה ושיח ציבורי לוחט בנושאים הקשורים לרפורמה במערכת המשפט שהממשלה מקדמת. ביקשנו לדעת אם לדעת המרואיינים ההתעניינות הפוליטית של הציבור בישראל עלתה, ירדה או נשארה כשהייתה בעקבות המחאה. בעניין זה יש רמה גבוהה של הסכמה: בכלל המדגם כשני שלישים (64%) סבורים שההתעניינות הפוליטית של הציבור בארץ עלתה עם גל המחאה נגד הרפורמה; פחות מרבע סבורים שהיא נותרה כשהייתה, ואחוזים ספורים בלבד (8%) שהיא ירדה. הערכה זו משותפת לשלושת המחנות הפוליטיים (יהודים).

העניין בפוליטיקה של הציבור הישראלי כיום

שאלה 58

נספח 1, עמ' 191

תרשים 6.4 / סבורים שההתעניינות הפוליטית של הציבור הישראלי עלתה בעקבות המחאה נגד הרפורמה במשפט, לפי מחנות פוליטיים (% יהודים)

פילוח לפי גיל של מדגם היהודים מראה שאין הבדלים בין הקבוצות בהערכה של מידת ההתעניינות הפוליטית של הציבור בארץ – בכולן מדובר ברוב שמעריכים שזו עלתה (18-34 – 68% ; 35-55 – 70% ; 55 ומעלה – 68.5%).

כנראה בגלל החשיפה הנמוכה יותר של הציבור הערבי בארץ למחאה, שיעור המרוויינים הערבים הסבורים שרמת ההתעניינות הפוליטית בארץ עלתה נמוך במובהק משיעורם בקרב היהודים – 41% לעומת 69%.

מידת הקשב לציבור של הפוליטיקאים כיום

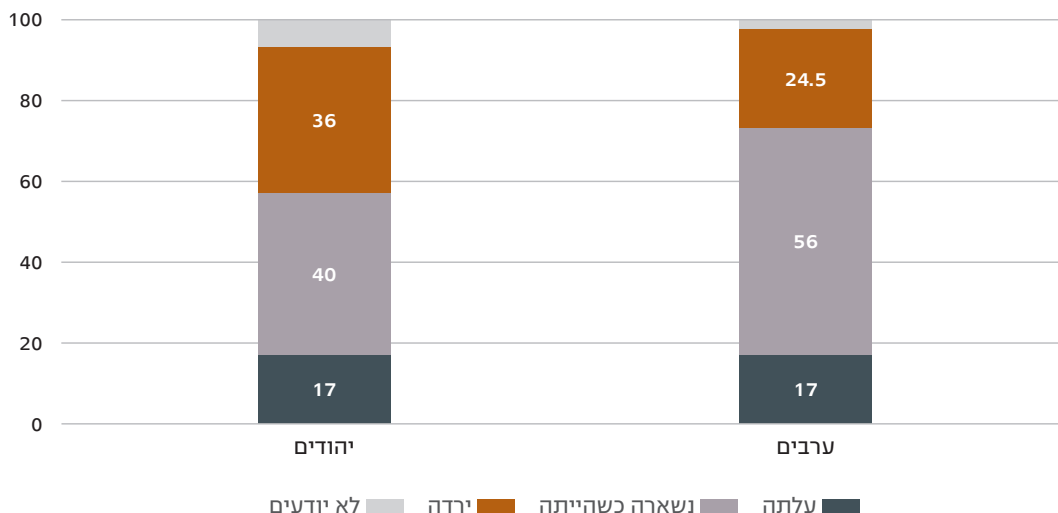
שאלה 59

נספח 1, עמ' 191

גיבוש חוזה חברתי חדש מחייב שיתוף פעולה בין האזרחים להנהגה. לפיכך שאלנו: "לדעתך, האם מאז תחילת המחאה נגד הרפורמה במערכת המשפט רמת הקשב של הפוליטיקאים לדרישות הציבור עלתה, ירדה או נותרה כשהייתה?". בכלל המדגם הדעה הרווחת היא שרמת הקשב של ההנהגה לא השתנתה אלא נותרה כשהייתה (42%). כשליש (34%) סבורים שהיא ירדה, ורק קצת פחות מחמישית (17%) סבורים שהיא עלתה.

מבנה העמדות של יהודים וערבים בשאלה זו שונה: רוב בקרב הערבים סבורים שרמת הקשב נשארה כשהייתה, שעה שהמרוויינים היהודים חצויים בין מי שסבורים שהקשב השלטוני לא השתנה לבין מי שסבורים שהוא ירד.

תרשים 6.5 / לדעתך, האם מאז תחילת המחאה נגד הרפורמה במערכת המשפט רמת הקשב של הפוליטיקאים לדרישות הציבור עלתה, ירדה או נשארה כשהייתה? (% , יהודים וערבים)

בשאלה זו מצאנו הבדלים בין המחנות הפוליטיים (יהודים): בשמאל ובמרכז השיעור הגבוה ביותר סבורים שרמת הקשב של הפוליטיקאים ירדה, ואילו בימין – שהיא נשארה כשהייתה.

לוח 6.4 / לדעתך, האם מאז תחילת המחאה נגד הרפורמה במערכת המשפט רמת הקשב של הפוליטיקאים לדרישות הציבור עלתה, ירדה או נשארה כשהייתה? לפי מחנות פוליטיים (% יהודים)

שאלה	עלתה	נשארה כשהייתה	ירדה	לא יודעים	סך הכול
שמאל	12	33	50	5	100
מרכז	15	36	43	6	100
ימין	20	43	31	6	100

כפי שמראה הלוח הבא, ההערכה לגבי מידת העניין של הציבור בפוליטיקה הולכת ברוב המקרים יד ביד עם ההערכה לגבי מידת הקשב של ההנהגה, למעט בקרב החושבים שהעניין הציבורי עלה, שם רק מיעוט חושבים שכך קרה גם לרמת הקשב של ההנהגה. לעומת זאת, רוב מי שחושבים שהעניין הציבורי בפוליטיקה נשאר כשהיה חושבים כך גם בכל הנוגע למידת הקשב של הפוליטיקאים, ורוב מי שחושבים שרמת העניין הפוליטי הציבורי ירדה מזהים מגמה כזאת גם בקרב של הפוליטיקאים.

לוח 6.5 / העניין בפוליטיקה של הציבור הישראלי כיום, לפי מידת הקשב לציבור של הפוליטיקאים כיום (% כלל המדגם)

מידת הקשב לציבור של הפוליטיקאים כיום						
עלתה	נשארה כשהייתה	ירדה	לא יודעים	סך הכול		
עלתה	22	39	35	4	100	מידת העניין בפוליטיקה של הציבור הישראלי כיום
נשארה כשהייתה	11	58	28	3	100	
ירדה	5	36	58	1	100	

כבר שנים תלויה ועומדת השאלה אם כינון חוקה הוא חיוני לתפקוד הדמוקרטי של ישראל, ואם אפשר בכלל להגיע למצב שבו ניתן יהיה לחוקק חוקה לאחר שברגע הטבעי למהלך כזה, עם קבלת העצמאות, מאבקי כוחות בין המצדדים בו לבין מתנגדיו – בעיקר החוגים החרדיים – הביאו לדחייתו. שאלנו: "מאז הקמתה אין לישראל חוקה. לדעתך, באיזו מידה חשוב או לא חשוב שתהיה חוקה לישראל?" כשלושה רבעים מכלל המדגם (73%) השיבו כי הדבר חשוב מאוד או די חשוב. בקרב הערבים שיעור הסבורים שחשוב שלישראל תהיה חוקה עומד על 78%, ובקרב היהודים על 72%.

פילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מראה שגם כיום שיעור החרדים הרואים חשיבות בחוקה הוא הנמוך ביותר, ועם זאת, לפחות לפי סקר זה, שיעורם מגיע כמעט למחצית. בקרב החילונים יש רוב מכריע לסבורים שחשוב שלישראל תהיה חוקה.

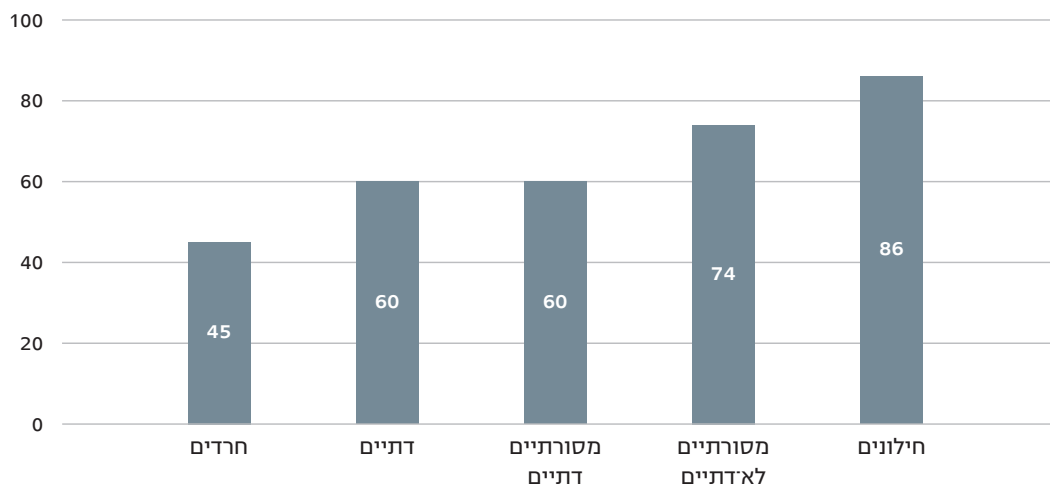
האם נחוצה לישראל חוקה?

שאלה 35

נספח 1, עמ' 185

נספח 2, עמ' 215

תרשים 6.6 / חשוב שתהיה חוקה לישראל, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% יהודים)

אומנם בקרב שלושת המחנות הפוליטיים (יהודים) יש רוב לסבורים שחשוב שלישראל תהיה חוקה, אך רוב זה גדול מאוד בקרב השמאל והמרכז ונמוך יותר בקרב הימין (86%, 83%, 65.5%, בהתאמה).

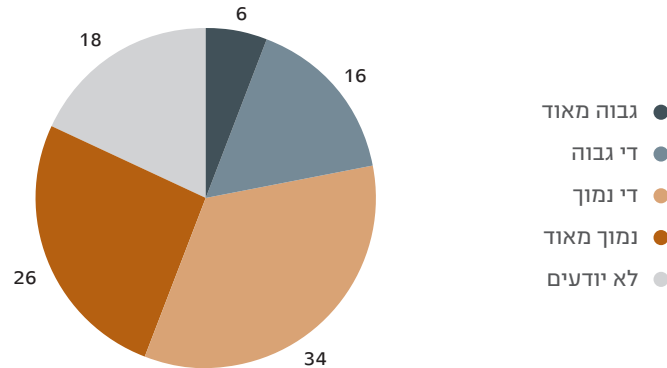
כפי שמראה הלוח הבא, רוב גדול מקרב המסכימים שהשלטון הדמוקרטי נמצא בסכנה חמורה סבורים שחשוב שלישראל תהיה חוקה, לעומת רוב קטן במידה ניכרת בקרב מי שאינם מסכימים ששקפת לישראל סכנה כזו.

לוח 6.6 / האם חשוב או לא חשוב שלישראל תהיה חוקה? לפי מידת ההסכמה שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה (% כלל המדגם)

האם חשוב או לא חשוב שלישראל תהיה חוקה?				מסכימים	לא מסכימים
סך הכול	לא יודעים	לא חשוב	חשוב		
100	6	10	84	השלטון הדמוקרטי בישראל	
100	11.5	29	59.5	לא מסכימים	נמצא בסכנה חמורה

אף שכפי שראינו יש רוב גדול בקרב המרוויינים לסבורים שחשוב שלישאל תהיה חוקה, רק מיעוט (כחמישית) צופים שמהלך חקיקה כזה יתבצע בעשור הקרוב. הרוב סבורים שהסיכויים לכך נמוכים או אפסיים.

תרשים 6.7 / מה הסיכוי שבתוך עשר שנים תהיה לישראל חוקה? (% כלל המדגם)

בשאלה זו לא מצאנו הבדלים בין הקבוצות על הרצף חרדים-חילונים. לא מצאנו גם הבדל בהערכת הסיכויים לכינון חוקה בין מי שחושבים שהדבר חשוב למי שחושבים שאינו חשוב.

לוח 6.7 / מה הסיכוי שבתוך עשר שנים תהיה לישראל חוקה, לפי מידת החשיבות שתהיה לישראל חוקה (% כלל המדגם)

הסיכוי שבתוך עשר שנים תהיה לישראל חוקה				
סך הכול	לא יודעים	נמוך	גבוה	
100	12	62	26	חשוב
100	16	73	11	לא חשוב

על רקע אווירת הנכאים שאפיינה את מצב הרוח הלאומי בעת עריכת הסקר, בדקנו אם ישנה בכל זאת גם איזו תקווה שהמאבקים הפוליטיים יביאו לשידוד מערכות חיובי ביחסים בין הציבור להנהגתו הפוליטית. שאלנו: "לדעתך, מה הסיכוי שמתוך המאבקים הפוליטיים של החודשים האחרונים יצמח בישראל חוזה פוליטי-חברתי חדש – בין האזרחים לשלטון?". מהתשובות מתברר כי הרוב (65%) חושבים שהסיכויים לכך אינם גבוהים.

הסיכוי של ישראל תהיה חוקה בעשור הקרוב

שאלה 36

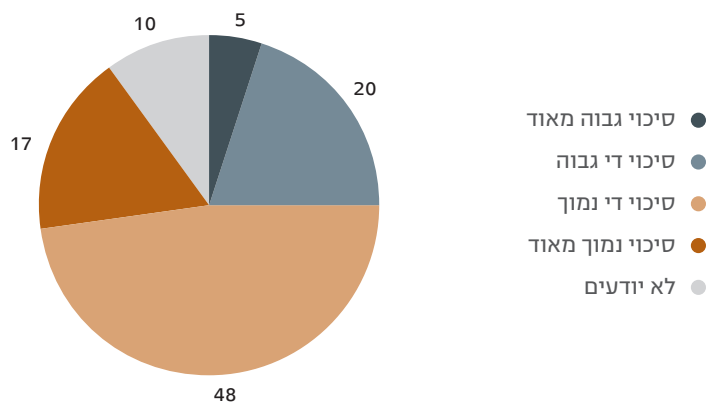
נספח 1, עמ' 185

הסיכוי לצמיחת חוזה חדש בין האזרחים לשלטון

שאלה 62

נספח 1, עמ' 192

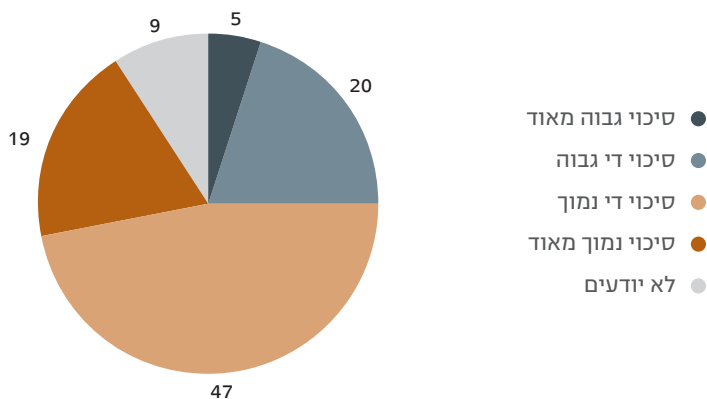
תרשים 6.8 / מה הסיכוי שמתוך המאבקים הפוליטיים של החודשים האחרונים יצמח בישראל חוזה פוליטי-חברתי חדש בין האזרחים לשלטון? (% כלל המדגם)

מפתיע למדי שבעניין זה אין כמעט הבדל בין שלושת המחנות הפוליטיים – בכל אחד מהם כשני שלישים סבורים שהסיכויים לחוזה חדש כזה בין האזרחים להנהגה הוא נמוך (שמאל – 66%; מרכז – 65%; ימין – 65%). הוא הדין כשמדובר במצביעי מפלגות הקואליציה (62%) כיום ומצביעי מפלגות האופוזיציה (68%).

אם לא בין האזרחים לשלטון, אולי בין קבוצות האזרחים למיניהן צפוי להיווצר חוזה חדש? שאלנו: "לדעתך, מה הסיכוי שמתוך המאבקים הפוליטיים של החודשים האחרונים יצמח בישראל חוזה פוליטי-חברתי חדש בין הקבוצות השונות בחברה?". התוצאות דומות מאוד לתוצאות השאלה הקודמת – כשני שלישים סבורים שהסיכויים לכך נמוכים (66%).

תרשים 6.9 / מה הסיכוי שמתוך המאבקים הפוליטיים של החודשים האחרונים יצמח בישראל חוזה פוליטי-חברתי חדש בין הקבוצות השונות בחברה? (% כלל המדגם)

פילוח לפי מחנות פוליטיים (יהודים) מעלה כי בכל המחנות הרוב סבורים שהסיכויים לחוזה חדש בין הקבוצות הוא נמוך, ובשמאל שיעור הפסימיים הוא הגבוה ביותר (שמאל – 75%; מרכז – 68%, ימין 66%). פילוח של הערכת הציבור את הסיכוי לצמיחת חוזה פוליטי-חברתי חדש בין קבוצות בחברה עם התשובות לשאלה על הסיכוי לצמיחת חוזה פוליטי-חברתי בין האזרחים לשלטון מצביע על קשר חזק בין שתי ההערכות.

לוח 6.8 / הסיכוי לצמיחת חוזה פוליטי-חברתי חדש בין הקבוצות השונות בחברה, לפי התשובות לשאלת הסיכוי לצמיחה של חוזה פוליטי-חברתי חדש בין האזרחים לשלטון (% כלל המדגם)

הסיכוי לצמיחת חוזה פוליטי-חברתי חדש בין הקבוצות השונות בחברה				
סך הכול	לא יודעים	נמוכים	גבוהים	
100	1	32	67	גבוה
100	1.5	85.5	13	נמוך

אם לסכם את הפרק הזה ואת קודמיו, נראה שהאקלים הציבורי בעת עריכת הסקר מתאפיין בחילוקי דעות עמוקים. למעשה, התפיסה הרווחת היא שאין כיום מסד לתכנון עתידי משותף, ויש לא מעט המטילים ספק אם אי פעם היה בכלל. רבים רואים מחד גיסא עלייה במידת העניין בפוליטיקה של הציבור, אבל מאידך גיסא אין הם רואים עלייה מקבילה או תואמת ברמת הקשב לציבור של האוחזים בהגה המדינה. אם אכן כך הדבר, קטנים הסיכויים שעליית ההתעניינות הציבורית תפיק תוצאות חיוביות מבחינת יצירת חוזה חברתי חדש. ולבסוף, מתברר כי הדיונים על הצורך בחוקה חלחלו לשיח הציבורי, וההכרה בנחיצותה מתחזקת ברוב הקבוצות בחברה הישראלית. עם זאת, שיעור הרואים בכינון חוקה מטרה בת השגה בטווח הנראה לעין הוא קטן. לאור האמור לעיל, נראה שלפחות ברמה התפיסתית הציבור הישראלי אינו מעריך שהמצב ששרר בעת עריכת הסקר יכול היה להביא לשינוי מערכתי חיובי בעתיד הנראה לעין.

נספחים

נספח 1 / התפלגות התשובות, מדד

הדמוקרטיה 2023 (% כלל המדגם, יהודים, ערבים)

דיון בעמ' 22

1. מה לדעתך המצב של ישראל היום באופן כללי?

סך הכול	לא יודעים	רע מאוד	רע	ככה-ככה	טוב	טוב מאוד	
100	0.8	17.6	24.7	35.7	17.1	4.1	יהודים
100	1.0	30.2	28.5	22.7	13.4	4.2	ערבים
100	0.9	19.7	25.3	33.5	16.5	4.1	כלל המדגם

דיון בעמ' 25

2. באיזו מידה אתה מרגיש את עצמך חלק ממדינת ישראל ובעיותיה?

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	2.6	2.1	10.0	43.4	41.9	יהודים
100	1.5	17.2	33.7	29.7	17.9	ערבים
100	2.4	4.6	14.0	41.1	37.9	כלל המדגם

דיון בעמ' 123

3. איזה ציון אתה נותן לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של כלל החברה הישראלית כיום (יהודים, ערבים וכל שאר האזרחים)? תן ציון בסולם שבין 1 ל-10, שבו 1="אין בכלל סולידריות" ו-10="יש סולידריות רבה מאוד"

מוצע	סך הכול	לא יודעים	10 - יש / תחושת ביחד רבה מאוד	9	8	7	6	5	4	3	2	1 - אין בכלל / תחושת ביחד	
4.39	100	2.7	1.5	2.0	6.0	9.8	10.3	15.6	13.8	17.9	9.0	11.4	יהודים
3.62	100	0.0	1.8	1.0	2.7	4.7	6.2	25.1	12.1	9.4	4.9	32.1	ערבים
4.26	100	2.2	1.5	1.8	5.4	9.0	9.7	17.2	13.5	16.5	8.3	14.9	כלל המדגם

4. (יהודים) ואיזה ציון אתה נותן לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של החברה היהודית בישראל?

דיון בעמ' 123

ממוצע	סך הכול	לא יודעים	10 - יש / תחושת ביחד רבה מאוד	9	8	7	6	5	4	3	2	1 - אין בכלל / תחושת ביחד	יהודים
5.16	100	2.2	2.7	3.7	10.7	13.1	12.0	17.2	13.3	12.6	5.7	6.8	

5. בסולם ציונים של 1 עד 5, כאשר 1=גרוע ו-5=מצוין, איזה ציון אתה נותן למצב של הדמוקרטיה הישראלית היום?

דיון בעמ' 65

ממוצע	סך הכול	לא יודעים	5 = מצוין	4	3	2	1 = גרוע	יהודים
2.77	100	3.0	9.8	19.8	23.8	25.2	18.4	
1.93	100	0.1	5.9	4.4	22.5	10.9	56.2	ערבים
2.63	100	2.4	9.2	17.3	23.6	22.8	24.7	כלל המדגם

6. אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל?

דיון בעמ' 30

סך הכול	לא יודעים	אעדיף להישאר לחיות בישראל	אעדיף לעבור לחיות שם	יהודים
100	11.8	70.3	17.9	
100	0.0	62.4	37.6	ערבים
100	9.8	69.0	21.2	כלל המדגם

כמה אמון יש לך בכל אחד מהמוסדות האלה:

7. התקשורת

דיון בעמ' 104

סך הכול	לא יודעים	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	יהודים
100	2.9	3.9	21.2	38.3	33.7	
100	0.6	4.0	13.5	46.6	35.3	ערבים
100	2.4	3.9	20.0	39.7	34.0	כלל המדגם

דיון בעמ' 95

8. בית המשפט העליון

סך הכול	לא יודעים	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	4.1	19.2	22.7	26.4	27.6	יהודים
100	4.1	3.4	22.2	38.3	32.0	ערבים
100	4.1	16.6	22.6	28.3	28.4	כלל המדגם

דיון בעמ' 99

9. המשטרה

סך הכול	לא יודעים	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	1.6	6.4	28.3	45.1	18.6	יהודים
100	1.1	2.9	14.2	34.8	47.0	ערבים
100	1.5	5.8	26.0	43.4	23.3	כלל המדגם

דיון בעמ' 92

10. נשיא המדינה

סך הכול	לא יודעים	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	5.6	24.0	29.9	26.3	14.2	יהודים
100	5.1	6.2	11.6	26.9	50.2	ערבים
100	5.6	21.0	26.9	26.4	20.1	כלל המדגם

דיון בעמ' 107

11. הכנסת

סך הכול	לא יודעים	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	2.8	4.2	20.0	43.9	29.1	יהודים
100	2.8	3.5	14.5	31.8	47.4	ערבים
100	2.8	4.1	19.1	41.9	32.1	כלל המדגם

12. צה"ל

דיון בעמ' 90

סך הכול	לא יודעים	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	1.3	58.7	26.8	9.3	3.9	יהודים
100	2.8	5.3	15.6	32.7	43.6	ערבים
100	1.6	49.8	24.9	13.2	10.5	כלל המדגם

13. הממשלה

דיון בעמ' 101

סך הכול	לא יודעים	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	2.6	8.6	19.9	30.6	38.3	יהודים
100	1.5	4.2	14.0	33.1	47.2	ערבים
100	2.5	7.8	18.9	31.0	39.8	כלל המדגם

14. המפלגות

דיון בעמ' 110

סך הכול	לא יודעים	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	5.8	1.9	10.9	46.2	35.2	יהודים
100	1.5	3.9	11.1	37.2	46.3	ערבים
100	5.2	2.2	10.9	44.7	37.0	כלל המדגם

15. העירייה או הרשות המקומית שבה את/ה מתגורר/ת

דיון בעמ' 112

סך הכול	לא יודעים	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	2.5	16.6	38.1	30.6	12.2	יהודים
100	1.1	6.8	20.7	32.8	38.6	ערבים
100	2.3	14.9	35.2	31.0	16.6	כלל המדגם

דיון בעמ' 114

16. היועץ המשפטי לממשלה

סך הכול	לא יודעים	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	10.1	14.0	19.6	25.2	31.1	יהודים
100	3.1	2.2	14.1	32.7	47.9	ערבים
100	8.9	12.0	18.7	26.5	33.9	כלל המדגם

דיון בעמ' 28

17. לדעתך, מהו האיום הקיומי הפנימי הגדול ביותר על מדינת ישראל?

סך הכול	לא יודעים	אחר	האמון הציבורי הנמוך במוסדות השלטון	חילוקי הדעות לגבי האיזון הראוי בין ישראל כמדינה יהודית וכמדינה דמוקרטית	המתרחקות בין יהודים לערבים בתוך ישראל	הפערים החברתיים-כלכליים בחברה הישראלית	השליטה הישראלית בשטחים/ ביהודה ושומרון	
100	3.5	5.8	16.0	26.6	24.5	18.3	5.3	יהודים
100	4.1	1.4	15.7	9.6	33.5	10.9	24.8	ערבים
100	3.5	5.2	16.0	23.8	26.0	17.0	8.5	כלל המדגם

דיון בעמ' 132

18. איזה מתח בחברה הישראלית הכי חזק היום בעיניך?

סך הכול	לא יודעים	המתח בין יהודים לערבים	המתח בין עשירים לעניים	המתח בין ימין לשמאל	המתח בין דתיים לחילונים	המתח בין מזרחים לאשכנזים	
100	4.0	26.3	4.3	43.4	19.3	2.7	יהודים
100	4.9	52.6	13.6	14.3	11.7	2.9	ערבים
100	4.2	30.7	5.8	38.6	18.0	2.7	כלל המדגם

דיון בעמ' 81

19. להערכתך, האם יש כיום בישראל הבדל במידת העניין בפוליטיקה של הצעירים והמבוגרים?

סך הכול	לא יודעים	הצעירים והמבוגרים מתעניינים באותה מידה	המבוגרים מתעניינים יותר	הצעירים מתעניינים יותר	
100	14.3	36.3	36.0	13.4	יהודים
100	2.9	37.3	40.5	19.3	ערבים
100	12.5	36.5	36.8	14.4	כלל המדגם

20. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו?

דיון בעמ' 35

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	1.5	6.4	25.1	41.5	25.5	יהודים
100	–	11.0	24.1	49.2	15.7	ערבים
100	1.3	7.1	24.9	42.8	23.9	כלל המדגם

21. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שהאופוזיציה בישראל חלשה ולא ממלאת כראוי את תפקידה?

דיון בעמ' 82

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	9.7	15.4	31.5	26.4	17.0	יהודים
100	0.9	8.0	16.9	42.7	31.5	ערבים
100	8.3	14.2	29.0	29.1	19.4	כלל המדגם

22. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שעדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ?

דיון בעמ' 156

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	6.5	32.2	30.2	15.5	15.6	יהודים

23. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה?

דיון בעמ' 26

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	3.5	25.4	15.9	26.3	28.9	יהודים
100	1.6	4.1	19.1	40.4	35.0	ערבים
100	3.3	21.8	16.4	28.6	29.9	כלל המדגם

24. ישראלים רבים חשים כיום כי הם שייכים לקבוצת מיעוט בחברה הישראלית. האם גם אתה חש כך?

דיון בעמ' 128

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	5.0	31.9	24.8	23.8	14.5	יהודים
100	–	13.0	22.2	28.3	36.5	ערבים
100	4.0	28.8	24.4	24.6	18.2	כלל המדגם

דיון בעמ' 136

25א. (יהודים) האם אתה תומך או מתנגד לארגונים יהודיים הפועלים כדי להפריד בין נשים יהודיות לגברים ערבים או בין גברים יהודים לנשים ערביות החיים יחד?

סך הכול	לא יודעים	מאוד מתנגד	די מתנגד	די תומך	מאוד תומך	
100	11.2	30.3	14.4	17.0	27.1	יהודים

דיון בעמ' 136

25ב. (ערבים) האם אתה תומך או מתנגד לנישואים בין:

סך הכול	לא יודעים	מאוד מתנגד	די מתנגד	די תומך	מאוד תומך	ערבים
100	7.7	40.5	24.2	21.1	6.5	יהודים וערביות
100	7.8	33.7	25.7	23.0	9.8	ערבים ויהודיות

דיון בעמ' 154

26. לדעתך, האם המחנכים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים צריכים או לא צריכים לשוחח עם התלמידים בשיעורים המתאימים על הנושאים הפוליטיים הבוערים?

סך הכול	לא יודעים	בטוח שלא צריכים	חושב שלא צריכים	חושב שצריכים	בטוח שצריכים	
100	5.3	10.6	19.8	40.6	23.7	יהודים
100	0.7	11.0	13.5	21.4	53.4	ערבים
100	4.5	10.7	18.8	37.4	28.6	כלל המדגם

דיון בעמ' 159

27. האם, לדעתך, המדינה צריכה או לא צריכה לתמוך כספית במוסדות ובפעילויות תרבות ואומנות?

סך הכול	לא יודעים	בטוח שלא צריכה	חושב שלא צריכה	חושב שצריכה	בטוח שצריכה	
100	4.0	4.4	12.7	42.3	36.6	יהודים
100	–	1.4	4.6	18.4	75.6	ערבים
100	3.3	3.9	11.4	38.3	43.1	כלל המדגם

דיון בעמ' 161

28. כיום המדינה תומכת כספית במוסדות ובפעילויות תרבות ואומנות. האם, לדעתך, הדבר מקנה לה זכות להיות גם מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים והאומנותיים במוסדות ופעילויות אלו?

סך הכול	לא יודעים	בטוח שלא	חושב שלא	חושב שכן	בטוח שכן	
100	5.6	23.6	30.4	29.7	10.7	יהודים
100	–	22.9	26.1	20.9	30.1	ערבים
100	4.7	23.5	29.7	28.2	13.9	כלל המדגם

29. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שבישראל צריכות להיות לאזרחים יהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים?

דיון בעמ' 72

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	4.5	28.7	23.2	19.5	23.9	יהודים
100	1.4	40.6	26.0	22.9	9.1	ערבים
100	4.0	30.7	23.7	20.1	21.5	כלל המדגם

30. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שארגוני זכויות האדם והאזרח, כמו "האגודה לזכויות האזרח" ו"בצלם", גורמים נזק למדינה?

דיון בעמ' 80

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	10.2	13.5	16.2	17.1	43.0	יהודים
100	6.8	21.2	40.0	24.0	8.0	ערבים
100	9.5	14.8	20.2	18.3	37.2	כלל המדגם

31. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שהכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש?

דיון בעמ' 84

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	9.2	27.0	29.8	18.2	15.8	יהודים
100	3.3	8.5	29.6	38.9	19.7	ערבים
100	8.2	23.9	29.8	21.7	16.4	כלל המדגם

32. (יהודים) באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי (הכוונה לחוקים של היהדות)?

דיון בעמ' 73

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	7.2	32.4	21.9	18.9	19.6	יהודים

דיון בעמ' 63

33. עם איזו דעה מהדעות הבאות אתה מסכים יותר?

סך הכול	לא יודעים	החלטות שמוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים כמו זכויות המיעוט וחופש הביטוי הן החלטות לא דמוקרטיות, גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת	החלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד החלטות דמוקרטיות	יהודים
100	17.3	46.8	35.9	
100	4.7	67.3	28.0	ערבים
100	15.2	50.2	34.6	כלל המדגם

דיון בעמ' 61

34. לדעתך, במצב הנוכחי איזה מארבעת סוגי המשטר הבאים מתאים ביותר לישראל?

סך הכול	לא יודעים	מנהיג חזק שמקבל את כל ההחלטות המרכזיות בעצמו	שלטון מומחים (אנשי מקצוע משמשים שרים – למשל כלכלן כשר האוצר או רופא כשר הבריאות)	דמוקרטיה ייצוגית (שהנציגים הנבחרים מקבלים את ההחלטות בין בחירות לבחירות)	דמוקרטיה ישירה (האזרחים משתתפים בקבלת החלטות חשובות גם בין בחירות לבחירות, דוגמת משאלי עם)	יהודים
100	10.3	6.0	20.9	31.7	31.1	
100	2.4	25.8	22.5	17.8	31.5	ערבים
100	8.9	9.3	21.2	29.4	31.2	כלל המדגם

דיון בעמ' 170

35. מאז הקמתה אין לישראל חוקה. לדעתך, באיזו מידה חשוב או לא חשוב שתהיה חוקה לישראל?

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא חשוב	לא כל כך חשוב	די חשוב	חשוב מאוד	יהודים
100	10.8	6.5	10.6	32.7	39.4	
100	2.3	7.9	11.8	35.3	42.7	ערבים
100	9.4	6.7	10.8	33.2	39.9	כלל המדגם

דיון בעמ' 172

36. ולדעתך, מה הסיכוי שבתוך עשר שנים תהיה לישראל חוקה?

סך הכול	לא יודעים	סיכוי נמוך מאוד	סיכוי די נמוך	סיכוי די גבוה	סיכוי גבוה מאוד	יהודים
100	20.5	26.9	35.4	13.7	3.5	
100	5.4	21.8	28.1	27.9	16.8	ערבים
100	18.1	26.0	34.2	16.0	5.7	כלל המדגם

37. עד כמה אתה מרגיש שמדינת ישראל מכבדת את זכויות האדם והאזרח שלך?

דיון בעמ' 79

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מכבדת	לא כל כך מכבדת	די מכבדת	מאוד מכבדת	
100	2.8	8.6	30.0	45.9	12.7	יהודים
100	0.5	19.3	25.3	33.7	21.2	ערבים
100	2.4	10.4	29.2	43.9	14.1	כלל המדגם

38. האם אתה מסכים או לא מסכים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה?

דיון בעמ' 75

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	8.1	21.4	20.8	17.0	32.7	יהודים
100	2.2	5.4	26.2	42.2	24.0	ערבים
100	7.1	18.7	21.7	21.2	31.3	כלל המדגם

39. האם, לדעתך, כיום במערכת החינוך הממלכתי יש בפועל שוויון הזדמנויות בין התלמידים מכל רקע ומגזר?

דיון בעמ' 151

סך הכול	לא יודעים	בטוח שלא	חושב שלא	חושב שכן	בטוח שכן	
100	9.7	19.4	34.3	28.0	8.6	יהודים
100	0.7	25.2	27.5	26.5	20.1	ערבים
100	8.1	20.4	33.2	27.8	10.5	כלל המדגם

40. האם, לדעתך, כיום בתי המשפט מתייחסים באופן שווה לנאשמים מכל רקע ומגזר?

דיון בעמ' 77

סך הכול	לא יודעים	בטוח שלא	חושב שלא	חושב שכן	בטוח שכן	
100	8.7	31.1	31.7	23.2	5.3	יהודים
100	2.7	36.8	32.2	13.8	14.5	ערבים
100	7.6	32.1	31.8	21.7	6.8	כלל המדגם

לדעתך, באיזו מידה כל אחד מההיגדים הבאים הוא מרכיב חיוני של משטר דמוקרטי:

דיון בעמ' 43

4.1. קיום בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	4.2	2.2	5.2	19.8	68.6	יהודים
100	0.6	11.9	29.3	30.9	27.3	ערבים
100	3.7	3.8	9.2	21.6	61.7	כלל המדגם

דיון בעמ' 46

4.2. כל אחת משלוש רשויות השלטון (המחוקקת, המבצעת והשופטת) מוגבלת על ידי שתי האחרות

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	12.3	7.1	13.6	26.8	40.2	יהודים
100	3.1	10.0	33.3	31.7	21.9	ערבים
100	10.8	7.6	16.9	27.6	37.1	כלל המדגם

דיון בעמ' 44

4.3. מתקיים חופש ביטוי לכלל הדעות

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	3.1	5.8	13.1	28.5	49.5	יהודים
100	–	9.3	37.2	33.1	20.4	ערבים
100	2.6	6.4	17.1	29.2	44.7	כלל המדגם

דיון בעמ' 47

4.4. יש הפרדה בין דת למדינה

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	6.1	20.4	18.8	23.0	31.7	יהודים
100	1.9	11.9	36.6	32.7	16.9	ערבים
100	5.5	19.0	21.7	24.6	29.2	כלל המדגם

45. אין פערי הכנסה גדולים בין קבוצות בחברה

דיון בעמ' 48

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	7.7	21.3	22.0	27.8	21.2	יהודים
100	0.8	13.6	34.4	27.8	23.4	ערבים
100	6.6	20.0	24.0	27.8	21.6	כלל המדגם

46. כולם שווים בפני החוק ללא הבדלי דת, גזע, מוצא ומין

דיון בעמ' 45

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	3.6	10.9	12.8	18.2	54.5	יהודים
100	1.7	15.7	34.0	26.0	22.6	ערבים
100	3.2	11.7	16.4	19.5	49.2	כלל המדגם

ובאיזו מידה כל אחד מההיגדים הבאים אכן מיושם בישראל:

47. קיום בחירות חשאיות, חופשיות והוגנות כקבוע בחוק

דיון בעמ' 52

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	4.6	4.2	9.8	29.0	52.4	יהודים
100	1.3	15.4	41.7	28.2	13.4	ערבים
100	4.0	6.1	15.1	28.9	45.9	כלל המדגם

48. כל אחת משלוש רשויות השלטון (המחוקקת, המבצעת והשופטת) מוגבלת על ידי שתי האחרות

דיון בעמ' 54

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	12.5	15.0	31.9	26.6	14.0	יהודים
100	2.6	14.5	45.8	28.7	8.4	ערבים
100	10.9	14.9	34.2	26.9	13.1	כלל המדגם

דיון בעמ' 54

49. מתקיים חופש ביטוי לכל הדעות

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	4.1	15.4	28.1	31.4	21.0	יהודים
100	0.1	17.0	50.0	25.3	7.6	ערבים
100	3.4	15.7	31.7	30.4	18.8	כלל המדגם

דיון בעמ' 56

50. יש הפרדה בין דת למדינה

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	6.5	34.9	30.3	19.1	9.2	יהודים
100	–	17.9	46.7	25.4	10.0	ערבים
100	5.4	32.1	33.0	20.2	9.3	כלל המדגם

דיון בעמ' 59

51. אין פערי הכנסה גדולים בין קבוצות בחברה

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	5.0	50.0	25.6	11.7	7.7	יהודים
100	0.7	24.7	42.0	24.2	8.4	ערבים
100	4.3	45.8	28.3	13.8	7.8	כלל המדגם

דיון בעמ' 55

52. כולם שווים בפני החוק ללא הבדלי דת, גזע, מוצא ומין

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	5.4	27.5	33.6	21.3	12.2	יהודים
100	0.8	26.7	38.5	25.7	8.3	ערבים
100	4.8	27.3	34.4	22.0	11.5	כלל המדגם

53. ישראל מוגדרת מדינה יהודית ודמוקרטית. האם, לדעתך, יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי?

דיון בעמ' 69

סך הכול	לא יודעים	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי	הרכיב היהודי חזק מדי	יש היום שיווי משקל/ איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי	
100	14.9	23.8	40.5	20.8	יהודים
100	5.0	9.0	59.5	26.5	ערבים
100	13.2	21.3	43.7	21.8	כלל המדגם

54. באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית שמקדמות אורח חיים שונה משלך?

דיון בעמ' 141

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מוטרד	לא כל כך מוטרד	די מוטרד	מוטרד מאוד	
100	2.7	15.1	16.0	31.5	34.7	יהודים
100	0.8	1.4	17.5	41.8	38.5	ערבים
100	2.4	12.8	16.3	33.2	35.3	כלל המדגם

55. באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לתמוך כלכלית בילדיך בעתיד?

דיון בעמ' 144

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מוטרד	לא כל כך מוטרד	די מוטרד	מוטרד מאוד	
100	3.1	9.9	15.3	28.4	43.3	יהודים
100	0.5	1.0	14.5	41.7	42.3	ערבים
100	2.7	8.4	15.2	30.6	43.1	כלל המדגם

56. באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל להתקיים בכבוד לעת זקנה?

דיון בעמ' 147

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מוטרד	לא כל כך מוטרד	די מוטרד	מוטרד מאוד	
100	1.7	9.5	15.8	29.0	44.0	יהודים
100	–	2.5	19.9	37.9	39.7	ערבים
100	1.4	8.3	16.5	30.5	43.3	כלל המדגם

דיון בעמ' 67

57. באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שהמשטר הדמוקרטי בישראל עומד להיפגע והמדינה תהפוך למדינה כושלת?

סך הכול	לא יודעים	בכלל לא מוטרד	לא כל כך מוטרד	די מוטרד	מוטרד מאוד	
100	2.5	20.7	15.8	20.7	40.3	יהודים
100	–	2.0	16.8	41.4	39.8	ערבים
100	2.1	17.6	16.0	24.1	40.2	כלל המדגם

לדעתך, האם מאז תחילת המחאה נגד הרפורמה במערכת המשפט...

דיון בעמ' 168

58. ההתעניינות הפוליטית של הציבור הישראלי

סך הכול	לא יודעים	ירדה	נשארה כשהייתה	עלתה	
100	4.9	7.6	18.7	68.8	יהודים
100	3.4	12.0	44.0	40.6	ערבים
100	4.7	8.3	22.9	64.1	כלל המדגם

דיון בעמ' 169

59. רמת הקשב של הפוליטיקאים לדרישות הציבור

סך הכול	לא יודעים	ירדה	נשארה כשהייתה	עלתה	
100	7.3	36.1	39.6	17.0	יהודים
100	2.6	24.5	55.8	17.1	ערבים
100	6.4	34.2	42.3	17.1	כלל המדגם

דיון בעמ' 164

60. להרגשתך, האם קיימת היום בישראל מערכת ערכים והסכמות המשותפת לרוב הציבור (קונצנזוס לאומי)?

סך הכול	לא יודעים	בטוח שלא	חושב שלא	חושב שכן	בטוח שכן	
100	9.6	15.9	43.4	25.6	5.5	יהודים
100	0.5	10.8	36.9	29.0	22.8	ערבים
100	8.1	15.1	42.3	26.2	8.3	כלל המדגם

6.1. ועד כמה שאתה יודע, האם בעבר היה או לא היה בישראל קונצנזוס לאומי משותף לרוב הציבור?

דיון בעמ' 167

סך הכול	לא יודעים	בטוח שלא	חושב שלא	חושב שכן	בטוח שכן	
100	21.1	4.9	19.7	42.1	12.2	יהודים
100	1.4	7.0	34.5	30.7	26.4	ערבים
100	17.8	5.3	22.2	40.2	14.5	כלל המדגם

לדעתך, מה הסיכוי שמתוך המאבקים הפוליטיים של החודשים האחרונים יצמח בישראל "חזרה חדש" פוליטי-חברתי...

דיון בעמ' 172

6.2. בין האזרחים לשלטון

סך הכול	לא יודעים	סיכוי נמוך מאוד	סיכוי די נמוך	סיכוי די גבוה	סיכוי גבוה מאוד	
100	12.2	18.0	46.5	19.6	3.7	יהודים
100	1.5	10.2	55.1	23.8	9.4	ערבים
100	10.4	16.7	47.9	20.3	4.7	כלל המדגם

6.3. בין הקבוצות השונות בחברה

דיון בעמ' 173

סך הכול	לא יודעים	סיכוי נמוך מאוד	סיכוי די נמוך	סיכוי די גבוה	סיכוי גבוה מאוד	
100	10.1	21.1	45.7	19.0	4.1	יהודים
100	1.5	8.7	51.3	27.8	10.7	ערבים
100	8.8	19.0	46.6	20.4	5.2	כלל המדגם

6.4. באופן כללי, האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל?

דיון בעמ' 32

סך הכול	לא יודעים	מאוד פסימי	די פסימי	די אופטימי	מאוד אופטימי	
100	4.9	10.2	32.5	35.3	17.1	יהודים
100	1.1	16.6	41.9	28.2	12.2	ערבים
100	4.2	11.3	34.1	34.1	16.3	כלל המדגם

נספח 2 / התפלגות התשובות לשאלות החוזרות, סקר 2023 לעומת סקרי עבר

(%, כלל המדגם, מדגם יהודים, מדגם ערבים)

דיון בעמ' 22

1. מה לדעתך המצב של ישראל היום באופן כללי?*

2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
21	25	31	37	50	53	48	37	41	44	35	38	28	40	31	28	15	22	30	13	11	טוב+ טוב מאוד*	
34	37	42	40	31	30	33	40	39	37	41	40	41	35	38	36	34	38	35	33	26	ככה־ככה	
45	37	26	22	18	16	17	23	18	17	22	20	30	24	29	34	50	39	35	53	63	רע+ רע מאוד*	
0	1	1	1	1	1	2	0	2	2	2	2	1	1	2	2	1	1	0	1	0	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
21	27	32	39	50	56	49	36	44	43	37	38	29	37	31	27	12	22	28	13	10	טוב+ טוב מאוד*	
36	39	45	41	33	29	33	41	38	38	43	41	43	39	42	37	35	39	37	35	27	ככה־ככה	
42	34	22	19	16	14	16	22	16	17	18	19	27	23	26	36	53	39	34	52	62	יהודים רע+ רע מאוד*	
1	0	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2	1	1	1	0	0	0	1	0	1	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
18	18	24	29	48	39	42	39	29	55	27	37	22	55	35	37	28	26	36	15	16	טוב+ טוב מאוד*	
23	30	27	37	22	32	33	32	40	27	31	38	32	16	13	31	33	35	27	23	18	ככה־ככה	
59	52	48	34	29	26	24	28	29	18	39	25	46	25	50	28	37	39	37	62	66	ערבים רע+ רע מאוד*	
0	0	1	0	1	3	1	1	2	0	3	0	0	4	2	4	2	0	0	0	0	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* עד 2013 הנוסח היה "די טוב" ו"די רע".

2. באיזו מידה אתה מרגיש את עצמך חלק ממדינת ישראל ובעייתיה?*

דיון בעמ' 25

2023	2022	2021	2020	2019	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
79	79	76	79	76	77	79	75	77	83	85	83	84	76	78	87	86	88	90	במידה די רבה+רבה מאוד
19	20	22	20	23	22	19	22	20	16	15	16	16	22	20	13	9	12	10	במידה די מועטה+ בכלל לא
2	1	2	1	1	1	2	3	3	1	0	1	0	2	2	0	5	0	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
85	86	82	85	83	84	88	78	83	88	91	87	88	80	84	91	88	91	94	במידה די רבה+רבה מאוד
12	12	16	14	16	15	10	18	16	10	9	12	12	19	16	9	6	8	6	במידה די מועטה+ בכלל לא
3	2	2	1	1	1	2	4	1	2	0	1	0	1	0	0	6	1	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
48	41	43	43	42	39	32	59	44	45	48	53	51	50	48	51	69	66	53	במידה די רבה+רבה מאוד
51	58	53	56	58	59	67	38	51	54	51	46	46	47	49	49	29	34	46	במידה די מועטה+ בכלל לא
1	1	4	1	0	2	1	3	5	1	1	1	3	3	3	0	2	0	1	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* בשנים 2003-2013 היו 5 אפשרויות תשובה: במידה רבה מאוד, במידה רבה, במידה מסוימת, במידה מועטה, במידה מועטה מאוד. לצורך השוואה בין השנים פילחנו באופן יחסי את העונים "במידה מסוימת" בין העונים "במידה רבה" לעונים "במידה מועטה".

3. איזה ציון אתה נותן לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של כלל החברה הישראלית כיום (יהודים, ערבים וכל שאר האזרחים)? תן ציון בסולם שבין 1 ל-10, שבו 1="אין בכלל סולידריות" ו-10="יש סולידריות רבה מאוד"

דיון בעמ' 123

2023	2022	2021	2020	2015	2014	2011	
4.26	4.5	4.86	5.35	5.13	4.71	4.78	ציון ממוצע בין 1-10
4.39	4.65	5.01	5.46	5.26	4.83	4.83	ציון ממוצע בין 1-10
3.62	3.75	4.09	4.76	4.48	3.99	4.49	ציון ממוצע בין 1-10

דיון בעמ' 123

4. ואיזה ציון אתה נותן לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של החברה היהודית בישראל?

2023	2022	2019	2018	2014	2012	2011		
5.16	5.93	6.00	5.74	6.11	6.17	5.79	ציון ממוצע בין 1-10	יהודים

דיון בעמ' 65

5. בסולם ציונים של 1 עד 5, כאשר 1=גרוע ו-5=מצוין, איזה ציון אתה נותן למצב של הדמוקרטיה הישראלית היום?

2023	2019	2018		
25	17	18	1=גרוע	כלל המדגם
23	18	13	2	
24	31	33	3	
17	21	23	4	
9	13	13	5=מצוין	
2	0	0	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
2.63	2.95	3.01	ציון ממוצע בין 1-5	
18	15	14	1=גרוע	יהודים
25	19	12	2	
24	30	33	3	
20	23	27	4	
10	12	14	5=מצוין	
3	1	0	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
2.77	2.99	3.14	ציון ממוצע בין 1-5	
56	27	35	1=גרוע	ערבים
11	11	16	2	
23	36	34	3	
4	12	6	4	
6	14	9	5=מצוין	
0	0	0	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
1.93	2.75	2.36	ציון ממוצע בין 1-5	

8. בית המשפט העליון

דיון בעמ' 95

2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
57	56	49	44	42	45	40	41	32	32	32	23	27	44	40	49	37	31	28	21	30	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
39	41	47	54	55	52	56	56	62	61	61	73	69	52	51	47	58	67	71	76	70	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
4	3	4	2	3	3	4	3	6	7	7	4	4	4	9	4	5	2	1	3	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
54	56	49	46	43	42	41	41	32	31	30	24	26	39	38	47	39	32	28	21	31	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
42	41	48	52	55	55	57	57	62	62	63	72	69	56	54	50	57	65	71	76	69	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
4	3	3	2	2	3	2	2	6	7	7	4	5	5	8	3	4	3	1	3	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
70	57	51	38	37	61	39	42	32	37	43	19	30	69	61	62	29	27	27	18	24	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
26	40	44	60	56	36	54	52	63	60	50	78	69	26	29	35	64	73	73	81	76	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
4	3	5	2	7	3	7	6	5	3	7	3	1	5	10	3	7	0	0	1	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

כלל המדגם

יהודים

ערבים

דיון בעמ' 99

9. המשטרה

2023	2022	2021	2022	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
67	66	61	56	55	52	58	59	54	49	38	37	42	57	58	67	57	56	44	34	34	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
32	32	37	43	43	47	40	40	42	47	59	61	56	41	38	32	40	43	56	65	66	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
1	2	2	1	2	1	2	1	4	4	3	2	2	2	4	1	3	1	0	1	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
64	62	56	54	54	47	56	57	54	51	36	37	39	54	56	67	58	56	43	33	32	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
35	36	42	44	44	52	42	42	42	45	62	61	59	45	40	31	40	42	56	66	68	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
1	2	2	2	2	1	2	1	4	4	2	2	2	1	4	2	2	2	1	1	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
82	86	85	66	61	80	69	72	54	41	50	36	60	73	73	63	53	51	46	38	43	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
17	13	14	33	38	18	29	27	44	57	44	62	39	23	19	33	40	48	54	60	57	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	6	2	1	4	8	4	7	1	0	2	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

כלל המדגם

יהודים

ערבים

דיון בעמ' 107

11. הכנסת

2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
74	83	68	67	68	71	72	72	61	59	45	44	47	61	61	70	65	67	60	53	48	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
23	14	27	32	29	28	26	27	35	35	52	53	52	36	36	28	32	33	39	46	51	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
3	3	5	1	3	1	2	1	4	6	3	3	1	3	3	2	3	0	1	1	1	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
73	82	68	67	68	69	71	71	62	61	43	44	45	58	59	69	68	69	61	55	47	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
24	15	29	32	30	30	27	28	34	35	54	53	53	39	38	30	30	31	38	43	52	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
3	3	3	1	2	1	2	1	4	4	3	3	2	3	2	1	1	0	1	1	1	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	99	100	99	100	100	99	100	סך הכול
79	87	70	67	67	83	76	77	53	52	53	46	55	74	72	77	49	57	52	40	57	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
18	11	22	31	24	16	19	18	44	36	39	51	44	21	18	20	42	42	46	59	43	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
3	2	8	2	9	1	5	5	3	12	8	3	1	5	10	3	9	1	2	1	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

כלל המדגם

יהודים

ערבים

12. צה"ל

דיון בעמ' 90

2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
24	25	18	21	16	22	17	17	14	14	16	13	13	19	19	29	25	21	22	14	16	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
75	73	79	75	82	78	81	82	84	82	82	85	86	79	79	70	73	78	78	85	83	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
1	2	3	4	2	0	2	1	2	4	2	2	1	2	2	1	2	1	0	1	1	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
13	14	9	14	9	10	11	9	6	10	8	5	6	10	11	21	20	14	15	7	10	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
86	85	90	82	90	89	88	90	93	88	91	94	94	89	88	78	80	86	84	93	89	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
1	1	1	4	1	1	1	1	1	2	1	1	0	1	1	1	0	0	1	0	1	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
76	82	64	60	54	79	49	62	56	38	56	52	53	70	75	71	57	60	54	51	62	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
21	15	24	35	41	19	41	32	37	51	35	42	42	23	14	25	35	40	46	44	37	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
3	3	12	5	5	2	10	6	7	11	9	6	5	7	11	4	8	0	0	5	1	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

כלל המדגם

יהודים

ערבים

דיון בעמ' 101

13. הממשלה

2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2003		
71	77	66	71	67	68	70	71	61	59	42	41	48	66	66	74	67	60	57	45	יש לי די מעט+ אין לי בכלל	
27	21	27	28	30	30	29	27	36	38	54	57	51	33	31	25	30	39	42	55	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד	
2	2	7	1	3	2	1	2	3	3	4	2	1	1	3	1	3	1	1	0	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
69	75	65	70	67	65	69	70	60	61	39	37	46	62	64	74	69	61	57	42	יש לי די מעט+ אין לי בכלל	
28	23	29	29	30	34	30	29	37	37	58	60	54	37	33	26	30	38	42	58	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד	
3	2	6	1	3	1	1	1	3	2	3	3	0	1	3	0	1	1	1	0	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
80	90	70	75	66	84	75	75	65	49	59	57	61	84	77	74	60	57	57	70	יש לי די מעט+ אין לי בכלל	
18	10	18	25	28	15	23	20	30	43	33	40	36	11	16	23	32	43	42	30	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד	
2	0	12	0	6	1	2	5	5	8	8	3	3	5	7	3	8	0	1	0	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

כלל
המדגם

יהודים

ערבים

14. המפלגות

דיון בעמ' 110

2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
82	88	79	78	75	80	79	82	71	57	62	61	72	75	83	77	77	77	72	67	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
13	9	15	19	15	16	15	14	19	38	34	36	24	20	15	21	22	21	27	32	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
5	3	6	3	10	4	6	4	10	5	4	3	4	5	2	2	1	2	1	1	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
81	87	80	81	75	79	78	81	73	59	62	60	71	76	82	78	79	78	73	67	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
13	9	15	17	14	16	15	14	15	37	34	36	25	20	16	21	20	20	25	33	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
6	4	5	2	11	5	7	5	12	4	4	4	4	4	2	1	1	2	2	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
84	91	77	67	71	84	81	85	58	47	61	67	75	74	87	71	65	72	65	72	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
15	8	15	30	20	15	16	12	40	43	36	32	19	16	11	21	35	28	34	28	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
1	1	8	3	9	1	3	3	2	10	3	1	6	10	2	8	0	0	1	0	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

כלל המדגם

יהודים

ערבים

דיון בעמ' 112

15. העירייה או הרשות המקומית שבה את/ה מתגורר/ת

2023	2022	2021	2020	*2019	2018	2016	
48	50	40	38	42	46	47	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
50	48	57	61	56	53	52	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
2	2	3	1	2	1	1	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
43	46	35	35	41	39	44	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
55	51	62	63	56	60	55	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
2	3	3	2	3	1	1	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
71	68	64	52	46	79	66	יש לי די מעט+ אין לי בכלל
28	32	32	48	52	19	33	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד
1	0	4	0	2	2	1	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל 2019 (עמ' 50).

16. היועץ המשפטי לממשלה

2023	2022	2020	*2019	2018	2017	2011	2009	2008		
60	65	53	43	50	48	25	43	58	יש לי די מעט+ אין לי בכלל	כלל המדגם
31	26	42	46	42	42	64	46	34	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד	
9	9	5	11	8	10	11	11	8	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
56	62	52	41	45	48	22	38	56	יש לי די מעט+ אין לי בכלל	יהודים
34	27	44	49	47	44	67	50	35	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד	
10	11	4	10	8	8	11	12	9	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
81	78	58	52	78	50	43	72	69	יש לי די מעט+ אין לי בכלל	ערבים
16	18	34	28	19	31	50	15	24	יש לי די הרבה+ יש לי הרבה מאוד	
3	4	8	20	3	19	7	13	7	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

* שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל 2019 (עמ' 50).

18. איזה מתח בחברה הישראלית הכי חזק היום בעיניך?

2023	2022	2021	2020	2019	2018	2016	2015	2012	
3	2	2	3	3	5	1	4	3	המתח בין מזרחים לאשכנזים
18	6	11	17	22	25	11	10	20	המתח בין דתיים לחילונים
39	24	32	39	37	32	24	18	9	המתח בין ימין לשמאל
6	4	3	8	5	5	8	13	13	המתח בין עשירים לעניים
31	61	46	28	27	30	53	47	48	המתח בין יהודים לערבים
3	3	6	5	6	3	3	8	7	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
3	2	2	4	3	3	1	4	3	המתח בין מזרחים לאשכנזים
19	6	12	19	24	24	11	10	21	המתח בין דתיים לחילונים
43	26	36	42	40	36	27	20	9	המתח בין ימין לשמאל
4	4	3	8	4	6	8	14	14	המתח בין עשירים לעניים
26	60	43	25	23	28	50	44	47	המתח בין יהודים לערבים
5	2	4	2	6	3	3	8	6	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
3	3	3	2	2	16	1	1	4	המתח בין מזרחים לאשכנזים
12	6	10	11	13	27	10	12	16	המתח בין דתיים לחילונים
14	15	12	22	21	12	6	8	9	המתח בין ימין לשמאל
14	6	4	12	8	1	8	7	8	המתח בין עשירים לעניים
53	65	64	48	44	43	68	64	50	המתח בין יהודים לערבים
4	5	7	5	12	1	7	8	13	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

כלל
המדגם

יהודים

ערבים

דיון בעמ' 35

20. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים "שישראל היא מקום שטוב לחיות בו"?

2023	2022	2021	2020	2017		
67	62	74	76	84	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
32	36	23	23	15	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
1	2	3	1	1	לא יודע	
100	100	100	100	100	סך הכול	
67	64	76	76	86	די+מאוד מסכים	יהודים
31	34	22	23	13	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
2	2	2	1	1	לא יודע	
100	100	100	100	100	סך הכול	
65	52	66	78	73	די+מאוד מסכים	ערבים
35	47	28	22	27	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
0	1	6	0	0	לא יודע	
100	100	100	100	100	סך הכול	

דיון בעמ' 82

21. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים "שהאופוזיציה בישראל חלשה ולא ממלאת כראוי את תפקידה"?

2023	2017		
49	67	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
43	26	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
8	7	לא יודע	
100	100	סך הכול	
43	66	די+מאוד מסכים	יהודים
47	28	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
10	6	לא יודע	
100	100	סך הכול	
74	71	די+מאוד מסכים	ערבים
25	20	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
1	9	לא יודע	
100	100	סך הכול	

דין בעמ' 156

22. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים "שעדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ"?

2023	*2019		
31	38	די+מאוד מסכים	יהודים
62	58	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
7	4	לא יודע	
100	100	סך הכול	

* מדד הדמוקרטיה הישראלית 2019 (עמ' 91): "האם אתה תומך או מתנגד לדעה הבאה: 'עדיף לצמצם את לימודי האזרחות והדמוקרטיה ולהקדיש יותר שעות להיסטוריה יהודית ואהבת הארץ'". קטגוריות התשובות: מאוד תומך, די תומך, די מתנגד ומאוד מתנגד.

דין בעמ' 26

23. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים "שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה"?

2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017		
59	59	49	53	54	46	45	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
38	36	48	45	44	50	51	לא כל כך+כלל לא מסכים	
3	5	3	2	2	5	4	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
55	55	44	50	52	41	41	די+מאודי מסכים	יהודים
41	40	53	49	47	54	56	לא כל כך+כלל לא מסכים	
4	5	3	1	1	5	3	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	
75	80	75	73	66	70	65	די+מאוד מסכים	ערבים
23	18	23	25	28	29	26	לא כל כך+כלל לא מסכים	
2	2	2	2	6	1	9	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול	

24. ישראלים רבים חשים כיום כי הם שייכים לקבוצת מיעוט בחברה הישראלית. האם גם אתה חש כך?

דיון בעמ' 128

2023	2019		
43	34	במידה די רבה+רבה מאוד	כלל המדגם
53	65	במידה די מועטה+בכלל לא	
4	1	לא יודע	
100	100	סך הכול	
38	30	במידה די רבה/רבה מאוד	יהודים
57	69	במידה די מועטה+בכלל לא	
5	1	לא יודע	
100	100	סך הכול	
65	53	במידה די רבה/רבה מאוד	ערבים
35	46	במידה די מועטה+בכלל לא	
0	1	לא יודע	
100	100	סך הכול	

25. האם אתה תומך או מתנגד לארגונים יהודיים הפועלים כדי להפריד בין נשים יהודיות לגברים ערבים או בין גברים יהודים לנשים ערביות החיים יחד?

דיון בעמ' 136

2023	*2015		
44	37	די+מאוד תומך	יהודים
45	50	די+מאוד מתנגד	
11	13	לא יודע	
100	100	סך הכול	

* מדד הדמוקרטיה הישראלית 2015 (עמ' 118): "האם אתה תומך או מתנגד לארגונים כמו להב"ה הפועלים בדרכים שונות למנוע נישואים של נשים יהודיות עם גברים ערבים?".

דיון בעמ' 154

26. לדעתך, האם המחנכים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים צריכים או לא צריכים לשוחח עם התלמידים בשיעורים המתאימים על הנושאים הפוליטיים הבוערים?

2023	*2011		
66	76	חושב+בטוח שצריכים	כלל המדגם
29	22	חושב+בטוח שלא צריכים	
5	2	לא יודע	
100	100	סך הכול	
64	77	חושב+בטוח שצריכים	יהודים
30	21	חושב+בטוח שלא צריכים	
6	2	לא יודע	
100	100	סך הכול	
75	71	חושב+בטוח שצריכים	ערבים
25	29	חושב+בטוח שלא צריכים	
0	0	לא יודע	
100	100	סך הכול	

* מדד הדמוקרטיה הישראלית 2011 (עמ' 93): "האם לדעתך המחנכים בבתי הספר צריכים או לא צריכים לשוחח בשיעורים המתאימים עם התלמידים על הנושאים הפוליטיים הבוערים?".

דיון בעמ' 159

27. האם, לדעתך, המדינה צריכה או לא צריכה לתמוך כספית במוסדות ובפעילויות תרבות ואומנות?

2023	*2018		
81	85	חושב+בטוח שצריכה	כלל המדגם
15	14	חושב+בטוח שלא צריכה	
4	1	לא יודע	
100	100	סך הכול	
79	85	חושב+בטוח שצריכה	יהודים
17	14	חושב+בטוח שלא צריכה	
4	1	לא יודע	
100	100	סך הכול	
94	84	חושב+בטוח שצריכה	ערבים
6	14	חושב+בטוח שלא צריכה	
0	2	לא יודע	
100	100	סך הכול	

* מדד הדמוקרטיה הישראלית 2018 (עמ' 132): "היות שתקציב המדינה מוגבל, האם לדעתך המדינה צריכה או לא צריכה לממן או להשתתף במימון של תרבות?".

28. כיום המדינה תומכת כספית במוסדות ובפעילויות תרבות ואומנות. האם, לדעתך, הדבר מקנה לה זכות להיות גם מעורבת בקביעת התכנים התרבותיים והאומנותיים במוסדות ופעילויות אלו?

דיון בעמ' 161

2023	*2018		
42	48	חושב+בטוח שכן	כלל המדגם
53	50	חושב+בטוח שלא	
5	2	לא יודע	
100	100	סך הכול	
40	44	חושב+בטוח שכן	יהודים
54	54	חושב+בטוח שלא	
6	2	לא יודע	
100	100	סך הכול	
51	69	חושב+בטוח שכן	ערבים
49	30	חושב+בטוח שלא	
0	1	לא יודע	
100	100	סך הכול	

* מדד הדמוקרטיה הישראלית 2018 (עמ' 133): "אם המדינה נותנת כסף לפעילויות ולמוסדות תרבות ואומנות, האם לדעתך צריכה או לא צריכה להיות לה גם השפעה על התכנים האומנותיים שלהם?".

29. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים "שבישראל צריכות להיות לאזרחים יהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים"

דיון בעמ' 72

2023	2022	2021	**2019	2018	*2017	2016	2015	2014	2013	2009		
43	49	42	34	27	40	29	25	35	49	36	די+מאוד מסכים	יהודים
52	46	53	61	72	56	70	71	63	47	62	לא כל כך + בכלל לא מסכים	
5	5	5	5	1	4	1	3	2	4	2	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	99	100	100	100	סך הכול	

2023	2022	2021	2015	2014	2013	2009	
32	11	14	4	23	31	23	די+מאוד מסכים
67	88	81	94	65	61	60	לא כל כך+בכלל לא מסכים
1	1	5	2	12	8	17	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל 2017 (עמ' 63).

** שותפות בעירבון מוגבל: יחסי יהודים וערבים בישראל 2019 (עמ' 42).

דיון בעמ' 80

30. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים "שארגוני זכויות האדם והאזרח, כמו 'האגודה לזכויות האזרח' ו'בצלם', גורמים נזק למדינה"?

2023	2022	2017	2016	2015	2013	2010	
56	61	52	64	50	50	50	די+מאוד מסכים
35	32	41	31	40	38	40	לא כל כך+בכלל לא מסכים
9	7	7	5	10	12	10	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
60	66	59	71	56	52	50	די+מאוד מסכים
30	26	35	25	34	36	40	לא כל כך+בכלל לא מסכים
10	8	6	4	10	12	10	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
32	34	12	23	19	42	51	די+מאוד מסכים
61	61	77	67	75	45	39	לא כל כך+בכלל לא מסכים
7	5	11	10	6	13	10	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

כלל המדגם

יהודים

ערבים

דיון בעמ' 84

31. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים "שהכי טוב היה להרוס את כל המוסדות הפוליטיים במדינה ולהתחיל הכול מחדש"?

2023	2022	*2010	
38	43	37	די+מאוד מסכים
54	46	59	לא כל כך+בכלל לא מסכים
8	11	4	לא יודע
100	100	100	סך הכול
34	41	40	די+מאוד מסכים
57	47	57	לא כל כך+בכלל לא מסכים
9	12	3	לא יודע
100	100	100	סך הכול
59	55	25	די+מאוד מסכים
38	42	68	לא כל כך+בכלל לא מסכים
3	3	7	לא יודע
100	100	100	סך הכול

* במדד הדמוקרטיה הישראלית 2010 (עמ' 149) היו 5 אפשרויות תשובה: בהחלט לא מסכים, לא מסכים, לא בטוח, מסכים, מסכים, בהחלט. לצורך השוואה בין השנים פילחנו באופן יחסי את העונים "לא בטוח" בין המסכימים ללא מסכימים.

32. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים "שהבסיס לחקיקה ולפרשנות המשפטית בישראל צריך להיות בעיקר המשפט העברי (הכוונה לחוקים של היהדות)?"

דיון בעמ' 73

2023	*2013	
39	50	די+מאוד מסכים
54	40	לא כל כך+בכלל לא מסכים
7	10	לא יודע
100	100	סך הכול

* ב"ממד הדמוקרטיה הישראלית 2013" (עמ' 32) נוסח השאלה היה: הבסיס לחקיקה ולפרשנות משפטית בישראל צריך להיות המשפט העברי.

33. עם איזו דעה מהדעות הבאות אתה מסכים יותר?

דיון בעמ' 63

2023	**2017	*2013	
35	33	45	החלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד החלטות דמוקרטיות
50	54	35	החלטות שמנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים כמו זכויות המיעוט וחופש הביטוי הן החלטות לא דמוקרטיות, גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת
15	13	20	לא יודעים
100	100	100	סך הכול
36	36	45	החלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד החלטות דמוקרטיות
47	52	35	החלטות שמנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים כמו זכויות המיעוט וחופש הביטוי הן החלטות לא דמוקרטיות, גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת
17	13	20	לא יודעים
100	100	100	סך הכול
28	20	41	החלטות שמתקבלות על ידי ממשלה שמבוססת על רוב בכנסת הן תמיד החלטות דמוקרטיות
67	67	36	החלטות שמנוגדות לערכי יסוד דמוקרטיים כמו זכויות המיעוט וחופש הביטוי הן החלטות לא דמוקרטיות, גם אם התקבלו על ידי הממשלה והרוב בכנסת
5	13	23	לא יודעים
100	100	100	סך הכול

* בממד הדמוקרטיה הישראלית 2013 (עמ' 73) אפשרויות התשובה היו:
 (1) החלטות המתקבלות בידי ממשלה וכנסת שנבחרו על ידי הרוב בבחירות חופשיות הן מעצם טיבן דמוקרטיות;
 (2) החלטות שמנוגדות לערכים כמו שוויון לפני החוק, זכויות המיעוט וחופש הביטוי הן לא דמוקרטיות גם אם התקבלו בידי ממשלה וכנסת שנבחרו על ידי הרוב בבחירות חופשיות.

** בממד הדמוקרטיה הישראלית 2017 (עמ' 129) אפשרויות התשובה היו: החלטות שמנוגדות לערכים כמו זכויות המיעוט וחופש הביטוי הן החלטות לא דמוקרטיות, גם אם הן התקבלו על ידי ממשלה שיש להן רוב.

דיון בעמ' 170

35. מאז הקמתה אין לישראל חוקה. לדעתך, באיזו מידה חשוב או לא חשוב שתהיה חוקה לישראל?

2023	*2010		
73	75	די+מאוד חשוב	כלל המדגם
18	17	לא כל כך+בכלל לא חשוב	
9	8	לא יודע	
100	100	סך הכול	
72	78	די+מאוד חשוב	יהודים
17	14	לא כל כך+בכלל לא חשוב	
11	8	לא יודע	
100	100	סך הכול	
78	52	די+מאוד חשוב	ערבים
20	41	לא כל כך+בכלל לא חשוב	
2	7	לא יודע	
100	100	סך הכול	

* מדד הדמוקרטיה הישראלית 2010 (עמ' 97): עד כמה חשוב לך שבישראל תהיה חוקה. היו 5 אפשרויות תשובה: חשוב ביותר, חשוב, ככה-ככה, לא חשוב, בכלל לא חשוב. לצורך ההשוואה בין השנים פילחנו באופן יחסי את העונים "ככה-ככה" בין הסבורים שחשוב שתהיה חוקה לישראל לבין אלו הסבורים שלא חשוב.

דיון בעמ' 75

38. האם אתה מסכים או לא מסכים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה?

2023	2021		
52	52	די+מאוד מסכים	כלל המדגם
41	36	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
7	12	לא יודע	
100	100	סך הכול	
50	52	די+מאוד מסכים	יהודים
42	38	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
8	10	לא יודע	
100	100	סך הכול	
66	56	די+מאוד מסכים	ערבים
32	25	לא כל כך+בכלל לא מסכים	
2	19	לא יודע	
100	100	סך הכול	

39. האם לדעתך כיום במערכת החינוך הממלכתי יש בפועל שוויון הזדמנויות בין התלמידים מכל רקע ומגזר?

דיון בעמ' 151

2023	*2019	2016		
38	31	40	חושב+בטוח שכן	כלל המדגם
54	68	54	חושב+בטוח שלא	
8	1	6	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
37	30	39	חושב+בטוח שכן	יהודים
54	69	55	חושב+בטוח שלא	
9	1	6	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
47	34	46	חושב+בטוח שכן	ערבים
53	64	50	חושב+בטוח שלא	
0	2	4	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	

* מדד הדמוקרטיה הישראלית 2019 (עמ' 62): "האם לדעתך מערכת החינוך נותנת כיום שוויון הזדמנויות אמיתי לכל ילדי ישראל, מכל רקע ומכל מגזר?"

40. האם לדעתך כיום בתי המשפט מתייחסים באופן שווה לנאשמים מכל רקע ומגזר?

דיון בעמ' 77

2023	2019		
29	44	חושב+בטוח שכן	כלל המדגם
64	49	חושב+בטוח שלא	
7	7	לא יודע	
100	100	סך הכול	
29	44	חושב+בטוח שכן	יהודים
63	50	חושב+בטוח שלא	
8	6	לא יודע	
100	100	סך הכול	
28	45	חושב+בטוח שכן	ערבים
69	42	חושב+בטוח שלא	
3	13	לא יודע	
100	100	סך הכול	

54. באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לשמור על אורח החיים הרצוי לך בגלל התחזקות של קבוצות מסוימות בחברה הישראלית שמקדמות אורח חיים שונה משלך?

דיון בעמ' 141

2023	2022	2017		
69	70	41	די+מאוד מוטרד	כלל המדגם
29	27	58	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
2	3	1	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
66	68	40	די+מאוד מוטרד	יהודים
31	28	59	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
3	4	1	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
80	79	44	די+מאוד מוטרד	ערבים
19	20	53	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
1	1	3	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	

55. באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל לתמוך כלכלית בילדיך בעתיד?

דיון בעמ' 144

2023	2017	*2016		
74	60	60	די+מאוד מוטרד	כלל המדגם
24	38	38	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
2	2	2	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
72	58	60	די+מאוד מוטרד	יהודים
25	40	38	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
3	2	2	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
84	69	63	די+מאוד מוטרד	ערבים
16	28	35	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
0	3	2	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	

* מתוך סקר חברתי לקראת כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה 2016.

דיון בעמ' 147

56. באיזו מידה אתה מוטרד או לא מוטרד היום שלא תוכל להתקיים בכבוד לעת זקנה?

2023	2017	*2016		
74	56	60	די+מאוד מוטרד	כלל המדגם
25	43	39	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
1	1	1	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
73	55	60	די+מאוד מוטרד	יהודים
25	44	38	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
2	1	2	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	
78	63	55	די+מאוד מוטרד	ערבים
22	36	45	לא כל כך+כלל לא מוטרד	
0	1	0	לא יודע	
100	100	100	סך הכול	

* מתוך סקר חברתי לקראת כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה 2016.

דיון בעמ' 32

64. באופן כללי, האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל?

2023	2022	2021	*2018	2017	2016	*2014	2012	*2011	*2009	
50	49	63	70	68	67	73	76	58	79	די+מאוד אופטימי
45	43	30	24	29	30	24	22	38	18	די+מאוד פסימי
5	8	7	6	3	3	3	2	4	3	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
52	51	67	75	71	70	73	79	63	81	די+מאוד אופטימי
43	41	27	21	26	28	24	18	34	15	די+מאוד פסימי
5	8	6	4	3	2	3	3	3	4	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול
40	37	42	44	50	51	72	60	36	65	די+מאוד אופטימי
58	56	50	44	46	43	24	39	59	33	די+מאוד פסימי
2	7	8	12	4	6	4	1	5	2	לא יודע
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* מתוך מדד השלום: אפריל 2009, ינואר 2011, אפריל 2014 ואפריל 2018.

נספח 3 / הרכב חברתי-דמוגרפי והגדרות

עצמיות (% , כלל המדגם, יהודים, ערבים)

לאום	כלל המדגם
יהודים	83.3
ערבים	16.7
סך הכול	100

מין	כלל המדגם	יהודים	ערבים
גברים	49.5	49.3	50.7
נשים	50.5	50.7	49.3
סך הכול	100	100	100

גיל	כלל המדגם	יהודים	ערבים
24-18	14.4	12.9	21.9
34-25	19.8	18.4	26.4
44-35	19.6	19.5	19.9
54-45	16.0	16.1	15.9
64-55	12.2	13.1	8.0
+65	18.0	20.0	7.9
סך הכול	100	100	100

השכלה	כלל המדגם	יהודים	ערבים
עד תיכונית חלקית, ללא תעודת בגרות	10.5	8.4	21.4
תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	21.3	18.1	36.8
על-תיכונית	15.6	16.7	10.0
ישיבה על-תיכונית	2.9	3.5	–
לימוד אקדמי חלקי, בלי תואר	7.3	6.6	10.9
תואר אקדמי מלא (תואר ראשון ומעלה)	40.0	44.2	18.9
לא השיבו	2.4	2.5	2.0
סך הכול	100	100	100

הכנסה חודשית למשק בית*	כלל המדגם	יהודים	ערבים
הרבה מתחת לממוצע	16.6	16.4	17.9
מעט מתחת לממוצע	17.1	16.2	21.9
כמו הממוצע	25.7	23.1	38.3
מעט מעל הממוצע	21.3	23.8	8.5
הרבה מעל הממוצע	11.5	12.5	6.5
לא השיבו	7.8	8.0	6.9
סך הכול	100	100	100

* ההכנסה הממוצעת (חציון) למשק בית בישראל היום היא כ־16,000 ש"ח ברוטו. האם הכנסתכם המשפחתית הכוללת (של שני בני הזוג) היא: (במשק בית של נפש אחת השכר הממוצע ליחיד הוא כ־8,000 ש"ח ברוטו)

עדה דתית	ערבים
מוסלמים	78.6
נוצרים	10.0
דרוזים	10.0
לא השיבו/אחר	1.4
סך הכול	100

מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים	יהודים
חרדים	11.2
דתיים-לאומיים/תורני-לאומי (חרד"לי)	11.5
מסורתיים דתיים	12.3
מסורתיים לא-דתיים	19.4
חילונים	45.6
סך הכול	100

מיקום עצמי מבחינה עדתית	יהודים
אשכנזי	41.9
מזרחי	32.5
מעורב, גם וגם	15.5
עולה מחבר העמים, ברה"מ לשעבר	4.8
קהילה אתיופית	0.4
ישראלי/צבר	1.9
אחר	0.7
לא השיבו	2.3
סך הכול	100

שיוך עצמי למחנה פוליטי, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)*	חרדים	דתיים לאומיים/חרד"לי	מסורתיים דתיים	מסורתיים לא-דתיים	חילונים	סך הכול יהודים
שמאל	8.0	3.5	0.8	4.1	28.1	15.0
מרכז	9.7	7.0	18.7	26.3	34.6	25.1
ימין	77.9	87.0	76.4	68.0	33.1	56.4
לא השיבו/לא יודעים	4.4	2.5	4.1	1.6	4.2	3.5
סך הכול	100	100	100	100	100	100

* נעשה מאמץ שתהיה הלימה מיטבית בין המדגם לאוכלוסייה אך כמובן תמיד יש טעות דגימה מסוימת.

מחוז	יהודים
ירושלים	9.1
צפון	9.6
חיפה	12.2
מרכז	29.4
תל אביב	22.2
דרום	12.4
יהודה ושומרון	5.1
סך הכול	100

אזור מגורים	ערבים
גליל	51.7
משולש	24.4
נגב	12.9
ערים מעורבות	11.0
סך הכול	100

מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל ומדיניות – צוות המחקר

פרופ' תמר הרמן היא המנהלת האקדמית של מרכז ויטרבי, עמיתה בכירה במכון הישראלי לדמוקרטיה ופרופסור מן המניין למדע המדינה באוניברסיטה הפתוחה. מומחית לחקר דעת קהל ולחברה אזרחית ופוליטיקה חוץ-פרלמנטרית.

ד"ר אור ענבי הוא חוקר במרכז ויטרבי ומרצה באוניברסיטה העברית בירושלים. עבודת הדוקטור שלו, שנכתבה במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בר-אילן, עסקה במעורבות אבהית, בגבריות חדשה ובממשק שבין עבודה למשפחה.

ירון קפלן הוא חוקר בצוות מרכז ויטרבי. בעל תואר שני בסוציולוגיה ואנתרופולוגיה במגמה לפסיכולוגיה חברתית באוניברסיטת בר-אילן. בעל ניסיון רב בעריכת מחקרי שוק וסקרי דעת קהל וניתוחם. שימש בעבר בתפקיד חוקר כמותי בחברות ייעוץ ובמכוני מחקר.

אינה אורלי ספוז'ניקוב היא חוקרת בצוות מרכז ויטרבי. בעלת תואר שני בכלכלה. שימשה בעבר בתפקיד חוקרת במכונים למחקרי שוק ברוסיה ובישראל, בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, באגף לתכנון אסטרטגי בעיריית ירושלים ובמכון ירושלים למחקרי מדיניות, והיא בעלת ניסיון רב במחקר כמותי יישומי (מחקרי שוק, דעת קהל והערכה).

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא מוסד עצמאי א-מפלגתי, מחקרי ויישומי, הפועל בזירה הציבורית הישראלית בתחומי הממשל, הכלכלה והחברה. יעדיו הם חיזוק התשתית הערכית והמוסדית של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שיפור התפקוד של מבני הממשל והמשק, גיבוש דרכים להתמודדות עם אתגרי הביטחון מתוך שמירה על הערכים הדמוקרטיים וטיפול שותפות ומכנה משותף אזרחי בחברה הישראלית רבת הפנים.

לצורך מימוש יעדים אלו חוקרי המכון שוקדים על מחקרים המניחים תשתית רעיונית ומועשית לדמוקרטיה הישראלית. בעקבותיהם מגובשות המלצות מעשיות לשיפור התפקוד של המשטר במדינת ישראל ולטיפול חזון ארוך טווח של תרבות דמוקרטית נכונה לחברה הישראלית ולמגוון הזהויות שבה. המכון שם לו למטרה לקדם בישראל שיח ציבורי מבוסס ידע בנושאים שעל סדר היום הלאומי, ליזום רפורמות מבניות, פוליטיות וכלכליות ולשמש גוף מייצג למקבלי ההחלטות ולציבור הרחב.

מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל ומדיניות עוסק במחקר אמפירי של יחסו של הציבור בישראל לשאלות של תפקוד המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל ושל מידת המחויבות של החברה הישראלית לערכי היסוד הדמוקרטיים. מאגר הנתונים "דאטה ישראל ע"ש לואי גוטמן" שהמרכז מחזיק ומתחזק מציג נתוני סקרים עדכניים וחומרים היסטוריים שנאספו במשך שנים - מאז שנת 1949 - על ידי המכון למחקר חברתי שימושי שייסד פרופ' גוטמן ואשר נתרמו למכון הישראלי לדמוקרטיה. המרכז שם לו למטרה להעשיר את הדיון הציבורי בישראל בסוגיות של מדיניות וחברה, והוא מגשים אותה באמצעות יצירה, ניתוח והפצה של מידע אמין והעמדתו לעיון חופשי לחוקרים, לאנשי תקשורת ולציבור המתעניין בישראל ובעולם.

ממד הדמוקרטיה הישראלית מציג הערכה שנתית של איכות הדמוקרטיה הישראלית. לצורך זה נערך מדי שנה בשנה, 21 שנים ברציפות, סקר רחב במדגם מייצג של האוכלוסייה הישראלית. מטרתו של הממד לעמוד על המגמות בחברה הישראלית בשאלות כבדות משקל הקשורות להגשמת הערכים והיעדים הדמוקרטיים ולתפקוד של מערכות השלטון וממלאי התפקידים הנבחרים. ניתוח התוצאות מבקש לתרום לדיון הציבורי על מצב הדמוקרטיה בישראל וליצור מאגר מידע רחב שיעמיק את הדיון בנושא.

